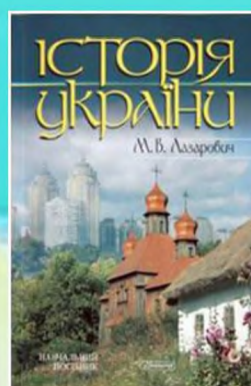
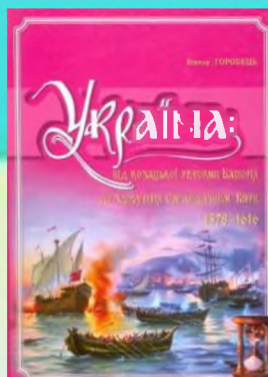
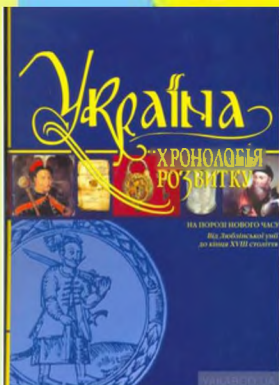
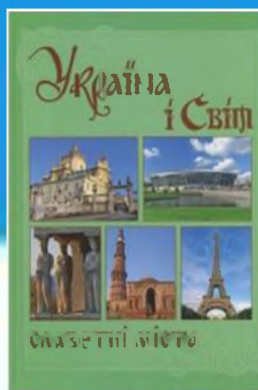
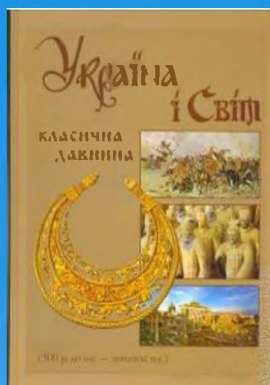

Анотований бібліографічний покажчик

Історія України

у фондах Наукової бібліотеки Університету ДФС України

**УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

**Історія України
у фондах Наукової бібліотеки
ДФС України**

Анотований бібліографічний покажчик

Ірпінь 2021

УДК 016:94(477)

ББК 91.9:63(4Укр)

I 90

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету ДФС України*

(протокол № 9 від 26 серпня 2021 р.)

**I 90 Історія України у фондах Наукової бібліотеки
Університету ДФС України** : анотований бібліографічний покажчик / [уклад.: Н.
П. Фурман, С. Ж. Йовженко, Н. П. Гайдай ; наук. ред. С. Я. Цимбалюк] ; Державна
фіскальна служба України, Наукова бібліотека Університету ДФС України. – Ірпінь,
2021. – 136 с.

Бібліографічний покажчик містить відомості про наявну у фонді Наукової бібліотеки УДФСУ науково-популярну, публіцистичну літературу, архівні документи з історії України, енциклопедичні видання, а також підручники, монографії, фотоальбоми.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів та усіх, хто цікавиться історією України.

УДК 016:94(477)

ББК 91.9:63(4Укр)

© Університет ДФС України, 2021

© Наукова бібліотека, 2021

ЗМІСТ

Від укладачів.....	4
ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.....	6
РОЗДІЛ 1. Історія первісного суспільства на теренах України.....	6
РОЗДІЛ 2. Київська Русь (IX-XIII ст.).....	18
РОЗДІЛ 3. Україна у XIV-XVIII ст.	28
РОЗДІЛ 4. Україна у XIXст.	58
РОЗДІЛ 5. Україна в першій полов. XX ст.	67
5.1 Голод, голодомор в Україні (1921-23 рр., 1932-33 рр., 1946-47 рр.)	96
РОЗДІЛ 6. Україна в другій пол. XX ст.	110
6.1.Україна в період другої світової війни (1939-1945 рр.).....	110
6.2. Україна в другій пол. XX ст. (до незалежності).....	122
РОЗДІЛ 7. Україна – незалежна держава.....	131
Алфавітний покажчик назв.....	189

ВІД УКЛАДАЧІВ

Відома дослідниця історії України Н. Полонська-Василенко писала: «Історія України дає багато прикладів, коли здавалося, що вже вона остаточно переможена, знищена, що її «немає і не буде», але минає час, і вона знову виходила на історичний кін, оновлена й жива».

Анотований бібліографічний покажчик «Історія України у фондах Наукової бібліотеки Університету ДФС України» знайомить з науково-популярною, публіцистичною літературою, архівними документами з історії України, енциклопедичними виданнями. До покажчика також ввійшли підручники, монографії, фотоальбоми.

Він складається з семи розділів та одного допоміжного покажчика. **Перший розділ «Історія первісного суспільства на теренах України»** містить матеріали, які охоплюють період історії від виникнення людини сучасного типу (тобто людини як такої – Homo sapiens) до переходу до цивілізації як ступеня всесвітньо-історичного розвитку людства.

Другий розділ «Київська Русь (IX-XIII ст.)» охоплює період утворення та існування Київської Русі, спадщину якої перебрала Галицько-Волинська держава. Найважливішими факторами, що визначили розвиток суспільства Русі-України в межах цього періоду, були запровадження християнства і встановлення династичних зв'язків із державами Західної Європи. У цей час формування і розвиток українського народу відбувались цілком окремо від інших східнослов'янських народів – російського і білоруського. відображає головні події української історії, становлення і розвиток українського народу, економіки, культури та державності часів Київської Русі.

У матеріалах **третього розділу «Україна в XIV-XVIII ст.»** висвітлено період історії, який ототожнюється з виникненням та становленням українського козацтва, утворенням Великого князівства Литовського, утворенням Речі Посполитої.

Четвертий розділ «Україна в XIX ст.» охоплює період українського національного відродження, формування індустріального суспільства.

Розділ п'ятий. «Україна в першій половині XX ст.»

Ці роки характеризуються наполегливою революційною боротьбою українського народу за відродження української державності. У цей період особливо негативний вплив на становище народу мала жорстока колективізація, що супроводжувалася голодомором, воєнно-комуністичний штурм кінця 1920-х – початку 1930-х рр.

Література шостого розділу «Україна в другій половині ХХ ст.» відображає кризу радянського ладу, що зумовила так звані перебудовні процеси другої половини 1980-х років, які спрямовувались на вдосконалення тогочасного суспільно-політичного ладу, але привели до остаточного краху командної економіки, до політичної структуризації суспільства, до піднесення національно-визвольного руху, суверенізації УРСР і народження незалежної України.

У сьомому розділі «Україна – незалежна держава» зібрано матеріали історичного періоду започаткованого проголошенням 24 серпня 1991 р. Акта незалежності України. Було покінчено з радянською формою державності України, насправді фіктивною, що намертво прив'язувала УРСР до тоталітарної наддержави – СРСР. Народилася нова, демократична Україна, яка стала на шлях побудови і зміцнення незалежної держави, ринкових змін в економіці, демократизації суспільно-політичного життя, національно-культурного і духовного відродження, активного міжнародного співробітництва.

Анотований бібліографічний покажчик «Історія України у фондах Наукової бібліотеки Університету ДФС України» буде корисним усім читачам, зацікавленим у поглибленому вивченні історії української держави.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

РОЗДІЛ 1. Історія первісного суспільства на теренах України

1. **Videiko M.** Ukraine: From Trypillia to Rus [Україна: від Трипілля до Русі] / M. Videiko. – Kyiv: KRION, 2010. – 528 p.: pic. – (Україна: історія великого народу).

In ancient times this land, its forests, rivers and plains had different names: Cimmeria, Scythia, Sarmatia, Zamorya, Levedia, Dori, Arkheim, Rus, Borisfen, Danprastadir, Ister, Tiras, Hypanis. What did these names mean, how did people who invented and uttered those words live? Dozens of thousands of years of the ancient history of the land which is now called Ukraine have been discovered thanks to field archeological investigations for the last one hundred and fifty yers.

2. **Абакумов А. В.** Слобожанщина – колыбель индоевропейцев : историко-лингвистическое исследование / А. В. Абакумов. – К. : Поэзия, 2009. – 45 с.

Днепро-донецкая культура Слобожанщины, крайнего юга Центральной России и севера Донбасса на рубеже V-IV тысячелетий до н. э. распространилась на большую часть территории Украины, юг Белоруссии. Уже в 1-й половине IV тысячелетия до н. э. сформировались «дочерние» образования: ранняя мариупольская культурно-историческая общность, две «дунайские миграции», возможно что и другие группировки.

3. **Античные государства Северного Причерноморья: источники, искусство, монеты, Херсонес Таврический, Ольвия, Боспорское царство, Античная Тира** / С. Д. Крыжицкий, М. В. Скржинская, А. С. Русяева, В. А. Анохин, В. М. Зубарь, Н. А. Лейпунская, В. В. Крапивина, Т. Л. Самойлова. – Николаев : «Возможности Киммерии», 2004. – Т. 2. – 172 с.

Южная Украина является неотъемлемой частью тысячелетнего античного мира. С VII в. до н. э. начинается лавинообразное проникновение греков в Черноморское пространство, непрерывно продолжавшееся из века в век вплоть до падения античной культуры. На рубеже нашей эры к греческой античной цивилизации присоединяется величественная римская.

4. **Баран В. Д.** Давні слов'яни / В. Д. Баран. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т ; Т. 3.).

Третій том із серії «Україна крізь віки», автором якого є відомий історик та археолог, один із найкращих спеціалістів по давніх слов'янах Володимир Баран.

Книга «Давні слов'яни» присвячена долітописному періоду історії найдавніших слов'ян і виходить за межі суто історії України, а висвітлює проблему у значно ширшому ракурсі – тобто охоплює історію та археологію усіх слов'янських племен до X ст. і східних, і західних, і південних. У книзі весь матеріал викладений дуже докладно і з величезним масивом фактів. Всі вони гарно структуровані, систематизовані і в поєднанні із хорошим авторським стилем викладу, вдумливим поясненням роблять цю книгу чудовим професійним, але легким у сприйнятті, викладом дуже важливих, неоднозначних та складних проблем. Увесь свій виклад В. Баран супроводжує посиланням на різноманітні археологічні знахідки, прослідковує різні тенденції розвитку археологічних пам'яток, показує особливості їх географічного поширення – цим ілюструє різні історичні теорії про існування та розселення окремих слов'янських племен. Поруч із цим він, як історик, дає свідчення історичних джерел, цитує давні хроніки і т.д., спирається на висновки лінгвістів. Книга чудово підійде як серйозним науковцям, студентам-історикам, так і всім хто цікавиться історією!

5. **Бунятян К. П.** На світанку історії. / К. П. Бунятян, В. Ю. Мурзін, О. В. Симоненко. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 336 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т ; Т. 1.).

Перший том книги "Україна крізь віки" присвячений найдавнішій історії України, тобто від перших археологічних знахідок людини на території нашої держави. І закінчується дана розвідка інформацією про сарматів. Книга досить детально, на основі археологічних, писемних, графічних та інших історичних джерел, розповідає про неолітичну революцію, археологічні культури, серед них про трипільську культуру, народи кімерійців, скіфів та сарматів, їхній державно-політичний, соціально-економічний устрій, культуру, звичаї та традиції. У книзі вміщені чорно-білі малюнки та фотокартки із історичними джерелами, що досить добре доповнюють зміст книги, роблять її цікавішою та доступнішою. Для істориків, студентів історичних факультетів і, звичайно, для всіх, хто має бажання відкривати для себе історію своєї держави.

6. **Видейко М. Ю.** Украина: от Антов до Руси / М. Ю. Видейко. – К. : Крион, 2009. – 240 с. – (Україна : історія великого народу).

Первые пять столетий истории Средних веков, с V по X век, даже для той части Европы, где сохранились островки былой учености и велись какие-то хроники и записи, часто именуют «темными веками». Многие интереснейшие эпизоды и даже подробности этих самых «темных веков» из истории земли, которую сегодня

называют Украиной, были открыты благодаря полевым археологическим исследованиям, произведенным на протяжении последних полутора сотен лет. Каждый год множество экспедиций ищут и находят в этой земле следы минувших эпох и событий. Из сообщений древних хроник и летописей, а также археологических находок и складывается причудливая мозаика древней истории Края. В книге, которая является продолжением повествования, начатого в издании «От Триполья до Антов», представлены отдельные эпизоды древней истории, охватывающие период от начала истории антов (последняя чет верть IV века) до Руси со столицей в Киеве (около середины IX века).

7. **Видейко М. Ю.** Украина: от Триполья до Антов / М. Ю. Видейко. – К. : КВІЦ, 2008. – 280 с. – (Україна : історія великого народу).

С давнейших времен до середины первого тысячелетия после Рождества Христова на территории, которая сейчас называется Украиной, жило множество разных племен и народов, оставивших свой культурный след и в нас, людях, живущих после них. Но никаких письменных источников с тех времен не сохранилось, потому данные о том, кем были наши дальние предки, появились только с развитием археологии. В этой книге собраны тысячи свидетельств и фактов, систематически раскрывающих далекое прошлое нашей страны, начиная от легендарной Трипольской культуры и заканчивая зарождением государства антов.

8. **Винокур І. С.** Давня і середньовічна історія України : навч. посіб. / І. С. Винокур, С. В. Трубочанінов ; Міжнародний фонд «Відродження», Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні». – К. : «ГЛОБУС», 1996. – 224 с.

Визначено історичний зміст кожного з періодів давньої та середньовічної історії України, з'ясовано закономірності та особливості розвитку людського суспільства на кожному з етапів окресленого періоду; розкрити особливості суспільної організації, господарства, розвитку матеріальної та духовної культури стародавнього населення України у давні часи; з'ясовано проблеми походження українського народу та охарактеризовано основні етапи етногенезу української спільноти; досліджено механізм формування державності у східних слов'ян, з'ясовано історичні передумови утворення Галицько-Волинської держави та розглянуто основні етапи її історії; показано особливості політичного, економічного та культурного розвитку українських земель в складі іноземних держав у середині XIV – першій половині XVII ст.; розкрито причини, показано основні шляхи формування українського козацтва, визначено його роль і місце в історії українського народу; охарактеризовано основні форми соціальних та національно-

визвольних рухів українського населення в умовах іноземного поневолення показати їхній вплив на націотворчі процеси; ознайомити студентів з культурними надбаннями українського народу в зазначений період.

9. **Відейко М. Ю.** Повість про князя Кия / М. Ю. Відейко. – К. : КРІОН, 2009. – 112 с. – (Україна : історія великого народу).

З цієї книги ви отримаєте відповіді на ці питання, а також почерпнете нові знання про епоху, відокремленої від нашого часу півтора століттями - епосі, в яку на зміну античності на європейських землях приходив новий світ, епосі зародження нових держав і епосі бурхливого розвитку соціуму на землях нинішньої України. Книга буде особливо цікава читачам, що бажають більше дізнатися про зародження Києва та становленні Київської Русі. Згідно з легендою, переказаної в «Повісті временних літ» та в інших стародавніх літописах, князь Кий разом з братами Щеком і Хоривом, а також сестрою Либідь був засновником славного града Києва. А як було насправді? Чи є Кий вигаданим персонажем або реальною історичною особою?

10. **Відейко М. Ю.** Україна: Від Антів до Русі / М. Ю. Відейко. – К. : КРІОН, 2009. – 240 с.

Аж ніяк не з Київської Русі слід відраховувати нашу славу історію - набагато правильніше буде копнути глибше - хто ж жив на цих землях до того, як на них було створено перше і, слід зауважити, згодом знаменита і могутня держава. А жили на цих територіях п'ять століть до Русі анти, племена, які згодом розбрелися хто куди, давши початок і іншим племенам, які заснували Русь. У цій книзі по крупинці зібрані всі дані, які можна було встановити про наших древніх предків з тієї небагатої інформації, яку вони нам після себе залишили.

11. **Відейко М. Ю.** Україна: від Трипілья до Антів / М. Ю. Відейко. – К. : КВІЦ, 2008. – 280 с.

У цій книзі читачі, які цікавляться історією, знайдуть для себе чимало нової інформації з найдавнішої та давньої історії України. На її нинішній території люди жили з незапам'ятних часів. Ще в 5400-2650 роках до нашої ери на берегах Дніпра будували свої міста-поселення трипільці. Далі в різних частинах сьогоденного держави виникали, процвітали, а потім поступалися місцем іншим культурам такі держави давнини як Скіфія і Сарматія, Кіммерія і Борисфен, і т.д. Як і чим жили люди цих найдавніших держав? Про що свідчать археологічні знахідки, у великих кількостях які знаходилися на розкопках, що проводяться в останні роки? Взявши в руки цю книгу, ви відкриєте для себе чимало нових цікавих фактів.

12. **Давня історія України** : навч. посіб. : у 2 кн. / П. П. Толочко (кер. авт. кол.) ; С. Д. Крижицький, В. Ю. Мурзін [та ін.]. – К. : Либідь, 1994. – Кн. 1. – 240 с.

Висвітлюючи давню історію України, автори цього посібника дотримуються думки: менталітет українства витворювався зусиллями різних народів, котрі протягом тисячоліть розвивали традиції матеріального й духовного життя своїх попередників. Посібник складається з двох книг. Перша з них охоплює період від найдавніших часів до античної епохи включно.

13. **Давня історія України. Т. 1 : Первісне суспільство.** – К. : Наук.думка, 1997. – 558 с.

У першому томі відтворюються факти та події первісної історії України від появи перших людей на її території до кінця бронзового віку. Окремі розділи дослідження присвячено ранньому та пізньому палеоліту, мезоліту, неоліту, енеоліту та добі бронзи. У кожному з них аналізуються динаміка історично-культурних змін, темпи суспільного прогресу, досягнення та втрати у сфері виробництва й споживання, суспільний устрій і духовна культура, антропологічний склад населення.

14. **Жуковський А.** Нарис історії України / А. Жуковський, О. Субтельний. – Львів: Вид-во наук. товариство ім. Т. Г. Шевченка, 1992. – 230 с.

У книзі зроблено стислий огляд подій української історії від найдавніших часів до сучасності. По-новому висвітлено окремі явища та постаті нашого минулого і сучасного, зокрема національно-визвольних змагань останнього століття. Книга розрахована на вчених-дослідників, викладачів вузів, технікумів та вчителів шкіл, усіх, хто цікавиться історією України.

15. **Залізняк Л. Л.** Нариси стародавньої історії України / Л. Л. Залізняк. – К. : Абрис, 1994. – 254 с.

"Книга є спробою висвітлення актуальних, але маловідомих проблем стародавньої історії України на широкому тлі історії Європи. У ній читач знайде відповіді на питання: як жили мисливці кам'яного віку на території України і всієї Європи; чи була Україна прабатьківщиною індоєвропейської сім'ї народів; що відомо про походження слов'ян та початки їхньої історії; чи була Київська Русь праукраїнською державою; чи були козаки європейськими лицарями; в чому полягає своєрідність української історії порівняно з історією Російської імперії? Розрахована

на викладачів та студентів історичних факультетів вузів, учителів, всіх, хто цікавиться минулим України.

16. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 1, кн.1 : Первіснообщинний лад і зародження класового суспільства. Київська Русь (до другої половини XIII ст.) / редкол. : І. І. Артеменко, В. Д. Баран, С. М. Бібіков, В. Й. Довженко, С. П. Пачкова. – К. : Наукова думка, 1977. – 444 с.

Написана на основі археологічних та писемних джерел, історичного аналізу численних матеріальних залишків стародавніх культур різних епох. У ній розповідається про виникнення і розвиток первіснообщинної, рабовласницької і феодальної суспільно-економічних формацій на сучасній території України. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах.

17. Історія цивілізації. Україна. Т. 1 : Від кіммерійців до Русі (X ст. до н.е.- IX ст.) / Н. С. Абашина, М. Ю. Відейко, О. В. Гопкало, Г. М. Казакевич [та ін.] ; упоряд. М. Ю. Відейко. – Харків : Фоліо, 2019. – 586 с.

На сторінках цього видання постають два тисячоліття історії на теренах сучасної України. На сторінках цього видання постають два тисячоліття історії на теренах сучасної України. Книга поділена на дві частини: перша охоплює період від X ст. до н.е. до III ст., друга – від III ст. до IX ст. Зміст книги було розроблено з метою залучення до її написання широкого кола фахівців, які найкраще дослідили та розуміються на окремих питаннях. Під однією обкладинкою зібрані відомості про мову, релігію, міфологію, технічні досягнення, економіку, мистецтво та військову справу давніх часів. Книга містить чимало унікальної інформації, результати новітніх досліджень, деякі розділи стали першими ластівками у висвітленні певних тем у такому обсязі.

18. Каныгин Ю. М. Путь ариев. Украина в духовной истории человечества : роман-эссе / Ю. М. Каныгин. – К. : «А.С.К.», 2006. – 576 с.

Захватывающее путешествие в древнюю историю всего человечества и Украины. Оригинальный взгляд на загадочных ариев – таинственный народ, определивший поступь не только Европы, но и Праукраины, что можно считать сенсацией. Неизвестные исторические факты, использование уникальных тибетских рукописей, живой язык, множество интригующих моментов удерживают читателя в волнующем напряжении.

19. **Крижицький С. Д.** Античні держави Північного Причорномор'я / С. Д. Крижицький, В. М. Зубар, А. С. Русяєва. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 352 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 2).

Другий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений грецькій колонізації Північного Причорномор'я і тисячолітньому існуванню тут низки античних держав. Другий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений грецькій колонізації Північного Причорномор'я і тисячолітньому існуванню тут низки античних держав. Однією з найцікавіших сторінок історії давнього населення, яке мешкало на тернах сучасної України, стало переселення греків на північне узбережжя Чорного моря-Понту Евксінського, як його іменували стародавні еппіни. Засновані ними міста та сільські поселення проіснували тут близько цілого тисячоліття-від VI ст.. до Н.Х. по IV ст.. н.е. Усе це робить античні держави Північного Причорномор'я невідривною частиною історичних процесів, що колись відбувалися на тернах сучасної України.

20. **Минуле України: відновлені сторінки.** – К. : Наукова думка, 1991. – 280 с.

Обличчям до раніш забороненого та перекрученого — так можна виразити спрямування першого випуску збірника, в якому вчені-історики прагнуть об'єктивно висвітлити роль Центральної Ради у відновленні української державності, історичні джерела національної символіки, хто є насправді Нестор Махно, як творилася Кримська АСРР. Розкриття трагічних сторінок голодомору 33-го, репресій проти військових кадрів, потаємних важелів пакту Молотова—Ріббентропа не можуть залишити байдужими жодного громадянина України.

21. **Мироненко А. В.** Украина: начало великого пути : На заре. Возвращение на Родину. На пути к величию / А. В. Мироненко. – К. : КВІЦ, 2008. – 528 с. – (Україна: історія великого народу).

Государство, которое существует сегодня, прошло очень долгий путь становления и развития, насчитывающий много веков. И без знаний и понимания истоков государственности, культуры, политических и экономических отношений страны, невозможно понять и спрогнозировать дальнейшее развитие. Именно поэтому истории отводится одной из важнейших мест в ряду других наук. Конечно же, Украина, как и любая другая страна, развивалась постепенно, год за годом проходя свои положенные ступени. Сначала было то, что ныне мы называем доисторическими временами. Затем на смену пришли времена переселения народов вследствие изменения климата, а потом — глобальные изменения почвы и образование новых морей вследствие землетрясения. И менялись люди, менялся их

жизненный уклад, культура и орудия труда. И всё это – великая история Украины. Это исследование первая в Украине попытка передать художественными методами события, которые происходили на территории нашей страны много тысячелетий тому назад.

22. **Михайлов Б.** Петроглифы каменной могилы : семантика хронология интерпретация : монография / Б. Михайлов. – 2-е изд., допол. – Запорожье : Дикое Поле, 1999. – 240 с.

Монография – обобщающая работа по семантике, хронологии и интерпретации наскальных рисунков (петроглифов) Каменной Могилы в Украинском Причерноморье, датируемых от эпохи позднего палеолита (XVI-XIV тыс. до н.э.) до эпохи бронзы (II тыс. до н.э.) и более позднего времени. Выводы автора обоснованные многочисленными естественнонаучными, археологическими, историческими, этнографическими и литературными источниками, которые и дали возможность подать уникальные петроглифы Каменной Могилы как особый источник духовной культуры и искусства первобытного общества на территории Евразии. Для археологов, историков, искусствоведов, краеведов, студентов, а также для всех, кто интересуется древней историей Украины.

23. **Мицик В. Ф.** За законом Світового ладу: Трипільська цивілізація і світогляд українського народу / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К. : МАУП, 2007. – 328 с.

Культура етносу розвивається спадково. Тим більше, коли вона ґрунтується на мирностях Світового ладу, котрі проявляються через образотворчу мову. Вона визначає духовність і творчість, нею люди спілкуються зі Світом, межі собою і промовляють нею в майбутнє.

24. **Росляков С. Н.** Ольвия : жизнь и смерть цивилизаций / С. Н. Росляков ; рец. д.ист.н., проф. В. Н. Станко. – Николаев : Возможности Киммерии, 2003. – 172 с. – (Страницы истории отечества).

На протяжении почти 1000 лет на территории юга Украины сосуществовали две великие цивилизации: античная греческая и скифская. Эта книга посвящена истории и культуре греческой Ольвии, а также жившим рядом с нею скифам. В ней рассказывается о высокой культуре античных греков, о некоторых особенностях культуры скифов, во многом пытавшихся подражать античной цивилизации, о начале и конце легендарной Ольвии.

25. Украина-Европа: хронология развития : в 5 т. : Т. 1–2 : С древнейших времен и до начала нашей эры. С нашей эры по 1000 / [авторы, руководители проекта : А. В. Толстоухов, В. А. Зубанов ; редкол. : Н. Н. Бровко, В. Я. Галаган и др.]. – К. : КВІЩ, 2008. – 576 с. – (Україна: історія великого народу. Проект).

Украина—Европа: хронология развития" (Том 1, 2) — это научно-популярное издание, которое освещает в хронологической последовательности историческое развитие Украины и Европы с древнейших времен по 1000 г. Интересные факты, красочные иллюстрации помогут вам лучше узнать историю Украины в контексте истории европейских стран. Исторические события, изложенные в книге, соотнесены к европейским государствам в современных границах. Название несуществующих сегодня территорий, государств или стран, не являющихся европейскими, в календаре выделено серым цветом. Рассчитано на широкий круг читателей. Может быть использовано как источник дополнительных знаний при изучении курса истории Европы и Украины."

26. Украина-Европа: хронология развития : в 5 т. Т.4. : 1500–1800 / [авторы, руководители проекта : А. В. Толстоухов, В. А. Зубанов ; редкол. : Н. Н. Бровко, В. Я. Галаган и др.]. – К. : КРИОН, 2009. – 612 с. – (Україна: історія великого народу. Проект).

Украина—Европа: хронология развития" — это научно-популярное издание, которое освещает в хронологической последовательности историческое развитие Украины и Европы с 1500 до 1800 гг. Интересные факты, красочные иллюстрации помогут вам лучше узнать историю Украины в контексте истории европейских стран. Исторические события, изложенные в книге, соотнесены к европейским государствам в современных границах. Название несуществующих сегодня территорий, государств или стран, не являющихся европейскими, в календаре выделено черным цветом. Рассчитано на широкий круг читателей. Может быть использовано как источник дополнительных знаний при изучении курса истории Европы и Украины.

27. Україна-Європа: хронологія розвитку : у 5 т. Т. 1, 2 : З стародавніх часів і до початку нашої ери. З початку нашої ери по 1000 : [пер. з рос. / авт., кер. Проекту : А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; редкол.: М. М. Бровко (кер.) та ін.]. – К. : КВІЩ, 2008. – 576 с. – (Україна: історія великого народу. Проект).

Україна-Європа: хронологія розвитку "(Том 1, 2) - це науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України і Європи з найдавніших часів по 1000 р Цікаві факти, барвисті ілюстрації

допоможуть вам краще пізнати історію України в контексті історії європейських країн. Історичні події, викладені в книзі, співвіднесені до європейських держав в сучасних кордонах. Назва неіснуючих сьогодні територій, держав або країн, які не є європейськими, в календарі виділено сірим кольором. Розраховано на широке коло читачів. Може бути використано як джерело додаткових знань при вивченні курсу історії Європи й України. "Це науково-популярне видання, що висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України і Європи з стародавніх часів по 1000 р.

28. Україна-Європа: хронологія розвитку : у 5 т. Т. 1, 2 : 3 стародавніх часів і до початку нашої ери з початку нашої ери по 1000 : [пер. з рос. / авт., кер. Проекту : А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; редкол. : М. М. Бровко (кер.) та ін.]. – К. : КРІОН, 2009. – 768 с. – (Україна: історія великого народу. Проект).

Україна-Європа: хронологія розвитку "(Том 1, 2) - це науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України і Європи з найдавніших часів по 1000 р. Цікаві факти, барвисті ілюстрації допоможуть вам краще пізнати історію України в контексті історії європейських країн. Історичні події, викладені в книзі, співвіднесені до європейських держав в сучасних кордонах. Назва неіснуючих сьогодні територій, держав або країн, які не є європейськими, в календарі виділено сірим кольором. Розраховано на широке коло читачів. Може бути використано як джерело додаткових знань при вивченні курсу історії Європи й України. "Це науково-популярне видання, що висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України і Європи з стародавніх часів по 1000 р.

29. Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства : навч. посіб. – К. : Генеза, 1994. – 368 с.

У посібнику розглядається історія господарства України в світовому контексті. Актуальність її вивчення пояснюється необхідністю висвітлення і усвідомлення закономірностей економічного розвитку українських земель в умовах незалежної України, яка стала суб'єктом світової цивілізації. Донедавна історія господарства України, як і вся її історія, вивчалась як складова частина історії Росії, що не відповідає історичній справедливості. Дослідження економічної історії України допоможе узагальнити досвід господарського розвитку наших предків, зрозуміти сучасний стан економіки, визначити її ціннісні орієнтири, варіантні та альтернативні шляхи розвитку на майбутнє. Для викладачів, студентів, усіх хто цікавиться історією та економікою України.

30. **Україна і Світ** : у 10 т. Т. 1.: Стародавні цивілізації (з давніх часів до 500 р. до н.е.) / уклад. М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва. – К. : КРІОН, 2009. – 216 с. – (Україна: історія великого народу)

В сучасних умовах Україна впливає на хід світових подій не тільки своїм існуванням, як незалежна держава, не тільки стратегічно важливим геополітичним положенням, але й своїми досягненнями в духовному і культурному житті. Так розвивалась та стверджувалась її історія. Впродовж століть народи, які населяли території сучасної України, ніколи не стояли осторонь історичних процесів, що впливали на розвиток людства. Так було в стародавні часи існування перших цивілізацій Месопотамії та Єгипту, коли Трипільська цивілізація явила світові дивовижні досягнення культури і господарства. Так було в часи легендарних киммерійців, скіфів, сарматів, заснування античних міст на узбережжі Чорного моря. Величезна роль Краю в часи Великого переселення народів, розселення з його території слов'ян в місця їхнього сьогоденного проживання. Визначними подіями стали заснування найбільшої, на той час, в Європі держави – Київської Русі, боротьба за державність героїчного козацтва. Нарешті – величезний внесок України та українців в історію XX століття.

31. **Україна і Світ** : у 10 т. Т. 2 : Класична давнина (500 р. до н.е. – початок н.е.). / уклад. : М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва. – К. : КРІОН, 2009. – 216 с. – (Україна: історія великого народу).

Продовження серії книг про історичне минуле України та одночасно всього світу вийшло таким же цікавим як і перша частина. Історичний період який охоплює другий том цього науково-популярного видання є важливим етапом у формуванні сучасної людської цивілізації. Тому дуже важливо, що процес важливих перетворень, що охопили весь тогочасний світ показаний саме як цілісна історична картина. Отже в згадуваний історичний період відбувається поступовий занепад античної Греції та поступовий вихід на світову арену нової могутньої держави – Римської імперії. Видання відзначається якісною поліграфією друку, кращому сприйняттю інформації сприяє значна кількість кольорових ілюстрацій. Книга в першу чергу зацікавить всіх любителів історії та розвитку світової культури. В цілому формат написання робить це видання досить універсальним і спрямованим на широку читацьку аудиторію.

32. **Україна і Світ** : у 10 т. Т. 3 : Класична давнина (від початку нашої ери до Великого переселення народів) / уклад. : М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва. – К. : КРІОН, 2010. – 216 с. – (Україна: історія великого народу).

У 3-му томі Україна і світ Ви дізнаєтеся про Римський період в історії античних держав Північного Причорномор'я, про появу ранніх слов'ян, давніх германських племен, про їхню мову і писемність, а також про події, що відбувалися у Японії, Китаю, Індії та Римській Імперії. Видання є багатотомне, науково-популярне. Мета якого - розповісти про переплетіння історії та культури народів світу, про розквіт і згасання давніх цивілізацій, найбільш видатні події і постаті, які впливали на хід історії. Незвіданий світ історії народів, які населяли територію України в стародавні часи, розкривається перед читачем на фоні подій світової історії. Видання добре ілюстроване. Розраховане на широке коло читачів, які цікавляться історією.

33. Україна і Світ : у 10 т. Т. 4., ч. 1: Класична давнина: від Великого переселення народів до раннього середньовіччя (350-850 рр.) / уклад. М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва. – К. : КРІОН, 2010. – 224 с.: іл. – (Україна: історія великого народу)

Це багатотомне науково-популярне видання, мета якого розповісти про переплетіння історії та культури народів світу. Цей том присвячено періоду Великого переселення народів - переломній добі в історії людства. Хронологічно матеріал доведено до 850 р. Подається він у двох частинах, щоб докладно висвітлити процес формування нової середньовічної цивілізації, розглянути питання господарського, політичного, соціального та культурного розвитку суспільства. Перша частина, яка представлена вашій увазі, починається з кризи й падіння Західної Римської імперії та утворення варварських королівств і завершується формуванням феодальних відносин у Візантії та Франкській державі. Розділ історії українських земель цілком присвячено великому розселенню слов'ян (VI-VIII ст.). В другій частині перед читачем постане історія земель Таврії та Понтійських степів, Арабського халіфату, держав Японії, Індії, Китаю та Мезоамерики. Видання добре ілюстровано. Розраховано на широке коло читачів, які цікавляться історією.

34. Україна і Світ : у 10 т. Т. 5, кн.1 : Славетні міста / уклад. М. Г. Белік. – К. : КРІОН, 2011. – 224 с. – (Україна: історія великого народу)

Це багатотомне науково-популярне видання, яке розповідає про переплетіння історії та культури народів світу через історію міст, в яких відбувалися події, що визначили подальший суспільно-політичний розвиток певного регіону чи навіть світу взагалі. Статті в книзі розміщено розділами-блоками за географічним розташуванням (Європа, Азія тощо), всередині блоків - за датою заснування. Українські міста виділено в окремий розділ. Кожна стаття містить коротку історію

міста та екскурс його найцікавішими вулицями, пам'ятками та музеями від стародавніх часів до сучасності.

35. Україна: хронологія розвитку : у 4 т. Т.1 : 3 давніх часів до пізньої античності / А. В.Толстоухов, В. О. Зубанов. – К. : КРІОН, 2007. – 544 с.

Це науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України з давніх часів до пізньої античності. Багато фактів, чудові ілюстрації допоможуть пізнати історію України — історію великого народу. Розраховане на широке коло читачів. Може бути використане як джерело додаткової інформації щодо вивчення курсу історії України.

36. Україна: хронологія розвитку Т. 1 : 3 давніх часів до пізньої античності / уклад. : О. О. Григор'єва, О. І. Ємельяненко, М. І. Мацьола. – К. : КРІОН, 2010. – 704 с.

Це науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України з давніх часів до пізньої античності. Багато фактів, чудові ілюстрації допоможуть пізнати історію України — історію великого народу. Розраховане на широке коло читачів. Може бути використане як джерело додаткової інформації щодо вивчення курсу історії України.

РОЗДІЛ 2. Київська Русь (IX-XIII ст.)

37. Абрамович Д. І. Києво-Печерський патерик. / Д. І. Абрамович ; Післямова В. І. Крекотень. – Репринт. відтвор. – К. : Час, 1991 . – 278 с. – (Пам'ятки мови та письменства давньої України ; Т.4).

Увазі читачів пропонується репринтне видання книги «Києво-Печерський патерик» – найбільш древньої пам'ятки української культури. Патерик був складений монахами Печерського монастиря в період його розквіту, напередодні зруйнування Київської Русі татарськими ордами. В ньому зібрані розповіді про життя відомих членів монастирської общини, їх побут тощо.

38. Аркас М. М. Історія України-Русі / М. М. Аркас. – 3-тє факс. вид. – К. : Вища школа, 1993. – 414 с.

Популярний нарис історії України митця та громадського діяча Миколи Аркаса. Книга складається з передмов, вступу та кількох розділів-періодів, що охоплюють періоди історії від прадавніх часів до початку ХХ століття. Книга є першою узагальнюючою працею з історії України, що вийшла у світ рідною мовою.

У популярному нарисі історичний процес розглядається за персоналіями його провідних діячів. Твір захоплює багатим фактичним матеріалом, яскравою мовою викладу. Використовуючи фольклор, автор передає народне бачення важливих історичних подій.

39. **Аркас М. М.** Історія України-Русі / М. М. Аркас. – Одеса: Маяк, 1994. – 392 с.

«Історія України-Русі», написана українською мовою і видана в 1908 р. у Петербурзі. Книга була дуже популярна. За висловами сучасників, «жодна українська книжка, крім «Кобзаря», не мала такого успіху, як праця М. Аркаса». «Той край, від Карпатських гір і аж до Кубані, звемо ми Україною, а наш народ, що там живе звемо Українцями. Се назва добра, стара й найзручніша – так звуть себе наші люди скрізь: чи в Києві, чи в Полтаві, чи в Одесі, чи у Львові (в Галичині), чи в Чернівцях (на Буковині). А проте це одні люди, з однією мовою, з однаковими звичаями, з тією ж самою культурою».

40. **Асеев Ю. С.** Архитектура древнего Киева / Ю. С. Асеев. – К. : Будівельник, 1982. – 160 с.

В книге на основании многолетних, в том числе новейших исследований памятников архитектуры древнего Киева рассказывается об истоках киевского зодчества, основных этапах его развития, стилистических особенностях и месте в историко-архитектурном процессе. Автор большое внимание уделяет архитектурно-строительным проблемам, детально рассказывая о строительной технике зданий, методах их возведения, композиционных приемах и стилистических чертах. Реконструктивные рисунки, чертежи и фотографии дают возможность представить облик древнего Киева.

41. **Берлинський М. Ф.** Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський. – К. : Наук. думка, 1991. – 320 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Фундаментальна праця М.Ф.Берлинського, написана у 1798-1799 рр., – узагальнююче дослідження з історії Києва. У першій частині книги історія міста подається на фоні загального розвитку України, у другій – його топографо-археографічний опис. Вона цінна не тільки багатою джерелознавчою базою (стародавні літописи та хроніки, мемуари, архівні документи, церковні рукописи), частину якої пізніше було втрачено, а й свідченнями автора щодо топографії та пам'яток давньокиївського центру до його реконструкції.

42. **Відейко М. Ю.** Україна: Від Русі до Святої Русі / М. Ю. Відейко. – К. : КРІОН, 2010. – 256 с.

Книга «Україна: Від Русі до Святої Русі», яка охоплює період з середини IX до початку XI ст. продовжує розповіді про сторінки минулого нашого Краю, початок яким поклали видання «Україна: Від Трипілья до Антів» та «Від Антів до Русі». Півтори сотні років знадобилося для того, аби Русь пройшла тернистий шлях до Святої Русі. Та історія давно оповита легендами, і у рядках літописів, билин та саг, археологічних знахідках сучасні історики намагаються віднайти відгомін реальних подій. Розраховано на широке коло читачів, яке професійно вивчає українську історію — викладачам, учителям, студентам, учням.

43. **Володимир Мономах (князь) Повчання ; Статут Володимира Всеволодовича** / пер. із старослов'ян., упор. та перед. В. Яременка. – Київ : МАУП, 2006. – 309 с. – (Б-ка українознавства; вип. 6).

Це перше окреме видання творів Великого князя всієї Русі Володимира Всеволодовича Мономаха (1053-1125), що дійшли до нас. «Повчання», «Статут Володимира Всеволодовича» та «Літописне житіє» подано мовою оригіналу і в перекладі сучасною мовою. У «Додатках» «Літописне житіє» друкуємо за «Повістями врем'яних літ», твори Леоніда Мосендза, Миколи Вороного, Олександра Олеся, Аполлінарія Майкова, Миколи Костомарова, написані на основі літописних джерел про Великого князя, мислителя, першого світського письменника і полководця України-Русі XI-XII ст.

44. **Горський В. С.** Святі Київської Русі / В. С. Горський. – К. : Абрис, 1994. – 176 с.

Що таке святість? Кого відзначали як святих наші предки? Які, передусім, моральні якості вирізняли тих, кого вшановували як святих у Київській Русі? На ці запитання дає відповідь відомий український філософ у пропонованій книзі. Йде мова про життя видатних подвижників Київської Русі, котрих вшановують як святих у нашій культурі, з'ясовується, яке значення взагалі мав образ святості в системі цінностей, утверджених культурою Київської Русі. Загалом кажучи, образ святості в тому розумінні, яке існувало в києво-руській культурі, формується в межах християнської традиції.

45. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України : десята тисяча / М. С. Грушевський. – репринт. відтвор. вид. 1913 р. – К., Львів: Райдуга, 1990. – 524 с.

Книга видатного українського історика Михайла Грушевського. На її сторінках розповідається про становлення й розвиток економіки, культури і державності України з доісторичних часів до наших днів. Охоплені періоди до заснування Київської держави, існування незалежної Київської держави, литовсько-польські часи, козацтво, руїна та відродження українського життя.

46. **Грушевський М. С.** Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський. Т. 1. : До початку XI ст. – К. : Наук. думка, 1991. – 736 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

«Історія України-Русі» — 10-томна монографія Михайла Грушевського. Головна праця його життя. Містить виклад історії України від прадавніх часів до другої половини XVII століття. Писалася з перервами протягом 1895–1933 років. Справила вплив на формування української історіографії новітнього часу. Висвітлюються соціально-економічні, політичні і культурні процеси, що відбувалися на території України з найдавніших часів до початку XI ст. Для істориків, археологів, етнографів, філологів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України.

47. **Грушевський М. С.** Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. Т. 3. До року 1340 / М. С. Грушевський. – 2-ге вид, розшир. – К. : Наук. думка, 1992. – 592 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

«Історія України-Русі» — 10-томна монографія Михайла Грушевського. Головна праця його життя. Містить виклад історії України від прадавніх часів до другої половини XVII століття. Писалася з перервами протягом 1895–1933 років. Справила вплив на формування української історіографії новітнього часу. У третьому томі висвітлюється історія Галичини та Волині від утворення тут держави князя Романа Мстиславовича до загарбання значної частини території Польським королівством, а також становище Наддніпрянщини за умов панування золотоординських ханів. Для істориків, археологів, етнографів, філологів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України.

48. **Грушевський М. С.** Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XII ст. / М. С. Грушевський. – К. : Наук. думка, 1991. – 560 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Книга – перша синтетична праця видатного українського вченого, написана ще на студентській лаві. У ній на широкому джерельному матеріалі висвітлюється

політична історія Київської землі, її економіка, культура та релігія. Для істориків, археологів, етнографів, всіх, хто цікавиться історичним минулим нашої Вітчизни.

49. **Гупало К. Н.** Подол в Древнем Киеве / К. Н. Гупало. – Киев : Наукова думка, 1982. – 128 с. – (Научно-популярная лит-ра).

Книга посвящена киевскому Подолу — торгово-ремесленному району столицы Древней Руси. На основании данных археологических раскопок и письменных источников освещаются начальные этапы истории Подола, рассказывается о его древних жилищах и ремеслах. Читатель узнает об архи-тектурно-археологических исследованиях церкви Пирогощей, упоминаемой в «Слове о полку Игореве». Адресована всем, кто интересуется историей древнего Киева.

50. **Історія Русів** / пер. І. Драча ; вступ. ст. В. Шевчука. – К. : Рад. письменник, 1991. – 318 с.

«Історія русів» в ієрархії текстів культури українського народу стоїть поруч з «Повістю врем'яних літ» і «Словом про полк Ігорів». Уперше опублікована російською в 1846 році в Москві, ця книжка невідомого автора розповідає про історичний розвиток України від давнини до другої половини XVIII сторіччя. Тривалий час її вважали крамольною, оскільки незаперечно стверджувала самобутній шлях розвитку й утвердження українців як окремого народу зі своєю мовою, історією, традиціями. Поширюючись у списках, цей твір, який назвали «поемою вільного народу», був відомий Пушкіну, Гоголю, Рилєєву, Максимовичу, а згодом — Шевченку, Костомарову. Вперше українською його було видано 1956 року у Нью-Йорку, а в 1991-му в Києві «Історія русів» побачила світ в українському перекладі Івана Драча.

51. **Історія Русі-України** : історико-археологічний збірник. – К. : НАНУ ІА, 1998. – 335 с.

У книзі читачам пропонується історія Русі-України з прадавніх часів і до наших днів в контексті геополітичних подій. Історія Русі-України розглядається з позиції становлення міського (буржуазного) демократичного суспільства і боротьби міської християнської цивілізації з архаїчним сільським традиційним світом. Велика увага приділяється мультикультурним і мультіетнічним основам становлення Русі-України. Зміст збірника відповідає науковим інтересам ученого і вміщує статті з різних питань історії, археології і культури додержавного періоду, доби Київської Русі та України.

52. Історія України в особах IX-XVIII ст. / авт. кол. : В. Замлинський, І. Войцехівська, В. Галаган. – К. : Україна, 1993. – 396 с.

Історичне буття, як і історичний час, не дані людині як щось зовнішнє, відокремлене від її внутрішнього життя, духовного стану. Об'єктивні процеси історії, значною мірою опосередковані людською особистістю, проходять через її інтимний світ, індивідуальний досвід, внутрішні потаємні конфлікти. І у цьому розумінні історія кожної країни, кожного її періоду – персоналізована. Саме з цього виходили автори даної книги, визначаючи осіб, котрі впливали тією чи іншою мірою на суспільно-історичний процес й через чиї особисті долі цей процес пройшов, починаючи від зачатків Київської Русі й завершуючи періодом козацької доби української історії. Олег, Ольга, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Данило Галицький, Севериї Наливайко, Петро Конашевич-Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Григорій Сковорода – такий далеко не повний перелік осіб, про яких йдеться в науково-популярній книзі, – першому виданні в сучасній літературі, що висвітлює значення особи в процесі історичного розвитку України з часів її зародження й до XVIII ст. Ця книга не лише допоможе читачам краще пізнати історію України, а й сприятиме піднесенню національної свідомості у величній справі розбудови незалежної Української держави.

53. Король В. Ю. Історія України / В. Ю. Король. – К. : Феміна, 1995. – 264 с. – (Старшокласникам і абітурієнтам).

Посібник містить документи і матеріали, а також коментарі до них, що висвітлюють події та явища з історії України від праукраїнських часів до сьогодення. Багато документів уперше друкується в хрестоматійному виданні. Призначений для студентів вищих закладів освіти, учнів та вчителів шкіл, ліцеїв, гімназій.

54. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / М. Ф. Котляр. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 336 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 5).

Фундаментальна праця в 15 томах з історії України, підготовлена Інститутом археології та Інститутом історії НАН України в 1998 році. П'ятий том книги "Україна крізь віки" присвячений історії Галицько-Волинської держави, а це понад три століття в історії України. Чому три? Та тому що автор розпочинає свою розповідь ще із часів Русі, коли окремо існували Галицьке та Волинське князівства, які мали свої особливості розвитку. Так сталося, що два державні утворення об'єдналися за допомогою князя Романа Мстиславича і від 1199 по 1387 рік існували як одна держава. Автор розповідає всю історію цього державного утворення, змальовує найвидатніших представників (Романа Мстиславича, Данила Галицького, Василька Романовича, Юрія I Львовича тощо). Розповідає про соціально-економічну історію держави, змальовує свавілля бояр, боротьбу праукраїнців з монголо-татарами, процеси розширення держави. Висвітлює також культуру цього державного утворення, розповідаючи про найвидатніші архітектурні, мистецькі, літописні пам'ятки. Книга написана на широкому джерельному матеріалі, що робить її об'єктивною та неупередженою.

55. **Котляр М. Ф.** Історія України в особах: Давньоруська держава / М. Ф. Котляр. – К. : Україна, 1996. – 240 с.

Історія може бути науково об'єктивною, живою лише тоді, коли розповідатиме про реальних людей, тих, які творили історичний процес, впливаючи на нього и відіграючи тим самим важливу роль в долі свого народу. З низки нарисів про видатних осіб читач дістане уявлення про Давньоруську державу IX-XIII ст. у всьому розмаїтті політичного, економічного і культурного життя.

56. **Крисаченко В. С.** Історія Криму від найдавніших часів до кінця XVIII ст : навч. посіб. / В. С. Крисаченко. – К. : МП «Леся», 2007. – 716 с.

Видання являє собою хрестоматію, в якій зібрані письмові свідчення з історії Криму, починаючи з античної епохи і до кінця XVIII ст. Серед них - уривки з творів Страбона, Фукідіда, Геродота, Полібія, Діодора Сицилійського, Йосипа Флаві, Стефана Візантійського; епіграфічні пам'ятники, такі як присяга херсонесцев або декрет на честь Діофанта. У розділі, присвяченому середньовічному Криму і Кримському ханству, наводяться різноманітні свідчення мандрівників, написи з Ханського палацу і інші документи.

57. **Малаков Д. В.** По історичних містах Київської Русі : фотопутівник / Д. В. Малаков, Е. А. Дерлеменко. – К. : Мистецтво, 1990. – 311 с.

Фотопутівник пропонує читачам здійснити цікаву подорож за кільцевим маршрутом: К. – Козелець – Лемеші – Чернігів – Седнів – Сосниця – Новгород-Сіверський – Глухів – Путивль – Батурин – Ніжин – Переяслав-Хмельницький – Канів – К. Тут вони познайомляться з багатою на події та героїв історією, з цінними пам'ятками архітектури, мальовничими куточками природи тощо. Маршрут «По історичних містах Київської Русі» входить у систему маршрутів «Намисто Славутича». Багатоілюстроване видання буде пам'ятним подарунком для любителів подорожей, для всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

58. **Моця О. П.** Київська Русь: від язичництва до християнства : навч. посіб. / О. П. Моця, В. М. Ричка. – К. : Глобус, 1996. – 224 с. : іл. – (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).

Книга складається з шести розділів, вступу й висновку, а також додатків, в яких містяться уривки з церковних та світських творів про пов'язані з ідеологічною ситуацією історичні події та про специфіку релігійної свідомості тих часів. В основній текстовій частині на основі хронологічної періодизації розглядаються етапи розвитку релігії східних слов'ян: спочатку традиційних язичницьких вірувань, аж до створення в 980р. пантеону найбільш популярних божеств, а потім, починаючи з 988р., поступового поширення християнського віровчення за візантійським обрядом. Аналізуються причини відмирання старих ідей і ствердження нових. Добре ілюстрована, збагачена археологічними та історичними фактами книга «Київська Русь: від язичництва до християнства» є вагомим внеском у вивчення духовного життя давнього українського суспільства і водночас цінним навчальним посібником для шкіл і вузів.

59. **Пастернак О.** Пояснення тризуба, герба Великого Київського Князя Володимира Святого / О. Пастернак. – К. : Веселка, 1991. – 47 с. – (Українське відродження).

Ця книга про тризуб – геральдичний знак Київського Князя Володимира Великого – розкриває загадку про походження, ідею та значення тризуба на Україні як державного герба, національного знаку і релігійного символу. Дослідження слугує поглибленню знань із української історії.

60. **Русина О. В.** Україна під татарами і Литвою/ О. В. Русина. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 320 с. – (Україна крізь віки: в 15-ти т. ; Т. 6.).

Шостий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений одній із епох української історії – часові от Батисевої навали (1239-1241 рр.) до Люблінського

сейму (1569 р.). В тринадцятому столітті колись єдина держава східних слов'ян знаходилась у стані феодальної роздробленості. Таким станом речей скористалися чергові степові загарбники монголо-татари. 1239 року під керівництвом хана Батия татари вторглися в межі давньоруських князівств. Протягом декількох років практично всі території колишньої Київської Русі були захоплені татарами. Монголо-татари на захоплених землях встановили жорстоку та деспотичну владу, головною метою якої було збирати данину, а навіть за невелику провину територію князівства могли знову піддати спустошенню. У другій половині чотирнадцятого століття на історичній арені з'являється нова сильна держава - Литва. На відміну від татар головним принципом литовців був - старого не руйнувати, нового не запроваджувати. Тому місцеве населення всіляко підтримувало литовців в боротьбі з татарами. Досить швидко до кінця чотирнадцятого століття територія сучасної України опинилася у складі Литви. Незважаючи на втрату державності східні слов'яни у Литві почувалися настільки вільно, що часто цю державу називають Литовська Русь.

61. **Скуратівський В. Т.** Русалії / В. Т. Скуратівський. – К. : Довіра, 1996. – 734 с.

«Русалії»- підсумкова енциклопедична праця з української міфології, мета якої- дослідити духовний менталітет нашого народу, його духовну культуру, яка творилася самим народом у всьому обширі часу, в котрому йому довелося жити. Русалії-це давній весняний обряд, за допомогою якого наші пращури вшановували небіжчиків. Автор мав на меті зібрати і проаналізувати всі доступні літописні та архівні джерела, фольклорні пам'ятки, а також власні експедиційні матеріали з глибинних сіл. Фактологічний матеріал стане в нагоді учням, студентам, викладачам середніх та вищих навчальних закладів, а також усім тим, хто хоче глибше пізнати давн. Українську історію та культуру.

62. **Слабошпицький М. Ф.** З голосу нашої Клію : події і люди української історії / М.Ф. Слабошпицький. – К. : Довіра, 1993. – 255 с.

Книжка охоплює період од часів зародження держави Київської Русі до зруйнування Запорозької Січі. Ви дізнаєтеся про те, як впливали визначні політичні діячі на хід подій та «біографію» мас, а також про те, як події вносили нову несподівану логіку в перебіг людських життів. Отож історія в конкретній долі і конкретна доля в історії. Книжка складається з біографічних ескізів особистостей, на яких лежить незгасний відсвіт історії. Ескізи увібрали в себе цікавий фактичний матеріал і відзначаються белетристичною легкістю його викладу. Тут сконцентровано багато цікавого, а подекуди – малознаного й сенсаційного матеріалу

з національної історії, тому книжка стане в пригоді і п'ятикласникам, і десятикласникам, і абітурієнтам. І, безумовно, їхнім батькам. Це справді важлива лектура для всіх, хто цікавиться українською історією.

63. **Толочко П. П.** Древний Киев / П. П. Толочко. – Киев: Наук. думка, 1976. – 208 с.

В книге описывается, каким было происхождение и становление Киева, его его архитектурный облик, что представлял собой город X-XIII веков в экономическом и культурном отношении, какими были его международные связи, и это лишь небольшая часть вопросов, рассмотренных в издании. Археологические открытия последних лет позволяют рассказать много нового об истории древнего города. Книга адресована самому широкому кругу читателей.

64. **Толочко О. П.** Київська Русь / О. П. Толочко, П. П. Толочко. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 352 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 4).

Україна крізь віки - це фундаментальна 15-томна праця провідних українських істориків, присвячена історії України від найдавніших часів і аж до сьогодення. Четвертий том присвячений історії Київської Русі. Відображено час від IX до середини XIII ст. і території, котрі в цих часових межах входили до складу Київської держави. Київська Русь становила видатне явище європейської середньовічної історії. Цілком справедливо здається сентенція знаменитого київського митрополита Іларіона, згідно з якою Русь була країною, знаною в усіх чотирьох кінцях землі. Посідаючи географічно проміжне місце між Сходом і Заходом, Північчю і Півднем, вона була зоною важливих історико-культурних контактів, формувалася не тільки на самодостатній внутрішній основі, а й за участі впливів сусідів. Йдеться насамперед про Хозарію, скандинавські країни, а також Візантію. Всім, хто цікавиться історією України.

65. **Яневський Д. Б.** Проект «Україна». Відомі історії нашої держави / Д. Б. Яневський ; худ.-оформ. О. Д. Кононученко. – Харків : Фоліо, 2014. – 287 с.

У новій книжці телеведучого журналіста, доктора історичних наук Данила Яневського розповідається про те, що відбувалося на землі, яка зараз називається Україною, починаючи з середини X ст. до об'єднання 1386 року Королівства Польського та Великого князівства литовського.

РОЗДІЛ 3. Україна у XIV-XVIII ст.

66. **Андрущенко В. Л.** Запорозька Січ як український феномен / В. Л. Андрущенко, В. М. Федосов ; за ред. В. М. Федосова. – К. : Заповіт, 1995. – 173 с.

Ця книга про загадковий феномен нашої національної історії - українське козацтво, про створену ним Запорозьку Січ і суспільні інститути в ній. Не переповідаючи хрестоматійних історичних сюжетів, автори в основу свого дослідження поклали маловідомі або й зовсім невідомі факти, пов'язані з передумовами виникнення і розвитку запорожування, соціальними цінностями і організаційними засадами держави Війська Запорозького, її культури та економічного устрою.

67. **Антонович В. Б.** Про козацькі часи на Україні / В. Б. Антонович ; комент. О. Д. Василюка та І. Б. Гирича. – К. : Дніпро, 1991. – 238 с.

Ця книга-захоплююча яскрава розповідь про славетну історію Запорізької Січі – од витоків і до злочинного зруйнування її російським царатом. Незвичайна історія створення книги. Професор Київського університету В.Б. Антонович (1834-1908) потай від властей викладав студентам протягом 1895/96 навчального року Історію Козаччини. Зачаровані слухачі детально законспектували блискучі лекції історика, і згодом рукопис, відредагований О. Кониським, вийшов друком подалі від злого ока російської цензури-у Чернівцях (1897) та в Коломиї (1912)... У книзі вміщено портрети гетьманів України роботи художника В.С.Василенка.

68. **Антонович В.** Коротка історія Козаччини / В. Антонович. – К. : Україна, 1991. – 158 с. – (Книжковий архів).

Коротка історія Козаччини» — оригінальний, самобутній твір визначного українського історика В.Б.Антоновича (1834—1908 рр.). Книга створена на багатому фактичному матеріалі, надзвичайно захоплююча. На її сторінках оживає сива давнина — історія славного козацтва, Запорозької Січі, що була душею визвольної боротьби українського народу у XVI—XVII століттях..

69. **Апанович О. М.** Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі / О. М. Апанович. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.

Ця книжка розповідає про видатних діячів України XVII-XVIII ст.: полководця, державного діяча, дипломата Петра Сагайдачного, трагічну постать української історії – гетьмана Правобережної України Петра Дорошенка, останнього кошового

отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського та ін. Дотримуючись історичної істини, авторка висвітлює їхні життя та діяльність, конструктивний внесок в історичний процес не тільки України, а й Європи в цілому.

70. **Апанович О. М.** Розповіді про запорозьких козаків / О. М. Апанович. – К. : Дніпро, 1991. – 335 с.

У книжці відомого історика зібрано надзвичайно цікаві, як правило, маловідомі матеріали з історії запорозького лицарства, висвітлено тривалий час замовчувані трагічні й героїчні сторінки козацької січової епопеї, сказано гірку правду про політику Російської імперії супроти українського народу та української державності.

71. **Археологія доби українського козацтва XVI-XVIII ст.** / І. С. Винокур, О. М. Титова, І. К. Свешнікова [та ін.] ; Д. Я. Телегін (відп. ред.). – К. : ІЗМН, 1997. – 336 с.

В посібнику йдеться про матеріальну й духовну культуру України XVI-XVIII ст. Після короткого огляду про походження українського козацтва подаються дані про Січі Низового Дніпра, паланки, зимівники, цвинтарі, а також культову і цивільну архітектуру. На сторінках праці читач знайде чимало нового про речі побуту козацьких часів, озброєння козацьких військ, одяг, козацькі клейноди, дані про нумізматичні знахідки, зразки образотворчого мистецтва тощо.

72. **Архів Коша Нової Запорозької Січі** : опис справ 1713–1776 рр. – 2-ге вид., доп. і випр. – К. : Наукова думка, 1994. – 231 с.

Опис фонду Архіву Коша Нової Запорозької Січі, який зберігається в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві (ЦДІАК України), представляє реєстри 368 справ. Його документи віддзеркалюють багатогранну історію Запорозької Січі, українського козацтва за 1734-1775 рр. з усіма складнощами і суперечностями. (окремі документи виходять за ці хронологічні межі). Саме документи Архіву Коша переконливо свідчать, що Запорозька Січ була осередком державності українського народу, який базувався на демократичних засадах. Це виявлялося в організації Війська Запорізького, адміністративно-політичному устрої, соціально-економічних стосунках, судочинстві, побуду, культурі козацтва. Книга адресована науковцям, краєзнавцям, усім хто цікавиться історією Запорозжя.

73. **Бердута М. З.** Історичні постаті. Гетьмани України / М. З. Бердута, В. І. Бутенко, О. М. Солошенко. – Харків : Вид.гр. «Основа», 2004. – 384 с. – (Бібліотека журналу «Історія та правознавство»).

Гетьман. Слово, яке здатне викликати чимало асоціацій практично у кожного українця. Асоціацій героїчних — «гетьманська слава», іронічних — «до булави треба голови», зрештою, самоіронічних — де «два українці, там три гетьмани». Слово, буквально просякнуте історією і водночас — якоюсь бадьорою, невмирущою енергетикою. Слово, яке звучить майже як «своє», хоча його походження є неукраїнським і взагалі неслов'янським, не маючи нічого спільного з лунким українським «геть». Так, «гетьмани в золотих жупанах» були не тільки в Україні. Але українською специфікою є те, що саме в Українській козацькій державі гетьман став у силу історичних обставин таким собі квазімонархом, майже незалежним володарем. У цій книжці здійснена спроба зібрати під однією обкладинкою біографічний матеріал про ватажків українського козацтва, котрі, згідно з джерелами чи історичною традицією, носили гетьманський титул або претендували на нього. У виданні розміщено багату кількість оригінальних документів, які допоможуть читачеві скласти власну уяву про діячів вітчизняної історії.

74. **Брехуненко В. Б.** Богдан Хмельницький / В. Б. Брехуненко. – К., 2007. – 72 с. – (Великі Українці).

У книзі в науково-популярному стилі розповідається про славетного українського гетьмана Богдана Хмельницького. Простежено його життєвий шлях, роль в організації української Національно-визвольної війни середини XVII ст. та у створенні Української козацької держави. Відображено його таланти полководця, дипломата, державного діяча. Для всіх, хто цікавиться українською історією.

75. **Брехуненко В.** Війни українських козаків з Росією в XVI-XVII ст / В. Брехуненко. – К., 2015. – 64 с. – (Перемоги української зброї).

Книга в науково-популярному викладі оповідає про одну із притлумлених сторінок української історії - війни українських козаків з Московією до часів Богдана Хмельницького. Подано хронологію збройних сутичок, розглядаються мотиви козацьких вторгнень у межі московських земель, відтінено внесок козацтва в переможні війни Речі Посполитої з Московською державою. Докладно описано знаменитий рейд гетьмана Петра Сагайдачного на Москву 1617 р. Для всіх, хто цікавиться історією українського козацтва та минулим України загалом.

76. **Великий неспокій: друга половина XVII-XVIII ст.** / упоряд., передм. В. М. Рички. – 2-ге вид. – К. : Україна, 1993. – 431 с. – (Історія України в прозових творах).

Книга присвячена історії Давньоруської держави другої половини XII-XIII ст. До неї увійшли художні твори, що дають широку панораму історичних подій на українських землях, а також уривки з пам'яток давньоруського літописання, літературно-художніх творів того часу.

77. **Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах** : упоряд. С. Павленко / Укр. ін-т нац. пам'яті, Черніг. істор. музей ім. В. В. Тарновського, Сівер. ін-т регіонал. дослідж., Ін-т рукопису Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – Т. II. – 1054 с. – (Джерела).

У книзі «Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах» вміщено царські розпорядження, універсали, листи гетьмана, кореспонденцію російських та українських урядовців, спогади сучасників подій, що відбувалися протягом 1687–1710 рр. і безпосередньо впливали на життя України. У збірці джерельних матеріалів також представлені акти місцевого самоврядування, церковні грамоти. Видання розраховане на істориків, військовиків, студентів, усіх, хто цікавиться історією України.

78. **Гетьмани й козацькі отамани** / уклад. Ш. Ю. Левашова. – К. : ТОВ «Вид-во Глорія», 2014. – 384 с.

Гетьман. Слово, яке здатне викликати чимало асоціацій практично у кожного українця. Асоціацій героїчних — «гетьманська слава», іронічних — «до булави треба голови», зрештою, самоіронічних — де «два українці, там три гетьмани». Слово, буквально просякнуте історією і водночас — якоюсь бадьорою, невмирущою енергетикою. Слово, яке звучить майже як «своє», хоча його походження є неукраїнським і взагалі неслов'янським, не маючи нічого спільного з лунким українським «геть». Так, «гетьмани в золотих жупанах» були не тільки в Україні. Але українською специфікою є те, що саме в Українській козацькій державі гетьман став у силу історичних обставин таким собі квазімонархом, майже незалежним володарем. Висвітлено час видатних особистостей і великих гетьманів, про які і розповідає ця книга.

79. **Гетьмани України: історичні портрети** : збірник. – К. : Журн. «Україна», 1991. – 216 с.

Більшість портретів належать перу видатного історика В. Антоновича, окремі написані академіком М. Василенком, письменниками й науковцями Г. Хоткевичем, О. Левицьким, Я. Дзирою, Ю. Хорунжим. Уперше сучасні читачі матимуть найповніший життєпис українських діячів державного рангу: Д. Вишневецького, П. Сагайдачного, Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Тетері, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Мазепи, П. Орлика, П. Полуботка та інших. Збірник розрахований на масового читача, особливо прислужиться студентам, старшокласникам, викладачам – усім, хто цікавиться правдивою історією України.

80. Голобуцький В. О. Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734–1775 рр.) / В. О. Голобуцький ; перед м. В. С. Мороза. – Дніпропетровськ : «Січ», 2004. – 421 с.

Одному з найбільш захоплюючих періодів Історії запорізького козацтва, так званої Нової Січі (1734—1775 рр.), присвячена ця книга відомого радянського українського історика, проф. В. О. Голобуцького. Використавши численні нові архівні матеріали та інші джерела, автор змалював яскраву картину життя та боротьби славнозвісних запоріжців. З великим інтересом читаються сторінки книги, на яких висвітлюється тяжке становище нижчих верств запорізького населення, участь запорізького козацтва в російсько-турецькій війні 1768—1774 рр., в антифеодальній і національно-визвольній боротьбі народів царської Росії, а також причини ліквідації царизмом Запорізької Січі у 1775 р.

81. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – К. : Вища школа, 1994. – 539 с.

Чи знаєте ви, в які часи і за яких умов виникло козацтво, як утворилася Запорозька Січ? Що вам відомо про боротьбу козаків проти панської Польщі, турецьких і татарських завойовників, про Визвольну війну українського народу під проводом уславленого гетьмана Богдана Хмельницького? Прочитавши книгу, ви пройдете героїчними шляхами майже трьохсотрічної історії козацької минувшини аж до останнього вільного подиху Запорозької Січі, трагічно обірваного волею Катерини II. В основі дослідження – цікаві вітчизняні і зарубіжні історичні джерела, що багатогранно розкривають картину життя і побуту, матеріальної і духовної культури запорожців, які давно зажили надійної світової слави.

82. Горобець В. М. Павло Полуботок / авт. проекту «Про Україну з гонором і гумором» В. Брехуненко, А. Бойко / В. М. Горобець. – К. : ПП Наталія Брехуненко, 2009. – 64 с. – (Гетьмани).

У книзі в науково-популярному форматі розповідається про визначного українського гетьмана Павла Полуботка, мученицька смерть якого в казематах Петропавлівської фортеці за українські інтереси поставила його в один ряд із найшановнішими нашими гетьманами Богданом Хмельницьким, Петром Дорошенком, Іваном Мазепою. Відображено самовіддане протистояння Павла Полуботка з Малоросійською колегією та Петром I проти політики Петербургу, спрямованої на ліквідацію Гетьманату.

83. Горобець В. М. Україна: від козацької реформи Баторія до здобуття Сагайдачним Кафи. 1578–1616 / В.М. Горобець. – К. : КРІОН, 2010. – 192 с.

У книзі представлено історію України від козацької реформи короля Стефана 1578 р. до здобуття козаками гетьмана Петра Сагайдачного Кафи 1616 р., тобто в часи бурхливого розвитку козацтва, перетворення його на потужну військову силу, а також - важливий чинник суспільно-політичного життя Речі Посполитої і потугу, здатну істотно впливати на розвиток міжнародних процесів.

84. Горобець В. М. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни / В. М. Горобець. – К. : КРІОН, 2009. – 204 с.

Відомий український історик професор Віктор Горобець на сторінках цієї книги розповідає про важливий для всієї української території період – укладення Люблінської унії, і виникнення на карті Європи нової держави Речі Посполитої. Для України цей історичний етап був надзвичайно складним, адже країна втрачала свою незалежність і потрапляла під вплив католицьких Польщі та Литви. Автор підкреслює, що підписана в 1569 році Люблінська унія, стала справжньою трагедією для основної частини українських земель.

85. Грушевский М. С. Иллюстрированная история Украины / М.С. Грушевский. – К. : Левада, 1996. – 696 с.

Издание в целом отражает становление и развитие народа, экономики, культуры и государственности Украины, никогда не прибегавшей к экспансии и постоянно ведшей освободительные войны, защищая соседние страны от татаро-турецкого нашествия. Много места уделено здесь украинско-русским и украинско-польским связям, казачеству и казацкой республике, демократические устои которой стали основополагающим принципом первой в Европе украинской конституции 1710 г., созданной гетманом П. Орликом. Книга отличается ярким художественным стилем и читается, как увлекательное литературное произведение.

86. **Грушевський М. С.** Иллюстрированная история Украины / М. С. Грушевский. – новое дополн. изд. – Донецк : БАО, 2003. – 704 с.

Издание в целом отражает становление и развитие народа, экономики, культуры и государственности Украины, никогда не прибегавшей к экспансии и постоянно ведшей освободительные войны, защищая соседние страны от татаро-турецкого нашествия. Много места уделено здесь украинско-русским и украинско-польским связям, казачеству и казацкой республике, демократические устои которой стали основополагающим принципом первой в Европе украинской конституции 1710 г., созданной гетманом П. Орликом. Книга отличается ярким художественным стилем и читается, как увлекательное литературное произведение.

87. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський. – Репринт. відтвор. вид. 1913 р. – К. : Райдуга, 1992. – 524 с.

Ся книга була задумана давно. Як тільки настала якась свобода українського слову в Росії (1905), першою моєї гадкою було — що тепер можна буде здійснити сей давній замір — видати приступно написану ілюстровану історію України. Перше одначе я задумав видати коротку популярну історію, котра й вийшла весною 1907 р. під назвою „Про старі часи на Україні в закінченню сеї книжки я тоді пообіцяв скоре видання більшої ілюстрованої історії (се закінчене чомусь в більшості примірників було видавцями розпущене, а тільки в декотрих зіставлене). Одначе різні пригоди знеохотили мене потім до сього діла, і тільки минулого року, бажаючи подякувати українському громадянству, що привітало мене з двадцятип'ятиріччям моєї писемної діяльності, вернувся я до отсього діла і випускаю тепер отсю книгу. Репринтне відтворення видання 1913 року.

88. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський. – нове вид., доп. – Донецьк : БАО, 2003. – 736 с.

Увазі читача пропонується книга видатного українського історика Михайла Грушевського. На її сторінках розповідається про становлення й розвиток економіки, культури і державності України з доісторичних часів до наших днів. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

89. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями / М. С. Грушевський; уклад. Й. Й. Брояк, В.Ф.Верстюк. – Донецьк: БАО, 2007. – 736 с.

Видання в цілому зображує становлення й розвиток народу, економіки, культури і державності України, яка ніколи не здавалась до експансії і постійно вела визвольні війни, захищаючи сусідні країни від татаро - турецької навали. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

90. **Грушевський М. С.** Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. : Т. 4. XIV-XVI віки – відносини політичні. – репринт вид. 1907 р., 2-е вид., розшир. – К. : Наук. думка, 1993. – 544 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

«Історія України-Русі» — 10-томна монографія Михайла Грушевського. Головна праця його життя. Містить виклад історії України від прадавніх часів до другої половини XVII століття. Писалася з перервами протягом 1895–1933 років. Справила вплив на формування української історіографії новітнього часу. У четвертому томі висвітлено політичну історію українських земель у складі Великого князівства Литовського та Королівства Польського протягом XIV — середини XVI столітті (до 1569 року). Для істориків, археологів, етнографів, філологів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України.

91. **Грушевський М. С.** Про батька козацького Богдана Хмельницького / М. С. Грушевський. – Дніпропетровськ : Січ, 1993. – 55 с.

Книга видатного українського історика, громадського й політичного діяча Михайла Грушевського, присвяченої життю військового, політичного та державного діяча Богдана Хмельницького. Вчений розглядає біографію гетьмана Хмельницького від молодих років, особливу увагу звертаючи на його діяльність як лідера повстання й державного діяча. Матеріал доповнено фотографіями, малюнками, портретами історичних осіб. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

92. **Грушевський М. С.** Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями / М. С. Грушевський ; уклад. Й. Й. Брояк, В. Ф. Верстюк. – Донецьк : БАО, 2007. – 736 с.

Пропонуємо вашій увазі оригінальний ілюстрований довідник з історії України. Читач познайомиться з основними історичними термінами і поняттями, біографіями видатних діячів вітчизняної історії, її найважливішими подіями і явищами. Для зручності користування матеріали довідника розміщені в хронологічному порядку. і державності України, яка ніколи не здавалась до експансії і постійно вела визвольні війни, захищаючи сусідні країни від татаро-турецької навали. Видання розраховане

на учнів шкіл, студентів, викладачів історії та суспільствознавчих дисциплін. Також буде корисно всім, хто цікавиться минулим України. Видання в цілому зображує становлення й розвиток народу, економіки, культури.

93. **Гуржій О. І.** Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 304 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 8.).

Восьмий том книги "Україна крізь віки" присвячений період від кінця 17 століття і до кінця 18 століття. Розпочинається він від правління Івана Мазепи і відповідно від Коломацьких статей 1687 року. Далі автор змальовує політику гетьмана, меценатство, а також, звичайно, висвітлює події Північної війни. У книзі автор аналізує діяльність Павла Полуботка, Данила Апостола, Івана Скоропадського тощо. Важливе місце у цьому томі присвячено діяльності Малоросійських колегій та Правлінню гетьманським урядом, які на декілька десятиліть визначали політику Гетьманщини та відповідно історію нашої держави. Наприкінці книги автор аналізує скасування Гетьманщини та ліквідацію Запорозької Січі, причини цих подій та наслідки. Книга написана на широкому джерельному матеріалі, а тому досить детально висвітлює цей період в історії нашої держави. Попри науковий стиль подачі матеріалу, книга читається легко та доступна для розуміння широкого загалу. Але, звичайно, профільно призначена для істориків, студентів історичних факультетів та всіх поціновувачів історії.

94. **Дорошенко Д. І.** Нарис Історії України : в 2 т. Т. 1. До половини XVII ст. / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – 238 с.

Двотомник Д. І. Дорошенка – одного із найвизначніших істориків XX ст. — дає огляд історії України як процесу розвитку української державності. У книзі вміщено вичерпні історичні відомості практично про всіх гетьманів України. Чимало сторінок твору висвітлюють факти і події, які відсутні у роботах М. Грушевського, М Аркаса, М Костомарова та інших відомих українських істориків

95. **Дорошенко Д. І.** Нарис з історії України (від половини XVII століття) : в 2 т. / Д. І. Дорошенко. – К. : Глобус, 1992. – Т. 2. – 349 с.

Дорошенко Д. І. – один із найвизначніших істориків XX ст. – дає огляд історії України як процесу розвитку української державності. У книзі вміщено вичерпні історичні відомості практично про всіх гетьманів України. Чимало сторінок твору висвітлюють факти і події, які відсутні у роботах М. Грушевського, М Аркаса, М Костомарова та інших відомих українських істориків.

96. **Журавльов Д.** Іван Мазепа. – Харків : Фоліо, 2019. – 121 с.

Іван Мазепа (1644-1709) – політичний діяч, військовий, дипломат, меценат, одна з тих знакових постатей української історії, життя та вчинки котрих і сьогодні викликають гарячі суперечки. Приятель Петра I — і борець за інтереси Української козацької держави; будівничий величних соборів – і «Юда», відлучений від церкви; майстер складних дипломатичних ігор – і людина, що поставила на карту все і програла найголовнішу гру свого життя; улюбленець жіноцтва і чи не єдиний справді обдарований поет і музикант серед українських гетьманів... Читач цієї книги зможе створити свій власний варіант образу Мазепи одного з найкolorитніших, найцікавіших українців.

97. **За други своя или все о казачестве** / авт.-сост. : иеродьякон Андрей (А. М. Гнеденко), священник Вячеслав (В. М. Гнеденко). – М. : Международ. фонд славян. письменности и куль-ры, 1993. – 270 с.

Эта книга о казачестве; ее страницы возрождают самый дух казацкой жизни, удалой, бесстрашной, проникнутой братской любовью и достоинством чести. Книга написана на основании архивных материалов, неопубликованных материалов, рассказов очевидцев, а также трудов Юрия Венелина, Ивана Забелина, Василия Ключевского, Константина Абазы, Александра Гордеева и других.

98. **Заруба В. М.** Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття : монографія / В. М. Заруба. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2003. – 464 с.

У монографії на підставі широкого кола документального матеріалу досліджується одна з найважливіших проблем історії України - героїчна боротьба її народу проти експансії Османської імперії та Кримського ханту в 70-90-х рр. 17 ст. Розкрито історіографію проблеми, досліджено джерельну базу, вивчено склад, комплектацію, озброєння та військове мистецтво тогочасних збройних сил українського народу, скрупульозно розглянуто бойові дії означеного періоду та вичерпно показано роль в них українського козацького війська. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

99. **Іван Мазепа.** – К. : Веселка, 1992. – 132 с. – (Гетьмани України).

Художньо-документальна книжка про гетьмана Лівобережної України Івана Мазепу (1644–1709), його нележку і драматичну долю. Уміщено твори Миколи

Костомарова, Ілька Борщака та ін. У збірнику також представлені поезії, які належать перу самого Івана Мазепи, епістолярна спадщина, зокрема, листи до коханої Мотрони Кочубеївни.

100. **Иванюк Я. Г.** Заповедник «Поле Полтавской битвы» : путеводитель / Я. Г. Иванюк, А. Н. Ростовский ; В. Е. Лобурец. – Харьков : Прапор, 1986. – 104 с.

Полтавское сражение и сегодня являет собой пример мужества, самоотверженного выполнения воинского и гражданского долга. Победа под Полтавой - неиссякаемый источник воспитания советских людей, и прежде всего молодежи, в духе безграничной любви к своей социалистической Родине, её героическому прошлому. Путеводитель предлагает три экскурсионных маршрута. Два из них - по музею истории Полтавской битвы и памятным местам поля Полтавского сражения - пролегают по территории Государственного историко-культурного заповедника, третий - по Полтаве, где установлены замечательные памятники в честь славного сражения, сохранились связанные с ним памятные места.

101. **Історичні постаті України. Історичні нариси :** збірник / упоряд. О. В. Болдарев. – Одеса : Маяк, 1993. – 384 с.

До збірника увійшли життєписи українських національних героїв-гетьманів Д. Вишневецького, П. Сагайдачного, Б. Хмельницького, П. Дорошенка, І. Мазепи, П. Полуботка, П. Орлика, написані відомими вітчизняними і зарубіжними письменниками й істориками. У їхніх працях використано багаті матеріали, які зберігаються в бібліотеках та архівах Лондона, Парижа, Відня, Дрездена, Берліна, Стокгольма, Риму, Стамбула, в приватних колекціях. Вони відкривають чимало присипаних пилом забуття фактів, які дають можливість не під усталеним кутом зору поглянути на вітчизняну історію.

102. **История Киева** : в 3 т. 4 кн. Т. 1. Древний и средневековый Киев / Акад. наук Укр. ССР, Ин-т истории ; редкол. Ю. Ю. Кондуфор. – К. : Наукова думка, 1982. – 438 с.

Том 1. Древний и средневековый Киев. (В томе исследуется историческое прошлое Киева – «матери городов русских» от древнейших времен до середины XVII века, освещена роль Киева в этногенезе славян, социально-экономическое развитие города, участие его населения в антифеодальной и освободительной борьбе против польско-шляхетского господства, за воссоединение Украины с Россией.).

103. **История Киева** : в 3 т. 4 кн. Т. 2 : Киев периода позднего феодализма и капитализма / Акад. наук Укр. ССР, Ин-т истории; редкол. Ю. Ю. Кондуфор. – Киев: Наукова думка, 1983. – 494 с.

Том 2. Киев периода позднего феодализма и капитализма. (Том охватывает период истории Киева от воссоединения Украины с Россией в 1654 году до кануна Великой Октябрьской социалистической революции. Широко освещаются социально-экономическое развитие города, рев. борьба, культурная жизнь. состояние науки и образования. События, происходившие в Киеве.).

104. **Історія Києва** : в 2 т. Т. 1. / ред. колегія : В. О. Голобуцький, П. П. Гудзенко, О. К. Касименко, О. А. Парасунько. – К., 1960. – 802 с.

В першому томі висвітлюється історія м. Києва з глибини віків: з первісно-общинним ладом, з соціально-національним гнітом та визвольною боротьбою, з архітектурою та мистецтвом, з розвитком культури та мистецтва, аж до Великої Жовтневої соціалістичної революції. Рекомендується для всіх тих, хто цікавиться історією України.

105. **Історія Києва** : у 3 т., 4 кн. Т. 1 : Стародавній і середньовічний Київ / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, И. С. Сохань. – К. : Наукова думка, 1986. – 382 с.

Київ – стародавній центр слов'янства, столиця могутньої Київської Русі. З давніх часів Київ відігравав важливу державотворчу роль для східнослов'янських племен. Найбільш складною добою в історії нашого рідного міста став час іноземного поневолення і боротьби українського народу за утворення незалежної держави. Розрахована на широке коло читачів.

106. **Історія Києва** : у 3 т., 4 кн. Т. 2 : Київ періоду пізнього феодалізму і капіталізму / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко. – К. : Наукова думка, 1986. – 382 с.

Другий том охоплює період історії Києва від возз'єднання України з Росією в 1654 році до передодня Великої Жовтневої соціалістичної революції. Широко висвітлюються соціально-економічний розвиток міста, революційна боротьба, культурне життя. Стан науки і освіти. Події, що відбувалися в Києві. Розрахована на широке коло читачів.

107. **Історія України в особах: Литовсько-польська доба** / під ред. Б. Дзюби, М. Довбищенка. – К. : Україна, 1997. – 272 с.

Литовсько-польська доба в історії України – це три століття, оповиті серпанком забуття, сповнені таємниць і парадоксів Вони немов випали з пам'яті суспільства. Так склалося, що між Батієвою навалом та Хмельниччиною наші сучасники схильні бачити глуху порожнечу, хоч подіям, котрі відбувалися в цей період, не бракувало ні драматизму, ні історичної величі Наблизити до нас згадану епоху покликана ця книга.

108. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 1, кн.2 : Розвиток феодалізму. Наростання антифеодальної і визвольної боротьби (друга половина XIII – перша половина XVII ст.) / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко, Б. М. Бабій [та ін.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 343 с.

Книга друга розповідає про розвиток феодалізму й наростання антифеодального та визвольного руху. Під цим кутом зору розглядаються основні проблеми соціально-економічної і політичної історії України, боротьба народних мас проти феодально-кріпосницького й іноземного гніту, розвиток культури, зв'язки українців з іншими народами. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах.

109. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 2. Визвольна війна і возз'єднання України з Росією. Початок розкладу феодалізму та зародження капіталістичних відносин (друга половина XVII-XVIII ст.) / ред. кол. : Г. Я. Сергієнко, В. Й. Борисенко, В. О. Маркіна та інш. – К. : Наукова думка, 1979.

Другий том розділений на три етапи: перший етап охоплює середину і другу половину XVII століття ; другий етап – перша половина XVIII століття; третій етап – друга половина XVIII століття. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

110. Історія українського війська : [у 2-х ч, Ч. 1. / І. Крип'якевич ; співпр. : З. Стефанова, О. Думіна, С. Шрамченка. – репр. вид. – Львів : Вид-во Івана Тиктора, 1936. – 288 с.

Автори вперше зробили спробу простежити історію розвитку національної військової справи та озброєння від часів Київської Русі. Основну увагу в роботі дослідники сконцентрували на системі організації та забезпечення війська, тактичній й стратегічній концепції ведення бойових дій, нарешті історії військових кампаній. Безпосередньо зброї присвячено небагато місця. Її дослідження

ґрунтується на писемних джерелах (згадках сучасників) та ілюстративних матеріалах, передрукованих з праць попередників. При аналізі козацької зброї дослідників здебільшого цікавлять історичні назви холодних й вогнепальних різновидів, їх місце в комплексі озброєння тощо.

111. **Карнацевич В.** Битва під Конотопом. – Харків : Фоліо, 2019. – 121 с.

Битва під Конотопом, в якій українська армія під проводом гетьмана Івана Виговського разом з кримськими татарами перемогла цвіт московського війська, довгий час була однією з найпотаємніших сторінок історії України. Часи змінилися, та запитань з приводу того, що саме відбулося влітку 1659 року і які були наслідки тієї битви, причини того, чому українцям не судилося розвинути успіх, і досі хвилюють істориків і тих, хто не байдужий до минулого рідної батьківщини.

112. **Козацькі ватажки та гетьмани України** / уклад. на основі «Історії України-Русі» Миколи Аркаса. – Львів : Ред.-вид. відділ, 1991. – 173 с.

Ця книга – свого роду хрестоматія з історії козащини, що містить життєписи найславніших її ватажків, а також гетьманів України і укладена на основі історичних студій відомого дослідника нашої минувшини Микола АРКАСА, твори якого популярні в багатьох країнах і лише на його батьківщині опинилися в числі «забутих». Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

113. **Коляда І.** Історія України з середини XVI століття до кінця XVIII століття : плани, конспекти, тестові завдання / І. Коляда, В. Жаріков. – К. : «Хрещатик», 1994. – 56 с.

Видання містить розробки уроків, зокрема узагальнення та тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів 8 класу, практичних та тестових занять, вивчення історії рідного краю, а також таблиці, схеми та багато цікавої додаткової інформації. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

114. **Костомаров М. І.** Богдан Хмельницький : історична монографія / М. І. Костомаров ; перед м. В. С. Мороза ; худож. оформ. А. П. Дерев'янка ; пер. з рос. Т. С. Завгородньої. – Дніпропетровськ : Січ, 2004. – 843 с.

Микола Іванович Костомаров (1817 — 1885) — відомий український і російський історик, етнограф, письменник, основоположник народницького напрямку в українській історіографії. Фундаментальна праця "Богдан

Хмельницький" вперше побачила світ 1857 року. На великому документальному матеріалі автор яскраво характеризує епоху боротьби українського народу за незалежність, право на вільний розвиток і щасливе життя.

115. **Костомаров М. І.** Богдан Хмельницький : історичний нарис / М. І. Костомаров ; упор. В. О. Замлинський. – К. : Веселка, 1992. – 93 с. – (Гетьмани України).

Історичний нарис про гетьмана України Богдана Хмельницького. Богдан Хмельницький був не першим, хто розпочав боротьбу за свободу України. Але саме йому вдалося створити боєздатну армію, сформувати систему гетьманської влади і почати розбудовувати державу. Завдяки діяльності Хмельницького майже все українство, незважаючи на станові інтереси, виступило єдиною як ніколи силою в боротьбі за національне визволення. І хоча Великому Гетьманові не все вдалося зробити для збереження державності, його діяльність не тільки визначила долю самої України, а й відчутно вплинула на тогочасне європейське політичне життя.

116. **Костомаров М. І.** «Закон Божий» : книга буття українського народу / М. І. Костомаров. – К. : Либідь, 1991. – 39 с.

Книга подає своєрідний огляд нелегкої, почасти драматичної історії українського народу. Її головною ідеєю є духовне і національне відродження народу, його прагнення сповідувати християнські заповіді. Зміст книги органічно доповнюють програмні документи Кирило-Мефодіївського братства, що, як і «Закон Божий (Книга буття українського народу)», були визнані слідчими царської охоранки особливо крамольними і стали причиною арешту Т. Г. Шевченка, М. І. Костомарова та їхніх однодумців.

117. **Крип'якевич І. П.** Богдан Хмельницький / І. П. Крип'якевич. – 2-вид. випр. і доп. – Львів : Світ, 1990. – 406 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Книга присвячена історичній ролі Богдана Хмельницького як керівника Визвольної війни українського народу 1648-1654рр. Автор широко використав такі унікальні історичні документи, як літописи, щоденникові записи учасників та очевидців описуваних подій, а також польські хроніки, царські грамоти, гетьманські універсали, малодоступні сучасному читачеві історичні дослідження. По-новому оцінюючи історичні факти, І.П. Крип'якевич всебічно висвітлює життя і діяльність Богдана Хмельницького, перебіг та етапи Визвольної війни. На широкому історичному тлі проаналізовані питання організації запорізьких військ - їх численність, військові формування, озброєння, фортифікаційна майстерність,

стратегія і тактика ведення бойових операцій. Для наукових працівників, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

118. **Крип'якевич І.** Коротка історія України / І. Крип'якевич. – К. : Україна, 1993. – 93 с.

Іван Петрович Крип'якевич (псевдонім - Холмський Іван) (1886-1967) - історик, академік АН УРСР, професор Львівського університету, директор Інституту суспільних наук АН України. Автор великої кількості наукових досліджень про українську козацьку державність та Богдана Хмельницького, ряду підручників з історії України. В цій його книзі висвітлена дійсна, не спотворена «класовим підходом» історія нашої Батьківщини від найдавніших часів до 1918 року. Для наукових працівників, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

119. **Крупницький Б. Д.** Гетьман Данило Апостол і його доба / Б. Д. Крупницький ; передм. В. М. Горобця. – К. : Україна, 2004. – 288 с.

Унікальна праця визначного вченого українського зарубіжжя Б. Крупницького присвячена гетьманові Данилу Апостолу (1654-1734) – непересічній постаті у вітчизняній історії, відважному воїнові, талановитому дипломатові, тямущому господареві, розумному адміністраторові. Видання ілюстроване розраховане на широке коло читачів.

120. **Куделко С. М.** Повести о героях края Слобожанского казаке Харько и кошевом атамане Иване Сирко / С. М. Куделко, О. С. Фалько. – К. : КРІОН, 2011. – 208 с. – (Україна : історія великого народу).

Книга содержит повести о двух выдающихся личностях — казаке Харько, который, по одной из версий, является основателем Харькова, и кошевом атамане низового Войска Запорожского, полковнике Харьковского полка Иване Сирко. Через образы этих двух легендарных людей подается история Харькова и Слобожанского края. Рассчитана для всех, кто интересуется историей Харькова, Слобожанщины и украинского казачества.

121. **Леп'явко С.** «Рятівники від турецької хмари»: Запорожці і Хотинська війна 1621 р. / С. Леп'явко. – К., 2013. – 64 с. – (Перемоги української зброї).

У книзі в науково-популярному форматі розповідається про непересічну роль українського козацтва в перемозі над військом султана Османа II в Хотинській війні 1621 року. Простежено причини та перебіг Хотинської війни, від якої залежала

подальша доля Східної Європи, показано наскільки багато залежало Речі Посполитій від участі Війська Запорозького в ній, розглянуто козацькі морські походи козаків як важливу складову війни, а також вирішальний внесок козаків на чолі з гетьманом Петром Конашевичем-Сагайдачним у перемогу над Хотиним. Для всіх, хто цікавиться українською історією.

122. **Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки.** – К. : Знання, 1992. – 192 с.

Літопис Г. Грабянки — один з найяскравіших і найцінніших творів українського літописання. Закінчений у 1710 р., він користувався великою популярністю і тривалий час поширювався у багатьох списках. У центрі уваги Літопису події визвольної війни 1648 — 1654 рр., яскраві описи козацьких битв. Вперше перекладений із староукраїнської на сучасну мову.

123. **Мазепа** : збірник / упоряд. Ю. І. Іванченко. – К. : Мистецтво, 1993. – 240 с. : іл.

Мазепа – герой чи Мазепа – зрадник українського народу? Відповідь на ці запитання читач знайде в цьому збірнику, присвяченому життю одного з найосвіченіших діячів української історії, видатного державця, гетьмана України, який у світовій галереї політиків посідає одне з найпочесніших місць. Книга ілюстрована репродукціями з творів давнього українського, російського та західного мистецтва.

124. **Маланюк Є.** *Illustrissimus dominus Mazepa* (ясновельможний пан Мазепа) – тло і постать / Є. Маланюк ; Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / Є. Маланюк, М. Андрусак. – Київ : Обереги, 1991. – 48с.

Нариси, об'єднані в одну книжку, розповідають про фатальну долю гетьмана Івана Мазепи, про його величезний і не оцінений досі вклад у розбудову культури України. Перший з них вийшов друком у Нью-Йорку, 1960, другий - у Празі, 1942.

125. **Наливайко Д.** *Козацька християнська республіка* / Д. Наливайко. – К. : Дніпро, 1992. – 495 с.

У виданні розглядається історія Запорізької Січі як козацької християнської республіки. Зокрема розглядаються такі питання: військове протистояння козаків із татарами і турками; повстання проти польсько-шляхетської влади; роль запорозьких козаків у Національно-визвольній війні українського народу 1648-1657 рр.; Запорізька Січ у добу Руїни. Всі ці питання розглядаються крізь призму західноєвропейських джерел, наукових та літературних творів XVI-XIX ст.

126. **Нариси з історії України: новий погляд (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)** : навч. посіб. Ч.1. / під ред. В. Г. Слюсаренка. – К. : Вирій, 1996. – 144 с.

Перша частина посібника містить виклад подій на Україні з найдавніших часів до кінця XVII ст. Нариси, об'єднані в одну книжку, розповідають про фатальну долю гетьмана Івана Мазепи, про його величезний і не оцінений досі вклад у розбудову культури України. Перший з них вийшов друком у Нью-Йорку, 1960, другий – у Празі, 1942.

127. **Нічик В. М.** Петро Могила в духовній історії України / В. М. Нічик. – К. : Укр. Цетр дух. культури, 1997. – 328 с.

Книга написана на основі вперше здійсненого систематичного прочитання та світоглядно-культурологічного аналізу всіх відомих нині науці творів, пов'язаних з іменем Петра Могили, архимандрита Києво-Печерської Лаври, митрополита Київського, Галицького і всієї Русі, засновника колегії, що згодом одержала назву Києво-Могилянської академії. Ці твори, так само як і діяльність Петра Могили були спрямовані на духовне об'єднання всіх станів, конфесій і етнічних угруповань України, що було необхідною передумовою її подальшої державно-політичної консолідації, здійсненої Богданом Хмельницьким. Для науковців, викладачів вузів, аспірантів, студентів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, всіх, хто цікавиться історією культури, політичної думки і церкви в Україні.

128. **Мицик Ю.** Іван Мазепа / Ю. Мицик. – К., 2007. – 72 с. – (Великі Українці)

У книзі в науково-популярному стилі розповідається про визначного українського гетьмана Івана Мазепу. Простежено родовід, життєвий шлях, непересічні людські якості цього Великого Українця. Розгорнуто описано його політичну програму, діяльність на посаді гетьмана як адміністратора, господарника, полководця, мецената, покровителя Православної Церкви. З'ясовано мотиви антиросійського повстання І. Мазепи, спростовано численні фальсифікації, які зображали гетьмана як «зрадника».

129. **Мордовцев Д. Л.** Гайдамаччина : історична монографія / Д. Л. Мордовцев. – Дніпропетровськ : Січ, 2004. – 359 с.

Ця історична монографія – «Гайдамаччина» – підлягає загальному визначенню історичних досліджень – «Політичні рухи російського народу» (що мають бути виданими найближчим часом), через те, по-перше, що й в попередніх дослідженнях, як і в «Гайдамаччині», з'ясовуються аналогічні рухи російського народу як на Волзі,

у Пугачівщині і у розпалі діянь понизової вольниці, так і на Дніпрі – в останньому політичному спалаху південноросійського народу, який «уманською різнею» закінчив свої ненормальні політичні стосунки з поляками та поклав край історичним рахункам з ними; а по-друге, тому що рух народу у Поволжі і у Подніпров'ї був викликаний одними і тими ж історичними та фізіологічними умовами життя російського народу обох половин нашої великої вітчизни, східної та західної.

130. **Плаксюк Ю.** Все в минулому : Кн. 1. В тенетах долі / Ю. Плаксюк. – К. : Видавництво «Дніпро», 2014. – 632 с.

Перша книжка «В тенетах долі» є художнім твором. І все ж, опис життя літературних героїв відтворено на основі переказів, спогадів, записів та сімейних реліквій конкретних родин. Ця книжка розповідає про видатних діячів України XVII-XVIII ст.: полководця, державного діяча, дипломата Петра Сагайдачного, трагічну постать української історії – гетьмана Правобережної України Петра Дорошенка, останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського та ін. Дотримуючись історичної істини, авторка висвітлює їхні життя та діяльність, конструктивний внесок в історичний процес не тільки України, а й Європи в цілому.

131. **Полонська-Василенко Н.** Історія України : у 2 т. / Н. Полонська-Василенко. Т. 1. До середини XVII ст. – 3-тє вид. – К. : Либідь, 1992. – 640 с.

Цей загальний нарис національної історії свого часу був підготовлений як підручник для вищих шкіл. Висвітлюється передусім політична історія України, багатовікова боротьба її народу за власну державність. Подаються огляди економічного життя, соціальних відносин, розвитку культури, церкви тощо. У вступній статті подаються відомості про нелегкий життєвий і творчий шлях дослідниці, ім'я якої довгі роки замовчувалося. Перший том праці присвячений історії України від найдавніших часів до середини XVII ст.

132. **Полонська-Василенко Н.** Історія України : у 2 т. Т.1. До середини XVII століття. / Н. Полонська-Василенко. – 4-те вид. стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 672 с.

Висвітлюється передусім політична історія України, багатовікова боротьба її народу за власну державність. Подаються огляди економічного життя, соціальних відносин, розвитку культури, церкви тощо. У вступній статті подаються відомості про нелегкий життєвий і творчий шлях дослідниці, ім'я якої довгі роки замовчувалося. Перший том праці присвячений історії України від найдавніших часів до середини XVII ст.

133. **Реєстр Війська Запорозького 1649 року.** – К. : Наук. думка, 1995. – 592. – (Джерела з історії українського козатства).

Реєстр Війська Запорозького 1649 року – унікальне джерело з історії українського козацтва й державності України, пам'ятка української мови половини XVII ст. Складений урядом Богдана Хмельницького, Реєстр містить поіменні списки 40 тисяч козаків, що розкривають етнічний склад населення, подають відомості про сотенно-полковий устрій Гетьманщини, становлять цінний матеріал для різноаспектних наукових студій. Транслітерацію тексту здійснено за рукописом пам'ятки. До видання увійшли дослідження, підготовлені на матеріалі Реєстру. Для дослідників історії України, лінгвістів, істориків права, краєзнавців, всіх, хто цікавиться минулим українського народу.

134. **Савченко В.** Павло Скоропадський. – Харків:Фоліо, 2019. – 123 с.– (Знамениті українці).

Павло Скоропадський (1873–1945) – останній гетьман України, діяльність якого пов'язана з бурхливими подіями епохи громадської війни. Він активно сприяв розвитку економіки, науки, культури та освіти в Україні, виступав за відродження гетьманської держави. Проте його боротьба за вільну Україну позначена багатьма трагічними подіями. Лев Троцький називав Скоропадського українським Бонапартом, генерал Денікін – другим Мазепою. Ким же він був насправді? Відповідь на це запитання допоможе знайти книжка, при написанні якої автор використав архівні матеріали, документальні джерела, спогади учасників подій.

135. **Савченко В.** Симон Петлюра. – Харків:Фоліо, 2019.– 127 с. – (Знамениті українці).

Радянська пропаганда зробила Симона Петлюру чи не найголовнішим антирадянським «демоном», утіленням усіх «темних сторін» людини: зради, підступності. Ця книга – спроба переробити цей «безтілесний символ» на живу людину, щоб сучасний читач мав змогу нарешті дізнатися, яким насправді було життя Симона Петлюри.

136. **Самійло Кішка: історичні розвідки, думки, оповідання** / упор. В. О. Шевчук. – К. : Веселка, 1993. – 157 с.: іл. – (Кошові Запорозької Січі).

Книжку склали маловідомі наукові розвідки, народні думи, документальні свідчення та художні твори, які окреслюють постать легендарного козацького ватажка другої половини XVI — початку XVII ст. Самійла Кішки, а також

висвітлюють винятково драматичне для українського народу явище татарсько-турецького невільництва.

137. **Сергієнко Г. Я.** Історія України. З найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посіб. для 7–8 кл. / Г. Я. Сергієнко, В. А. Смолій. – К. : Освіта, 1993. – 254 с.

У нарисах, уміщених в книзі, висвітлюються найважливіші події історії України з найдавніших часів і до кінця XIX ст. в інтерпретації радянського погляду на історію. Основна увага приділена питанням соціально-економічного розвитку, визвольної боротьби трудящих, розкриттю джерел надуманої віковичної дружби українського й російського народів. Матеріал допомагав доносити до учнів 7—8-х класів загальноосвітньої школи ідеологічно «правильну» історію Української РСР в єдиному курсі історії СРСР.

138. **Сергійчук Б.** На межі двох світів. Українсько-турецькі відносини в середині XVI – на початку XXI ст. / Б. Сергійчук, В. Сергійчук. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2012. – 320 с.

У книзі аналізується перебіг українсько-турецьких відносин з середини XVI століття, коли засновник Запорозької Січі на Хортиці князь Дмитро Вишневецький здійснив перший візит до Османської Порти. Наводяться також факти численних контактів між Україною і Туреччиною на міждержавному рівні у добу козацтва, УНР і новітньої української державності. Розрахована на широке коло читачів, які цікавляться українсько-турецькими відносинами.

139. **Сергійчук В.** Всеволод Петрів. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 296 с. – (Українські державники).

Книга присвячена життю і діяльності видатного українського воєначальника й авторитетного дослідника історії Збройних Сил України генерал-хорунжого Армії УНР Всеволода Петріва – скандинава за походженням, котрий став справжнім патріотом нашого народу.

140. **Сергійчук В.** Симон Петлюра і єврейство / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Центр українознав.– вид. 2-ге, доп.– Київ:ПП Сергійчук М.І., 2006.– 152 с.

Тривалий час нашого уярмлення чужинцями ми не мали можливості обстоювати перед світом свою правду. Користуючись нашою бездержавністю, за нас писали нашу історію, діяльність провідників національно-визвольної боротьби за незалежність України оцінювали її вороги. Зокрема, й досі противники

української державності продовжують знеславлювати одного з найбільших державників нашого народу – Голову Директорії та Головного Отамана військ УНР Симона Петлюру, звинувачуючи його в єврейських погромах у 1919-1920 роках. На основі великої кількості невідомих досі архівних матеріалів автор відкидає ці наклепи, стверджуючи документально, що Симон Петлюра був насправді захисником єврейства у важкі для нього часи. Праця розрахована на всіх, хто цікавиться постаттю Симона Петлюри та українсько-єврейськими відносинами.

141. **Сірко Іван** : збірник / упоряд. І. Чуйко – К. : Веселка, 1992. – 151 с. – (Кошові Запорозької Січі).

До ілюстрованого збірника увійшли уривки з літопису Самійла Величка, відома праця Д. І. Яворницького «Іван Дмитрович Сірко, кошовий отаман війська запорозьких низових козаків», листи, народні пісні, дума та легенди, з яких постає образ мужнього лицаря, самовідданого захисника українського народу Івана Сірка. Разом з тим хотілося б звернути особливу увагу читачів на те, що видавці «Веселки» не лише перевидають блискучу розвідку видатного українського вченого. Вони органічно доповнюють її фольклорними матеріалами, уривками з літопису Самійла Величка. Нікого з шанувальників нашого історичного минулого не залишить байдужими оригінальна поема невідомого автора, сучасника Івана Сірка, віднайдена в рукописних архівах Польської академії наук у Кракові сучасним українським істориком Юрієм Мициком і. перекладена з давньоукраїнської мови відомим письменником, великим знавцем і пропагандистом історії і культури нашого народу Валерієм Шевчуком. Важко переоцінити значення кожного слова в цих автографах минулого. Вчитайтесь і ви, читачі, в ці рядки. Будьте чутливими до історичної спадщини. Пишайтесь історією свого народу, любіть її. Щоб у вас, а потім у ваших дітях і онуках підтверджувалося, що таки козацькому роду нема переводу.

142. **Смолій В. А.** Богдан Хмельницький : соціально-політичний портрет / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Либідь, 1993. – 504 с.

На строго документальній базі автори простежують основні віхи життєвого шляху Богдана Хмельницького, показують обставини, які зумовили формування його світоглядних настанов, вплинули на політичний вибір. Богдан Хмельницький – гетьман, політичний діяч, полководець, дипломат, просто людина. Всі ці його іпостасі знайшли висвітлення в книзі. Постать Б. Хмельницького змальована на широкому історичному тлі, де живуть і мислять десятки історичних осіб, доля яких так чи інакше переплітається з долею гетьмана. Для істориків, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

143. **Смолій В. А.** Українська національна революція XVII ст. (1648-1676) / В. А. Смолій, В. С. Степанков ; НАН України. Інститут історії України ; за заг. ред. В. Смолія. – К. : Альтернативи, 1999. – 352 с. – (Україна крізь віки: в 15-ти т ; Т. 7).

Минуле кожної країни і кожної нації ототожнюється в історичній пам'яті поколінь з епохальними подіями і періодами, які з плином часу не втрачають своєї актуальності, виховного й повчального значення. Такою подією в історії України стала Національна революція 1648-1676рр., що започаткувала нову епоху в боротьбі українського народу за незалежність і створення самостійної соборної держави. Невипадково вже понад 150 літ вітчизняна історіографія намагається відповісти на пройняті болем запитання з приводу сенсу національно-визвольних змагань української нації у XVIIст. Сьомий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений Національній революції 1648-1676 рр. – одній із найяскравіших і найтрагічніших сторінок історії українського народу. Всім, хто цікавиться історією України.

144. **Сорока Ю. В.** Похід Сагайдачного на Москву 1618 / Ю. В. Сорока. – Харків : Факт, 2016. – 119 с.

618 рік. Польський королевич Владислав Ваза здійснив спробу захопити московський престол. Не маючи для цього необхідних сил, поляки звернулися по допомогу до запорізьких козаків. За участь у військовій кампанії запорожці висунули низку умов. Польща погодилася з ними, й вже літом 1618 року двадцятитисячне козацьке військо вирушило у землі Московського царства. Очолив похід Петро Конашевич Сагайдачний, талановитий і успішний полководець.

145. **Спалах у темряві: середина XVII ст.** / упоряд, передм. О. І. Гуржій; ред.кол. В. А.Смолій. – К. : Україна, 2001. – 399 с. – (Історія України в прозових творах та документах).

В книгу увійшли прозові твори, історичні дослідження й документи, які висвітлюють визвольну боротьбу під приводом Богдана Хмельницького. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

146. **Становлення української державності в XVII ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці** : монографія / за заг. ред. М. І. Бушина. – К. : Вища школа, 1998. – 272 с.

Зроблено одну з перших спроб у вітчизняній історіографії дослідити еволюцію козацької державності Запорозької Січі, розширити й систематизувати наукові знання з історії державно-політичного устрою України другої половини XVII ст.

147. **Субтельний О.** Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1994. – 283 с.

У книзі вже відомого в Україні канадського історика і політолога аналізується один з найважливіших і найбільш фальсифікованих у підрадянській науці періодів української історії – перша половина XVIII ст. На підставі численних документів у контексті європейської історії висвітлюється діяльність гетьманів Мазепи, Орлика та їхніх однодумців, показується її вплив на українське самостійництво XIX-XX ст.

148. **Сушинський Б.** Козацькі вожді України : Історія України в образах її вождів та полководців XV-XIX століть : історичні есе / Б. Сушинський ; худож. О.М. Карпушкін. – Одеса : Альфа-Омега, 1998. – 682 с.

Історико-літературні есе про відомих, маловідомих, або й зовсім невідомих широкому загалу – всього 177 імен! – військових діячів України, через долю яких пізнаємо мужню, трагічну і водночас славу півтисячолітню історію нашої Вітчизни.

149. **Україна-Європа: хронологія розвитку** : у 5 т. Т.4 : 1500–1800 [пер. з рос. / авт., кер. проекту: А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; редкол. : М. М. Бровко (кер.) та ін.]. – К. : КРІОН, 2010. – 800 с.

Це науково-популярне видання буде цікаво широкому колу читачів, які цікавляться історією та географією. Провідні історики країни пропонують вам справжню хронологічну послідовність історичного розвитку України і Європи з 1500 по 1800 рік. Автори впевнені, що історію України необхідно розглядати в контексті європейської історії, адже країни цієї частини світу завжди існували в паралельних площинах. Історичні події співвіднесені з державами Європи, з огляду на сучасні кордони, а неіснуючі - виділені на карті чорним кольором. Книга може стати чудовим джерелом знань для всіх, хто прагне до знання істинної, неспотвореної історії.

150. **Україна-Європа: хронологія розвитку** : у 5 т. Т. 4 : 1500–1800 [пер. з рос. / авт., кер. проекту: А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов ; редкол. : М. М. Бровко (кер.) та ін.]. – К. : КВІЦ, 2009. – 612 с. – (Україна: історія великого народу. Проект).

Це науково-популярне видання буде цікаво широкому колу читачів, які цікавляться історією та географією. Провідні історики країни пропонують вам справжню хронологічну послідовність історичного розвитку України і Європи з 1500 по 1800 рік. Автори впевнені, що історію України необхідно розглядати в контексті європейської історії, адже країни цієї частини світу завжди існували в паралельних площинах. Історичні події співвіднесені з державами Європи, з огляду на сучасні кордони, а неіснуючі - виділені на карті чорним кольором. Книга може стати чудовим джерелом знань для всіх, хто прагне до знання істинної, неспотвореної історії.

151. Україна – козацька держава : Ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах / кер. проекту В. В. Недяк ; наук. ред. В. О. Щербак, О. К. Федорук. – К. : Емма, 2004. – 1216 с.

У виданні представлена історія і культура українського козацтва у фотосвітлинах з оригіналів документів, мап, стародруків, рукописів, клейнодів, зброї та одягу, з творів графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, історичних ландшафтів, з пам'яток архітектури та інших українських козацьких старожитностей. Книга містить також історичні нариси про різноманітні аспекти історії козацької України, життєписи її визначних діячів. До видання увійшло 5175 фотосвітлин, із них 535 фотоілюстрацій портретів гетьманів, кошових отаманів, козацької старшини та їхніх родин, 167 портретів історичних осіб козацької доби, церковних і культурно-освітніх діячів, письменників і вчених, воєвод і князів, імператорів і королів, понад 100 оригінальних портретів кобзарів і лірників. Практично всі портрети сфотографовані із стародавнього першоджерела. Сфотографовано і описано 453 одиниці холодної, вогнепальної зброї та військового спорядження, до видання увійшли практично всі 42 клейноди - булави, пірначі та келепи гетьманів і козацької старшини, що зберігаються в музеях України і за кордоном. Зібрана майже вся колекція народних картин "Козак Мамай" - 105 полотен і малюнків. 41 одиниця народних музичних інструментів - кобза, бандура, торбан і ліра. Сфотографовані і описані 187 стародруків і рукописів. Описано понад 380 одиниць золотарства та 50 виробів церковного шитва, із них 105 виробів - це вклади гетьманів, старшини та козаків до православних храмів і монастирів. Сфотографовано 160 православних храмів і 28 монастирів, побудованих, в добу козацького правління і завдяки ктиторству гетьманів і козацької старшини. Зафотофіксовано понад 100 козацьких могил та місць колишніх поховань.

152. Україна: хронологія розвитку : в 4-х т. Т.3 : Від Батисевої навали до Люблинської унії. Т. 3. – К. : КРІОН, 2009. – 696 с.

Даний том науково-популярної серії «Україна: хронологія розвитку» присвячений періоду з часів навали Батия до підписання Люблінської унії 1569 року. У книзі не тільки представлені події зазначеної епохи в їх хронологічній послідовності, а й дається детальна і цікава інформація про видатних особистостей розглянутого часу: полководців і філософів, державних мужів і діячів мистецтв, і т.д. Також у виданні розповідається про головні пам'ятки культури, архітектури та інших видів людської творчості, що створювалися в ту пору. Розповідь супроводжують чудові ілюстрації, що дають більш повне уявлення про предметах оповідання.

153. Україна: хронологія розвитку : На порозі Нового часу. Від Люблінської унії до кінця XVIII століття. Т. 4. – К. : КРІОН, 2009. – 864 с.

Науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України від часів укладення Люблінської унії 1569 р. і входження переважної частини українських земель до складу Речі Посполитої – до кінця XVIII століття.

154. Україна: хронологія розвитку : у 4 т. Т.4 : На порозі нового часу: від Люблінської унії до кінця XVIII століття / А. В.Толстоухов, В. О.Зубанов.. – К. : КРІОН, 2009. – 608 с. – (Україна: історія великого народу).

Нестандартний підхід до викладу історичних фактів у запропонованій енциклопедії допоможе вам більш цілісно уявити собі хід історичних подій, з часів Люблінської унії і до кінця XVIII століття. Дане видання пропонує порівняти розвиток держави України і країн Західної Європи. У книзі представлена захоплююча інформація періоду існування могутньої держави - Речі Посполитої, а зокрема значення і долю в її складі українських земель. Книга стане відмінним подарунком для шанувальників історії, так як вона являє собою свіжий погляд на хроніку подій значного історичного періоду.

155. Уривалкін О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі / О. М. Уривалкін, М. О. Уривалкін. – К. : КНТ, 2008. – 395 с.

В історії українського народу особливе місце посідає козацтво – його гордість, його сила й протягом століть його опора. Дане видання на широкому обсязі фактичного матеріалу розповідає про кошових отаманів та гетьманів, з якими пов'язана історія становлення козацтва, боротьба за незалежність України та багато інших цікавих історичних подій.

156. **Уривалкін О. М.** Історія України (середина XIII – середина XVII ст.) : навч. посіб. / О. М. Уривалкін. – К. : Кондор, 2005. – 282 с.

Автор, спираючись на сучасні наукові розробки вітчизняної та зарубіжної історіографії, висвітлює події української історії від часів монгольської навали до середини XVII ст. У посібнику розглянуто різні аспекти і точки зору на соціальні та економічні відносини в тогочасному суспільстві, церковні та політичні питання, висвітлені ключові проблеми історії України XIII - XVII ст.: монголо-татарський фактор, зародження козацтва, українсько-поліські конфлікти та визвольна боротьба. Рекомендується учням гімназій, ліцеїв, коледжів, студентам, аспірантам і викладачам, а також тим, хто цікавиться життям українського народу.

157. **Хоткевич Г. М.** Два гетьмани / Г. М. Хоткевич. – К. : Дніпро, 1991. – 107 с.

Дві постаті історичного минулого українського народу в полі зору українського письменника Гната Хоткевича (1877-1938), два гетьмани, перший з яких – Богдан Хмельницький – стояв біля витоків ідеї української державності, а другий – Іван Мазепа – намагався втілити цю ідею в життя. Перо письменника – схвильоване, пристрасне, роздуми про трагічні сторінки української історії глибокі, об'єктивно логічні, а стиль викладу – легкий, іскристий, динамічний. Невеликі обсяги двох розповідей вміщують багатий архівний матеріал, що також привабить увагу читача.

158. **Хоткевич Г. М.** Історія України (до кінця XVI століття) / Г. М. Хоткевич ; упоряд. Н. М. Шумило. – К. : Веселка, 1992. – 230 с. – (Золоті ворота).

"Історію України" від найдавніших часів до кінця XVI ст. написав спеціально для дітей і опублікував 1918 р. видатний український письменник, публіцист, вчений, культурний діяч Г. М. Хоткевич (1877-1938). Післямову й ґрунтовні коментарі, що уточнюють і доповнюють окремі положення праці Г. Хоткевича, підготував доктор історичних наук М. Брайчевський. Розглянуто різні аспекти і точки зору на соціальні та економічні відносини в тогочасному суспільстві, церковні та політичні питання, висвітлені ключові проблеми історії України XIII-XVIIст.

159. **Чухліб Т. В.** Пилип Орлик / Т. В. Чухліб. – К., 2008. – 64 с. – (Великі Українці).

У книзі в науково-популярному форматі розповідається про одного з найвидатніших українських гетьманів, палких поборників незалежної України, одного з авторів першої української Конституції 5 квітня 1710 р. Пилипа Орлика. Простежено його походження, життєвий шлях, політичні погляди, діяльність на

посаді гетьмана. Висвітлюються його особисті чесноти, поетичний талант, подвижницька, подиву гідна діяльність в еміграції, спрямована на визволення України з-під московського ярма.

160. **Чухліб Т.** Петро Дорошенко / Т. Чухліб. – К. : Атлант ЮЕмСі, 2007. – 61 с. – (Стозір`я. Б-ка укр. родини: Державні діячі. Дипломати. Військові діячі).

У нарисі розкривається життя та діяльність одного з визначних державних діячів другої половини XVII ст., гетьмана України Петра Дорошенка (1665-1676 рр.) – політика, дипломата, полководця і благодійника, який прагнув об'єднання всіх українських земель у єдиній державі. Перебуваючи в епіцентрі боротьби між Річчю Посполитою, Османською імперією та Московським царством, П. Дорошенко відстоював національні інтереси українського народу. Розрахований на широке коло читачів.

161. **Чухліб Т.** Українська звитяга у Віденській битві народів 1683 року / Т. Чухліб. – К. : Вид-ць ПП Брехуненко Н., 2013. – 64 с. – (Перемоги української зброї).

У книзі у науково-популярному стилі висвітлюється участь українців у Віденській битві – одному з найбільших військово-політичних конфліктів ранньомодерної історії світу. 12 вересня 1683 року у битві з вояками Османської імперії за тогочасну політичну столицю Європи, місто Відень, козаки, шляхтичі, міщани, селяни та навіть ченці і священники з України (Львівщини, Белзчини, Холмщини, Піддашся, Тернопілля, Волині, Поділля, Київщини, Чернігівщини) складали 2/3 війська на чолі з королем Речі Посполитої Яном III Собеським та зробили величезний внесок в історичну перемогу над турецько-татарським військом. А блискучий рейд українських козаків під орудою гетьмана Степана Кунецького до Молдови та Придунав'я восени 1683 р. з оволодінням фортецями Кілія та Ізмаїл прогрімів на всю Європу, викликавши непідробне захоплення.

162. **Чухліб Т. В.** Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713) / Т. В. Чухліб. – К. : Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 288 с.

У книзі подано яскраві, багатопланові портрети більш та менш знаних володарів гетьманської булави, які діяли на Правобережній Україні у 60-х роках 17-на початку 18 ст. Діяльність українських гетьманів розкривається у контексті загальноєвропейської історії. Видання розраховане на широке коло читачів,

студентів, викладачів, науковців, військовослужбовців, дипломатів, усіх, хто цікавиться історією України взагалі та її міжнародних відносин зокрема.

163. **Шевчук В. О.** Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI-XVIII ст. : у 2 кн. Кн. 1. / В. О. Шевчук. – К. : Грамота, 2007. – 720 с.

У виданні репрезентується ціла епоха нашої державності, а саме – віхи, становлення та руйнація Козацької держави, механізм її творення та складнощі цього процесу. Автор будує свою систему розмислів на аналізі державно-правових актів, договорів гетьманів із державами, а також на літературних джерелах – вишуканих зразках поетичного мистецтва. Згадуються мільйонні жертви, принесені на вівтар боротьби за волю й незалежність, котра тривала від повстання Северина Наливайка в кінці XVI століття й по Коліївщину 1768 р. Особлива увага приділена міжконфесійному становленню та діяльності гетьманів-державотворців.

164. **Яворницький Д. І.** Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 1991. – 70 с.

Праця присвячена дослідженню життя, державно-політичної діяльності та славних подвигів гетьмана України, народного героя, козацького полководця, видатного політика і українського просвітителя. Видання розраховане на широке коло читачів, студентів, викладачів, науковців, військовослужбовців, дипломатів, усіх, хто цікавиться історією України взагалі.

165. **Яворницький Д. І.** Історія запорізьких козаків : у 3 т. Т.1 / Д. І. Яворницький. – К. : Наукова думка, 1990. – 592 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Книга є найбільш повним історичним дослідженням, що охоплює період 1471-1734 рр. На багатому документальному матеріалі в популярній формі всебічно висвітлюється життя запорізького козацтва. У першому томі висвітлюються питання соціально-економічних історій, суспільного устрою, життя та побут запорозького козацтва, описані територія й кордони, природні умови Запорізької Січі.

166. **Яворницький Д. І.** Історія запорізьких козаків : у 3 т. Т. 2 / Д. І. Яворницький. – К. : Наукова думка, 1990. – 560 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

У томі висвітлюється історія запорозького козацтва від його виникнення в кінці XV ст. до 1686 р. Описуються походження козаків, їхня боротьба проти грабіжницьких навал на Україну орд кримських та турецьких феодалів, сухопутні походи запорожців у Крим та морські – в Туреччину. Значну увагу приділено

дослідженню участі запорожців в народних повстаннях проти шляхетської Польщі, визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького 1648-1654 рр.

167. **Яворницький Д. І.** Історія запорозьких козаків : у 3 т. Т. 3 / Д. І. Яворницький. – К. : Наукова думка, 1993. – 560 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Третій том охоплює складний і драматичний період в історії Запорозької Січі (1686–1734). В ньому висвітлюється участь запорожців у російсько-турецькій війні та у народній війні на Україні проти вторгнення шведської армії. Розповідається про перехід частини запорожців на бік Карла XII, розгром російським військом Запорозької Січі й відступ маси запорожців в межі Кримського ханства, життя і побут запорожців в Олешківській, Чортомлицькій і Кам'янській Січах, повернення запорожців на Україну і заснування в урочищі Базавлук над Дніпром Нової Січі.

168. **Яворницький Д. І.** Історія запорізьких козаків : у 3 т. Т. 3 / Д. І. Яворницький; з рос. пер. І. Сварник. – Львів : Світ, 1992. – 456 с.

Книга є найповнішим історичним дослідженням запорозького козацтва, яке охоплює період від 1471 до 1734 рр. На багатому документальному матеріалі в популярній формі всебічно висвітлюється життя запорізького козацтва. Третій том містить хронологічний виклад історії запорізького козацтва від 1686 до 1734 р. Охоплює кримські й азовські походи, історію Петрика, діяльність гетьмана Мазепи і його політику щодо запорожців, Північну війну. Висвітлює політику російського царизму щодо України, перехід козаків на чолі з Мазепою і Гордієнком на бік шведів і їхнє життя під владою Криму аж до повернення в Україну.

169. **Яворницький Д. І.** Історія запорізьких козаків : у 3 т. / Д. І. Яворницький; з рос. пер. І. Сварник. Т. 2. – Львів : Світ, 1991. – 392 с.

Другий том містить хронологічний виклад історії запорізького козацтва від кінця XV ст. до 1686 р. Розповідає про виникнення і становлення козацтва, козацькі повстання проти Речі Посполитої, роль запорожців у боротьбі з турецько-татарською агресією, Хмельниччину й період Руїни, зносини запорожців з іншими країнами. Особливу увагу автор звертає на діяльність видатних козацьких ватажків – Вишневецького, Сагайдачного, Сірка, Дорошенка та ін.

170. **Яковенко Н.** Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України = An Outline History of Medieval and Early Modern Ukraine / Н. Яковенко. – 3-тє вид., перероб., розшир. – К. : Критика, 2006. – 584 с.

У своїй книзі доктор історичних наук, професор НаУКМА Наталя Яковенко переглядає «національно-державну» парадигму української історії та ревізує поважного віку, ще від народницького історіописання успадковані методології, які й досі живлять (щоб не сказати – годують) нашу академічну історіографію. Концепція "Нарису історії середньовічної та ранньомодерної України" професора Наталі Яковенко, який входить у світ четвертим виданням, спрямована на переосмислення усталеної схеми української історії, що його й дотепер чинна, хоч і захитана академічна історіографічна традиція успадкування від народницького "національно державного" історіописання. Порівняно з першою версією, яка з'явилася 1997 року, дослідниця значно розширила "Нарис" змістовно, особливо сюжетами про світ уявлень та ідей XVI-XVII століття, що є першочерговою сферою її наукових зацікавлень, та щедро оздобила свою книгу ілюстративним матеріалом. .

171. **Яковенко Н.** Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посіб. / Н. Яковенко. – К. : Генеза, 1997. – 380 с.

Перше видання праці доктора історичних наук, професора НаУКМА Наталі Яковенко супровела «ритуальною формулою скромності»: не збираюся, мовляв, перевертати дотеперішні уявлення, але, зізналася авторка у другому виданні, мета була зухваліша: «таки дещо перевернути». Дослідниця зазіхнула на святе: вона переглядає «національно-державну» парадигму української історії, ще від народницького історіописання успадковані методології, які й досі живлять (щоб не сказати – годують) нашу академічну історіографію. Українська історія у викладі Наталі Яковенко – це історія, яку можна читати без брому: нормальна історія звичайного народу, не ганебніша й не героїчніша від інших, і її можна пропонувати широкому світові, з якого добрі чи погані вітри занесуть нових, прихильних чи неприхильних, читачів, зокрема з-поміж старих родичів, і їхня обізнаність чи необізнаність із нашою історією стане нарешті проблемою їхньої освіченості, а не нашої повноцінності, яку щоразу чомусь треба доводити – хоч би й самим собі.

РОЗДІЛ 4. Україна у XIX ст.

172. **Афанасьєв-Чужбинський О.** Подорож у Південну Росію : історична монографія / О. Афанасьєв-Чужбинський. – Дніпропетровськ: Січ, 2004. – 469 с.

Відомий етнограф, історик, письменник О. С.Афанасьєв-Чужбинський в яскравих нарисах змальовує свою подорож по Дніпру в 60-х роках XIX ст. Розрахована на широке коло читачів.

173. **Болховітінов Є.** Вибрані праці з історії Києва / Є. Болховітінов. – К. : Либідь-ІСА, 1995. – 488 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Київський митрополит Євгеній Болховітінов (1767—1837) — відомий історіограф, збирач і дослідник пам'яток писемності, педагог, проповідник, яскрава й багатогранна особистість — залишив велику творчу спадщину. До збірки увійшли переважно його твори «київської орієнтації», а також біографія митрополита. Текст пам'ятки супроводжується необхідним науково-довідковим апаратом. Для істориків, мистецтвознавців, усіх, хто цікавиться духовним життям старого Києва.

174. **Борисенко В. Й.** Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ століття : навч. посіб. / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.

Викладається авторська концепція історії України з найдавніших часів до ХХ століття. Переглянуті традиційні погляди на походження українського народу, становлення та еволюцію національної держави, роль аристократії й духовенства в житті суспільства, місце козацтва в історії України. З нових позицій подаються визвольна війна українського народу 17 ст., вплив рішень Переяславської ради 1654 р. на подальшу долю України. Характеризуються закономірності та особливості політичних, соціально-економічних і національно-духовних змін в Україні нового часу.

175. **Вивід прав України** / М. Грушевський, І. Франко, М. Костомаров. – Львів : Слово, 1991. – 128 с.

У збірнику вміщено практично невідомі сучасному читачеві документи та матеріали провідних державних і політичних діячів України, які поруч з науковими трактатами і публіцистичними статтями видатних представників української науки і літератури (І. Франко, М. Костомаров, М. Грушевський, С. Величко, І. Мазепа та ін.) висвітлюють розвиток української політичної незалежної думки протягом останніх сторіч.

176. **Видатні постаті в історії України IX-XIX ст.** : короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети / В. І. Гусев, В. П. Дрожжін, Ю. О. Калінцев, О. Г. Сокирко, В. І. Червінський. – К. : Вища школа, 2002. – 359 с.

Наведено біографічні відомості, стисло висвітлено суспільно-політичні погляди та роль і місце кожної особи в історичному розвитку України. Вміщено короткі історичні портрети громадських, політичних і культурних діячів України,

починаючи від виникнення Київської Русі й до кінця XIX ст. Для всіх, хто цікавиться історією нашої держави, учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, студентів.

177. **Водотика Т.** Історії успіху: видатні українські бізнесмени XIX ст. – Харків:Фоліо, 2019. – 235 с. – (Справжня історія).

Ця книжка про історії людей, вдача та праця яких надихають і сьогодні. Книжка по-новому покаже читачам історію України XIX ст., допоможе уявити її через розповіді про перипетії на шляху до створення успішних підприємств і визнання. Маючи різні освіту й походження, багато хто з них пішов наперекір долі. Вони були з різних куточків України: Харкова, Херсона, Києва, Одеси, Катеринослава, Єлисаветграда — заробити можна було всюди, а на історіях побудови бізнес-імперій можна й сьогодні навчатися у таких підприємців XIX ст., як Ізраїль Бродський, брати Роберт і Томас Ельворті, Стефан Кульженко, Олексій Алчевський.

178. **Гончарук П. С.** Історія України з найдавніших часів до початку XX століття : навч. посіб. : курс лекцій / П. С. Гончарук. – К. : ЦУЛ, 2005. – 528 с.

Навчальний посібник об'єднує 27 лекцій з історії України з найдавніших часів до XX століття. Лекції обумовлені тривалим досвідом роботи автора в школах та вищих навчальних закладах, особливостями власної методики викладання лекційних матеріалів, появою нових трактовок вченими тих чи інших історичних проблем. У посібнику передбачені обов'язкові елементи вузівської лекції. Кожна тема розповідає про джерела, які покладені в основу її розкриття, стан висвітлення проблеми в наукових працях. Видання буде корисним для викладачів вузів всіх рівнів акредитації, ліцеїв, гімназій, середніх шкіл, студентів та учнів.

179. **Грушевський М. С.** Історія України : приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх / М. С. Грушевський; упоряд. А. Ф. Трубайчук. – К. : Либідь, 1991. – 228 с.

Книга є ретельно відредагованим і, за словами автора, приладженим для учнів і початківців виданням «Ілюстрованої історії України». Вона повністю відповідає концепції вченого, в основу якої покладено не діяння князів і царів, а суспільно-політичний лад, культуру, етнографію, правові засади – все те, що створює долю народу.

180. **Грушевський М. С.** Історія України : приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх / М.С. Грушевський. – К. : Варта, 1993. – 256 с.

Книга є ретельно відредагованим і, за словами автора, приладженим для учнів і початківців виданням «Ілюстрованої історії України». Вона повністю відповідає концепції вченого, в основу якої покладено не діяння князів і царів, а суспільно-політичний лад, культуру, етнографію, правові засади – все те, що створює долю народу.

181. **Грушевський М. С.** Очерк истории украинского народа / М. С. Грушевский. – Киев: Лыбидь, 1991. – 400 с. – (Памятники исторической мысли України).

В книзі известного українського історика М.С. Грушевського (1866-1934) в очеркової формі излагається історія українського народу со времен Київського государства до начала ХХ в. Предлагаються оригінальні трактовки важливіших історических событий, характеристики видных деятелей национальной истории.

182. **Грушевський М. С.** Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський. – К. : Знання, 1991. – 240 с.

Ми знаємо Грушевського-історика (досить назвати його багатотомну «Історію України-Русі»), не забуваємо й про Грушевського-етнографа, літературознавця. Менш відомо нам про його політичну діяльність на посаді голови Центральної ради і майже нічого ми не знаємо про те, що Грушевський є автором декількох збірників статей, актуальність і злободенність яких можна повною мірою збагнути тільки зараз. У збірнику статей «Хто такі українці і чого вони хочуть» знайдемо майже всі найболючіші питання нашого сьогодення.

183. **Грушевський М. С.** Як жив український народ / М. С. Грушевський. – К. : Веселка, 1992. – 111 с. – (Українське відродження).

Ця унікальна книга (за радянського часу друкується вперше), створена патріархом української історії, видатним вченим і політичним діячем Михайлом Грушевським (1866-1934), спресовує в собі практично всі 10 томів його всесвітньовідомої «Історії України-Руси».

184. **Драгоманов М. П.** Вибране : «...мій задум заложити очерк історії цивілізації на Україні» / М. П. Драгоманов ; упоряд. Р. С. Мішук. – К. : Либідь, 1991. – 688 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Книга дає уявлення про багатогранні наукові інтереси видатного українського вченого-історика, літературознавця, фольклориста, публіциста, соціолога. У ній вміщено статті, як відомі, так і маловідомі читачеві, які розкривають авторську концепцію розвитку української нації у зв'язку із загальнолюдським прогресом.

185. **Драгоманов М.** Вибрані праці : в 3 т., в 4 кн. Т.1, Кн.1 : Історія. Педагогіка. Публіцистика / М. Драгоманов ; упоряд. та прим. В. Ф. Погребенника. – К. : Знання України, 2006. – 344 с.

Нове видання вибраних праць Михайла Драгоманова покликане розкрити перед читачами енциклопедизм ученого-історика, філолога, культуролога й публіциста, борця за ідеали прогресу і свободи в усіх її виявах, познайомити читачів із виданими на Батьківщині та за кордоном, у політичній еміграції з царської Росії, центральними працями в непроминальному доробку мислителя.

186. **Драгоманов М. П.** Вибрані праці : у 3 т, 4 кн. : Т.1, Кн. 2. Історія. Публіцистика. Політологія / М. П. Драгоманов ; упоряд. та прим. В. Ф. Погребенника. – К. : Знання України, 2007. – 272 с.

Нове видання вибраних праць Михайла Драгоманова покликане розкрити перед читачами енциклопедизм ученого-історика, філолога, культуролога й публіциста, борця за ідеали прогресу і свободи в усіх її виявах, познайомити читачів із виданими на Батьківщині та за кордоном, у політичній еміграції з царської Росії, центральними працями в непроминальному доробку мислителя.

187. **Ефименко А. Я.** История украинского народа / А. Я. Ефименко. – К. : Лыбидь, 1990. – 512 с. – (Памятники исторической мысли Украины).

В книге в очерковой форме описываются основные события исторического прошлого украинского народа с древнейших времен до конца XIX в. Освещается борьба народных масс Украины против феодального и национально-религиозного гнета. Значительное внимание уделено Освободительной войне 1648-1654 гг. и первым послевоенным десятилетиям, реконструированию развития исторического процесса в XVIII-XIX вв.

188. **Єфименко О. Я.** Історія України та її народу / О. Я. Єфименко. – К. : Мистецтво, 1992. – 252 с.

У книзі в нарисній формі описуються основні події історичного минулого українського народу з найдавніших часів до кінця XIX в. Висвітлюється боротьба народних мас України проти феодального і національно-релігійного гніту. Значну

увагу приділено Визвольній війні 1648-1654 рр. і першим післявоєнним десятиліттям, реконструкцією розвитку історичного процесу в XVIII-XIX ст.

189. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 3 : Україна в період розкладу і кризи феодально-кріпосницької системи. Скасування кріпосного права і розвиток капіталізму (XIX ст.) / ред. колегія : А. Г. Шевелєв, А. К. Волощенко, В. Н. Котов, М. М. Кравець [та ін.]. – К. : Наукова думка, 1978. – 608 с.

Третій том поділяє історію України на два відмінних за своїм соціально-економічним змістом періоди: період розкладу і кризи феодальної кріпосницької системи (1800-1860 роки); період становлення і розвитку домонополістичного капіталізму (з 1861 року до кінця XIX століття). Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

190. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 4. Україна в період імперіалізму (1900-1917) / редкол. : Ф. Є. Лось, В. М. Зайцев, П. В. Замковий та інш. – К. : Наукова думка, 1978. – 532 с.

Четвертий том висвітлює історичні події періоду імперіалізму, включаючи Лютневу революцію 1917 року. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

191. Київщинознавство :зб. наук. праць / МОН України, Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковориди ; за заг. ред. В. П. Коцура. – К. : Міленіум, 2005. – 224 с.

В збірнику представлені історико-географічні краєзнавчі дослідження Київщини. До збірки ввійшли статті : – Коцур В. Історія козацтва та визвольної війни українського народу середини XVII ст. у працях М. Максимовича / В. Коцур, А. Коцур. – С. 4–25 ;

– Горошко С. Світ і люди Переяслава кінця XVIII- початку XX століття / С. Горошко. – С. 26–41 ;

– Лоха В. Духівництво та церкви міста Переяслава середина XVII - XIX ст. / В. Лоха. – С. 42–115 ;

– Коцур В. М. О. Максимович та його внесок у розвиток історичного і

- географічного краєзнавства / В. Коцур, Б. Чернов. – С. 116–133 ;
- Ковальська К. Історико-теоретичний аналіз наукової діяльності П. П. Чубинського / К. Ковальська. – С. 134–152 ;
- Ігнатенко Н. Утворення Південно-західного відділу географічного товариства в Києві– неоціненний вклад П. Чубинського в розвиток української науки / Н. Ігнатенко. – С. 153–169 ;
- Побірченко Н. Місце недільних шкіл у громадській і просвітницькій діяльності Павла Платоновича Чубинського / Н. Побірченко, Н. Ігнатенко. – С. 170–181 ;
- Ігнатенко С. Участь П. П. Чубинського в культурно-етнографічній діяльності Київської громади / С. Ігнатенко. – С. 182–189 ;
- Александрович Т. Шляхами українського світоча / Т. Александрович. – С. 190–198 ;
- Рик С. І. В. Леванда: образ мудреця і проповідника / С. Рик. – С. 199–210 ;
- Дубова О. А. Типи аналітичних формомоделей часу (еволюційно-типологічний аспект) / О. А. Дубова. – С. 211–222.

192. **Коваленко Г.** Українська історія : оповідання з Історії України від найдавніших до нових часів, з вступ. словом про Всесвітню історію / Г. Коваленко. – К. : Велес, 1993. – 176 с.

У книзі висвітлюється історичне минуле українського народу з найдавніших часів до початку XX ст. Події викладено з огляду на взаємовпливи давньої Всесвітньої історії та історії України. До книги залучено величезний фактичний ілюстративний матеріал.

193. **Крип'якевич І. П.** Історія України / І. П. Крип'якевич. – Львів: Світ, 1990. – 520 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

У книзі І. П. Крип'якевича викладена історія української землі від доісторичних часів до 1910 р. Висвітлено питання розвитку господарства, ремесел, торгівлі, суспільно-політичного устрою, культури, освіти, мистецтва, письменства, науки. Описані стосунки з сусідніми країнами, умови формування громадсько-політичної думки, державності, розквіт і занепад княжої, а пізніше й козацької держави, розвиток національної самобутності та свідомості.

194. **Луговий О.** Визначне жіноцтво України : історичні життєписи / О. Луговий. – К. : Ярославів Вал, 2004. – 270 с.

Це своєрідний літопис життя і діянь найвизначніших жінок України від княжих часів і до перших десятиліть XX сторіччя. Історія подає численні факти про участь

жіноцтва в боях з ворогами своєї батьківщини з чоловіками нарівні. Жіноцтво скріплювало ряди вояцтва, підбадьорювало його на душі, часто самотійно керувало громадськими і державними справами, не кажучи вже про його природну роль - матерів, вихованок юнацтва на гідних і чесних громадян та відважних оборонців рідних земель.

195. **Макаров А. Н.** Киевская старина в лицах. XIX век / А. Н. Макаров. – К. : Довіра, 2005. – 878 с.

В антологию вошли предания о легендарных киевских типах («антиках»), выдающихся исторических личностях, героях городской молвы. Здесь же можно найти немало забавных, анекдотичных и необычайных повествований из жизни старого Киева. в этой книге отразилось все многообразие киевской бытовой культуры XIX века.

196. **Макаров А. Н.** Малая энциклопедия киевской старины / А. Н. Макаров. – 2-е изд. – К. : Довіра, 2005. – 558 с.

Листая страницы этой книги, вы ощутите пряный аромат украинской городской культуры. Издание не имеет аналогов в литературе о Киеве. При ее написании автор пользовался своей обширной коллекцией киевских преданий, легенд, литературных анекдотов и занимательных выписок из хроники городских газет XIX века.

197. **Маланюк Є.** Нариси з історії нашої культури / Є. Маланюк. – К. : Обереги, 1992. – 80 с.

У нарисах видатного дослідника-аналітика і поета зарубіжжя подається глибокий огляд етапів розвитку української культури в її тісних взаємозв'язках із цивілізованим світом від античних часів до початку XX століття. Рекомендується для всіх тих, хто цікавиться історією України.

198. **Наш Г.** Історія українського народу / Г. Наш. – К. : Богдана, 1993. – 248 с.

У книзі в популярній формі викладено історію України від найдавніших часів до початку нашого сторіччя. Висвітлена багатовікова історія українського народу – це насамперед літопис життя і смерті народу – великомученика, доля якого була досить лиха. Розрахована на учнів шкіл та гімназій, а також масового читача.

199. **Ніколаєва Т .М.** Підприємці в культурно-освітньому просторі України (остання третина XIX – початок XX ст.) : монографія / Т. М. Ніколаєва. – К. : КНЕУ, 2010. – 208 с.

Монографія присвячена діяльності підприємців та їхніх представницьких об'єднань в Україні в останній третині XIX – на початку XX ст. у сфері освіти й культури. Розглянуто умови, в яких відбувалося формування підприємницького прошарку, чинники, що сприяли його активній участі в громадській діяльності, насамперед благодійності.

200. **Огієнко І.** Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – Репринт. вид. 1918 р. – К. : Абрис, 1991. – 272 с.

Улітку 1918 український вчений, митрополит, політичний, громадський і церковний діяч Іван Огієнко виступив засновником і став першим ректором Кам'янець-Подільського державного українського університету, в якому пізніше почав читати курс лекцій “Українська культура”. Саме за цими лекціями і видана ця книга. У ній містяться матеріали на тему культури давньої України, видання доповнене тематичними ілюстраціями, прикладами московського скорописного письма тощо. В книзі автор розповідає про українську культуру, починаючи з давніх віків і закінчуючи XIX ст. Цілий розділ присвячено впливу «Української культури на Московську».

201. **Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст.** / упоряд. Т. Б. Ананьєва. – К. : Наук. думка, 1997. – 322 с.

Видання продовжує серію публікацій описово-статистичних джерел, започатковану випуском описів Київського та Харківського намісництв. Уперше публікуються історично-географічні, топографічні, статистичні документи, описи Малоросійської губернії, заснованої 1796 р, Чернігівської та Полтавської губерній, утворених 1802 р. Більше половини території сучасної Сумщини на той час входило до їх складу. Для істориків, етнографів, економістів, біологів, викладачів та студентів вузів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України

202. **Перерва В. С.** Графи Браницькі – підприємці та меценати : монографія / В. С. Перерва ; Білоцерк. ін-т економіки та права, Відкритий між нар. ун-т розвитку людини «Україна». – Біла Церква : Пшонківський О. В., 2010. – 270 с.

В книзі на основі багатого джерельного матеріалу висвітлено підприємницьку та меценатську діяльність однієї з найзаможніших магнатських родин України кінця XVIII - початку XX ст. Вона увібрала в себе інформацію з близько тисячі джерел, серед яких переважають унікальні документи з архівосховищ Києва, Санкт-Петербурга, Москви, Черкас, Вінниці, Хмельницького, Одеси та Луцька. Більшість документальних даних публікується вперше. Книга насичена свіжою джерельною

інформацією і розповідає про одну з найяскравіших сторінок у історії вітчизняного підприємництва і меценатства. Для широкого кола читачів. В книзі на основі багатого джерельного матеріалу висвітлено підприємницьку та меценатську діяльність однієї з найзаможніших магнатських родин України кінця XVIII – початку XX ст.

203. **Пінчук Ю. А.** Микола Іванович Костомаров : 1817-1885 / Ю. А. Пінчук. – К. : Наукова думка, 1992. – 232 с.

Роль Костомарова в розвитку української та російської історіографії величезна. Він був першим ученим Східної Європи, який радикально змінив підхід до роботи історика, поставивши наріжним каменем не опис подій і осіб, а історію народу в його соціокультурній цілісності і єдності найрізноманітніших сфер життя. «Щира любов історика до своєї Батьківщини може виявлятися тільки в строгій повазі до правди» – повторював Микола Іванович. Цьому принципу він слідував усе своє життя.

204. **Синявський А.** Вибрані праці / А. Синявський. – К. : Наукова думка, 1993. – 382 с.

«Вибрані праці» А. Синявського, підготовлені до друку відомим українським дослідником С.І. Білоконем із його ж ґрунтовною вступною статтею розповідають про істориків М. Костомарова, В. Антоновича, Л. Добровольського, А. Марковича. Геополітичні дослідження української економіки, зокрема її співвідношення з економікою Близького Сходу.

РОЗДІЛ 5. Україна в першій половині XX ст.

205. **Анисимов А. Л.** Скорбное безчувствие. На добрую память о Киеве, или грустные прогулки по Городу, которого нет. / А. Л. Анисимов. – К. : Таваснук Ltd, 1992. – 264 с.

Книги Александра Анисимова, по мнению почитателей его творчества, – настоящая «аптека для души», так сказать, сладкое лекарство для всех любителей киевской старины. Все факты, с присущим автору литературским мастерством изложенные на страницах его произведений, всегда точны и выверены с исторической точки зрения, поскольку он является не только профессиональным журналистом, но и, в первую очередь, историком. О чем бы автор не говорил, будь то история дома, улицы или площади, быт и нравы горожан ушедшей эпохи, – все моментально оживает перед глазами читателя, перенося его в прошлое любимого

всеми города. Следует также добавить, что помимо авторского текста на страницах книг А. Анисимова всегда находят место уникальные документы эпохи: старинные фотографии, картины, гравюры.

206. **Анисимов А. Л.** Киев и киевляне. Я вызову любое из столетий... : [Книга-альбом: в 2 кн.] : Кн. 1 / А. Л. Анисимов. – К. : Керчь, 2002. – 383 с.

Автору удалось представить богатый спектр жизни и деятельности "Матери городов Русских" в период второй половины XIX - первой половины XX века. На страницах издания читатель сможет совершить увлекательную и познавательную прогулку по старинным улицам нашего города, а благодаря обилию уникального иллюстративного материала, воочию убедиться в величии облика Киева. Автор описывает прошлое. События, рассказывающие о Никольском военном соборе, Институте благородных девиц, киевском зоосада. Обильно уникального иллюстрированного материала.

207. **Аршинов П. А.** История махновского движения : (1918-1921) / П. А. Аршинов. – Запорожье : Дикое Поле, 1995. – 248 с. – (ВЕСТНИКИ СВОБОДЫ).

Эта книга ценна как документ эпохи, так как создана учителем Нестора Махно. Она дышит жаром полемики с главным врагом махновщины и анархизма – партократическим государством. Сущность махновщины выявлена в работе как нельзя более выпукло. Личность и роль самого Махно оттенены в работе весьма ярко. Страницы посвящены различным моментам героической борьбы махновщины с этими силами, захватывают и потрясают. Хотя данная книга написана анархистом, но интерес и значение её, несомненно, выходят далеко за пределы того или иного определённого круга читателей. Для многих она явится полным и неожиданным откровением. Многим она откроет глаза на совершающиеся кругом события. Многим осветит эти события новым светом.

208. **Багалій Д. І.** Історія Слобідської України / Д. І. Багалій. – Харків : Дельта, 1993. – 255 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

«Історія Слобідської України» — один з кращих творів у науковому доробку Д. І. Багалія, квінтесенція його багаторічних розвідок з історії краю. На сьогодні це єдина цілісна робота з історії Слобожанщини, що охоплює період з моменту його заселення приблизно до початку XX ст. і включає в себе важливі проблеми історичної географії і етнографії краю, його соціально-економічного і політичного розвитку, історію духовної і матеріальної культури, побуту населення, тощо.

Водночас це одна з перших в українській історіографії науково-популярних книжок, що відігравала роль підручника позашкільної освіти і самоосвіти для масового читача. Написана простою і зрозумілою українською мовою з деякими діалектними особливостями, характерними для Слобожанщини, насичена фольклорно-етнографічним і ілюстративним матеріалом, «Історія Слобідської України» для багатьох стала також першим посібником з української мови і українознавства в цілому. Цікаво відзначити також, що це перша крупна робота самого Д. І. Багалія, написана українською мовою, якою відтоді починають друкуватися майже всі його наукові твори. «Історія Слобідської України» є цікавою пам'яткою нового етапу розвитку української немарксистської історіографії, що настав після повалення царизму. Для викладачів, науковців, широкого читачького загалу.

209. **Велика історія України : від найдавніших часів** : у 2 т. Т. 1. / передм. д-ра І. П. Крип'якевича ; згладив М. Голубець. – випуск за вид. 1935 р. – К. : Глобус, 1993. – 352 с.

Вашій увазі репринтне перевидання фундаментальної двохтомної монографії Миколи Голубця (1891 р.- 1942 р.) «Велика історія України», яке було видано в Києві у 1993 р. на основі першого видання Івана Тиктора (Львів, 1935 р.). Двотомник охоплює величезний період історії українського народу — від найдавніших часів до 1935 року. Чимало розділів висвітлюють факти і події, які відсутні у роботах М. Грушевського, Д. Дорошенка, М. Костомарова, М. Аркаса та інших. Двотомник доповнений цікавими додатками: порядок київських князів; порядок галицьких і галицько-волинських князів; родовід українських князів київської династії; родовід українських князів литовської династії; порядок українських гетьманів.

210. **Велика історія України : від найдавніших часів**: у 2 т. Т. 2 / випуск за вид. 1935 р. – К. : Глобус, 1993. – 352 с.

Вашій увазі репринтне перевидання фундаментальної двохтомної монографії Миколи Голубця (1891 р.- 1942 р.) «Велика історія України», яке було видано в Києві у 1993 р. на основі першого видання Івана Тиктора (Львів, 1935 р.). Двотомник охоплює величезний період історії українського народу — від найдавніших часів до 1935 року. Чимало розділів висвітлюють факти і події, які відсутні у роботах М. Грушевського, Д. Дорошенка, М. Костомарова, М. Аркаса та інших. Двотомник доповнений цікавими додатками: порядок київських князів; порядок галицьких і галицько-волинських князів; родовід українських князів литовської династії; порядок українських гетьманів.

київської династії; родовід українських князів литовської династії; порядок українських гетьманів.

211. Великий терор: польська операція 1937–1938=Wielki Terror: operacja polska 1937-1938 : Ч. 1, Т. 8 / Галуз. держ. архів СБУ; Ін-т нац. пам'яті; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – Варшава, Київ : ТОВ «Тирса», 2010. – 1036 с. – (Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття).

Книга підготовлена до друку співробітниками Інституту національної пам'яті Республіки Польща, Служби безпеки України та Інституту політичних і етнонаціональних досліджень Національної академії наук України. В ній опубліковано документи, що стосуються фрагменту історії Великого терору - так званої польської операції, що формально проводилась радянськими органами безпеки проти вигаданої «Польської Військової Організації», а фактично вона була направлена проти польської меншості в УРСР та проти всіх осіб, які мали зв'язок із П Річчю Посполитою.

212. Верстюк В. Ф. М. С. Грушевський. Коротка хроніка життя та діяльності / В. Ф. Верстюк, Р. Я. Пиріг. – К. : Либідь, 1996. – 114 с.

У книзі простежено життєвий шлях видатного українського політика, вченого історика М.С. Грушевського. Відтворено найрізноманітніші факти його наукової, громадської й державно-політичної діяльності, пов'язані насамперед з українським національно-визвольним рухом, діяльністю Центральної Ради. Значну увагу приділено науково організаційній роботі вченого в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка, Українському науковому товаристві, Всеукраїнській Академії наук.

213. Верстюк В. Ф. Історія України / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій ; під ред. В. А.Смоля. – К. : Альтернативи, 1997. – 424 с

У посібнику подається короткий огляд вітчизняної історії в загальному контексті розвитку світової цивілізації. Вчені Інституту історії України та інших установ НАН України об'єднали свої творчі зусилля, щоб представити нову концепцію вітчизняної історії. З сучасних методологічних позицій осмислюється величезний фактичний матеріал. Узагальнюються кращі здобутки історіографії, а також нові факти, запозичені в таємних архівах після їх відкриття 1991 року.

214. Винниченко В. Відродження нації : історія української революції (марець 1917 р.-грудень 1919 р.) : Ч. 3. / В. Винниченко. – репринтне відтворення видання 1920 р. – К. : Політвид-во Укр., 1990. – 542 с.

Представлено третю частину тритомної праці Володимира Винниченка, яка, за словами самого автора, подає «правдиву картину боротьби українства за визволення своєї нації під час і після Великої Російської Революції». Видання має підзаголовок «Історія української революції (mareць 1917 p. – грудень 1919 p.)» та висвітлює за авторською періодизацією події доби Гетьманщини, Директорії та Отаманщини. Вміщено іменний та предметний покажчики до усього тритомника. Книга вийшла друком у Відні у 1920 році.

215. **Винниченко В.** Відродження нації. Заповіт борця за визволення / В. Винниченко. – К. : Книга Роду, 2008. – 792 с. – (Мемуари).

У 3-томному мемуарно-публіцистичному творі «Відродження нації» автор підбив підсумок своєї політичної кар'єри та виклав власні погляди на українську революцію. Він вважав себе марксистом, але його погляди зазнали значного впливу західного лібералізму. У політичних уподобаннях він коливався між українською національною самостійницькою платформою і концепцією української радянської республіки.

216. **Винниченко В. К.** Заповіт борцям за визволення / В. К. Винниченко. – К. : Криниця, 1991. – 128 с.

Уроки української історії... Осмислення пройденого шляху... Роздуми про майбутнє України... Конкретні рекомендації, як його досягти. І прискіпливий погляд на українську еміграцію, визначення її ролі і завдань у цих процесах. Так можна схарактеризувати зміст унікального твору видатного українського письменника, громадського і державного діяча Володимира Винниченка.

217. **Волковинський, В. М.** Батько Махно / В. М. Волковинський. – К. : Т-во «Знання» України, 1992. – 48 с. – (Серія 1 «Час» Тов-ва «Знання», № 3 ; Серія 1 «Українське відродження: історія й сучасність» Бібліотеки журналу «Пам'ятки України», № 3).

Висвітлюється одна з суперечливих і неоднозначних особистостей історії громадянської війни в Україні – Н. І. Махно. Показується, як на хвилі антипоміщицьких рухів виник його повстанський загін, якої еволюції зазнала махновщина. Розповідається про перебування Н. Махна в еміграції, в останні роки його життя.

218. **Галаса В.** Наше життя і боротьба : спогади / В. Галаса. – Львів: Вид-во «Мс», 2005. – 272 с.

Книга спогадів провідного члена Організації Українських Націоналістів Василя Галаси відображає історію визвольного руху та становлення організованого визвольного руху на Тернопільщині в 1930-х на початку 1940-х років, протистояння українських повстанців сталінському режиму на Волині в кінці 1940-х та на початку 1950-х років.

219. Горліс-Горський Ю. Ю. Холодний Яр : докум. роман / Ю. Ю. Горліс-Горський. – 11-те вид., стереот. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2009. – 432 с. – (Українська воєнна мемуаристика).

Книга розповідає про збройну боротьбу за Українську державу під жовто-блакитним прапором УНР та чорним прапором Холодного Яру, на якому було написано: «Воля України – або смерть!». Події відбуваються на теренах сучасних Черкаської Кіровоградської та Вінницької областей, у Києві, Полтаві й на території тодішньої Польщі.

220. Городиський З. Українська Національна Рада : Історичний нарис / З. Городиський. – К. : КМ Academia, 1993. – 144 с.

В історичному нарисі Зенона Городиського, представника української діаспори у США, ідеться про створення та діяльність Української Національної Ради, найвищого політичного органу, що виник у Києві 5 жовтня 1941 року, розповідається про громадських і політичних діячів, для яких боротьба за незалежну Українську державу і на рідній землі, і в еміграції стала справою всього їхнього життя.

221. Гривачевський Б. Листи з Соловків / Б. Гривачевський. – К. : Молодь, 1992. – 88 с.

Згустками людського болю стали листи українських письменників і діячів культури, репресованих в 30-і роки і засланих на Соловки. Зібрані частково у цій книзі, вони є документальним звинуваченням жорстоких часів сталінщини. Листи доповнюють інтерв'ю людей, які особисто знали їх авторів, фрагменти інших документів. Коментарі- інтерв'ю записані під час зустрічі колишніх соловецьких в'язнів. Для всіх, хто цікавиться історією України.

222. Григор'єв-Наш. Історія України в народних думках та піснях : навч. посіб. для серед. та старш. шкіль. віку / Григор'єв-Наш ; худож. В. Лопата. – К. : Веселка, 1993. – 271 с. – (Українське відродження).

Це видання не має в сучасному українському книгодрукуванні аналогів як за своєю побудовою, унікальним художнім оформленням, так і за зібраним у ньому безцінним – на вагу духовного золота! – історичним матеріалом. Карби героїко-драматичної долі нашого українського народу тут постають крізь чесний голос невмирущої народної пісні, крізь відкриту душу правічної народної думи – саме в них найоб'єктивніше оживає історія України. І все це самобутньо й органічно поєднується з історичними розвідками Григор'єва-Нашого (справжнє прізвище Никифор Григорійв), активного громадського і політичного діяча, члена Центральної Ради, міністра освіти в уряді Української Народної Республіки, пізніше керівника українського відділення радіостанції «Голос Америки».

223. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. : навч. посіб. для учнів гуманіт. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів / Я. Й. Грицак. – 2-ге вид. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.

Посібник пропонує нову концепцію української історії модерної доби, що відображає найсучасніші досягнення української та світової науки. У центрі розповіді – складна, драматична і суперечлива історія українського націотворення. Нова концепція історії України, викладена у посібнику, є наслідком переорієнтації історичної науки з ідеологічного обслуговування на суто наукове дослідження і ґрунтується на сучасній методології та широкому залученні історичних джерел.

224. Грушевський М. С. Твори: у 50 т. : Т. 2: Серія «Суспільно-політичні твори (1907 – 1914)» / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич [та ін.] ; голов. ред. П. Сохань. – Львів: Світ, 2005. – 704 с.

Другий том є продовженням серії «Суспільно-політичні твори» 50-томного зібрання праць М. Грушевського. У ньому вміщені публіцистичні статті вченого, що друкувалися у 1907-1914 рр. у журналі «Літературно-науковий вісник».

225. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. : Т. 7 Історичні студії та розвідки (1900–1906) / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич [та ін.] ; голов. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2005. – 792 с.

Сьомий том зібрання праць М. Грушевського продовжує серію «Історичні студії та розвідки» і охоплює період 1900-1906 рр. У ньому вміщені археографічні публікації, передмови, історичні статті, огляди, рецензії та некрологи пам'яті видатних постатей того часу.

226. **Грушевський М. С.** Твори : у 50 т. : Т. 8 : Історичні студії та розвідки (1906–1916) / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич [та ін.] ; голов. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2007. – 776 с.

Восьмий том зібрання праць М. Грушевського продовжує серію «Історичні студії та розвідки» і охоплює період 1906-1916 рр. У томі вміщені численні історичні статті, огляди, рецензії, археографічні передмови та публікації вченого, некрологи й посмертні згадки про істориків, суспільних діячів – сучасників М. Грушевського.

227. **Грушевський М. С.** Твори : у 50 т. : Т. 3 : Суспільно-політичні твори (1907–березень 1917) / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич [та ін.] ; голов. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2005. – 792 с.

Третій том серії «Суспільно-політичні твори» 50-томного зібрання праць М. С. Грушевського хронологічно пов'язаний з попереднім томом. У ньому вміщені статті історика, друковані в періодичних виданнях від 1907 р. до початку Української революції (березень 1917 р.). Сюди увійшли публікації з «Ради», «Діла», «Села», «Засіву», «Украинской жизни» та ін., а також низка маловідомих публіцистичних праць, виявлених під час упорядкування тому.

228. **Грушевський М. С.** На порозі Нової України : гадки і мрії / М. С. Грушевський. – К. : Наукова думка, 1991. – 120 с.

Книжка становить собою збірник статей і промов українського вченого і державного діяча М. Грушевського, написаних і виголошених ним протягом 1917–1918 рр. Автор розкриває історичну неминучість перемоги українського народу в боротьбі за державність і незалежність, окреслює напрями розвитку всіх сфер життя Нової України, характеризує її державні символи, грошові одиниці, новий адміністративний поділ, розкриває демократичні здобутки Української Народної Республіки.

229. **Грушевський М. С.** Про старі часи на Україні : коротка історія (для першого початку) / М. С. Грушевський. – К. : Обереги, 1991. – 104 с.

Це популярно написана історія української землі та народу від найдавніших часів до революції 1917 року. Книжка має ті цінні прикмети, що написана популярно, в формі легкого оповідання. Автором її є найбільший український історик нашого часу Михайло Грушевський. Вже само ім'я автора, найбільшого та найбільше заслуженого сучасного історика України, дає запоруку, що книжка ця має

вартість та відіграла деяку роль в історичному освідомлюванні найширших українських мас. Для таких, що починають щойно знайомитися з історією України, вона є першорядною лектурою, бо дає кожному читачеві загальний погляд на всю історію.

230. **Грушевський М. С.** Новий період історії України: за роки від 1914 до 1919 / М.С. Грушевський. – Львів: Либідь, 1992. – 46 с.

Книга є своєрідним продовженням «Історії України, приладженої до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх». Твір складається із семи розділів, де в хронологічному порядку йдеться про перебіг подій в Україні в період світової війни, Лютневої і Жовтневої революцій, проголошення і перших кроків УНР, боротьби за її незалежність.

231. **Гунчак Т.** Україна: перша половина XX століття : нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К. : Либідь, 1993. – 288с.

Книжка знаного в Україні американського історика Тараса Гунчака є своєрідною спробою висвітлити основні віхи державотворчих змагань українців протягом першої половини XX ст., – мабуть, найдраматичнішого періоду політичної боротьби.

232. **Журба М. А.** Шестикутна зірка над полем. Життя і смерть єврейського землеоблаштування в Україні (20–30-ті роки XX століття): монографія / М. А. Журба, В. О. Доценко. – К. : Леся, 2005. – 229 с.

Наведено огляд наукових джерел дослідження історії створення та функціонування Товариства по землеоблаштуванню єврейських трудящих (ТЗЕТ). Охарактеризовано становище української єврейської громади в 1920-х рр. Проаналізовано історичні передумови та особливості формування ТЗЕТ, розглянуто його організаційну структуру та основні етапи діяльності. Досліджено участь ТЗЕТ у здійсненні більшовицьких аграрних і соціально-політичних перетворень. Наведено відомості про культурно-просвітницьку діяльність ТЗЕТ. З'ясовано роль громадського об'єднання у процесі реалізації державних програм переселення євреїв на Південь України, у Крим та Єврейську автономну область Біробіджан.

233. **История Украинской ССР** : в 10 т. Т. 5. Украина в период ИМП-М2 (начало XX века) / гл. ред. Ю. Ю. Кондуфор, И. И. Артеменко, Б. М. Бабий. – К. : Наукова думка, 1983. – 558 с.

В книге охарактеризовано социально-экономическое развитие Украины как составной части России, показано обострение классовых противоречий, освещены события, связанные с революцией 1905-1907 гг., периодами реакций и нового революционного подъема, первой мировой войной и Февральской буржуазно-демократической революцией. Показано положение западноукраинских земель, борьбу трудящихся за социальное и национальное освобождение, за воссоединение с Украиной в составе России. Раскрыты роль и значение ленинской партии в развитии революционного движения трудящихся, интернационального сплочения русских и украинских пролетариев. Отражены состояние и развитие культуры на Украине.

234. **История Украинской ССР** : в 10 т. : Т. 7. 1921-1941 гг. / гл. ред. Ю. Ю. Кондуфор, И. И. Артеменко, Б. М. Бабий. – К. : Наукова думка, 1984. – 719 с.

В книге освещается героическая борьба трудящихся Советской Украины под руководством Коммунистической партии за возрождение народного хозяйства, осуществление социалистической индустриализации, коллективизации сельского хозяйства, культурной революции. Показана борьба трудящихся западноукраинских земель против социального гнета, за воссоединение с Советской Украиной. Материалы тома убедительно свидетельствуют о том, что только в братской семье народов Советского Союза украинский народ добился подлинной свободы от социального и национального гнета, укрепил социалистическую государственность и построил социалистическое общество.

235. **Іваніс В.** Симон Петлюра – Президент України. 1879-1926 рр. / В. Іваніс. – репринтне видання. – Дрогобич: Бескид, 1991. – 255 с.

«Давно відчувалася потреба в біографії Симона Петлюри. За 26 років після його передчасної насильної смерті з'явилося трохи більших чи менших статей і книжок, в яких освітлюються окремі епізоди з життя цього великого сина українського народу. Однак зафіксувати бодай коротко перебіг цілого життя й діяльності Симона Васильовича ми ще не спромоглися. А в той же час нові події надходять, ставлять перед нами проблеми, до розв'язання яких він змагав і за які загинув. Знанням же минулого запобігаємо помилкам у прийдешньому. Мета цієї праці хоч трохи заповнити цю прогалину в нашій літературі». – [Із передмови].

236. **Історія Української РСР** : в 2 т. Т. 1 / редкол. : О. К. Касименко, В. А. Дядиченко, Ф. Є. Лось, Ф. П. Шевченко. – К. : Вид-во АН УРСР, 1953. – 784 с.

Висвітлюється історія, лютевої революції 1917 року. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

237. Історія Української РСР : в 2 т. : Т. 2 / ред. колегія: С. М. Белоусов, П. С. Загорський, М. І. Супруненко, Ф. П. Шевченко. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – 779 с.

Висвітлюється період історії України з 1917 по 1953 роки. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

238. Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. : Т. 6. Українська РСР у період побудови і зміцнення соціалістичного суспільства (1921-1941) / редкол. : А. Г. Шевелєв, І. І. Артеменко, Б. М. Бабій. – К. : Наукова думка, 1977. – 543 с.

Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

239. Історія січових стрільців : воєнно-історичний нарис. – К. : Україна, 1992. – 347 с.

Книга яскраво і самобутньо відтворює славний бойовий шлях українських січових стрільців, їх справжню роль у бурхливих подіях в Україні початку ХХ століття. Книга містить багато цікавих та маловідомих фактів з історії відновлення української державності. Розрахована на масового читача.

240. Історія України в особах ХІХ-ХХ століття / авт. кол. : І. Войцехівська, В. Абліцов, О. Божко. – К. : Україна, 1995. – 479 с.

До книги увійшли нариси про людей, котрі відіграли помітну роль в українській історії ХІХ—ХХ століть,— Івана Котляревського, Устима Кармалюка, Миколи Гоголя, Тараса Шевченка, Миколи Костомарова, Михайла Драгоманова, Івана Франка, Бориса Грінченка, Лесі Українки, Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Миколи Скрипника, Андрея Шептицького, Нестора Махна, Степана Бандеру, Сидора Ковпака, Олександра Довженка та багатьох інших. Понад сімдесят таких портретів накреслюють суцільну

лінію історичного шляху українського народу протягом останніх двох століть. Розрахована на масового читача.

241. **Калиновський В. С.** Україна до і після Бреста : війна і мир, економіка і право (1914–1918 рр.) : монографія / В. С. Калиновський, П. П. Притуляк. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. – 584 с.

Брест-Литовський мирний договір від 27 січня (9 лютого) 1918 р. – мирна угода між Українською Народною Республікою з одного боку та Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією з іншого, підписана в Бресті (Брест-Литовську); перший мирний договір у Першій світовій війні 1914-1918 рр. Делегація УНР складалася із представників Центральної ради та Генерального секретаріату. За партійним складом це були есери і соціал-демократи. Принциповою позицією делегації був її статус представництва самостійної держави. Підписанню Центральними державами договору з УНР передувало визнання її повноправним часником переговорів. Також в ході переговорів в Бресті-Литовському радянська делегація змушена була визнати легітимність представництва УНР і незалежність самої республіки. З умовами договору, до складу УНР відходили Холмщина і Підляшшя, а Галичина і Буковина виділялися в окремий коронний край у складі Австро-Угорської імперії. Натомість УНР зобов'язувалася постачати Центральним державам промислову і сільськогосподарську продукцію. Брестський договір, підписаний 3 березня 1918 р. між Центральними державами та РРФСР, зобов'язував раднарком останньої визнати законність Центральної Ради і її Народного Секретаріату, припинити політичну пропаганду в УНР, вивести з неї радянські війська і підписати мирний договір.

242. **Касьянов Г. В.** Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років. Соціальний портрет та історична доля / Г. В. Касьянов. – К. : Глобус, Вік, Вид-во Канадського ін-ту Українських Студій, 1992. – 176 с.

Гене́за тоталітарної системи в СРСР – невичерпна тема для історичних досліджень. Історичній долі та соціальному портретові української інтелігенції 1920–1930-х років присвятив свою роботу Г. Касьянов. Розрахована на масового читача.

243. **Копиленко О. Л.** «Сто днів» Центральної Ради / О. Л. Копиленко. – К. : Україна, 1992. – 204 с.

Ця книга присвячена недовгій добі Центральної Ради, яка лишила непересічний слід в українській історії. Автор послідовно, на основі документів висвітлює ще

донедавна «заборонені» питання : що стало передумовою виникнення першого Українського уряду, яким були його політико-правові принципи, до чого він прагнув і чиї інтереси захищав ?.

244. **Копиленко О. Л.** «Українська ідея» М. Грушевського: історія і сучасність / О. Л. Копиленко. – К. : Либідь, 1991. – 184 с.

У монографії на основі аналізу творчої спадщини М.С. Грушевського робиться спроба дати об'єктивну оцінку політико-правової концепції вченого. Дослідження її серцевини – «української ідеї» – він починає з найдавніших часів і доводить до 1917 р. Особливу увагу автора привертає доля ідей Грушевського в період, коли йому довелося стати на чолі Центральної Ради. Показано значення нових підходів до наукової спадщини вченого для вирішення сучасних проблем міжнаціональних відносин та державного будівництва.

245. **Копиленко О. Л.** Повернення М. С. Грушевського / О. Л. Копиленко. – К. : Знання, 1991. – 48 с. – (Час і суспільство, № 4).

До 1924 р. М. Грушевський жив у різних містах (Прага, Вена, Женева, Париж), але прагнув повернутися в Україну. Відразу ж після повернення вченого до України чекісти завели на нього справу-формуляр, яка через 10 років нараховувала 8 товстелистих томів доносів. 1931 р. його заарештували за сфабрикованою справою, так званого, «Українського національного центру». Про це йдеться в книзі.

246. **Корольок Н. І.** Маленькі історії про українських композиторів XVIII-XX ст. : літературно-художнє видання / Н. І. Корольок. – К. : «Радуга», 1998. – 189 с.

Описується життєвий і музичний шлях видатних українських музикантів : Д. Бортнянського, М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, Я Степового та ін., які зробили значний внесок у розвиток українського мистецтва та увійшли до історії світової музики.

247. **Костомарів М.** Історія України в життєписах визначніших її діячів = История Украины в жизнеописаниях выдающихся ее деятелей / М. Костомарів; пер. О. Барвинский. – репр. изд. 1918 г. – К. : Україна, 1991. – 493 с.

Представлена праця перекладена на українську мову Олександром Барвінським і підготована до 100-річчя з дня народження автора – видатного історика, етнографа, поета, мислителя, громадського діяча Миколи Костомарова. Висвітлено життя та діяльність: св. Володимира, Ярослава Володимировича, св. Феодосія Печерського,

Володимира Мономаха, Андрія Боголюбського, Данила Галицького, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи та ін.

248. **Крип'якевич І.** Історичні проходи по Львові / І. Крип'якевич ; упоряд. текст., опрац., приміт. Б. З. Якимовича. – Львів : Каменяр, 1991. – 167 с.

Історико-краєзнавча праця видатного українського вченого, академіка, вперше видана 1932 р., знайомить з цікавими сторінками давнього минулого Львова, з найважливішими подіями, які відбувалися в місті протягом XVIII-XIX ст. і першої третини XX ст. "Історичні проходи по Львові" - це один з найкращих путівників по Львову з неповторним стилем авторського тексту, який робить її надзвичайно цікавою і захоплюючою. Історико-краєзнавчі нариси І. Крип'якевича є водночас пам'яткою української мови Галичини 20—30-х рр. минулого століття, а тому містить багато старих термінів. Зокрема, тодішні назви окремих національностей як жиди (євреї), москалі (росіяни) не мають ніякого сучасного образливого відтінку, оскільки тоді вони були загальноприйнятими.

249. **Крути** : збірка у пам'ять героїв Крут / упоряд. О. Зінкевич, Н. Зінкевич. – К. : Смолоскип, 2008. – 422 с.

Це книга про українську історію, яка навічно відділила Україну від малоросійськості й Росії. Ця книга про молодь, про юнаків, чий приклад є священним для патріотично налаштованої молоді сьогодення. Збірник «Крути» розпочинається статтею О. Зінкевича «Легенда Крут», історичним дослідженням І. Льєнка «Чому Крути?» та В. Янова «Бій під Крутами» і складається з чотирьох частин та обширних додатків. У першій частині опубліковано спогади учасників бою під Крутами – І. Шарого, І. Лоського, Б. Монкевича, М. Михайлика, С. Самійленка, А. Гончаренка, Л. Лукасевича. У другій частині «На Аскольдовій могилі поховали їх» опубліковано списки загиблих Крутянців і тих, що вижили. Виступи на похороні М. Грушевського, С. Старицької-Черняхівської, С. Єфремова та інших. Третя частина книги «Легенда Крут» містить публіцистику окремих років, присвячену бою під Крутами і значенню Крут в українській історії У. Самчука, О. Ждановича, Ю. Дивнича, Б. Кравціва, Б. Рубчака та інших. У книзі опубліковано 38 віршів, присвячених героям Крут, а також анотований покажчик імен, обширну бібліографію та фотоматеріали.

250. **Кульчицький С. В.** Україна між двома війнами (1921-1939 рр.) / С. В. Кульчицький. – К. : ВД «Альтернативи», 1999. – 334 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т Т. 11).

Одинадцятий том 15-томного видання «Україна крізь віки» висвітлює роки мирного розвитку України між двома світовими війнами. Якщо Вас цікавить міжвоєнний період УРСР, тоді ця книга для Вас. Станіслав Кульчицький - це один із найвідоміший дослідників-істориків цього періоду, а тому матеріал, уміщений тут детальний та зрозумілий. Ви знайдете в книзі багато про "воєнний комунізм", неп, "розстріляне відродження", партійні чистки, скрипниківщину, волобуєвщину, яворівщину тощо. І все це написано на основі широкої джерельної бази. Історичні факти добре поєднані з аналітичними міркуваннями, тому роблять книгу досить зрозумілою для аудиторії. Ця книга - це дуже хороший підручник для студентів істориків, адже тут уміщена вся необхідна інформація. Книга призначена для всіх, хто цікавиться історією України.

251. **Курас І.Ф.** Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917-1920 рр.) / І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко; НАНУ, Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень. – К., 2001. – 246 с.

В праці досліджуються складні, суперечливі проблеми формування території, кордонів модерної України в процесі боротьби за державність у революційну добу. Увагу сконцентровано на трьох ключових моментах історичного досвіду 1917-1920 рр.: на з'ясуванні суспільних тенденцій, що зумовили відкол і дистанціювання від національного середовища кубанської гілки українців; на відтворенні історичних детермінант краху авантюрних, антинаціональних спроб вичленення із живого тіла України Донецько-Криворізької області, на аналізі внутрішнього конфлікту поборницьких прагнень українців з регіональними політичними орієнтаціями і діями лідерів Західно-Української Народної Республіки, що призвів до руйнації єдиного українського фронту у 1919 р., став одним із вирішальних чинників поразки Української революції, державотворчих зусиль. Для науковців, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться історією України.

252. **Кучерук О.** Володимир Винниченко: сторінки державно-політичної діяльності / О. Кучерук ; наук. ред. В. Солдатенко ; Укр. ін-т нац. пам'яті, Музей укр. народ. республіки. – К. : ТОВ «Грета», 2010. – 16 с.

У виданні, присвяченому 130-літтю від дня народження Голови першого українського уряду – Генерального Секретаріату, Голови Директорії, лідера УСДРП В. Винниченка, подано унікальні документи і матеріали, що висвітлюють життєвий шлях політика і митця на тлі боротьби українського народу за державну самостійність у період Української революції 1917-1920 рр.

253. **Лазебник А. І.** Сталь у степу. Погляд з України : історичні нариси / редкол. : Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Д. О. Піркл. ; Присвяч. 25-річчю встанов. диплом. віднос. між Україною та Бельгією. – Дніпро : АРТ-ПРЕС, 2017. – 240 с.

Цю книгу сміливо можна віднести до серії «Україна. Повернення своєї історії», історії, яка відкриває приховану за радянських часів сторінку – діяльність іноземних промислових інвестицій та підприємництва, зокрема, бельгійського, в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Саме Бельгія була головним інвестором України, її діяльність зосереджувалася в Криворізько-Донецько-Придніпровському районі.

254. **Литвин В.** Історія України : у трьох томах, чотирьох книгах. Т. II. Новий час (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). – К. : Наукова думка, 2015. – 528 с.

Другий том синтетичного викладу української історії присвячений модерній добі, яка в українському варіанті охоплює період від моменту ліквідації в Україні, в контексті цілеспрямованої асиміляторської політики російського уряду, національного інституту гетьманства та згасання української державності раннього нового часу до початку Першої світової війни.

255. **Литвин В. М.** Україна у війнах і революціях ХХ століття (1914-1945 роки). Закономірності національного державотворчого процесу / В. М. Литвин. – К. : Наукова думка, 2012. – 397 с.

ХХ століття увійшло в історію як доба, зокрема, наймасштабніших війн і революцій, що призвели до величезних людських жертв і колосальних матеріальних збитків. Українські землі так чи інакше були в центрі цих кривавих подій. Загинули мільйони українців, а у мільйонів, які вижили, були зламані долі. Водночас ХХ століття стало для України добою державотворчих процесів. У книзі реконструюються події Першої і Другої світових війн на території України та їхні впливи на українське життя, а також історія: Української Центральної Ради, Української Народної Республіки, Української Держави гетьмана П. Скоропадського, УНР під проводом Директорії, Західноукраїнської Народної Республіки, Другої Радянської Республіки в Україні (1919 р.), Третьої Радянської Республіки в Україні (1919-1922 рр.), сталінської «революції згори» в Україні, возз'єднання українських земель, визнання України членом-засновником ООН.

256. **Махно Н. І.** Воспоминания / Н. І. Махно ; под ред. С. С. Волка. – М. : Республика, 1992. – 336 с.

Фигура анархиста Нестора Махно (1889–1934) противоречива и неоднозначна. Батрак, рабочий, арестованный и сосланный за участие в революции 1905 года, организатор "Революционной повстанческой партии Украины", воевавшей и против войск Деникина и Врангеля, политик, на совести которого немало жестоких дел, человек мятущийся, многого так и не понявший, – таким предстает Махно в своих воспоминаниях.

257. **Махно Н. И.** Воспоминания / Н. И. Махно. Кн. 1. Кн. 1: Русская революция на Украине (От марта 1917 г. по апрель 1918 год). – Репринт. изд. 1929 г. – Киев : Україна, 1991. – 218 с. – (Биб-ка репринт. изд.).

Воспоминания Нестора Махно в трёх книгах (томах). 1-я книга рассказывает о периоде с марта 1917 до апреля 1918 г. Повествование это построено на историческом материале и представляет огромную ценность для всякого, интересующегося личностью Махно и явлением махновщины в русской революции». Первая книга была напечатана при жизни автора в 1929 г., вторая и третья – посмертно, под редакцией В.М. Волина в 1936–1937 гг. В мемуарах приведен не только рассказ о событиях, свидетелем которых был автор, но и ряд исторических документов.

258. **Махно Н. И.** Воспоминания / Н. И. Махно. Кн. 2. Кн. 2-3 : Под ударами контр-революции (апрель-июнь 1918 г.). Украинская революция(июль-декабрь 1918 г.). – репринт. изд. 1936-1937 гг. – К. : Україна, 1991. – 350 с. – (Биб-ка репринт. изданий).

2-я книга — с апреля до конца июля 1918 г. Судя по размаху, Махно рамеревался написать о своих деяниях немало, однако смерть прервала его работу. Во второй книге очень интересно описание встреч Махно со Я.Свердловым и В.Ульяновым (Н.Лениным). Во второй книге очень интересно описание встреч Махно со Я. Свердловым и В. Ульяновым (Н. Лениным). 3-я книга, «Украинская революция», заканчивается декабрём 1918 года и «дает полное представление о первой, подготовительной стадии движения махновщины». По словам Волина, написанные Махно три книги «дают, однако, достаточное понятие, во-первых, о личной роли и о психологии Махно и, во-вторых, о как раз наименее известном периоде махновщины: о ее первых шагах и первых успехах». Воспоминания вышли в 1936 г.

259. **Махно Н.** Сповідь анархіста / Н. Махно. – К. : Книга Роду, 2008. – 623с. – (Мемуари).

В основу видання ввійшли три книжки мемуарів автора, що побачили світ 1929 і 1936-1937 років у Парижі, інші спогади Н. Махна, а також його дружини Галини Кузьменко про події громадянської війни в Україні 1917-1920 років. Спогади подано мовою оригіналу. Для широкого кола читачів.

260. Нариси історії Броварського краю від стародавніх часів і до XX ст. Праотча сторона у межиріччі Десни і Трубежа / уклад. І. Доцин. – Бровари : Водограй, 2003. – 272 с. – (Броварська минувшина. Кн.1).

Відомі історії Броварщини широко відтворюють прадавню історію рідної землі від часу зародження на теренах Броварського краю, еволюцію людини, роду і родини, всі найзначніші суспільно-економічні та інші трансформації, а також адміністративно-територіальні зміни в державному устрої.

261. Нарис історії «Просвіти» / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. – Львів-Краків-Париж : Просвіта, 1993. – 232 с. – (Популярна енциклопедія просвіти).

У стислій формі подається історія Товариства «Просвіта», утвореного у Львові у 1868 році, внаслідок діяльності якого радикально змінився світогляд широких мас українців, котрі ставали національно свідомими громадянами, здобували навички цивілізованого господарювання, прилучались до здобутків світової культури та чистих джерел національних традицій. Ліквідована більшовицьким режимом 1939 року, «Просвіта» відродилась у 1988 році як Львівське товариство української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта». Книга містить також короткі біографічні довідки діячів «Просвіти», Статути Товариства та інші довідкові матеріали.

262. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали : довідник : у 2 ч. : Ч. 1. / упоряд. : І. О. Кресіна (керівник), О. В. Кресін, В. П. Ляхоцький, В. Ф. Панібудьласка ; За ред. В. Ф. Панібудьласки. : – К. : Вища школа, 1997. – 583 с.

Ви прагнете пізнати й осмислити процеси, що відбувалися в Україні упродовж всієї її багатотрагедійної історії? Хочете знати правду про те, хто і як творив її долю, що було насправді і що ретельно приховувалося в різні історичні періоди за лаштунками таємності і секретності? Найповніше і найпереконливіше про це розкажуть вам документи, віднайдені та систематизовані упорядниками пропонованої праці, виданої у двох частинах. Сюди увійшли документи, фрагменти літописів, наукових досліджень, історичних розвідок, статистичні дані, що засвідчують складні, суперечливі тенденції у становленні й розвитку української

нації. В першу книгу увійшов період з історії України від первісного суспільства по 1921-й рік.

263. **Огієнко І.** (Митрополит Іларіон) Життєписи великих українців / упоряд., авт. істор.-біограф. нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К. : Либідь, 1999. – 672 с. («Літературні пам'ятки України»).

Це – перше в Україні видання науково-популярних життєписів видатних постатей нашої історії, вірних і самовідданих проповідників і захисників українського православ'я, ідеї самобутності й окремішності українського народу, його мови, культури. Сюди входять видані в різний час за кордоном праці митрополита Іларіона (Івана Огієнка) про Анну Всеволодівну, Іова Почаївського, Паїсія Величковського, Данила Туптала (Димитрія Ростовського), Арсенія Мацієвича, Костянтина Острозького. Видання ілюстроване і приурочене 2000-літтю Різдва Христового.

264. **Остання адреса** : в 2 т. Т. 1. – К. : Сфера, 1997. – 325 с. – (До 60-річчя соловецької трагедії).

Головна мета цього науково-документального видання – зберегти пам'ять про те, що саме Соловецький табір, ця, за висловом сучасника, «країна мук і відчаю», став останньою землею адресою для багатьох синів і дочок України. Двотомник містить наукову розвідку "Соловецька трагедія 1937-1938 років: причини та наслідки", а також унікальні матеріали оперативної розробки соловецьких в'язнів, які дозволяють уявити і розкрити найпотаємніші сторони табірної побуту, переддень масових розстрілів, проливають світло на багато попередніх подій в Україні і колишньому СРСР, протоколи засідання Особливої трійки УНКВД Ленінградської області, на підставі яких відбулися масові розстріли соловецьких в'язнів у 1937-1938 роках. Книжка є цінним джерелом для фахівців, для всіх, хто цікавиться історією України

265. **Петлюра С. В.** Статті / С. В. Петлюра ; упоряд. О. Климчук. – К. : Дніпро, 1993. – 341 с.

До видання увійшли найважливіші літературознавчі та публіцистичні твори й документи С. В. Петлюри – видатного українського культурного, політичного та військового діяча, мислителя і будівничого української державності.

266. **Петлюра Симон.** Статті. Листи. Документи / за заг. ред. В. Сергійчука. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2016. – Т. 5. – 632 с.

У п'ятому томі праць Голови Директорії та Головного Отамана військ УНР Симона Петлюри вміщено маловідомі статті, а також досі неопубліковані листи і документи, присвячені розбудові Української держави. Видання розраховане на всіх, хто цікавиться постаттю Симона Петлюри, і приурочене до 90-річчя трагічної загибелі цього видатного українського державника.

267. **Плохій С.** Великий переділ = Unmaking Imperial Russia: M. Hrushevsky and the Writing of Ukrainian history : незвичайна історія Михайла Грушевського / С. Плохій; пер. з англ. – К. : Часопис «Критика», 2011. – 599 с.

Книжка професора Гарвардського університету Сергія Плохія є першою спробою не тільки політичної, але також інтелектуальної біографії Михайла Грушевського на тлі ідейних колізій його доби. Життєвий і науковий шлях найвидатнішого українського історика ХХ століття розглянуто в контексті поразки та розпаду всеросійського історичного наративу і постання національної версії українського історіописання. Заперечивши «звичайну» схему руської історії, Грушевський витворив «незвичайний» на той час конструкт історії української, який започаткував переділ історичного простору між імперським і національними наративами і став передумовою розвалу спершу Російської імперії, а згодом Советського Союзу. Аналізуючи у своїй праці обидві ідентичності Михайла Грушевського - історика та політика, дослідник пропонує цілком нове бачення його ролі у підважуванні та руйнуванні імперської ідеї триєдиної російської нації та формуванні українського національного проекту.

268. **Полонська-Василенко Н.** Історія України : 1900-1923 рр. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Пам'ятки України, 1991. – 134 с.

Історія України 1900-1923. Книга 4. Бібліотека журналу «Пам'ятки України». Висвітлюється передусім політична історія України в період 1900-1923рр. (Україна перед революцією, в першій Світовій війні, Українська самостійна держава (Гетьманська доба, Україна в добі Директорії)) . Висвітлюється передусім політична історія України в період 1900-1923рр. (Україна перед революцією, в першій Світовій війні, Українська самостійна держава (Гетьманська доба, Україна в добі Директорії)).

269. **Пристайко В.** Михайло Грушевський: Справа «УНЦ» і останні роки (1931-1934) / В. Пристайко, Ю. Шаповал. – К. : Критика, 1999. – 351 с.

Нова книга відомого українського історика Юрія Шаповала та генерала СБУ Володимира Пристайка присвячена останньому десятиліттю життя Михайла

Грушевського – від його повернення в 1924 році з еміграції до загадкової смерті 1934 року в Кисловодську. Велика кількість нових, недоступних досі дослідникам документів, уперше опублікованих та проаналізованих у книжці, висвітлює механізми стеження советської охранки за видатним ученим-гуманітарієм та готування сталіністами масових репресій проти української інтелігенції.

270. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : респуб. міжвідомчий зб. наук. праць / Нац. акад. наук України, Ін-т іст. України. – К. : Наук. думка, 1991. – 102 с.

У збірнику висвітлюються маловивчені проблеми історії УРСР 20-30-х років. Аналізуються окремі аспекти соціально-економічного розвитку республіки в роки першої п'ятирічки, вивчаються причини та наслідки голоду 1921 і 1932-1933 рр., число жертв голодомору, розповідається про масові репресії проти селянства («розкуркулювання») інтелігенції («шахтинська справа»), про долю військових кадрів України.

271. Рєснт О. П. Українська революція і робітництво. Соціально-політичні та економічні зміни 1917-1920 рр. : монографія. – К. : Ін-т історії України НАН України, 1996. – 265 с.

Монографія присвячена розв'язанню актуальної в історичній науці проблеми, яка має важливе науково-теоретичне та практичне значення у з'ясування особистостей взаємовідносин між пролетарськими верствами і державними органами України в один з найбільш драматичних періодів в історії нашої Вітчизни.

272. Репресоване «відродження» / упоряд. О. І. Сидоренко, Д. В. Табачник. – К. : Україна, 1993. – 400 с.

Відродження української культури у 20-ті роки саме набувало розквіту, коли сталінські поплічники розпочали полювання на її найвидатніших діячів, переслідуючи мету – дощенту винищити українську інтелігенцію. Ціла когорта талановитих вчених, письменників, художників була безпідставно репресована. Про долю М. Василенка, М. Філянського, С. Єфімова, В. Підмогильного, П. Филиповича, М. Яворського, Ф. Ернста та багатьох інших, безневинно засуджених і в переважній більшості знищених у сталінських таборах, розповідається у цій книзі.

273. Рибалка І. К. Історія Української РСР : дорадянський період / І. К. Рибалка. – К. : Вища школа, 1978. – 591 с.

Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше. Підручник охоплює період історії України від найдавніших часів до лютого 1917 року.

274. **Рубльов О. С.** Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20-50-ті роки XX ст. / О. С. Рубльов, Ю. А. Черненко. – К. : Наукова думка, 1994. – 349 с.

Предметом дослідження монографії є політика сталінського партійно-державного керівництва СРСР щодо західноукраїнської інтелігенції у 20-х – на початку 50-х років. Висвітлюються маловідомі сторінки історії України цього періоду. Автори використовують багато недоступних раніше для істориків архівних матеріалів, зокрема документи архіву Служби безпеки України про репресії серед української інтелігенції. Для широкого кола читачів, що цікавляться історією України.

275. **Рубльов О. С.** Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Реєнт. Т. 10. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 320 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т ; Т. 10).

Том десятий книги "Україна крізь віки" присвячений Українській революції 1917 - 1921 років. Він написаний на основі широкої джерельної бази: законодавчих документів того часу, спогадів очевидців, архівних джерел тощо. Досить ґрунтовно та об'єктивно автор показує історію цього періоду в історії нашої держави. У цій книзі ви знайдете все про Українську Центральну Раду, Гетьманат Петра Скоропадського, Директорію, Західну Українську Народну Республіку, Чотири Універсали Директорії, Акт Злуки, Донецько-Криворізьку Республіку тощо. У цьому томі ви зможете дізнатися про всі сторони суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного, релігійного життя. Автори також зупиняються на причинах невдач кожного із вище названих режимів та їх неспроможність побудувати Українську державу, з огляду на внутрішні та зовнішні фактори. Книги досить цікава та детальна. Буде хорошим помічником для студентів історичних факультетів, однак швидше буде підручником, ніж ґрунтовною науковою працею, адже є ще більше детальні розвідки істориків про цей період.

276. **Сарбей В. Г.** Національне відродження України / В. Г. Сарбей ; НАН України, Ін-т історії України НАН України. Т. 9. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 336 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 9).

Дев'ятий том книги "Україна крізь віки" присвячений історії України з кінця 18 століття і до початку 20 століття. Саме цей період в історії нашої держави називають українським національним відродженням. Тут ви знайдете дуже багато цікавого: прочитаєте про Тараса Шевченка і Кирило-Мефодіївське братство, дізнаєтеся більше про Руську трійцю та її альманахи, прочитаєте про Весну народів та про перший парламентський досвід українців у складі Австрійської імперії, розширите свої знання про перші політичні українські партії, а також дізнаєтеся багато цікаво про такі постаті як Микола Костомаров, Микола Куліш, Михайло Бантиш-Каменський, Микола Маркевич тощо. Книга написана на широкому джерельному матеріалі: архівних справах, спогадах очевидців, творів авторів того часу, що робить її детальною та ґрунтовною працею про цей період в історії нашої держави. Книга для всіх, хто цікавиться історією.

277. **Сергійчук В.** Український Крим. – вид. 2-ге, доп. – Вишгород : ПП Сергійчук, 2013. – 312 с.

У книзі із залученням великого документального матеріалу розповідається про спільну історичну долю Криму й України. Зокрема, звертається увага на українську більшість півострова в період Кримського ханства, на включення Криму до українського народногосподарського організму вже з кінця XVIII ст. Детально аналізується перебіг подій, пов'язаних з процесом об'єднання Криму і України в 1918 році і передання півострова УРСР в 1954 році. Наводяться також конкретні аргументи на користь того, що населення півострова завжди пов'язувало зростання свого добробуту в єднанні з Україною.

278. **Середницька Г. В.** Історія України (1914-1939) : опорні конспекти. 10 клас / Г. В. Середницька. – К. : А.С.К., 2005. – 176 с.

Систематизовано, конкретизовано і детально викладено матеріал з історії України (1914–1939 рр.). Подано оцінку історичних діячів цього періоду, зроблено узагальнення і висновки. Для учнів загальноосвітніх середніх шкіл, гімназій, ліцеїв, абітурієнтів, а також вчителів і методистів.

279. **Середницька Г. В.** Історія України : опорні конспекти. 10 кл. (1900-1939) / Г. В. Середницька. – К. : Книги України, 2010. – 382 с.

У посібнику систематизовано, конкретизовано і докладно у своєрідній логіко-структурній формі викладено матеріал з історії України (1900-1939 рр.). Розкрито позитивні та негативні сторони історичних процесів, подано оцінку історичних

діячів цього періоду, зроблено узагальнення і висновки. Для учнів загальноосвітніх середніх шкіл, гімназій, ліцеїв, абітурієнтів, а також вчителів і методистів.

280. **Скоропадський П.** Спомини / П. Скоропадський. – К. : Вид-во «Україна», 1992. – 112 с.

Павло Скоропадський – останній гетьман України – у своїх спогадах розповідає про маловідомі факти з історії громадянської війни в Україні, цікаві подробиці про діяльність Центральної Ради та австро-німецького командування, а також про нелегкий шлях, справжнє «ходіння по муках», що пройшла українська інтелігенція у ті буремні роки.

281. **Смовський К.** Моя служба Батьківщині. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2020. – 348 с.

У споминах відомого учасника національно-визвольної боротьби за відродження й утвердження Української державності в 1917–1921 роках Костянтина Смовського подається широка картина історичних подій вказаного періоду, зокрема, українізації російської армії в Московському й Петроградському округах, процес творення перших боєздатних відділів власного війська, підготовка його старшинських кадрів, взаємини з тимчасовими союзниками поляками тощо.

282. **Степан Витвицький – Президент Української Народної Республіки в екзилі** : докум. і матер. / упоряд. О. Кучерук. Дослід. ін-т сучас. укр. історії (Філадельфія), Центр. держ. архів вищ. органів влади України. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2007. – 248 с.

Збірник містить документи і матеріали, які висвітлюють життя і діяльність видатного українського політичного і громадського діяча, публіциста, президента УНР в екзилі Степана Витвицького (1884-1965) після Другої світової війни.

283. **Телячий Ю.** Українська літературно-мистецька інтелігенція в національно-культурному відродженні (1917-1921р.р.) : монографія / Ю. Телячий. – Тернопіль : Терно-граф, 2014. – 600 с.

У монографії висвітлюється внесок представників літературно-мистецької інтелігенції у розвиток національно-культурного будівництва в роки Української революції (1917-1921), простежено вплив революційних подій на становище інтелігенції.

284. Теоретичні проблеми вітчизняної історії, історіографії та джерелознавства / за ред. Ю. М. Алексєєва. – К. : Вища школа, 1993. – 187 с.

Формування ранньокласових суспільств на давній території України, адміністрування культурного життя народів суверенної нині держави у 20-30-ті роки, теорія і практика більшовицької політики коренізації, громадянська та Велика Вітчизняна війни крізь призму мемуаристів – ось неповний перелік питань, об'єктивному висвітленню яких автори приділяють увагу. В основу навчального видання покладено лекції спецкурсів, прочитаних на історичному факультеті Київського педагогічного університету. Для студентів історичних факультетів вузів.

285. Терещенко Ю. І. Історія України : навч. посіб. : У 2 кн. Кн. 1 : Від найдавніших часів до 1917 р. / Ю. І. Терещенко, В. М. Курило. – К. : Сільгоспосвіта, 1995. – 424 с.

Формування ранньокласових суспільств на давній території України, адміністрування культурного життя народів суверенної нині держави у 20-30-ті роки – ось не повний перелік питань, об'єктивному висвітленню яких автори приділяють увагу. В 16-ти розділах історія України висвітлюється від найдавніших часів до Лютневої революції 1917 р. Читач одержує досить повну уяву щодо території українського етносу, тих соціально-економічних і політичних інституцій, зрештою, власної оригінальної моделі державності, що була витворена українським народом шляхом синтезу світових досягнень і власних традицій. Велику позитивну роль при цьому відіграє персоніфікація історичного процесу, до якої часто і досить вміло вдаються автори посібника. Конкретними прикладами такого творчого підходу авторів є, скажімо, розділ про культуру Київської Русі, де окрім традиційного матеріалу, що, власне, переходить з одного підручника в інший, приваблюють сторінки, присвячені процесу формування української національної символіки аж до часів новітньої історії України.

286. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921) / Я. Тинченко. – К. : Темпора, 2007. Кн. 1. – 536 с.

Книга є першим системним дослідженням біографій українських командирів часів Визвольної війни 1917–1921 рр. Біографічний довідник містить відомості більш як про тисячу генералів та старшин Армії Української Народної Республіки, а також командирів армійських з'єднань Армії Української Держави гетьмана П. Скоропадського. Наприкінці книги подається загальний список генералів та старшин Генерального штабу Армії Української Держави з докладними

біографічними відомостями. Видання містить багатий ілюстративний матеріал, зібраний в архівах України, Польщі, Росії та у приватних колекціях.

287. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 років : Горохівський район / упоряд. і авт. комент. І. Пушук. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 308 с.

Вміщено спогади мешканців Горохівського району Волинської області про події українсько-польського міжнаціонального протистояння 1938-1944 років. Рукописи свідчень та їх фонозаписи зберігаються в архівах. Підсумковий коментар про перебіг протистояння на терені кожного населеного пункту є викладом зібраних споминів, а також тверджень інших названих у збірнику осіб із числа тодішніх мешканців.

288. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 років : Іваничівський і Локачинський райони / упор. і авт. комент. І. Пушук. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 348 с.

Вміщено спогади мешканців Іваничівського та Локачинського районів Волинської області про події українсько-польського міжнаціонального протистояння 1938-1944 років. Рукописи свідчень та їх фонозаписи зберігаються в архівах. Підсумковий коментар про перебіг протистояння на терені кожного населеного пункту є викладом зібраних споминів, а також тверджень інших названих у збірнику осіб із числа тодішніх мешканців.

289. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 років : Луцький район і м. Луцьк / упоряд. комент. І. Пушук. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 444 с.

Вміщено спогади мешканців Луцького району і міста Луцька Волинської області про події українсько-польського міжнаціонального протистояння 1938—1944 років. Рукописи свідчень та їх фонозаписи зберігаються в архівах. Підсумковий коментар про перебіг протистояння на терені кожного населеного пункту є викладом зібраних споминів, а також тверджень інших названих у збірнику осіб із числа тодішніх мешканців.

290. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 років : Турійський район / упоряд. і авт. комент. І. Пушук. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 324 с.

Вміщено спогади мешканців Турійського району Волинської області про події українсько-польського міжнаціонального протистояння 1938-1944 років. Рукописи свідчень та їх фонозаписи зберігаються в архівах. Підсумковий коментар про перебіг протистояння на терені кожного населеного пункту є викладом зібраних споминів, а також тверджень інших названих у збірнику осіб із числа тодішніх мешканців.

291. **Турченко Ф. Г.** Новітня історія України : підручник для 10 кл. : Ч. 1 : 1914-1939 / Ф. Г. Турченко. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Генеза, 2007. – 352 с.

У підручнику поданий систематизований виклад подій історії України, що охоплюють період між двома світовими війнами (1914-1939 рр.). В цей час Україна пройшла складний і важкий шлях від розчленованої між двома імперіями території до об'єднаної, проте лише формально незалежної республіки тоталітарного Радянського Союзу. В центрі уваги автора - перебіг подій Української революції 1917 - 1921 рр.

292. **Україна в XX столітті** : зб. докум. і матер. (1900-1939) / упоряд. А. Г. Слюсаренко, А. В. Буравчиков, Н. І. Миронець та ін. ; МОН України, Ін-т змісту і метод навч., КНУ ім. Тараса Шевченка. – К. : ІЗМН, 1997. – 448 с.

Документи і матеріали, вміщені у збірнику, висвітлюють суспільно-політичний процес в Україні у 1900 - 2000 роках. Частина з них зберігається у Центральному державному історичному архіві м. Києва, Центральному державному архіві громадських об'єднань України, Державному архіві Російської Федерації, Російському державному архіві соціально-політичної історії. Переважна більшість з них вводиться в науковий обіг уперше. Для істориків, викладачів і студентів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться новітньою історією українського народу.

293. **Україна: хронологія розвитку** у 4 т. : Т.5. імперська доба. 1800-1917 рр. / А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов. – В 5 т. – К. : КРІОН, 2011. – 560 с. – (Україна : історія великого народу).

Україна: хронологія розвитку. Імперська доба. 1800-1917 рр.» – це науково-популярне видання, яке висвітлює в хронологічній послідовності історичний розвиток України з 1800 р. до початку Лютневої революції 1917 р., у період коли українські землі перебували в складі двох імперій – Романових і Габсбургів. Цікаві факти, чудові ілюстрації допоможуть історію України – історію великого народу.

294. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання : зб. док. і матер. / упоряд. Г. Боряк ; Ін-т історії України НАН України, Центр. держ. істор. арх. України. – К. : ТОВ Вид-во «Кліо», 2015. – 810 с.

У збірнику публікуються документи переважно з діловодних архівів державних органів та установ, які безпосередньо чи опосередковано реагували на прояви українського руху в різних сферах: у початковій освіті, у громадському й літературному житті тощо. Документи висвітлюють передумови, обставини й наслідки появи та функціонування Валуєвського розпорядження 1863 р., Емського указу 1876 р., низки інших нормативних документів, що регулювали мовне питання на теренах українських губерній Російської імперії упродовж другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Частина документів пов'язана з виконанням установами цензури на місцях зазначених «заборонних» актів щодо української літературної мови – одного із ключових чинників формування української ідентичності. Переліки рукописів, заборонених до друку, а також творів, видрукованих за кордоном і нелегально поширюваних на Наддніпрянщині, окреслюють контури потужного освітньо - літературного масиву Українського Слова, яке упродовж кількох десятиліть у різних формах проривалося до читача крізь цензурні заборони. Більшість документів публікуються вперше.

295. Українська Центральна Рада : документи і матеріали : у 2 т. Т. 2. – К. : Наук. думка, 1997. – 419 с.

У другому томі збірнику подаються протоколи засідань VIII та IX сесій Української Центральної ради та Малої ради, протоколи Генерального секретаріату. Публікуються IV Універсал, текст Брестського мирного договору, закони УНР, декларації, звернення, циркуляри — разом 170 документів, датованих 10 грудня 1917 р.—29 квітня 1918 р. Для істориків, правознавців, політологів, викладачів вищої і середньої школи, студентів.

296. Українська Центральна Рада : документи і матеріали : у 2 т. Т. 1. – К. : Наук. думка, 1996. – 585 с.

У першому томі збірнику подаються протоколи засідань і сесій Української Центральної ради й Малої ради, а також протоколи Генерального секретаріату. Публікуються I, II, III Універсали, постанови, меморандуми, законопроекти, декларації, звернення, циркуляри – всього 250 документів УЦР, датованих 4 березня – 9 грудня 1917 р. Для істориків, правознавців, політологів, викладачів вищої і середньої школи, студентів.

297. **Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття : програмові і довідкові матеріали** / упор. В. Ф. Шевченко. – К. : Консалтинг; Фенікс, 1993. – 336 с.

Наприкінці XIX ст. національний рух в Україні набирає політичних обертів, створюються нові партії : «Революційна українська партія» (РУП), «Українська соціал-демократична робітнича партія», партія українських есерів «Українська партія соціалістів-революціонерів» (УПСР) «Товариство українських поступовців» (УП) та ін.

298. **Ченцов В. В.** Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки = Political Repressions in the Soviet Ukraine in the 20-th : монографія / В. В. Ченцов ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України НАН України. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2010. – 482 с.

У монографії на основі нових документальних матеріалів досліджується механізм формування репресивної політики в радянському суспільстві 20-х років, визначаються особливості політичного терору в Українській СРР. У дослідженні виявлено механізм політичних репресій; досліджено особливості репресивної політики в Україні; висвітлено роль і місце органів державної безпеки у здійсненні політичного терору; проаналізовано реальний опір політичному режиму в різних соціальних середовищах; виділено проблему боротьби української національної опозиції з комуністичним пануванням за створення незалежної України. Для істориків, правознавців, політологів, викладачів вищої і середньої школи, студентів.

299. **Шульгин О.** Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині / О. Шульгин. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 352 с.

Видання є автентичним відтворенням виданої 1934 р. у Парижі книги О.Я.Шульгина – широко знаного у багатьох країнах світу історика й публіциста, першого міністра закордонних справ Української Народної Республіки. Оригінальний авторський текст з передмовою відомого громадсько-політичного діяча України, педагога, публіциста та історика В.К. Прокоповича супроводжується сучасним науково-довідковим апаратом, що допоможе читачеві у знайомстві зі сторінками історії українського народу періоду 1920-1934 рр. Для істориків, правознавців, політологів, викладачів вищої і середньої школи, студентів.

5.1 Голод, голодомор в Україні

(1921-23 рр., 1932-33 рр., 1946-47 рр.)

300. **1933: «І чого ви ще живі?»** / упоряд. Т. Боряк ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К. : ТОВ «Кліо», 2016. – 720 с.

Працю сфокусовано на такому аспекті Голодомору, як вилучення не зернових запасів, їжі й одягу в селян, адже загальною установленою є думка про конфіскацію саме зерна для виконання плану хлібозаготівель. Подано аналіз політики радянської влади напередодні та під час Голодомору з точки зору підготовки до конфіскації їжі, іншими словами – позбавлення українського села засобів існування.

301. **33 запитання і відповіді про Голодомор-геноцид** / [Н.В. Лапчинська ; наук. ред.: А.Л. Зінченко, О.О. Стасюк] ; М-во культури України, Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору». – Дрогобич : Коло, 2018. – 88 с.

Науково-популярне видання, адресоване вчителям, студентам, краєзнавцям і усім, хто хоче дізнатися про передумови й політико-організаційні механізми вчинення у 1932-1933 роках злочину геноциду української нації. Серед багатьох болючих сторінок історії українського народу тема голодомору 1932-1933 років залишається однією з найскладніших і найдраматичніших. Голодомор – не історична минувшина, а глибока духовна і демографічна рана. Жертви голодомору обчислюються мільйонами. Сьогодні історичний факт голодомору 1932-1933 років в Україні визнали близько 70 країн світу, в тому числі парламенти 12 країн. Ми маємо знати, що нація стала жертвою страшного злочину, який ніколи не повинен повторитись. Ми маємо усвідомити, що сьогоднішнє населення України є нащадком тих, хто вижив в ті страшні часи.

302. **Serhiychuk V. Genocide-holodomor 1932–1933 of Ukrainians.** – Вишгород : ПП Сергійчук М.І., 2018. – 178 с.

This scientific research is based on previously un - known archival documents. The documents are the main basis used in our attempt to establish the true number of victims of the Genocide-Holodomor 1932–1933. The information contained in this book intended for the use of researchers and those who are interested in the history of this Ukrainian catastrophe. Every victim counts and deserves to be counted.

This publication is financed by Ukrainian Genocide Famine Foundation -USA, Inc. and NGO «Ukrainian Human Rights Ogranization «Memorial of Vasyl Stus».

303. **Ukraine 1932-1933 genocide par affamement** / Institut ukrainien de la mémoire nationale, Musée national «Mémorial des victimes du Holodomor», Ministère de la politique d'information d'Ukraine. – [S. l. : s. n.], [2019]. – 36 p.

Le mot « Holodomor » signifie destruction massive par affamement sans espoir d'y échapper. C'est le mot que les Ukrainiens utilisent pour désigner la catastrophe nationale de 1932–1933. Nous considérons que l'histoire unique du Holodomor doit être connue dans le monde entier et pas seulement en Ukraine. Nous expliquons pourquoi nous qualifions le Holodomor de génocide et demandons à la communauté mondiale de le reconnaître comme tel.

304. **Без права забуття** : книга Пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій в Летичівському районі / упоряд. Б. Володимирів. – Вінниця : ТОВ «Консоль», 2008. – 168 с.

У пропонованій читачами книзі вміщено свідчення тих, хто пережив одну з найжахливіших трагедій людства – Голодомор-геноцид 1932-1933 років, спрямований на винищення українського народу, розповіді про політичні репресії 30-40-х років минулого століття. Кожен хто ознайомиться з матеріалами цієї книги, у своєму серці повторить слова молитви за чисті душі, яким довелося зазнати страдницької смерті. Пам'ятати про них наш святий обов'язок. Скільки б не минуло років, ми будемо скорботно оплакувати наших батьків, сестер і братів.

305. **Великий голод в Україні 1932-1933 років** : у IV т. Т. IV : Звіт Конгресивно-Президентської Комісії США з дослідження Великого голоду 1932-1933 рр. в Україні / викон. дирек. Джеймс Мейс. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 622 с.

4-х томне видання матеріалів Конгресово-президентської Комісії США з вивчення Великого голоду в Україні 1932-1933 рр. містить свідчення очевидців-емігрантів з України, що були зібрані впродовж 1983-1984 рр. за спеціальною методикою oral history і є доказом геноциду українського народу. Останній том чотиритомного видання матеріалів Комісії з розслідування Голоду 1932-1933 рр. в Україні, виконавчим директором якої був відомий історик Дж. Мейс, містить підсумковий звіт із додатками. Проаналізувавши доробок нерадянських дослідників про український Голод, його особливості в контексті радянської історіографії голоду, згадки про Голод у радянській пресі, висвітлення цієї теми в історичній прозі, а також реакцію на Голод 1932-1933 років за межами України, подаючи унікальні свідчення тих, хто пережив Голодомор, архівні матеріали країн Заходу, зокрема депеші італійських дипломатів Комісія дійшла висновку, що Голод 1932-

1933 років був спланованим геноцидом, направленим на винищення українського селянства - життєдайної основи української нації. Видання розраховане як на науковців, так і на широке коло тих, хто цікавиться історичним минулим нашої держави.

306. Великий голод в Україні 1932-1933 років : у IV т. Т. II : Свідчення очевидців для Комісії Конгресу США / викон. дирек. Джеймс Мейс. – К. : Вид.дім» Києво-Могилянська академія», 2008. – 814 с.

4-х томне видання матеріалів Конгресово-президентської Комісії США з вивчення Великого голоду в Україні 1932-1933 рр. містить свідчення очевидців-емігрантів з України, що були зібрані впродовж 1983-1984 рр. за спеціальною методикою oral history і є доказом геноциду українського народу. Другий том чотиритомного видання матеріалів Конгресово-президентської Комісії США з вивчення Великого голоду в Україні 1932-1933 рр. містить свідчення очевидців-емігрантів з України, що були зібрані впродовж 1983-1984 рр. за спеціальною методикою oral history і є доказом геноциду українського народу. Ключова акція уряду (конфіскація всіх продовольчих продуктів тривалого зберігання в українських селах у січні 1933 р.) була здійснена на основі усних вказівок. Вона може бути встановлена тільки за подібністю дій чекістів і комнезамівців у різних селах України, засвідченою людьми, які бачили такі дії на власні очі. Тому свідчення є одним із найцінніших джерел з історії колективізації та Голодомору в Україні 1932-1933 рр. Видання розраховане як на науковців, так і на широке коло тих, хто цікавиться історичним минулим нашої держави.

307. Геноцид в Україні 1932-1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475 / упоряд. : М. Герасименко, В. Удовиченко ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознав. ім. М. С. Грушевського, Ін-т нац. пам'яті, Служба безпеки України. – К. : ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2014. – 560 с.

У збірнику друкуються документи та матеріали присвячені жахливій трагедії українського народу в ХХ ст. – Голодомору-геноциду 1932-1933 рр. Основу джерельної бази видання формує вибірка з матеріалів кримінальної справи № 475 (судовий 1-33/2010), які зберігаються в поточному архіві Апеляційного суду м. Києва й налічують 331 том. Публікація охоплює документи про відкриття справи, свідчення очевидців, результати судової історично-правової та науково-демографічної експертиз, висновок про психічний стан людей, спричинений тривалим голодуванням, кореспонденцію іноземних дипломатів з Харкова, фотоматеріали 1932–1933 рр., постанову Апеляційного суду м. Києва з

мотивувальною частиною про визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українців. До збірника також увійшли тексти офіційних перекладів міжнародно-правових актів про злочини проти людства, відповідні законодавчі акти України та деякі інші матеріали. Для науковців, викладачів, учителів, студентів й усіх, хто цікавиться цією трагічною сторінкою української історії.

308. Голод 1921-1923 років в Україні : зб. док. і матер. /відп. ред. С. В. Кульчицький. – К. : Наук. думка, 1993. – 240 с.

Відібрані документи висвітлюють соціальні причини голоду 1921-1923 рр., які раніше замовчувались у вітчизняних історіографії, хлібозаготівельну політику радянського уряду за часів воєнного комунізму. Матеріали збірника руйнують стереотипи про податковий характер цієї політики 1921/22 р., розкривають катастрофічні наслідки продрозкладки для економіки і матеріального становища селянства й населення України взагалі. Для істориків, викладачів і студентів вузів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться історією народу України.

309. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. – К. : Політвидав Укр., 1990. – 605 с.

Збірник присвячений одній з найбільш драматичних і закритих сторінок історії українського народу – голодові 1932-1933 рр. Вперше обнародовані унікальні, щойно розсекречені архівні матеріали, які відбивають справжні причини, хронологічний перебіг та наслідки трагедії. У статтях вчених висвітлюються соціально-економічні та моральні аспекти здійснення в республіці сталінської політики колективізації та хлібозаготівель, яка стала безпосередньо причиною продовольчих труднощів, а потім страхітливого голоду.

310. Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків : Міжнар. наук.-теорет. конф., 28 листопада 1998 р., Київ. – К. : М. П. Коць, 2000. – 536 с. – (До 65-річчя голодомору).

Тексти доповідей наукових статей пропонованого збірника матеріалів міжнародної конференції, проведеної 28 листопада 1998 р. До 65-річчя народної трагедії Асоціацією дослідників голодоморів в Україні спільно з Інститутом історії НАН України, висвітлюють комплекс питань проблеми, аналіз політичних, соціальних, моральних та психологічних наслідків голодомору-геноциду 1932-1933 рр. в Україні, скоєного й утаємничуваного тоталітарною комуністичною державою СРСР.

311. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом = The Holodomor of 1932–1933 in Ukraine as a Crime of Genocide under International Law : монографія / за наук. ред. : В. Василенка, М. Антонович. – вид. 3-тє, допов. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2014. – 364 с.

У монографії розглядаються складні правові аспекти Голодомору 1932-1933 років в Україні, а саме: методологія його правової оцінки, історико-порівняльний аспект Голодомору, питання правової кваліфікації Голодомору як геноциду, визначення суб'єктів злочину та потерпілих від нього, а також відповідальності за Голодомор 1932-1933 рр. Окремий розділ присвячений аналізу Голодомору в ширшому контексті радянського геноциду проти української нації. Монографія є узагальненням досліджень, які здійснювалися кафедрою міжнародного права в рамках постійно діючого щорічного наукового семінару «Голодомор в Україні в світі закону «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» і міжнародного права, що відбувався під час Днів науки НаУКМА упродовж 2007-2012 років. Монографія розрахована на широке коло читачів - науковців, викладачів університетів та вчителів шкіл, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями історичної пам'яті та подоланням спадщини радянського минулого.

312. Голодомор 1932-1933 років в Україні : документи і матеріали / упоряд. Р. Пиріг. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1128 с.

У книзі вміщено великий комплекс документів і матеріалів, які переконливо розкривають причини, перебіг, масштаби та наслідки страшної соціо-гуманітарної катастрофи українського народу, інспірованої радянським політичним режимом на початку 1930-х років. Це найповніше тематичне зібрання автентичних джерел з історії українського голодомору. Подано документи Політбюро ЦК ВКП(б) і Політбюро ЦК КП(б)У, РНК СРСР і РНК УСРР, місцевих партійних та радянських органів, установ ДПУ, суду, прокуратури, міліції; листування Й. Сталіна, Л. Кагановича, В. Молотова, С. Косіора, В. Чубаря та інших; численні звернення селян - листи, заяви, скарги, прохання. Публікуються унікальні щоденникові записи очевидців голоду. Вміщено також матеріали зарубіжних дипломатичних представництв, організацій української еміграції, міжнародної громадськості. Розрахована на науковців, політиків, викладачів, студентів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться цією трагічною сторінкою нашого історичного минулого.

313. Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2008. – 48 с.

Книга у стислій формі розповідає про головні причини найжахливішої за масштабом та перебігом подій трагедії, яку пережив 1932-1933 рр. український народ. Автори розкривають тло трагедії, наголошують на її штучності. Вони аргументовано доводять, що творцями Голодомору була верхівка комуністичної партії на чолі з Й. Сталіним. У центрі авторської уваги пошук відповіді на питання, чому терор голодом був спрямований проти України. Брошура описує механізм Голодомору, його зловмисність, кваліфікує його відповідно до Конвенції ООН 1948 р. як геноцид, злочин проти людства. Брошура написана на основі детального вивчення історіографії проблеми, в ній широко використано документальні матеріали, свідчення очевидців.

314. **Голодомор-геноцид** : термінологія / В. Марочко, С. Старовойт, Л. Артеменко, О. Батирєва [та] ; Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору. – К. : Майстер книг, 2019. – 64 с.

Науково-популярне видання, що містить роз'яснення найчастіше вживаних термінів, пов'язаних зі злочином Голодомору-геноциду. Адресоване краєзнавцям, викладачам, вчителям, студентам, школярам – широкому колу читачів, зацікавлених історією України.

315. **Голодомор не зламав 1932-1933** : [проспект] / Укр. ін-т нац. пам'яті, Нац. музей «Меморіал жертв голодомора». – б.м. : б.в., б.р. – 32 с.

Голод як геноцид українського народу. Знищення свободи, самодостатності, культурної унікальності. Голод обраний як зброя геноциду дав Сталіну можливість не лише забрати життя у мільйонів українців, але вбити тих із них, хто пережили масове вбивство. Вбити їх як українців: ті, хто вижили добровільно позбавлялися власної мови, культури, традицій, переплавлювалися у безликий “совєтський народ”.

316. **Гриневич Л.** Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927-1933 = A Chronicle of Collectivization and the Holodomor in Ukraine 1927-1933 : Т. 1, кн. 1 : Початок надзвичайних заходів : голод 1928-1929 років / Л. Гриневич. – К. : «Часопис «Критика», 2008. – 550 с.

В основу праці покладено оригінальну наукову концепцію, згідно з якою методи здійснення колективізації в Україні та Голодомор 1932–1933 року були тісно пов'язані з воєнно-стратегічними планами сталінського керівництва, зокрема й щодо превентивної «чистки» тилу від потенційно нелояльного українського «елементу» на випадок майбутньої війни. Матеріали «Хроніки» дають чітке

уявлення про масштаби та форми опору українського селянства, свідчать про щільний зв'язок соціальних і національних мотивів в антирадянських настроях населення України й увиразнюють геноцидну сутність Голодомору.

317. **Гриневич Л.** Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927-1933 = A Chronicle of Collectivization and the Holodomor in Ukraine 1927-1933 : Т. 1, кн. 2 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928-1929 років / Л. Гриневич. – К. : «Часопис «Критика», 2012. – 680 с.

У чотиритомній «Хроніці колективізації та Голодомору в Україні», що її підготувала Людмила Гриневич з Інституту історії України НАНУ, на основі величезного масиву різноманітних джерел, зокрема малодоступних і досі не оприлюднених, уперше детально висвітлено щоденне життя українського суспільства від грудня 1927-го аж до кінця 1933 року. Видання пропонує читачеві цілком новий погляд на передісторію, соціополітичний та культурний контекст, власне перебіг і наслідки голоду-геноциду в Україні, переосмислює його причини, обставини, підґрунтя та періодизацію, дає чітке уявлення про масштаби, форми опору українського селянства, про щільний зв'язок соціальних і національних мотивів в антирадянських настроях населення республіки, увиразнює геноцидну сутність Голодомору. Друга книга першого тому, оснащена докладним науковим апаратом, мапами і численними чорно-білими та кольоровими ілюстраціями, висвітлює життя українського суспільства в обставинах недороду та голоду від листопада 1928 до червня 1929 року.

318. **Гриневич Л.** Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927-1933 = A Chronicle of Collectivization and the Holodomor in Ukraine 1927-1933 Т. 1, кн. 3. початок надзвичайних заходів. Голод 1928-1929 років / Л. Гриневич. – К. : «Часопис «Критика», 2012. – 264 с.

У чотиритомній «Хроніці колективізації та Голодомору в Україні», що її підготувала Людмила Гриневич з Інституту історії України НАНУ, на основі величезного масиву різноманітних джерел, зокрема малодоступних і досі не оприлюднених, уперше детально висвітлено щоденне життя українського суспільства від грудня 1927-го аж до кінця 1933 року. Видання пропонує читачеві цілком новий погляд на передісторію, соціополітичний та культурний контекст, власне перебіг і наслідки голоду-геноциду в Україні, переосмислює його причини, обставини, підґрунтя та періодизацію, дає чітке уявлення про масштаби, форми опору українського селянства, про щільний зв'язок соціальних і національних мотивів в антирадянських настроях населення республіки, увиразнює геноцидну

сутність Голодомору. Третя книга першого тому підсумовує хронологічний виклад подій у першій та другій книгах і містить ґрунтовну наукову розвідку про життя українського суспільства наприкінці 1920-х років. Авторка доводить, що голод 1928–1929 років, хоч і стався на тлі недородів, був наслідком дій радянської влади – політики творення голоду. Книгу завершують детальний зведений покажчик до цілого першого тому і список використаних джерел.

319. **Даллас С. Є.** ...Не вмирає душа наша : доля сироти з українського голодомору / С. Є. Даллас ; пер. з англ. В. Романовського. – К. : Просвіта, 2003. – 232 с.

Євгенія Сакевич-Даллас (1925–2014) – відома модель, громадська діячка. Народилася на хуторі Кам'яна Балка на Миколаївщині. Її батьків – заможних селян – репресували та вислали до Сибіру в 1931 р. Євгенію виховували старші брати, деякий час перебувала в сиротинці. Після війни жила в Європі та США, зробила кар'єру фотомоделі. Своє життя описала у книзі «...Не вмирає душа наша: доля сироти з українського Голодомору». «До 40 років я не хотіла розмовляти про цю болючу для мене тему. Я хотіла після всього пережитого забути все і насолоджуватись життям. Минув час, проте цей душевний біль неможливо було викорінити з мого серця. І я розповідала мою історію друзям... Люди, незнайомі з історією України, до глибини серця були зворушені моїми розповідями про батьків, засланих у Сибір, про голод, поневірвання маленької дівчинки».

320. **Дзеркало душі народної = Mirror Of The National Soul** : спогади та враження відвідувачів виставки про Голодомор 1932-1933 років в Україні «Розсекречена пам'ять» / упоряд. В. Даниленко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – 767 с.

У виданні факсимільного типу вміщено свідчення, спогади, враження – всі записи, зроблені у Книзі відгуків відвідувачами виставки «Розсекречена пам'ять», організованої Службою безпеки України у 2006 – 2007 роках у місті Києві, в Автономній Республіці Крим, обласних центрах України, а також за кордоном – у Москві та Мінську. Записи віддзеркалюють ставлення людей різного віку, життєвого досвіду, різних політичних поглядів і соціального статусу до Голодомору 1932 – 1933 років, передають душевний стан численних відвідувачів виставки, відкривають нові факти геноциду. Визначальною ідеєю книги є заклик зберегти пам'ять про безвинних жертв Голодомору та не допустити повторення такої величезної трагедії в жодній країні.

321. **Енциклопедія Голодомору 1932-1933 років в Україні** / Мін-во культури України, Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору», Асоц. дослідників голодомору в Україні. – Дрогобич : Коло, 2018. – 576 с.

Науково-меморіальне видання інформативно відтворює причини, обставини, соціально-психологічні та статистично-демографічні наслідки Голодомору-геноциду в Україні. "Е.Г." має понад тисячу статей, які стосуються персоналій, подій, явищ, термінологічного, історіографічного, меморіально-історичного, демографічного, антропологічного дискурсів Голодомору.

322. **Колективізація і голод на Україні, 1929–1933** : зб. докум. і матер. / АН України, Ін-т історії України, Археогр. коміс. та ін. ; [упоряд. Г. М. Михайличенко, Є. П. Шаталіна ; редкол. : С. В. Кульчицький (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1992. – 733 с.

У збірнику документів і матеріалів висвітлюються процеси, що відбувалися в українському селі в ході здійснення насильницькими методами суцільної колективізації і призвели до голодомору 1932-1933 рр. Для істориків, викладачів і студентів вузів, краєзнавців, всіх, хто цікавиться історією народу України.

323. **Марочков В.** Голодомор 1932-1933 років в Україні : хроніка / В. Марочков, О. Мовчан. – К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 294 с.

Хроніко-документальне видання відтворює факти, події, явища в селах Української СРР 1932-1933 рр. – Голодомору, спричиненого суцільною колективізацією надмірними хлібозаготівлями, репресіями. Використано опубліковані збірники документів і матеріалів, архівні фонди України та Росії, листування і таємні шифрограми Сталіна, листи селян до партійно-радянської номенклатури, доповідні записки іноземних дипломатів. Для істориків, педагогів, краєзнавців, студентів — усіх, кому не байдуже трагічне минуле українського народу.

324. **Марочко В.** Йосип Сталін – фельдмаршал Голодомору / Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору. – К. : Видавець Мельник М. Ю., 2020. – 104 с.

У брошурі висвітлено тактико-стратегічний задум сталінської політики хлібозаготівлі, особисту участь Сталіна у «розверстанні» обсягів примусового вилучення селянського хліба, республіканських та обласних планів заготівлі, ініціювання кремлівським володарем судових репресій проти так званих «ухильників» і «саботажників».

325. **Матеріали Міжнародної конференції «Штучні голоди в Україні ХХ століття»** (16 травня 2018 р., Київ) / Всеукр. правозахисна організац. «Меморіал»

ім. Василя Стуса, Мін-во освіти і науки України, Мін-во культ. України, Мін-во закордон. справ України [та ін.]. – К. : Вид-во «Коло», 2018. – 368 с.

У збірці матеріалів Міжнародної конференції «Штучні голоди в Україні ХХ століття» розкриваються передумови та причини Голодомору 1932-1933 років, механізми його творення та наслідки. Розглядаються регіональні особливості Голодомору-геноциду за матеріалами обласних архівів та свідченнями очевидців Голодомору.

326. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації» (4 жовтня 2016 р., Київ) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору», Фундація укр. голодомору-геноциду (Чикаго, США), Ін-т мистецтвозн. фольклор. та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України [та ін.]. – К. : Вид. Олег Філюк, 2017. – 200 с.

У збірці матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації» розкриваються передумови та причини Голодомору 1932-1933 років, механізм його творення та наслідки, що призвели до значних культурних, соціальних, ментальних, морально-психологічних втрат.

327. Міфи про Голодомор / Нац. музей Голодомору-геноциду ; Ін-т дослідж. Голодомору. – Дрогобич : Коло, 2020. – 68 с.

Науково-популярне видання, що спростовує ключові міфи про Голодомор в Україні, які були спрямовані на те, щоб заперечити сам факт Голодомору, розмити геноцидну природу цього найкривавішого злочину проти українців, зняти з Кремля тавро організатора й перекласти відповідальність за всі події на рядових виконавців.

328. Моцний А. П. Страшна правда голодомору (спогади про голодомор 1932–1933 років) : художньо-автобіографічна повість / А. П. Моцний. – Львів : М. Коць, 2000. – 176 с.

В історії України Голодомор - це невилгойна рана. В пам'яті українців та інших націй Голодомор 1932-1933 рр. назавжди залишиться однією з найстрашніших сторінок минулого, яка сприймається не на рівні емоцій. Описано жахливі роки голодомору-геноциду 1932-1933 рр. в Україні – трагедії всього українського народу, трагедії, запланованої і здійсненої сталінським більшовицьким режимом.

329. Мухіна М. Упокорення голодом : зб. док. / М. Мухіна ; Акад. наук України, Археогр. комісія, Ін-т укр. археографії. – К. : Ін-т укр. археографії, 1993. – 310 с. – (Джерела з новітньої історії України).

Збірник знайомить із джерелами з історії голодомору 1932-1933 рр., які зберігаються за межами України. Основу видання складають матеріали, зібрані Комісією конгресу США та Міжнар. комісією з розслідування голоду 1932-1933 рр. в Україні, а також колекція Наукового товариства ім. Шевченка (Нью-Йорк). Історикам, викладачам, краєзнавцям, всім, хто цікавиться вітчизняною історією.

330. Наймарк М. Н. Геноциди Сталіна = Stalin's Genocides / М. Н. Наймарк ; пер. з англ. В. Старка. – К. : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 135 с.

Основна мета книжки «Геноциди Сталіна», за словами її автора, відомого американського історика, професора Нормана Н. Наймарка – «обґрунтувати кваліфікацію Сталінових масових убивств у 1930-х роках як геноциду», адже правління Сталіна призвело до загибелі мільйонів невинних людей, що їх було розстріляно, заморено голодом, замучено на смерть у в'язницях чи на засланні. Видання починається з розгляду питань довкола походження та вживання терміна "геноцид" у міжнародній правовій практиці, зокрема висвітлено історію створення та ухвалення "Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього". Автор розглядає формування Сталіна як народовбивці; конкретні епізоди масових убивств у 1930-х роках (розкуркулення, ГОЛОД в Україні 1932-1933 років, нищівні кампанії проти неросійських народів); Великий терор 1937-1938 років; проблему порівняння нацистських і радянських злочинів. Вважаючи питання геноциду важливим для українців, Н. Наймарк сподівається, що "ця книжка допоможе їм ясніше усвідомити його динаміку".

331. Нас вбивали, бо ми Українці... : [проспект] / Національний музей «Меморіал жертв голодомору». – б.м : б.в., б.р. – 14 с.

У брошурі подається загальна і найнеобхідніша інформація про історію геноциду, вчиненого більшовицьким окупаційним режимом проти української нації в 1932-1933 роках. Брошура про історію Голодомору. Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться історією України.

332. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні / авт. кол. : І. Юхновський, В. Верстюк, В. Борисенко, Г. Боряк [та ін.]. – К. : Вид-во «Імені Олени Теліги», 2008. – 952 с.

У книзі узагальнено сучасний стан наукових досліджень з цієї проблеми. На основі архівних джерел та свідчень очевидців розкриваються причини, масштаби та наслідки Голодомору. Публікуються реєстр архівних документів, перелік населених

пунктів, мешканці яких постраждали під час Голодомору. Подано вибрану бібліографію та оригінальні фотодокументи. Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться історією України.

333. **Неживий О. І.** Голодомори в Україні у XX столітті: навч. посіб. / О. І. Неживий; Міжрегіон. акад. управління персоналом. – К.: МАУП, 2007. – 327 с.

Це перше видання створене на основі аналізу голодоморів як методів управління суспільствами від найдавніших часів – покарання «невгодних» та «виховання» тих, хто вцілів, з метою беззастережного керування фізично та духовно зламаними спільнотами. На прикладі трьох голодоморів в Україні у XX столітті (1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 рр.) простежено дії організованої злочинності владних (СРСР) і світових латентних (прихованих) структур.

334. **Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору – геноциду**: матер. Міжнар.наук.-практ. конф., 20 листопада 2019 р., Київ / Нац. музей Голодомору-геноциду; Ін-т дослідж. Голодомору; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Вид-во Марка Мельника, 2020. – 312 с.

Викладачі, студенти й науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка, представники світового українства, дослідники-іноземці й усі, зацікавлені у встановленні історичної правди та відновленні історичної пам'яті, взяли участь у обговоренні екзистенційних питань вибору під час Голодомору-геноциду 1932–1933 років в Україні. У збірці матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору-геноциду» проаналізовано, в яких умовах українцям довелося робити екзистенційний вибір, як деформувався внутрішній світ людини, втягненої у щоденну й щохвилину боротьбу за елементарне виживання, людини, яка бачила навкруг себе муки й смерть найдорожчих їй людей і була нездатною хоч щось вдіяти.

335. **Рафаель Лемкін: Радянський геноцид в Україні = Raphael Lemkin: Soviet Genocide in Ukraine: стаття 33 мовами** / упоряд. Олеся Стасюк; Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору, Міжнар. благодійний Фонд «Україна 3000». – К.: Вид-во Марка Мельника, 2020. – 256 с.

Це доповнене перевидання публікації 6 офіційними мовами ООН та 27 іншими мовами знаменитої доповіді Рафаеля Лемкіна про геноцид української нації, вчинений комуністичним режимом. Книгу відкриває вступне слово від

Національного музею Голодомору-геноциду та Інституту дослідження Голодомору. До статті додано текст Конвенції про запобігання та покарання злочину геноциду, історичний вступ професора Романа Сербина і фотографію професора Рафаеля Лемкіна в товаристві ключових дипломатів ООН, які активно підтримали проект Конвенції про Геноцид.

336. Розсекречена пам'ять : голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД = Unclassified memory: Holodomor 1932-1933 in Ukraine in the documents of GPU-NKVD НКВД / упоряд. В. Борисенко [та ін.] ; відп. ред. В. Даниленко ; Служба безпеки України, Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000». – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – 604 с.

У виданні представлено документи радянських органів державної безпеки – Державного політичного управління (ДПУ) та Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС), що містять додаткову архівну інформацію про причини, перебіг і наслідки найстрашнішої трагедії в історії українського народу ХХ століття – Голодомору 1932-1933 років. Документи розповідають про здійснення органами держбезпеки масових політичних репресій, у тому числі й з метою приховування правди про Голодомор. Майже 70 років ці документи зберігалися під грифами секретності і були недоступними для дослідників.

337. Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ – НКВД / упоряд. В. Борисенко [та ін.] ; відп. ред. В. Даниленко ; Служба безпеки України, Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000». – К. : Стилос, 2007. – 603с.

Представлено документи радянських органів державної безпеки – Державного політичного управління (ДПУ) та Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС), що містять додаткову архівну інформацію про причини, перебіг і наслідки найстрашнішої трагедії в історії українського народу двадцятого століття – Голодомору 1932-1933 років. Документи розповідають про здійснення органами держбезпеки масових політичних репресій, у тому числі й з метою приховування правди про Голодомор. Майже 70 років ці документи зберігались під грифами секретності і були недоступними для дослідників.

338. Сергійчук В. В ім'я правди й історичної справедливості, або Вимушена післямова до виступу на Міжнародному форумі з Голодомору : лекція : додаток до зб. матер. «Конференція Дмитра Штогриня». – К. : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2020. – 50 с.

Професор Володимир Сергійчук належить до кола учників українознавчих конференцій в Урбана-Шампейні. Лекція присвячена проблемі визначення ознак та підрахунку жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 років в Україні. На основі дослідження первинних документів українських архівів стверджується, що мінімальні втрати від цієї трагедії становлять щонайменше сім мільйонів осіб. Це засвідчується як документами про рух населення, так і статистичними даними. Особливо важливим є наповнення початкових класів, зокрема в 1932–1940 роках порівняно з кількістю народжених відповідно у 1924–1932 роках.

339. **Сергійчук В.** Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства. – вид. 3-тє, допов. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2015. – 168 с.

У пропонованій книзі на основі архівних документів і спогадів очевидців обґрунтовується закономірність визначення Голодомору 1932–1933 років в Україні геноцидом українства відповідно до Конвенції ООН щодо запобігання злочинів проти людства.

340. **Сергійчук В.** Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства. –4-те вид., допов. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2016. – 320 с.

У пропонованій книзі на основі архівних документів і спогадів очевидців обґрунтовується закономірність визначення Голодомору 1932–1933 років в Україні геноцидом українства відповідно до Конвенції ООН щодо запобігання злочинів проти людства.

341. **Сергійчук В.** Як нас морили голодом / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Центр українознав. – 3-тє вид., допов. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2006. – 392 с.

На основі невідомих до недавнього часу документів із колишніх таємних архівів простежено геноцид українського народу в ХХ ст. через штучні голодомори, організовані більшовицькою владою. Уперше в одному дослідженні мовою документів розповідається про голодомори 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років. Крім того, наводяться документи про спробу комуністичного режиму приховати перед світом правду про голод в Україні і розповідається про зусилля українців у діаспорі, які домагалися визнати цю трагедію геноцидом нашого народу і добилися цього від найвідоміших правників західного світу. Видання розраховане на всіх, хто хоче вивчати історію України.

342. **Старів С.** Страта голодом / С. Старів. – К. : Просвіта, 2002. – 272 с.

Спогади Семена Старова про перебіг драматичних подій 1932–33 років в одному із сіл на Черкащині — це докладне свідчення про Великий Голодомор. Видані вперше (під псевдонімом Мирон Долот) англійською мовою в США 1985 року, ці спогади чималою мірою сприяли розкриттю справжньої суті більшовицького тоталітаризму. Нинішнє видання їх в Україні не менш актуальне: це не тільки згадка про трагічне минуле, а й перестрога перед тим, щоб воно не повторилося в нашому майбутньому.

343. **Стасюк О.** Нариси про голодомор. – К. : Видавець Марко Мельник, 2019. – 216 с.

Голодомор-геноцид 1932–1933 років – це лише один епізод у набагато довшій та складнішій історії примусу, придушення та насильства проти українців з боку комуністичного режиму, але оскільки предметом розгляду є саме він, то хотілося б почати з розуміння суті цього злочину.

РОЗДІЛ 6. Україна у другій пол. XX ст.

6.1. Україна в період Другої світової війни (1939-1945 рр.)

344. **Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941-1945** / гол. ред. кол. І. О. Герасимов ; заступ. І. Т. Муковський, П. П. Панченко ; відп. секрет. Р. Г. Вишневський. – К. : Пошук.-видавн. агенство «Книга пам'яті України», 2000. – 944 с.

У завершальному томі історико-меморіального серіалу «Книга Пам'яті України» вперше опубліковано аналітико-документальний матеріал про вагомий внесок Українського народу в перемогу над фашизмом. Це видання – скромна данина незгасної пам'яті про тих, хто загинув на полях битв за честь, свободу і незалежність Батьківщини, хто, незважаючи на розбіжність у політичних поглядах, залишився патріотом України до останнього подиху. На підставі поіменного обліку загиблих у боях узагальнено дані про військові втрати України у роки Великої Вітчизняної і другої світової воєн. Оприлюднено понад 300 документальних фото і кадрів кінохроніки воєнних літ, багато з яких читач побачить уперше. Видання призначене для широких верств читачів: наукових працівників, викладачів і студентів вузів, курсантів, учнів, службовців органів державної влади - всіх, хто не байдужий до майбутнього нашої Вітчизни, хто прагне знати правду про найстрашнішу в історії людства війну.

345. **Беркгоф К.** Жнива розпачу : життя і смерть в Україні під нацистською владою = Harvest of Deshair. Life and Death in Ukraine under Nazi Rule : монографія / К. Беркгоф; авторизований пер. з англ. – К. : Критика, 2011. – 455 с.

Монографію голандського історика Карела Беркгофа присвячено дослідженню повсякденного життя та стратегій виживання під нацистською окупацією в 1941-1944 роках населення «найбільшої колонії нацистської Німеччини» – Райхкомісаріату Україна, який охоплював чималу частину українських теренів. Будучи прихильником антропологічного підходу, автор наголошує саме «людську» історію, а не політичну чи інституційну, і територіальну, а не національну чи етнічну, і тому не обмежується самими лише українцями, а приділяє належну увагу всім мешканцям краю, зокрема описує геноцид євреїв і ромів, становище росіян і «фольксдойчів», українсько-польський конфлікт на Волині тощо. Окремо зіставлено побут на селі та в місті, досліджено долю військовополонених, советський і націоналістичний партизанські рухи, феномен колаборації, перебіг примусових депортацій, культурне та релігійне життя. Особливо важливим є висвітлення штучного голоду в Києві, який автор порівнює з Голодомором 1933–1934 років, а також аналіз етнічних ідентичностей та політичних лояльностей і висновок про вплив советських репресивних практик на творення ментальності, що зумовила брак солідарності й опору окупантам в обставинах терору та масового нищення. Зіперта на дуже широкий масив архівних документів, публікацій і опитувань, монографія стала, на думку критиків, взірцево новаторською, проривною та найґрунтовнішою студією свого предмета. Вона стане в пригоді і фахівцям – історикам, соціологам, культурологам, політологам, і всім, хто цікавиться історією Другої світової війни та України в XX столітті.

346. **Бофони: грошові документи ОУН і УПА** = Bofony: monetary instruments of the Oun and Ura / Служба безпеки України; авт.-упоряд. О. О. Клименко; за ред. В. М. Даниленка. – К. : Ун-т банківської справи Нац. банку України, 2008. – 192 с.

Розкрито історію створення та фінансово-господарську роль грошових документів ОУН і УПА – бофонів. Кольоровим друком найбільш повно подано всі відомі боністам в Україні та за кордоном грошові документи та боргові зобов'язання борців за незалежність України. Основу колекції становлять бофони, що мали служити прототипом майбутніх українських грошей. Конфісковані радянськими органами державної безпеки, вони описані й узяті на спеціальний облік у Галузевому державному архіві СБ України. Для науковців, політиків, широких кіл громадськості, всіх, хто цікавиться історією національно-визвольної боротьби українського народу у XX ст.

347. **Бульба-Боровець Т.** Документи. Статті. Листи / Т. Бульба-Боровець. – К. : Сергійчук М. І., 2011. – 816 с.

Володимир Сергійчук у своїй книзі «Тарас Бульба-Боровець. Документи. Статті. Листи» розкриває таємниці часів ВВВ, спираючись на реальні факти, документи та інші писемні пам'ятки, які, до речі, збирав сам протягом багатьох років. На основі таємних листів, документів, підписаних Боровцем, наказів, листівок, партизанських доносів автор розставляє усі крапки над «І», роз'яснює суперечки між провадами ОУН, пояснює непричетність «Поліської Січі» до кровних розправ з мирним людом та показує отамана як людину з гарячим серцем, ясним розумом і непохитною вірою у щасливе майбутнє рідної країни.

348. **Війна і міф. Невідома Друга світова** / за заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 272 с.

Видатні українські історики розвінчують міфи радянської пропаганди! Чи правда, що пакт Молотова–Ріббентропа був вимушеним кроком для СРСР? Чи завжди Радянський Союз був непримиреним противником нацистів? Чи правда, що українські націоналісти масово винищували євреїв під час війни, особливо у Львові та Бабиному Яру? Сталін узгоджував військові дії з Гітлером? Бандера був агентом спецслужб нацистів? Кримські татари масово дезертирували на початку війни? На ці теми ще 30 років тому боялися говорити навіть із рідними!

349. **Вінок безсмертя** : книга-меморіал / гол. ред. кол. О. Ф. Федоров. – К. : Політвидат, 1987. – 578 с.

«Вінок безсмертя» – документальний рассказ о подвиге человеческого духа и непобедимости украинского народа. Документальные повествования, свидетельства очевидцев трагедии, документы отечественных архивов, материалы из «трофейного досье» раскрывают человеконенавистническую сущность нацизма, показывают всенародный размах партизанской борьбы, сопротивления «фашистскому порядку».

350. **Головко М. Л.** Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939–1945 рр. : монографія / Акад. праці і соц. відносин федерації профспілок України. – К. : Олан, 2004. – 704 с.

Комплексно досліджено рівень, зміст і форми суспільної самоорганізації української спільноти в період Другої світової війни. Розкрито процес возз'єднання західноукраїнських земель у складі УРСР, особливості першої (1939-1941 рр.) і

другої (від 1944 р.) радянзації краю, інкорпорацію цього регіону в загальносоюзний суспільний організм, а також трансформації, що відбувалися в українському національно-визвольному русі під впливом воєнних подій. Простежується еволюція програмних засад, стратегічних і тактичних засобів боротьби ОУН і УПА. Проаналізовано ефективність, реальні наслідки комуністичного Руху Опору, що репрезентував соціалістичний лад, реконструйовано основні стихійні вияви й організовані «згори» радянські патріотичні акції. Схарактеризовано основні напрями діяльності громадських об'єднань і рухів в умовах німецько-румунської окупації, вказано причини й обставини їх ліквідації сталінським режимом, засоби уніфікації суспільного життя, недопущення будь-яких форм опозиційності. Висвітлено специфіку суспільно-політичного життя західноукраїнського регіону в контексті боротьби Кремля проти самостійницького руху. Сформульовано низку теоретичних положень, узагальнень і висновків, які окреслюють сутність процесів у сфері стосунків між окремими громадськими інституціями і владними структурами, подають аналітичний зріз морально-психологічного стану і настроїв різних верств населення.

351. **Гулай В. В.** Міжетнічна комунікація в Західній Україні у роки Другої світової війни : монографія / В. В. Гулай. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 460 с.

Пропоновану читачеві книгу автор розглядає як одну із підстав для продовження фахових наукових дискусій навколо неоднозначних подій трагічного періоду Другої світової війни в Західній Україні на міждисциплінарній методологічній основі дискурсу міжетнічної комунікації та вагомій джерельній й історіографічній базі, в жоден спосіб не претендуючи на “істину в останній інстанції”, свідомо уникає категоричних оцінок під час їх інтерпретування та буде щиро вдячний за усі висловлені аргументовані критичні зауваження.

352. **Друга світова війна в історичній пам'яті України** : за матеріалами Українського інституту національної пам'яті / упоряд. Л. Герасименко, Р. Пилявець. – К., 2010. – 247 с.

У виданні представлено матеріали про причини, перебіг і наслідки однієї з найбільших і найтрагічніших подій в історії Українського народу ХХ століття – Другої світової війни. В основу праці покладено ідею боротьби Українського народу за власну Державу, яка не припинялась з поразкою національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. Через відсутність незалежної української держави українці опинились по різні сторони фронту. У запропонованій книзі проаналізовано події, що

відбувались на території України, починаючи від проголошення Карпатської України у березні 1939 р., і завершуючи подіями на Далекому Сході у вересні 1945 р. (На основі значного масиву матеріалів розглянуто основні аспекти формування історичної пам'яті Українського народу про Другу світову війну в сучасній Україні.)

353. Життя і смерть полковника Коновальця : документи, матеріали, спогади, щоденники, листи, фотографії. – Львів : Червона калина, 1993. – 327 с.

У книжці читач знайде оповіді, листи, нотатки, уривки з щоденника та інші документальні матеріали про організатора УНО та ОУН Євгена Коновальця. Друга частина книжки присвячена дослідженню організації замаху на полковника. У ній надруковані нариси про агентів НКВС. Це перше таке видання в Україні. Ряд матеріалів узято із зарубіжних видань («Євген Коновалець та його доба», Мюнхен; «Шляхом на Роттердам», Буенос-Айрес, вид-во Ю. Середяка; «ОУН 1929—1954», Франція). Дотепер точно не знаємо імені більшовицького вбивці Євгена Коновальця. Минулого року в пресі появилася «похвальба» якогось кадебіста Судоплатова — опричника Берії, що, мовляв, йому належить заслуга знищення Коновальця. Очевидно, архіви знають й інші імена. Й вони стануть відомі історії.

354. История Украинской ССР : в 10 т. Т. 8 : 1941-1945 гг. / гл. ред. Ю. Ю. Кондуфор, И. И. Артеменко, Б. М. Бабий. – К. : Наукова думка, 1984. – 639 с.

В книге освещается период Великой Отечественной войны Советского Союза 1941-1945 гг., вошедший в историю человечества как величайший подвиг советского народа в борьбе с фашизмом. На общем фоне событий Великой Отечественной войны повествуется о военных действиях на территории республики, самоотверженном труде и героической борьбе трудящихся против немецко-фашистских захватчиков, о дружбе и братском сотрудничестве народов СССР, раскрывается решающая роль Коммунистической партии Советского Союза в победе над врагом.

355. І воїни, і педагоги : Слово про ветеранів / НПУ ім. М. П. Драгоманова ; за ред. В. П. Андрущенка. – вид. 2-ге доп. і уточн. – К., 2006. – 236 с.

Книга присвячена старшому поколінню викладачів і співробітників Національного педагогічного університету ім. Драгоманова, які пройшли дорогами війни 1941-1945р. Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться історією України.

356. **Кабанець Є. П.** Загибель Успенського собору: міфи і дійсність : документ. розслід. / Є. П. Кабанець ; Нац. Києво-Печер. історико-культур. заповідник. – К., 2011. – 376 с.

У книзі висвітлюється контroversiйне питання про обставини знищення головного храму Києво-Печерської лаври – Успенського кафедрального собору 3 листопада 1941 р. Розкриваються невідомі факти з історії оборони Києва та його німецької окупації, описано діяльність у цих складних умовах співробітників Києво-Печерського історико-культурного заповідника.

357. **Книга Пам'яті України** : Т. 1 : Київська область. – К. : Молодь, 1994. – 656 с.

Перший том Київської обласної «Книги Пам'яті України» склали історико-публіцистичні нариси про найважливіші події в області, Баришівському, Білоцерківському та Богуславському районах напередодні і в роки Великої Вітчизняної війни та списки загиблих на фронтах.

358. **Коваль М. В.** Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.) / М.В. Коваль ; [заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 335 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т ; Т. 12).

Фундаментальна праця в 15 томах з історії України, підготовлена Інститутом археології та Інститутом історії НАН України в 1998 році. Том дванадцятий книги "Україна крізь віки" присвячений історії Другої Світової війни. У книзі добре змальовані передумови, причини та наслідки збройного конфлікту, проаналізовано радянсько-німецькі договори, висвітлено військові операції Третього Рейху та СРСР, показано особливості німецького та радянського окупаційних режимів тощо. Загалом книга детальна, і добре підійде, наприклад, для студентів історичних факультетів. У книзі є витяги із історичних джерел, що доповнюють аналітичний матеріал, а також рисунки та малюнки, які роблять книгу цікавішою.

359. **Кресо́ва книга справедливих 1939-1945. Про українців, які рятували поляків, винищуваних ОУН та УПА** : дослід та матері / упоряд. Р. Недзелько; Ін-т Нац. пам'яті; комісія розсл. злоч.проти польського народу. – Варшава : Ін-т національної пам'яті, 2007. – Т.12. – 240 с.

У документальній книзі Інституту Національної Пам'яті Польщі «Кресо́ва книга справедливих 1939–1945. Про українців, які рятували поляків, винищуваних ОУН та УПА», розповідається про українців – праведників миру, які рятували поляків від геноциду з боку ОУН–УПА під час «Волинської різанини» – масового знищення

польського населення західної України в період 1943–1945 рр., вчиненого прихильниками Організації Українських Націоналістів та її збройного формування – Української Повстанської Армії.

360. **Лук`яненко Л.** Маршал Жуков і українці у Другій світовій війні / Л. Лук`яненко. – 10-ге вид. – К. : Альфа Реклама, 2013. – 48 с.

Страшні роки Другої світової війни залишили незагойні рани на тілі Української Нації. Правду про роль маршала Жукова у нищенні українців розкриває книга Левка Лук`яненка. Це видання побачило світ за сприяння Української республіканської партії «Собор» — найстарішої політичної партії нової України, що послідовно обстоює відродження України й пробудження національного духу всіх українців. Нехай ця книга допоможе розчистити замулені криниці нашої історичної пам'яті, згадати, як насправді було все в тій страшній війні, свідком якої мені випало бути.

361. **Оніщенко І. Г.** Історія України : навч. посіб. / І. Г. Оніщенко; Європ. ун-т фінансів, інформ. систем, менеджменту. – 2-ге вид. – К., 2001. – 159 с.

З нових позицій розглянуто питання формування української нації та держави від Київської Русі до здобуття Україною незалежності. Зроблено докладний аналіз української політичної думки та історії національно-визвольного руху у ХІХ - на початку ХХ століття. Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться історією України.

362. **Організація українських націоналістів у Польщі 1944-1950 Ліквідація керівних структур=Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce 1944-1950 Likwidacja struktur kierowniczych** / Галуз. держ. архів СБУ, Ін-т нац. пам'яті, Ін-т політ. і етнонаціонал. дослідж. – Варшава, К. : ТОВ «Тирса», 2017. – Т. 9, Ч. 1. – 750 с. – (Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття).

Над книгою працювали співробітники Інституту національної пам'яті Республіки Польща, Галузевого державного архіву Служби безпеки України та Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. У ній опубліковано документи про діяльність комуністичних спецслужб (у тому числі й совєцьких), спрямовану проти керівництва Організації українських націоналістів на території післявоєнної Польщі.

363. **Пігідо-Правобережний Ф.** Велика Вітчизняна війна : спогади та роздуми очевидця / Ф. Пігідо-Правобережний. – К. : Смолоскип, 2002. – 288 с.

Спогади українського публіциста і громадського діяча Федора Пігідо-Правобережного про події в Україні у 1941-1945 рр. Спогади подають унікальну інформацію, розвінчують чимало стереотипів і міфів про те, що в СРСР довгі десятиліття було заведено називати "Великою Вітчизняною війною". Мемуарний матеріал, зібраний п'ятдесят п'ять років тому, важливий сьогодні й тим, що автор писав про речі, які були ще свіжі в його пам'яті та, незважаючи на труднощі скитальщини, міг висловлювати свої думки в обставинах повної свободи слова. Друковані частинами в українській еміграційній періодиці наприкінці сорокових років, вони появились у формі книжки 1954 року в українській друкарні "Нового Шляху" у Вінніпезі, в Канаді, а тому були недоступні читачам в Україні. Теперішнє видання повертає спогади на батьківщину автора.

364. **Полягли в снігах Суомі:** Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом : Т. 2. – К. : Пошук.-вид-че аген. «Книга пам'яті України», 2004. – 968 с.

«Полягли в снігах Суомі» - історико-меморіальний том, що продовжує серіал «Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом». Ця зв'язно-трагедійна епопея тривала понад 60 років: починаючи від збройного зіткнення на Китайській Східній залізниці (1929 р.) і включно до 1990 року. Документальне дослідження навечно закарбувало на сторінках тому прізвища земляків, які віддали свої життя, відстоюючи інтереси СРСР у зарубіжних країнах активною інтернаціональною допомогою народам у національно-визвольній боротьбі, підтримуючи владні структури цих держав. Для істориків, краєзнавців, широкого кола читачів..

365. **Полягли в снігах Суомі :** Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом : Т. 3. – : 2005. – 982 с.

«Полягли в снігах Суомі» – черговий том історико-меморіального серіалу «Книга пам'яті України» про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом». Це зв'язно-трагедійна епопея про радянсько-фінляндську війну, в якій у Збройних силах колишнього СРСР брали участь наші земляки. Про загиблих у цій війні, їх зв'язку і жертвність розповідається на сторінках цього меморіального видання.

366. Польське підпілля 1939-1941 від Волині до Покуття = Polskie Podziemie 1939-1941 / Держ. архів СБУ, Архів Мін-ва внутрішніх справ і адмін. Республіки Польща, Ін-т нац. пам'яті – Комісія з переслідування злочинів проти польського народу. – Варшава, К. : ТОВ «Тирса», 2004. – Т. 3, Ч.2. – 1491 с. – (Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття).

Книга підготовлена до друку співробітниками Інституту національної пам'яті, Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща. Публікація містить унікальні документи НКВС, які відображають драматичну долю учасників польського національно-визвольного підпілля у Волинській, Рівненській, Дрогобицькій, Львівській, Тернопільській і Станіславській областях.

367. Посівнич М. Р. Роман Шухевич / М. Р. Посівнич. – К. : Атлант ЮЕмСі, 2007. – 61 с. – (Стозір'я. Б-ка укр. родини: Державні діячі. Дипломати. Військові діячі).

Нарис присвячено життєвому шляху провідного члена ОУН та Головного командира УПА Романа Шухевича, незламного очільника національно-визвольної боротьби українського народу проти тоталітарних імперій. Висвітлюється родинне, шкільне та студентське оточення, у якому формувався майбутній лідер. Характеризується особа Романа Шухевича, як керівника та людини, розкривається його роль у тогочасних суспільно-політичних процесах. Розрахований на широке коло читачів.

368. Радянські органи державної безпеки у 1939-червні 1941р. Документи ГДА СБ України = Soviet State Security Agencies in 1939- yune 1941 /упоряд. Василь Даниленко, Сергій Кокін ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознав. ім. М.С. Грушевського, СБУ. – вид. 2-ге, перероб. – К. : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2013. – Ч. 1. – 720 с. – (Радянські органи державної безпеки під час Другої світової війни 1939–1945. Документи ГДА СБ України).

У збірнику подаються документи, оригінали або копії яких зберігаються в Галузевому державному архіві Служби безпеки України. Більшість із них друкується вперше. Публікація унікальних, донедавна суворо засекречених документів відкриває нові грані глибокої обізнаності спецслужб у питаннях наближення світової війни та фашистської агресії проти СРСР у червні 1941 року, передвоєнного соціально-економічного життя країни, а водночас - нові сторінки національно-визвольної боротьби. Книга розрахована на науковців, політиків, викладачів, студентів і курсантів навчальних закладів, усіх, хто цікавиться історією спецслужб і Другої світової війни.

369. **Радянські органи державної безпеки у 1939-червні 1941р. Документи ГДА СБ України=Soviet State Security Agencies in 1939- yune 1941** /упоряд. В. Даниленко; С. Кокін ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, СБУ. – вид. 2-ге, перероб. – К. : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2013.– Ч. 2.–608 с.– (Радянські органи державної безпеки під час Другої світової війни 1939-1945. Документи ГДА СБ України).

У збірнику подано документи, оригінали або копії яких зберігаються в ГДА СБ України. Наукові співробітники архіву – здійснивши широку евристику архівних фондів, відібрали унікальні, донедавна суворо засекречені документи. Вони посилили аргументацію для підтвердження тези про глибоку обізнаність спецслужб у питаннях наближення світової війни та ймовірності нападу Німеччини на СРСР у червні 1941 р. Також ці матеріали відкривають широкі можливості щодо вивчення соціально-економічних аспектів передвоєнного часу, а водночас — нові сторінки національно-визвольної боротьби.

370. **Сергійчук В.** Правда про «Золотий вересень» 1939-го. – Вишгород : ППСергійчук М. І., 2014. – 208 с.

На основі документальних даних автор розповідає про події, які передували «золотому» вересню 1939 року і його наслідки для долі українського та польського етносів, котрі населяли Галичину та Волинь. Документи з колишніх спецхранів комуністичного режиму стверджують, що влада, яка прийшла у вересні 1939 року на західно-українські землі, була нав'язана місцевому населенню.

371. **Сергійчук В. І.** Симон Петлюра / В. І. Сергійчук. – К. : Україна, 2004. – 448 с. – (Українські державники).

У книзі розповідається про життя і діяльність Симона Петлюри (1879-1926), громадсько-політичного діяча, патріота, полум'яного борця за свободу і незалежність України, розбудову її державницьких інституцій. Видання ілюстроване, розраховане на широке коло читачів. Книга базується на архівних документах, зібраних у Європі та Україні. Також автор використовував архів Національного товариства ім. Т.Шевченка у Нью-Йорку, архіви у Канаді тощо.

372. **Сергійчук В.** ОУН-УПА в роки війни: Нові документи і матеріали : зб. / В. Сергійчук. – К. : Дніпро, 1996. – 496 с.

В упорядкований та прокоментований відомим істориком В Сергійчуком збірник увійшли маловідомі, а здебільшого зовсім невідомі читачеві документи й

матеріали, раніше надійно сховані в архівах під грифом «Цілком таємно», що стосуються діяльності ОУН-УПА в роки Другої світової війни і свідчать про те, що українські націоналісти воювали за відродження й утвердження незалежної української держави на етнічних землях власного народу, борючись на два фронти: проти гітлерівського та сталінського тоталітарних режимів. Документи розвінчують міф про колабораціонізм оунівців, їхню нібито тісну співпрацю з німецькими окупантами, що майже піввіку всупереч фактам уперто стверджували прислужники радянської ідеологічної машини.

373. **Сергійчук В.** Тавруючи визвольний прапор. Діяльність агентури та спецбойовик НКВС-НКДБ під виглядом ОУН-УПА. – вид. 3-тє., допов. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2011. – 240 с.

У пропонованій праці вміщуються документи з колишніх спецхранів комуністичної системи, які розповідають про методи компрометації українського національно-визвольного руху спецслужбами більшовицької влади. Читач має можливість переконатися, що багато з тих злочинів проти мирного населення, які перекладалися комуністичною пропагандою на ОУН-УПА, насправді були вчинені спецслужбами СРСР.

374. **Табачник Д.** Проект «Украина» Полководцы Украины :сражения и судьбы : монографія. – Харьков:Фолио, 2012. – 698 с.

Монография доктора исторических наук профессора Д. В. Табачника посвящена родившимся на украинской земле выдающимся полководцам разных времен — от князей Киевской Руси до генералов и маршалов Великой Отечественной войны. Автор не делит полководцев на «своих» и «чужих» по этническому, религиозному или идеологическому признакам. Ему интересны все рожденные в Украине полководцы, многие из которых внесли значительный вклад в развитие военного искусства — великий князь Киевский Святослав Храбрый и крымский хан Менгли-Гирей, гетман Богдан Хмельницкий и польский король Ян Собеский, белый генерал Михаил Дроздовский и красный начдив Николай Щорс. Особое внимание уделяется череде блестящих полководцев Российской империи и Советского Союза, являющихся общей гордостью Украины и России. В монографии использованы уникальные архивные материалы, мемуары, свидетельства современников. Книга написана увлекательно и ярко, представляет значительный интерес для всех, кто интересуется отечественной военной историей.

375. **Турченко Ф. Г.** Новітня історія України : підруч. для 10-го кл. : Ч. 1 : 1917-1945 / Ф. Г. Турченко. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Генеза, 1998. – 384 с.

У підручнику поданий систематизований виклад подій історії України, що охоплюють період 1917-1939 рр. В цей час Україна пройшла складний і важкий шлях від розчленованої між двома імперіями території до об'єднаної, проте лише формально незалежної республіки тоталітарного Радянського Союзу. В центрі уваги автора – перебіг подій Української революції 1917-1921 рр.

376. **У жорнах історії** : [зб. спогадів та док. : спогади, хроніка, публіцистика] / Київ. вет. т-во депорт. українців «Холмщина» ім. М. Грушевського ; [упоряд. : А. Музичук, С. Романюк]. – К. : ПП Фірма «Гранмна», 2017. – 392 с.

Збірник «У жорнах історії» базується на спогадах і свідченнях очевидців – уродженців Холмщини про депортацію українців у 1944-1946 роках у східні та південні області Радянської України на спецпоселення у колгоспи, без права повернення на Батьківщину, варварське руйнування польською владою православних церков, спалення українських сіл, убивство їх мирних мешканців.

377. **Україна у Великій війні 1939-1945** / [упоряд. Л. Герасименко, В. Расевич ; редкол. : І. Юхновський (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Емма, 2014. – 262 с.

У виданні представлено матеріали про причини, перебіг і наслідки однієї з найбільших і найтрагічніших подій в історії українського народу ХХ століття – Другу світову війну. У запропонованій книзі проаналізовано події, що відбувалися на території сучасної України, або були пов'язані з діяльністю українців, починаючи від проголошення Карпатської України у березні 1939 р., і завершуючи подіями на Далекому Сході у вересні 1945 р.

378. **Україна у Другій світовій війні. До 70-річчя перемоги над нацизмом** / Укр. ін-т нац. пам'яті. – К., 2015. – 28 с.

Українці в Другій світовій війні понесли людські втрати більше, ніж Велика Британія, Канада, США та Франція разом узяті. Загальні втрати України у цій війні оцінюються у 8-10 мільйонів життів. Висвітлюються факти, цифри, особи та складна картина світового протистояння на нашій землі та українці на всіх фронтах глобального конфлікту.

379. **Українська Друга світова** = *Ukrainian the Second World War* : матеріали міжнар. наук. конф. До 70-ї річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, 5 травня 2015 р., м. Київ) / упоряд. В. М. Яременко ; Мін-во освіти і науки України, НДІ українознавства, Укр. ін-т нац. пам'яті, Істор. фак-т Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К. : К.І.С., 2015. – 208 с.

Друга світова війна – найбільший збройний конфлікт в історії людства. В ньому протистояли два військово-політичні блоки – держави Осі та Об'єднані Нації (Союзники). Бойовими діями були охоплені Європа і Східна Азія, Африка і Близький Схід, Атлантика і Тихий океан. Україна була одним із театрів, де відбувалися найзапекліші бойові дії Другої світової. Війна прийшла на територію України у перший свій день – 1 вересня 1939 року. До останнього дня війни, 2 вересня 1945 року, українці воювали на різних фронтах глобального конфлікту, часто – один проти одного. Український інститут національної пам'яті запрошує дізнатись більше про український вимір Другої світової. Матеріали конференції присвячено проблемам історії періоду Другої світової війни та формуванню історичної пам'яті в Україні про цю подію.

380. Українська Повстанська армія: історія нескорених / [В. В'ятрович, Р. Грицьків, І. Дерев'яний, Р. Забілий та ін.]. – Львів : Центр дослідж. визвольного руху, 2009. – 83 с.

Серед великої кількості літератури, присвяченої діяльності УПА, ця книга претендує на особливе місце: тут читач знайде структурований і лаконічний виклад історії повстанської боротьби. Видання проілюстроване великою кількістю унікальних фотографій, документами і свідченнями учасників. Специфіка кількарівневого тексту допоможе читачеві побачити цілісну картину повстанського руху, зрозуміти його місце і роль в українській та світовій історії. Для якнайширшого кола читачів.

381. Филь О. М. За ваш геройський подвиг/ О. М. Филь, С. І. Лекарь. – К. : АТ Вид-во «Київська правда», 2020. – 480 с.

Відверті та дещо провокативні інтерв'ю з ветеранами Другої світової війни, удостоєними найвищої відзнаки країни, що зникла з політичної мапи світу майже три десятиріччя тому, стануть справжнім одкровенням для багатьох наших читачів.

6.2. Україна у другій половині XX ст. (до незалежності)

382. Акуленко В. І. Відлуння пам'яті: назад у майбутнє / В. І. Акуленко. – К. : ТОВ Друкарня «Бізнесполіграф», 2008. – 400 с.

В книзі через долі простих людей із самотніми характерами розглядається драматизм конфлікту між народом і тоталітарною ідеологією, яка намагається його духовно підкорити і деформувати національно-культурну спадщину. Автор

викриває негативні явища не лише в історичному минулому. Як громадянин він стурбовано реагує на все, що стає на заваді демократичному і по-справжньому національному розвою незалежної Української держави.

383. **Баран В. К.** Україна в умовах системної кризи (1946-1980-ті рр.). / В. К. Баран, В. М. Даниленко. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 304 с. – (Україна крізь віки ; Т.13.).

Тринадцятий том книги "Україна крізь віки" присвячений повоєнному періоду, часам "відлиги" та "застою". Тут ви знайдете багато інформації про п'ятирічні, і навіть семирічний, плани розвитку господарства, про відбудову промисловості після Другої світової війни, про депортації, про переслідування інтелігенції, про дисидентство та правозахисний рух, про стан релігії та культури в цей період тощо. В книзі досить багато фактичного матеріалу, який доповнюється витягами з історичних джерел та ілюстраціями. Автори даного тому мають безліч своїх ґрунтовних праць про цей період, а тому у цій книзі лише короткі постулати їхніх праць, так званий скорочений зміст. Книга буде необхідною для студентів історичних факультетів, або всіх, хто цікавиться цим періодом в історії України.

384. **Босчко В.** Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан / В. Босчко, О. Ганжа, Б. Захарчук. – К. : Основи, 1994. – 168 с.

Розглядаються питання формування державних кордонів України в ХХ столітті, подаються маловідомі історичні документи часів Української Народної Республіки, Гетьманату та радянського періоду. Видання розраховане на науковців, викладачів вищих навчальних закладів, істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться історією України.

385. **Бойко О. Д.** Нариси з новітньої історії України (1985-1991 рр.) : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – К. : Кондор, 2004. – 375 с.

Знайомить читачів з різними підходами до оцінки модернізаційних процесів 1985-1991 рр., з альтернативними концепціями та моделями виходу з кризи. Рекомендується для школярів, абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

386. **Гунчак Т.** Україна: ХХ століття / Т. Гунчак. – К. : Дніпро, 2005. – 382 с.

У своїй книзі автор – відомий науковець, культурний і громадський діяч Тарас Гунчак висвітлює найдраматичніші періоди змагань української спільноти за побудову самостійної і незалежної Української держави впродовж ХХ століття.

387. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2001. – № 1 (16) : Спецвипуск : «Чорнобильська трагедія в документах та матеріалах». – 411 с.

Спецвипуск журналу присвячено Чорнобильській трагедії. У ньому на основі раніше не оприлюднених документів Державного архіву Служби безпеки України висвітлено основні напрями діяльності органів державної безпеки з попередження та ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Документальну картину доповнюють спогади колишніх співробітників КГБ Української РСР - безпосередніх учасників подій.

388. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2002. – № 1 (18) : Справа «Всесоюзної військово-офіцерської контрреволюційної організації» (справа «Весна», 1930–1931 рр.) за документами Державного архіву Служби безпеки України. – 387 с.

У спеціальному випуску журналу на основі раніше не оприлюднених документів Державного архіву Служби безпеки України розповідається про історію створення радянськими органами державної безпеки однієї з найбільших за своїми масштабами групових кримінальних справ кінця 20-х – початку 30-х рр. XX ст. Значна увага приділяється висвітленню постатей головних обвинувачених за цією справою – колишніх генералів і офіцерів російської армії, які після революції 1917 р. стали військовими спеціалістами Червоної армії. Розкривається історичний контекст, що обумовив виникнення справи «Весна» – взаємини радянської влади з військспецами, зміни внутрішній політиці сталінського керівництва наприкінці 20-х рр. XX ст. (форсування індустріалізації, насильницька суцільна колективізація селянських господарств тощо), тісний зв'язок політичних репресій проти представників гуманітарної і технічної інтелігенції з розгромом «старих» військових кадрів.

389. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2001. – № 2 (17). – 548 с.

390. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2009. – № 2 (33). – 488 с.

391. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2009. – № 1 (32). – 304 с.

392. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2012. – № 2 (39). – 424 с.

393. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2014. – № 2 (43). – 544 с.

394. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2017. – № 2 (48). – 440 с.

395. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2018. – № 1 (49). – 352 с.

396. **З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ.** – 2018. – № 2 (50). – 240 с.

У журналі публікуються документальні матеріали архівів спецслужб, правоохоронних органів, біографічні нариси про діячів дисидентських (опозиційних) рухів 1960–1980-х рр. в Україні, які стали жертвами політичних репресій у СРСР, мартиролог імен загиблих у тюрмах і таборах НКВС. Всі повинні знати правду про ці страшні сторінки української історії.

397. **Історія України :** навч. посіб. для підготовки до іспитів / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. – К. : ЦУЛ, 2014. – 188 с.

У навчальному посібнику висвітлюються процеси появи державності на території України, починаючи з появи перших переселень на території сучасної України до процесу утворення незалежної держави. Рекомендується для абітурієнтів, студентів, а також для всіх тих, хто цікавиться історією України.

398. **Київ :** історичний огляд : карти, ілюстрації, документи / відпов. ред. А. В. Кудрицький. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1982. – 232 с.

Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

399. **Кремень В.** Україна: проблеми самоорганізації : Т. 1. Критика історичного досвіду / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : Промінь, 2003. – 384 с.

У даному виданні подається трактування проблем самоорганізації української держави. Висвітлюється питання суспільної трансформації, діалектичного «злиття» дилеми «Схід-Захід» шляхом культурно-політичного синтезу цивілізованих надбань кожного народу на просторі Європи.

400. **Літопис українського Донбасу. Донбас у 1931–1941 рр.** – Ічня : ПП «Формат», 2019. – 316 с.

Книга «Літопис українського Донбасу. Донбас у 1921–1941 рр.» присвячена періоду першої російсько-радянської окупації регіону, котра тривала від моменту остаточного придушення повстанського руху на початку 1920-х років і до появи військ німецьких нацистів в часи Другої світової війни. Цей період є вкрай важливим для історії регіону. Саме тоді відбулися такі знакові події, як колективізація села й Голодомор, становлення планової командно-адміністративної системи економіки в індустрії, нещадне визискування ресурсів та мешканців регіону

тоталітарним сталінським режимом сягнуло свого апогею, відбулося масове винищення інтелігенції та розпочалася жорстка русифікація сільських районів Донбасу. Ці події й досі даються взнаки. Хоча тією чи іншою мірою вони відбувалися не тільки на Донбасі, але їхній перебіг у регіоні мав свої характерні особливості, які є важливими для розуміння багатьох сучасних процесів.

401. **Лук'яненко Л.** Сповідь у камері смертника / Л. Лук'яненко. – 4-те вид. – К., 2011. – 136 с.

Левко Григорович Лук'яненко - всесвітньовідомий правозахисник, юрист, голова Української Гельсінської спілки, потім Української республіканської партії. Все життя присвятив боротьбі за права української нації, за незалежність і державність України. За нелегальну діяльність був засуджений до страти. У камері смертників довідався, що вирок змінено на 15 років концтаборів. Відбувши строк, не скорився і продовжував боротьбу. Новий вирок: 10 років таборів і 5 - заслання. На волю вийшов тільки 1989 року й одразу здобув перемогу на виборах до Верховної Ради УРСР та став народним депутатом. На цю книжку перетворилися шкільні зошити "в арифметику", потай списані у сибірському засланні в 1988-1989 рр.

402. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. V : 3 часів неволі : Соснівка-7 / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 512 с.

«3 часів неволі» – правдиві спогади про концтабірне життя політв'язнів-друзів і просто знайомих автора, адміністрацію, режим ув'язнення, роздуми про долю України та розмірковування над методами боротьби за її незалежність.

403. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. VI, книга друга : 3 часів неволі / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 448 с.

В шостому томі книжки «Шлях до відродження» не просто продовжує висвітлювати непросте життя політичних в'язнів тоталітарного московсько-комуністичного режиму по той бік колючого дроту, а й розкриває характери непересічних особистостей противників, прихильників, підневільних виконавців і випадкових жертв злочинної системи, проникає в глибину філософії представників різних течій борців проти імперії зла та пасивних її несприймачів.

404. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. VII : 3 часів неволі. Спогади і роздуми / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 448 с.

У сьомому томі своїх сумних і оптимістичних спогадів та доленосних роздумів «3 часів неволі» влаштовує небайдужому й допитливому читачеві змістовно

насичену й емоційно-напружену екскурсію в часі і просторі, наяву і в уяві, у «воронках» і «столипинах», на нарах і під нарами, а щонайбільше – в головах і серцях підмосковних катів і жертв тоталітарного комуністичного режиму.

405. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. VIII : Країна Моксель / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 552 с.

Восьмий том Левка Лук'яненка охоплює прикінцевий період його першого ув'язнення: етап із Мордовії на Урал у літку 1972 року, переведення до Владимирської в'язниці в 1974-му, психіатрична лікарня в Рибінську, знову Владимирський централ, звільнення 20 січня 1976 року в Чернігові.

406. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. X : Тут мій дух / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 688 с.

Хто шукає відповіді, чого минулі двадцять років Україна жила так, як жила, так у 10 томі «Тут мій дух» знайде відповіді: за зміною тематики побачить зміну світогляду суспільства.

407. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. XIII : Злочинна сутність КПРС-КПУ. Нюрберг-2. Придністров'я. Від хохла до українця. Телепередачі. Статті / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 448 с.

Англійський філософ Колінгвуд поділяє історію і філософію просто: історія описує факти, а там, де є пояснення, чому подія відбулася так, а не інакше, там є філософія. Якщо прийняти такий поділ, тоді праці Лук'яненка можна визначити як історико-філософські. Автор не обмежується завданням філософії – пошуком істини, а переходить до переконування читача боротись за державність, законність, справедливість, за українську мову, відродження, культури й духовності нації.

408. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. I : За Україну, за її волю... Сповідь у камері смертника. Вірую в Бога і в Україну. Нобелівські мрії. Листи / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 536 с.

Перший том містить три твори, статтю про висунення автора на здобуття Нобелівської премії миру та листи. Твори мають спільне фактологічне джерело – ув'язнення. Воно по-різному представлене в кожній праці, що збагачує весь том різними фактами, на підтримку яких автор показує своє і своїх друзів-політв'язнів розуміння причини арештів, слідство, суд і табірне й тюремне життя, яке було не покірним відбуттям терміну ув'язнення, а постійною боротьбою.

409. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. II : Не дам загинуть Україні! / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 616 с.

Левко Лук'яненко – відомий у світі український державний і політичний діяч – плекає в собі єдину думку: «Не дам загинуть Україні!». Тому другий том збірника «Шлях до відродження» його політичного доробку, роздумів, інтерв'ю, листів і має таку назву. Він зацікавить усіх, кому не байдужа доля нашої держави.

410. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. IX : З часів неволі : одержимі / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 648 с.

У дев'ятому томі спогадів Л. Лук'яненка охоплено 1976-1988 роки : два роки під адміністративним наглядом у Чернігові, створення Української Гельсинської групи, другий арешт 12 грудня 1977 року, десятирічне камерне ув'язнення в таборах особливо суворого режиму в Мордовії (с. Сосновка) та на Уралі (с. Кучино).

411. **Лупейко В. Ю.** Світочі і лжепророки : Есеї : навч. посіб. / В. Ю. Лупейко. – Львів: Вид-во М.П. Коць, 2004. – 468 с.

До книжки відомого письменника Віктора Лупейка увійшли історико-публіцистичні нариси-роздуми, літературознавчі розвідки про видатних українських інтелектуалів. У праці літератора, Заслуженого вчителя України здійснено спробу пильно, об'єктивно й неупереджено, з погляду сучасності та позицій людяності, спираючись на велику кількість історичних джерел, глянути на марксистсько-ленінські постулати та їхніх творців і гостро поставити питання: чому ж ця чужинецька ідеологія зазнала такої нищівної поразки на шляхах людського поступу? Автор прагне відповісти на це пекуче питання.

412. **Остання адреса = The Last Address** : в 3 т. / СБУ, Центр істор. політології ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАН України. До 60-річчя соловецької трагедії. – К. : Сфера, 1998. – Т. 2. – 286 с.

Другий том видання містить продовження науково-аналітичної розвідки «Шлях на Соловки», в ньому друкуються документи з тюремних справ, а також унікальні матеріали оперативної розробки соловецьких в'язнів, які дозволяють уявити і розкрити найпотаємніші сторони табірної побуту, переддень масових розстрілів у листопаді 1937 року, проливають світло на багато попередніх подій в Україні і в тодішньому СРСР.

413. **Радянська енциклопедія історії України.** Т. 1. Абазин-Державець. – К. : Головна ред. УРЕ, 1969. – 547 с.

Радянська енциклопедія історії України (РЕІУ) — перше енциклопедичне видання, присвячене історії українського народу, Української Радянської Соціалістичної Республіки. Енциклопедія виходить у чотирьох томах, де вміщено близько 9 тисяч статей, у тому числі понад 4 тисячі таких, які уперше друкуються в енциклопедичній літературі. Методологічною основою РЕІУ є теорія марксизму-ленінізму, рішення з'їздів Комуністичної партії Радянського Союзу і Комуністичної партії України, пленумів ЦК КПРС і ЦК КП України, документи міжнародних нарад комуністичних і робітничих партій. В енциклопедії висвітлюються питання марксистсько-ленінської теорії, розкривається зміст основоположних праць К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна, зокрема праць про Україну. Видання розповідає про багатовікову героїчну боротьбу українського народу за свою свободу і незалежність, за встановлення і зміцнення Радянської влади, за побудову соціалізму і комуністичного суспільства.

414. **Радянська енциклопедія історії України**, Т. 2 : Державін-Лестригони. — К. : Головна ред. УРЕ, 1970. — 580 с.

415. **Радянська енциклопедія історії України**. Т. 3. Летичів-Розкопки. — К. : Головна ред. УРЕ, 1971. — 573 с.

416. **Радянська енциклопедія історії України**. Т. 4. Розлив-Яцкевич. — К. : Головна ред. УРЕ, 1972. — 573 с.

417. **Сергієнко П. П.** Соборна Україна: від ідеї до життя / П. П. Сергієнко. — К. : Знання, 1993. — 64 с.

Аналізується зміст поняття «соборність». Простежується розвиток ідеї соборності на різних історичних етапах. Розглядаються шляхи розбудови соборної України у сучасних умовах.

418. **Сергійчук В.** Етнічні межі і державний кордон України. — 3-тє вид., допов. — К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. — 560 с.

На великому архівному матеріалі доктор історичних наук Володимир Сергійчук досліджує, як століттями царська, а потім більшовицька Росія, панська Польща, Австро-Угорська монархія, боярська Румунія здійснювали експансію щодо України, загарбували її історичні землі, нищили культуру, душу, мову.

419. **Смолій В. А.** Як і коли почала формуватися українська нація / В. А. Смолій, О. І. Гуржій. — К. : Наукова думка, 1991. — 112 с.

Автори ведуть цікаву розмову про важливе явище в історії українського народу – формування буржуазної нації, хронологічні витoki цього процесу, його найголовніші етапи, взаємозв'язки розвитку економіки і українського етносу, визначення національної території українців, етнічний склад та чисельність населення краю, прояви свідомості мас у боротьбі за волю і національну незалежність.

420. **Сорока М. М.** Світ відкриває Україну. Про зовнішню політику Української держави у 90-х роках ХХ століття. Статті. Документи. Коментарі / М. М. Сорока. – К. : Київська правда, 2001. – 782 с.

У книзі представлена широка панорама подій і найважливіші договірні документи, пов'язані з виходом на арену та першими зовнішньополітичними кроками незалежної України. Основу матеріалів книги складають нотатки, репортажі, есе автора про зарубіжні візити й переговори керівників України.

421. **Субтельний О.** Україна : історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 512 с.

Книга професора Йоркського університету в Торонто (Канада) українця за походженням Ореста Субтельного визнана на Заході кращим популярним викладом історії України англійською мовою. Дещо незвична для нашої аудиторії, вона викличе інтерес передусім нетрадиційною концепцією української історії, прагненням автора до наукової об'єктивності, неупередженістю позиції, зваженістю оцінок, а головне – своєю наскрізною ідеєю – ідеєю національного відродження України.

422. **Твій дім – Київ** : вісім розповідей про те, як столиця Радянської України перетворюється у місто зразкового побуту / розповіді записав В. Л. Жаров. – К. : Реклама, 1976. – 139 с.

Ця книга – на кожен день. Цікавий пізнавальний матеріал поєднується у ній з довідковим, з різними практичними порадами, що стануть у пригоді всім киянам і гостям міста. Книга розповідає про те, як Київ перетворюється у зразкове місто, про те, який він сьогодні і яким буде в ... 2000 році. Йдеться про столицю України радянського періоду розвитку у другій половині ХХ ст.

423. **Турченко Ф. Г.** Новітня історія України : підручник для 11 кл. : Ч. 2 : 1939-2001 / Ф. Г. Турченко, П. П. Панченко, С. М. Тимченко. – 4-те вид., доопрац. та допов. – К. : Генеза, 2003. – 384 с.

У посібнику подано виклад подій в Україні від початку Другої світової війни до початку ХХІ ст. Багато уваги у підручнику приділяється питанням, недостатньо висвітленим і спотвореним або сфальсифікованим офіційною радянською історіографією: особливостям соціально-економічного й політичного розвитку України в роки радянської влади, впливу тоталітарної системи на культурно-ідеологічні процеси в республіці

424. Українське державотворення: Невитребуваний потенціал : словник-довідник / О. М. Мироненко, Ю. І. Римаренко, І. Б. Усенко, В. А. Чехович ; за ред. О. М. Мироненка. – К. : Либідь, 1997. – 560 с.

Висвітлюється складний і суперечливий процес визрівання національно-державницької ідеї, чималий позитивний і негативний досвід наших пращурів у спробах формування власної держави – від Київської Русі до здобуття Україною незалежності. Для істориків, правознавців, політологів, викладачів вищої і середньої школи, студентів.

425. Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда.../ упоряд. : В. І. Сергійчук, І. В. Пасько; вступ. ст. ; за заг. ред. В. Сергійчука. – Вишгород : ПП Сергійчук, 2013. – 710 с.

Ідея підготовки книги належить д. і. н. , професору Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, 2000–2007 рр. директору Центру українознавства В. І. Сергійчуку. Реалізацію задуму здійснив невеличкий колектив колег. До довідника увійшли розповіді про вихідців з України, які з початку заснування Санкт-Петербургу брали активну участь не тільки у будівництві міста, а й в створенні його архітектурних ансамблів, збагачували культуру і мистецтво, робили великі наукові відкриття. Словник засвідчує потужний потенціал Українського Санкт-Петербурга. Для підготовки статей були використані матеріали Пушкінського дому, Бібліотеки РАН, Публічних бібліотек, державних військових архівів тощо.

РОЗДІЛ 7. Україна – незалежна держава

426. «Братня» навала. Війни Росії проти України ХІІ-ХХІ ст. / В. Брехуненко, В. Ковальчук, М. Ковальчук, В. Корнієнко. – К., 2016. – 248 с.

У книзі в науково-популярному форматі розглядаються численні російсько-українські війни включно з Вітчизняною війною українців за незалежність, яка розпочалася зі вторгнення російських окупантів в Україну в лютому 2014 р.

427. **Авдеенко А.** История Запорожжя. – Запорожье : Агенство Орбита-ЮГ, 2013. – 272 с.

В своей книге академик Украины Андрей Авдеенко, на основе глубокого анализа древней Истории убедительно доказывает, что истоки Европейской цивилизации зарождалась на Порогах Днепра, особенно в ее нижней части. Поэтому книга носит название «История Запорожжя».

428. **Академія ДПС України. Історія і сучасність.** – К. : АДЕФ-Україна, 2001. – 148 с.

Український торф'яний технікум, Ірпінський гірничо-паливний технікум, Ірпінський індустріальний технікум-коледж, Ірпінський фінансово-економічний коледж, Український фінансово-економічний інститут. Саме на такому ґрунті і зросла Академія.

429. **Алексеев Ю. М.** Історія України : навч. посіб. / Ю. М. Алексеев, А. Г. Вертегел, В. М. Даниленко. – К. : Каравела, 2004. – 256 с. – (Вища освіта в Україні).

Викладено основні положення програми курсу історії, контрольнотренувальні питання, коротку хронологію історії, а також методичні поради тим, хто готується до екзамену або тестування - допомогти абітурієнтам і студентам в підготовці до іспиту з історії. Матеріал подається стисло і лаконічно, завдяки чому за короткий час читачі мають змогу відновити і систематизувати знання х історії. насичена новими фактичним матеріалом книга буде корисною всім, хто цікавиться історією.

430. **Багацький В. В.** Історія України : підруч. / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2010. – 388 с.

Автори цього підручника склали його з урахуванням сучасних досягнень в історичній науці як в Україні, так і в світі. Предмет історії – це суспільство в усій його повноті, взаємозв'язку, взаємообумовленості його компонентів – матеріального, економічного, соціального життя та людини – в природному, соціальному, історичному контексті. Глибоке й професійне вивчення історії стало нагальною потребою. Однією з найважливіших функцій вітчизняної історії є формування світогляду громадянина, патріота своєї батьківщини. В підручнику розглянуть основні періоди формування території, суспільства і держави України та політичні, економічні, соціальні і духовні проблеми її розвитку. Рекомендується

учням шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів, а також студентам, аспірантам і викладачам вузів України.

431. **Беліков О. М.** Перлини України / О. М. Беліков. – 2-ге вид. – Харків : Книжк. клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. – 208 с.

У книжці зібрана і структурована інформація про популярні туристичні об'єкти, побачити які приїжджають мандрівники не лише з усієї країни, а й із-за кордону. Крім того, тут описані і маловідомі пам'ятки, що незаслужено залишаються в тіні загальної уваги. Тож серед сотні чудес України для кожного читача знайдеться своє, яке вразить уяву або навіть стане метою нової подорожі. Ознайомившись із книгою, а ще краще – відвідавши перлини України самостійно, ви складете загальне уявлення про країну, що вражає розмаїттям історичних і культурних шарів.

432. **Білоцерківський В. Я.** Історія України : навч. посіб. / В. Я. Білоцерківський. – 3-тє вид. , випр. і допов. – К. : ЦУЛ, 2007. – 536 с.

У пропонованому навчальному посібнику на основі досягнень гуманітарних наук кінця ХХ - початку ХХІ ст. переосмислюється історичне минуле України, висвітлюються як події сивої давнини, так і недавні (виклад українського історичного процесу завершено у 2006 р.). У виданні здійснюється об'єктивне, правдиве, без стереотипів, міфологізації та місцевого «зверх патріотизму» висвітлення найважливіших подій історії нашої Батьківщини - України, її державності та духовності. Сформульовано власні точки зору на окремі історичні явища. Для студентів вищих навчальних закладів.

433. **Бойко О. Д.** Історія України (запитання і відповіді) / О. Д. Бойко. – К. : Академія, 1997. – 320 с. – (Альма-матер).

Цей підручник стане у пригоді учням та студентам у систематизації знань, осмисленні історичних подій, виробленні навиків аналітичної роботи допоможе глибше і об'ємніше зрозуміти історичні закономірності.

434. **Бойко О. Д.** Історія України : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-тє вид., випр., допов. – К. : Академвидав, 2006. – 688 с. – (Альма-матер).

У процесі підготовки до друку цього видання уточнено деякі формулювання, розширено, конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдності та суперечностях різноманітних тенденцій з осмисленням їх витоків.

Проаналізовано сучасні політичні, соціально-економічні, духовні процеси і тенденції, висвітлено причини, суть і наслідки помаранчевої революції.

435. **Бойко О. Д.** Історія України : підруч. / О. Д. Бойко. – 5-те вид., допов. – К. : Академвидав, 2014. – 720 с. – (Альма-матер).

У п'ятому виданні підручника є компактність, лаконічність, концептуально-сміслова самодостатність, аналітичність, системне, науково коректне мислення автора. Уточнено деякі формулювання, розширено, конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдностях і суперечностях різноманітних тенденцій.

436. **Бойко О. Д.** Історія України : посіб. / О. Д. Бойко. – 2-ге вид., допов. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – 656 с. – (Альма-матер).

Конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдностях і суперечностях різноманітних тенденцій з осмисленням їх витоків, обумовленості мотивів вчинків конкретних історичних постатей. Виклад подій доведено до середини 2001 р.

437. **Бойко О. Д.** Історія України : посіб. : Тести. Запитання. Завдання / О. Д. Бойко. – К. : ВЦ «Академія», 1998. – 256 с.

Посібник для учнів 10-11 класів, абітурієнтів та студентів. Даний посібник внесено до списку рекомендованих джерел для формування щорічних тестових запитань ЗНО, ефективно допомагає абітурієнтам при підготовці до тестування.

438. **Болгов В.** Новейшая история Украины. Имена. Свершения. Творчество. Донецкий край / Украинская академия геральдики, товарного знака и логотипа. Украинское научное общество геральдики и вексиллологии / В. Болгов, И. Болгов. – К. : «Полиграфкнига», 2005. – 256 с.

Проект «Новейшая история Украины: имена, свершения, творчество» призван привлечь внимание к современникам, которые составляют интеллектуальный и кадровый потенциал Украины. В издании увековечены имена личностей и организаций, сыгравших значительную роль в жизни страны и представлены исчерпывающую общественно значимую информацию о них. В книге отражена стратегия личностного и профессионального успеха людей, родившихся, живущих и работающих на Донецкой земле.

439. **Борець Ю.** Незборимі русичі-українці / Ю. Борець ; Б-ка молод. Українця, Фундація Ю. Борця, Наук. відділ всеукраїн. братства УПА. – Львів: Логос, 2000. – 80 с.

Всім, хто цікавиться історією Батьківщини від стародавніх днів до сьогодення. Особливу увагу автор приділяє ХХ ст., Другій світовій війні, визвольним змаганням 20-60 рр. та часу національного відродження.

440. **Бороденко О. А.** Історія України : тест. завдання / О. А. Бороденко. – К. : Вид. дім «ПАЛИВОДА А. В.», 2008. – 128 с.

Відповідно до завдань навчальної дисципліни «Історія України», тестовий контроль сприятиме ефективному перевірненню та успішному опануванню курсу історії України. Він спрямований на поглиблення знань і розвинення вмінь й навичок щодо аналізу фактів та подій, кращого опанування понятійного фундаменту і хронології подій. Зокрема, зорієнтований так, щоби навчити виокремлювати основний матеріал та причиново-наслідкові зв'язки, доходити логічних висновків, опрацьовувати історичні документи. У цьому виданні містяться основні тести з навчальної дисципліни «Історія України», які охоплюють період з найдавніших часів до сьогодення. Тестові завдання складені за темами, наприкінці видання подаються правильні варіанти відповідей на них.

441. **Брехуненко В.** Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле / В. Брехуненко. – К., 2017. – 280 с.

У книзі за допомогою наукових аргументів спростовуються ключові російські міфи про Україну та українську історію. Проаналізовано ідеологічну спрямованість кожного міфу, історичне підґрунтя російських спекуляцій, обґрунтовано підстави заперечення спотворених образів нашого минулого, цілеспрямовано нав'язуваних Москвою ось уже протягом кількох століть.

442. **Буштрук О. В.** Історія України : навч. посіб. / О. В. Буштрук. – Харків : Країна мрій, 2009. – 248 с. – (Готуємось до зовнішнього незалежного оцінювання).

Теоретичний матеріал відповідає оновленій програмі зовнішнього незалежного оцінювання з історії України. Структура посібника дозволяє ефективно користуватися ним як на уроках, так самотійно. Призначений для учнів 10 - 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, абітурієнтів: вчителів історії.

443. **Верстюк В. Ф.** Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронологічний довідник / В. Ф. Верстюк, О. М. Дзюба, В. Ф. Репринцев. – К. : Наук. думка, 1995. – 687 с.

Довідник є найповнішим зібранням фактографічного матеріалу історії України, впорядкованого за хронологічним принципом. Він відтворює декілька тисяч визначних подій українського минулого від архаїчних часів до сучасності. Читач знайде в ньому інформацію про археологічні культури, розселення слов'янських племен, політичне життя, розвиток економічних відносин та культури України. Особливу увагу приділено подіям, пов'язаним з процесами українського державотворення, Київській та Галицько-Волинській державам, Визвольній війні під проводом Б. Хмельницького, Українській Народній Республіці, Українській державі, Західно-уїфаїнській Народній Республіці. Автори відстежують найголовніші події історії УРСР, сучасне Україну, пов'язане із здобуттям нею незалежності. Події минулого України розглядаються в контексті світової історії. Для істориків, суспільствознавців, викладачів, аспірантів, студентів, всіх, хто цікавиться минулим України.

444. **Видатні постаті України** : біогр. довід. – К. : МАУП, 2004. – 872 с.

Висвітлюються життя та творчість понад 200 видатних осіб України, які своїми науковими, політичними та громадськими здобутками піднесли престиж України, своїми діями в "український період" життя і діяльності сприяли науковому, соціальному та політичному розвитку нашої держави. Для науковців, викладачів, студентів і широкого загалу читачів.

445. **Власов В. С.** Історія України : навч. посіб. для заг. осв. навч. закл. 10 кл. / В. С. Власов, С. В. Кульчицький. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 256 с.

Цей підручник стане у пригоді учням 10 класів та студентам у систематизації знань, осмисленні історичних подій, виробленні навиків аналітичної роботи допоможе глибше і об'ємніше зрозуміти історичні закономірності.

446. **Волинь** : енциклопедичний довідник / уклад. В. Болгов, І. Болгов. – К. : Інститут біографічних досліджень, 2006. – 320 с. – (Новітня історія України).

Енциклопедичний довідник включає в себе історію розвитку регіону від X ст. до наших днів та присвячених найважливішим подіям багатовікової історії Волині, її містам і селам, історичним і сучасним адміністративним районам краю, природі. У книзі вміщено багато довідок про міські вулиці, пам'ятки архітектури, археології,

писемної культури, меморіальні об'єкти, великі підприємства та різні установи. Широко подано інформацію про відомих осіб, життя і діяльність яких були тісно пов'язані з Волинню.

447. **Воронянський О. В.** Історія України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Воронянський. – Харків : Парус, 2006. – 544 с. – («ШАНС» Школярам, абітурієнтам, студентам).

У посібнику наведено методичні та інформаційні матеріали до семінарських занять з курсу «Історія України». Хронологічно й тематично охоплено всі періоди вітчизняної історії, починаючи з найдавніших часів і до сьогодення. Для науковців, викладачів, студентів і широкого загалу читачів.

448. **Воропаєва В. В.** Хрестоматія з історії України : практ. довідник / В. В. Воропаєва. – Харків : ФОП Співак В. Л., 2010. – 464 с.

Посібник «Хрестоматія з історії України » покликаний не тільки поглибити та закріпити знання, отримані в ході вивчення шкільного курсу, але й виробити навички самостійного аналізу історичних подій. Структура навчального посібника надзвичайно чітка: весь матеріал поділено за темами, які відповідають навчальній програмі, затвердженій Міністерством освіти і науки України. До кожного документа, який увійшов до окремої теми, автором-упорядником дібрані питання та завдання, спрямовані на розпізнавання історичних подій, а також на розвиток дослідницького підходу до вивчення історії. Рубрики «Довідка» та «Словник» — допоможуть краще систематизувати знання з історії, засвоїти або пригадати подану у тексті інформацію, збагатити ерудицію та заохотити до самостійного осмислення історичних процесів. Видання розраховане на старшокласників та абітурієнтів, а також студентів першого курсу та вчителів історії України.

449. **Герасименко О.** Майдан після Майдану / О. Герасименко. – К. : ВПОЛ, 2016. – 135 с.

Написати цю книгу мене надихнуло сором'язливе замовчування подій на Майдані Незалежності після Революції Гідності. Тим більш, що все частіше можна почути, що Революція ще не закінчилася, вона продовжується. Для багатьох учасників тих подій ще тоді, в лютому 2014 року, було це зрозуміло. Але довелося вибирати: або воювати, або тиснути на владу. Частина активістів залишилася на Майдані. Не всі їх розуміли, багато образливих слів доводилося вислуховувати. Ціле спекотне літо майданівці намагалися контролювати владу, підштовхувати її до

реальних дій та проведення реформ. Однак встояти проти "системи" Майдан не зміг. Тому Революцію ще не закінчено і ми повинні завершити розпочату справу.

450. **Гісем О. В.** Історія України : опорні схеми, таблиці, коментарі / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – 2-ге вид., випр., допов. і перероб. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. – 488 с.

Видання містить навчальний матеріал у вигляді таблиць, схем, діаграм, коментарів зі шкільного курсу історії України, що повною мірою відповідає навчальній програмі. Видання розраховане на старшокласників та абітурієнтів, а також студентів першого курсу та вчителів історії України.

451. **Гісем О. В.** Історія України : довідник / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – Харків : Вид-во «Ранок», 2009. – 480 с.

Матеріали довідника сформовано відповідно до програми з історії України для загальноосвітніх навчальних закладів та програми зовнішнього непокладу оцінювання з історії України. Довідник містить докладний огляд подій історії України від найдавніших часів до сьогодення. Для учнів шкіл, ліцеїв, гімназій та абітурієнтів, студентів вищих навчальних закладів, учителів.

452. **Гісем О. В.** Історія України : довідник для учнів та абітур. / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – вид. 2-ге, доповн. і перероб. – Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2008. – 576 с.

У довіднику викладено теоретичний матеріал зі шкільного курсу історії України (7-11 класи) дано тлумачення основних історичних понять і термінів. Довідник містить докладний огляд подій історії України від найдавніших часів до сьогодення. Для учнів шкіл, ліцеїв, гімназій та абітурієнтів, студентів вищих навчальних закладів, учителів.

453. **Гісем О. В.** Історія України : навч.-практ. довідник / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – Харків : Вид-во «Ранок», 2013. – 400 с.

Посібник містить виклад усіх навчальних тем шкільного курсу історії України, передбачених чинною навчальною програмою. Кожний розділ посібника містить хронологію суспільно-політичного, соціально-економічного, зовнішньополітичного та культурного розвитку держави, що дозволяє як найповніше уявити життя людей в усі періоди нашої історії. Посібник допоможе систематизувати й поглибити знання, якісно підготуватися до уроку, успішно скласти будь-який іспит та пройти зовнішнє незалежне оцінювання. Тренувальні тестові завдання дозволять систематично, при

вивченні кожної теми, готуватися до екзамену. Вони спрямовані як на перевірку розуміння змісту навчального матеріалу, так і на спонукання учнів до аналізу та оцінки поданої інформації. Призначено для учнів загальноосвітніх шкіл, абітурієнтів та вчителів історії.

454. **Гісем О. В.** Історія України : довідник + тести : повний повторювальний курс, підгот. до зовнішн. незал. оцінюв. / О. В. Гісем. – 4-те вид., допов. та перероб. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., Абетка, 2012. – 612 с.

Висвітлено Історію України від найдавніших часів до сьогодення: складні, неоднозначні перипетії, діяльність видатних осіб, соціально-економічні, політичні, етнічні, культурні аспекти. Матеріал довідника сформовано відповідно до програми з історії України. Пропонований посібник є інтегрованою розробкою, що поєднує теоретичні відомості з історії України від найдавніших часів до наших днів та систему тестових завдань, які охоплюють усі розділи шкільного курсу історії. Кожна із запропонованих тем розпочинається хронологією подій.

455. **Греченко В. А.** Історія України. Всесвітня історія : довідник для старшокласників, випускників та абітурієнтів / В. А. Греченко. – Харківт : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. – 640 с.

У довіднику подано відповіді на всі основні питання вступних іспитів з «Історії» та нормативного курсу «Історія України» для абітурієнтів щодо політичних і соціально-економічних аспектів розвитку нашої країни з найдавніших часів і до 2002 року включно, а також висвітлено основні проблеми всесвітньої історії XX та початку XXI століть, розвиток у цей період США, Японії, Німеччини, Франції, Росії та інших країн.

456. **Грицак Я.** Розмови про Україну / Ярослав Грицак – Іза Хруслінська ; [пер. з пол. Б. Матіяш]. – 2-ге. вид. – К. : Дух і Літера, 2018. – 359с. – Дод. тит. арк. пол. – Пер. изд. : Ukraina. Przewodnik krytyki politycznej / z Jarosławem Hrycakiem rozmawia Iza Chruślińska. – Gdańsk, Warszawa, 2009.

Ця книга є третя з ряду розмов Ізи Хруслінської з українськими інтелектуалами. Перші дві були з Оксаною Забужко та Йрсифом Зісельсом. Але ця книга була хронологічно першою - вона була видана польською мовою ще у 2009 р. Головною темою розмови є придатність історії для розуміння того, що робиться в Україні і з Україною в останні десятиліття. Особливий наголос мають відносини України з її історичними сусідами – поляками і росіянами, а також українсько-єврейські взаємини. Але передусім йдеться про історичний вимір теперішніх проблем і

викликів, з якими стикається Україна, – і наскільки знання історії дає можливість зрозуміти майбутні сценарії розвитку. Оскільки польське видання вийшло майже десять років тому, то багато чого у цій книзі передумано і переписано, зокрема з'явився новий розділ про розвиток подій за останнє неповне десятиліття.

457. **Губарев В. К.** Історія України : довідник школяра і студ. / В. К. Губарев. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 640 с.

Це видання являє собою універсальний довідник з історії України, укладений відповідно до шкільної програми, затвердженої Міністерством освіти і науки України. У цьому довіднику учні можуть знайти всю необхідну інформацію з курсу «Історія України»: тлумачення історичних термінів, стислий огляд найважливіших подій, біографії відомих політичних діячів, а також видатних воєначальників, ватажків народних повстань, учених, письменників, художників та інших діячів української культури. Для зручності користування весь матеріал довідника розміщено окремими блоками за темами курсу та подано у хронологічному порядку.

458. **Губарев В. К.** Історія України : конспект лекцій для студ. і викл. / В. К. Губарев. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 352 с.

Пропоноване видання являє собою розширений конспект лекцій з історії України. Дев'ять ключових тем охоплюють найважливіші періоди вітчизняної історії - від епохи первіснообщинного ладу до початку ХХІ століття. Посібник містить аналіз найбільш складних для розуміння проблем, акцентує увагу студентів на наявності в історичній науці різних точок зору щодо тих чи інших подій, явищ, дійових осіб. Спираючись на широке коло різних за якістю джерел, автор прагнув уникнути тенденційності при відборі матеріалу і міфотворчості - при інтерпретації історичних фактів. Справжній конспект лекцій розрахований насамперед на викладачів і студентів вищих навчальних закладів, проте він може бути корисний і вчителям загальноосвітніх шкіл, а також всім, хто цікавиться історією України.

459. **Губарев В. К.** История Украины : конспект лекций для студентов и преподавателей / В. К. Губарев. – Донецк : ООО ПКФ БАО, 2006. – 384 с.

Предлагаемое издание представляет собой расширенный конспект лекций по истории Украины. Девять ключевых тем охватывают важнейшие периоды отечественной истории — от эпохи первобытнообщинного строя до начала ХХІ века. Пособие содержит анализ наиболее сложных для понимания проблем, акцентирует внимание студентов на наличии в исторической науке различных точек зрения относительно тех или иных событий, явлений, действующих лиц. Опираясь

на широкий круг різних по якості джерел, автор намагався уникнути тенденційності при виборі матеріалу і виготовлення міфів — при інтерпретації історичних фактів. Наразі конспект лекцій розрахований насамперед на викладачів і студентів вищих навчальних закладів, однак він може бути корисним і вчителям загальноосвітніх шкіл, а також всім, хто цікавиться історією України.

460. **Гудзь В. В.** Історія України : підруч. для студентів вищ. навч. закладів неісторичних спеціальностей / В. В. Гудзь. — К. : Слово, 2003. — 616 с.

У підручнику подано загальну характеристику історії України по періодах, висвітлено процес становлення української державності, широкую панораму історичного минулого українського народу. Авторський колектив зробив акцент на політичному аспекті історії України. Для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів

461. **Гусак С. В.** Історія України. Всесвітня історія XX-XXI століть (новітня історія) : довідник старшокласника та абітурієнта / С. В. Гусак. — Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. — 368 с. — (Старшокласнику та абітурієнту).

У довіднику подано відповіді на всі основні питання вступних іспитів з «Історії» та нормативного курсу «Історія України» для абітурієнтів щодо політичних і соціально-економічних аспектів розвитку нашої країни з найдавніших часів і до подій (помаранчевої революції), а також висвітлено основні проблеми всесвітньої історії XX та початку XXI століть, розвиток у цей період США, Японії, Німеччини, Франції, Росії та інших країн.

462. **Гусєв В. І.** Історія України : навч. посіб. / В. І. Гусєв, Ю. О. Калінцев, С. В. Кульчицький ; за ред. С. В. Кульчицького. — К. : Вища школа, 2003. — 431 с.

Містить ґрунтовний і неупереджений виклад основних проблем історії України. Популярно викладено концепції вітчизняної історії, опрацьовані науковцями Інституту історії України НАН України та вищих навчальних закладів.

463. **Денисюк В.** Волинь. Події, факти, цифри. Туристичні маршрути / В. Денисюк. — Луцьк : Надстир'я, 1997. — 144 с.

Волинь вважається одним із найбільш привабливих регіонів України серед туристів. Воно й не дивно, адже на цій місцевості дійсно є на що глянути. Це древня земля, що розташовується в басейнах річок Західний Буг і Прип'ять. На її території

розташовуються 220 озер, приблизно 130 річок. Не варто забувати й про популярні Шацькі озера.

464. **Джерела революції** : збірка статей про справу 9 березня 2001 року. – Львів : Сполом, 2005. – 168 с.

Видання є збіркою газетних статей про події, що відбувалися навколо двох провінційних хлопців під час перебігу акції «Україна без Кучми». Описано життя цих хлопців упродовж судових процесів і перебування за колючими дротами Київських в'язниць, що дає змогу читачеві зробити певні висновки.

465. **Дзюба І. М.** Україна перед Сфінксом майбутнього / І. М. Дзюба. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 35 с.

Квінтесенція думки-ідеї, якою пронизаний виступ-лекція вченого зі світовим ім'ям, академіка НАН України І. Дзюби, в постулаті, що лише тоді, коли вітчизняна культура задаватиме тон інтелектуальному та духовному життю свого суспільства, Україна знаходитиме власну відповідь на виклики ХХІ століття і третього тисячоліття.

466. **Діак І. В.** Українське відродження чи нова русифікація : наук. вид. – К. : Гранослов, 2000. – 304 с.

У роботі автор досліджує та осмислює витoki сучасного важкого становища української мови в нашому суспільстві. На основі принципів об'єктивності й історизму подається докладний аналіз переслідувань української мови протягом століть та політики денаціоналізації нашого народу з боку різних загарбників. Викривається справжня сутність апологетів двомовності в Україні як слухняних виконавців волі чужинців.

467. **Діак І. В.** Українська національна ідея: Шлях до великої України : наук. вид. / І. В. Діак. – К. : Білоцерківська книжкова фабрика, 2005. – 334 с.

Книга присвячена темі української нації та національної ідеї. Вона містить детальний науковий огляд проблеми історії та формування нації, її еволюційного розвитку, а також відображає спектр існуючих думок щодо української національної ідеї. Окремо подається порівняльний аналіз національних ідей інших народів та приклади їх безпосереднього впливу на історичні долі цих народів.

468. **Жадько В. О.** Благословенне Святим Миколаєм / В. О. Жадько. – К. : Департамент, 2000. – 564 с. – (Відродження майбутнього).

У представленій книзі маловідомі факти становлення міста Миколаєва тісно переплітаються з розповідями про діяльність видатних мешканців. Зокрема, подано уривки з епістолярної спадщини композитора Миколи Аркаса, а також його спогади про подорож до Одеси, знайдені в архівному номері журналу «Рідний край»..

469. **Жулинський М.Г.** Духовна спрага по втраченій батьківщині / М. Г. Жулинський. – 2-ге вид. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2002. – 67 с.

На суд читача представлено дві статті відомого українського вченого Миколи Жулинського, в яких, незважаючи на зовнішню відмінність, виразно простежується потужна думка-ідея: повернення до замулених джерел національної ідеї; української державності, нашої історії та куль тури. Одна із цих статей «Як вгамувати духовну спрагу, або Пошуки шляхів набуття втраченої Батьківщини» була виголошена 1 вересня 2000 року як загальноуніверситетська лекція в Національному університеті «Киево-Могилянська академія».

470. **Заруба В. М.** Історія України (з найдавніших часів до сьогодення) : навч. посіб. для абітур. / В. М. Заруба, Р. Ю. Васковський. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2005. – 484 с.

У посібнику висвітлено історію України від найдавніших часів до сьогодення. На основі джерел та аналізу історіографії авторським колективом лаконічно викладено основні віхи історії України, основні періоди формування території, суспільства і держави України та політичні, економічні, соціальні і духовні проблеми її розвитку. Адресований студентам різних спеціальностей, для глибшого вивчення минувшини та сучасності українського народу.

471. **Зарубіжні українці** : довідник. – К. : Вид-во «Україна», 1991. – 252 с.

У довіднику розкриваються політичні, соціально-економічні причини еміграції з України на різних етапах її історії, дається демографічна характеристика, висвітлюються економічне та політичне становище українських етнічних груп за рубежом, їх роль і місце в соціально-економічній структурі США, Канади, інших країн поселення.

472. **Зборовський А. І.** Історія Ірпінського краю / А. І. Зборовський. – К. : Прометей, 2017. – 228 с.

Вперше цілісно подано історичну канву подій Української революції 1917-1920 рр., колективізацію, Голодомор. До цього ми мали лише певні уривки. Загалом книга не тільки про Ірпінь. Тут про всі навколишні околиці: Бучу, Гостомель,

Ворзель і Коцюбинське. Цікаві фото, старі і сучасні. В останньому розділі коротко переповідаються усі інфраструктурні зміни, які сталися в місті за останні кілька років: від парків і доріг, до амбулаторій, майданчиків і стадіонів.

473. **Земерова Т. Ю.** Історія України / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – 3-тє вид., допов. та перероб. – Харків : ФОП Співак Т. К., 2010. – 448 с. – (Практичний довідник).

Пропонований практичний довідник покликаний освітити та розширити знання, отримані в ході вивчення шкільного курсу з історії України, а також допомогти долучитися до активної самостійної роботи. Хронологічно теми посібника охоплюють період від найдавніших часів до сьогодення. Оригінальна структура навчального посібника надзвичайно чітка, матеріал викладено в якісній і доступній формі. Різноманітні рубрики: «Історичний портрет!», «Це цікаво!», «Словник!» — стимулюють зацікавленість предметом, розширюють кругозір, збагачують ерудицію, заохочують до самостійного осмислення історичних процесів. Розміщені в кінці кожної теми тестові завдання допоможуть підготуватися до тематичних і підсумкових атестацій та зовнішнього оцінювання. Видання розраховане на старшокласників, абітурієнтів, а також студентів першого курсу та викладачів вищих навчальних закладів.

474. **Земерова Т. Ю.** Історія України : схеми і таблиці : хронолог. табл. / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Харків : ФОП Співак В. Л., 2010. – 512 с.

У посібнику подано основні етапи розвитку людства. Хронологічні теми охоплюють період від прадавніх часів до сьогодення, при цьому приділяється увага як політичним і військовим подіям, розвитку господарства й промисловості, так і розвитку культури, освіти, релігії. Автори не лише подають перелік історичних подій, а й наводять причинно-наслідкові зв'язки між ними, вказують на їхні позитивні й негативні наслідки. Наприкінці посібника подано хронологічну таблицю, що містить всі значимі події за зазначений період і допомагає вибудувати чітку послідовність історичного ланцюга, чим значно полегшує розуміння суті предмета.

475. **Земерова Т. Ю.** Історія України : за прогр. основної і старшої школи + профільний рівень / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Харків : ФОП Співак Т. К., 2012. – 832 с. – (Практичний довідник).

Структура і зміст посібника повною мірою відповідають вимогам чинної навчальної програми для основної та старшої (академічний і профільний рівні)

школи. Пропонований практичний довідник покликаний освітити та розширити знання, отримані в ході вивчення шкільного курсу з історії України, а також допомогти долучитися до активної самостійної роботи. Видання розраховане на старшокласників, абітурієнтів, а також студентів першого курсу та викладачів вищих навчальних закладів.

476. **Золотоверхий К.** : фотоальбом. – К. : Спалах, 1995. – 158 с.

Фотоальбом-книга «Золотоверхий Київ» має фото та описи більше 100-та визначних та історичних місць Києва. Є багато унікальних, рідкісних, на яких місто постає в руїнах, таким, яким його побачили сучасники та автори цих знімків. Фотоальбом зацікавить і фахівців-києвознавців, і простих киян, яким небайдуже їхнє місто.

477. **История Украинской ССР** : в 10 т. Т. 10 : 60-е - начало 80-х годов / гл. ред. Ю. Ю. Кондуфор, И. И. Артеменко, Б. М. Бабий. – К. : Наукова думка, 1985. – 775 с.

Десятый том «Истории Украинской ССР» освещает деятельность трудящихся республики в 60-е — начале 80-х годов. На этом этапе развитого социализма в стране установились зрелые социалистические общественные отношения, решена в основном задача выравнивания уровней экономического развития советских республик. Обеспечено юридическое и фактическое равенство всех наций и народностей. Сформировалась новая историческая общность людей — советский народ. Великую жизненную силу продемонстрировал советский народ в период подготовки к празднованию знаменательного события в жизни нашей страны — шестидесятилетия образования СССР.

478. **История Украинской ССР** : в 10 т. Т. 9 : 1945-начало 60-х годов / гл. ред. Ю. Ю. Кондуфор, И. И. Артеменко, Б.М. Бабий. – К. : Наукова думка, 1985. – 582 с.

В томе освещается деятельность трудящихся Украинской ССР, добившихся под руководством Коммунистической партии значительных успехов в осуществлении планов хозяйственного и культурного строительства, подъема благосостояния народа в годы послевоенного восстановления и дальнейшего укрепления социализма. В книге показан неуклонный подъем экономики республики - составной части единого народнохозяйственного комплекса страны, расцвет украинской советской культуры, дальнейшее укрепление сотрудничества и дружбы народов СССР. Раскрывается участие трудящихся республики в борьбе советского народа за сохранение и укрепление мира во всем мире.

479. **История Украины. Всемирная история XX века** : пособ. для поступающих в вузы Украины / под ред. В. А. Румянцева. – Харьков : Право, 2000. – 400 с.

Пособие в соответствии с программой по истории состоит из двух частей: «История Украины» и «Всемирная история XX века». Содержит изложение истории Украины с древнейших времен по настоящее время.

480. **Ідентичність і пам'ять у пострадянській Україні** = Identity and memory in post-soviet Ukraine : монографія / відп. ред. М. Антонович. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 496 с.

В монографії розглядаються складні дискусійні проблеми ідентичності та пам'яті в сучасній Україні крізь призму істориків, філософів, правників, філологів та економістів.

481. **Історичний календар 2010** : наук.-попул. альманах / упоряд. : А. Денисенко, В. Денисенко, Р. Сосса, В. Тупкевич. – К. : Генеральна дирекція по обслуговуванню іноземних представництв, 2009. – Вип.13. – 384 с.

Календар історичних подій в Україні за 2010 рік. Вибори президента, вихід ФК «Шахтар» до 1/8 фіналу Ліги Чемпіонів, протести проти введення нового Податкового кодексу – про це, та багато іншого, Ви дізнаєтесь з цього історичного альманаху за 2010 рік.

482. **Історія Києва** : в 3 т., 4 кн. Т. 3, кн. 1 : Київ соціалістичний / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко. – К. : Наукова думка, 1987. – 474 с.

Книга охоплює період історії Києва від Великої Жовтневої соціалістичної революції до кінця 50-х років. Широко висвітлюється внесок трудящих Києва в боротьбу за встановлення і зміцнення Радянської влади на Україні, за перетворення міста в один з найбільших індустріальних центрів країни в роки перших п'ятирічок. Всебічно показані героїчна оборона Києва і наступальна операція радянських військ по звільненню міста в період Великої Вітчизняної війни, трудовий подвиг киян у відродженні та подальший розвиток економіки і культури столиці Радянської України.

483. **Історія Києва** : у 3 т., 4 кн. Т. 3, кн. 2. : Київ соціалістичний / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко. – К. : Наукова думка, 1987. – 474 с.

У книзі розкривається соціально-економічна і духовне життя Києва - столиці Радянської України - в період вдосконалення соціалізму. Аналізуються динаміка

господарського і культурного розвитку міста в 60 - середині 80-х років, внесок киян в створення матеріальних і духовних цінностей радянського народу. Показані інтернаціоналізація трудової, громадської життя киян, їх творча робота по перетворенню Києва в зразковий місто. Для істориків, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться історією Києва.

484. Історія поселень Броварського краю: від стародавніх часів і до сьогодення. – Бровари : Водограй, 2003. – 640 с. – (Броварська минувшина ; Кн. 3).

Численний авторський колектив уперше широкомасштабно відтворює історію сіл Броварського району, починаючи від стародавніх часів і до початку 2003 року, розповідає про найвідоміших уродженців краю та їхні славні здобутки.

485. Історія України / Р. І. Філіппенко, Н. М. Савченко, С. М. Куделко, О. К. Малютіна ; за ред. С. М. Смоленського. – К. : Алерта, 2013. – 352 с.

Посібник підготовлено відповідно до програми курсу «Історія України», затвердженої Міністерством освіти і науки України. Викладені основні питання історії українського народу від стародавніх часів до сучасності. Для найбільш ефективного засвоєння матеріалу в тексті наочно виділено головне, до кожного розділу наведені чіткі узагальнення, фрагменти цікавих першоджерел, тлумачення історичних термінів, біографічні відомості про видатних діячів України даного періоду, хронологічні таблиці та тестові завдання. Посібник також містить численні ілюстрації, наочні схеми, витяги з історичних документів та довідкову інформацію. Для студентів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації. Буде корисним учням шкіл, гімназій та всім, хто готується до зовнішнього незалежного оцінювання.

486. Історія України : навч. посіб. / кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – 2-ге вид., зі змін. – Львів : Світ, 1998. – 488 с.

Серед видань, присвячених історії України, пропонований читачеві навчальний посібник вирізняється як одна з перших спроб глибокого осмислення історичного минулого України з позицій досягнень гуманітарних наук кінця XX ст. Віддаючи належне давній історії, автори все ж основну увагу зосереджують на висвітленні подій і явищ XX ст., зокрема його другої половини (виклад подій у книзі завершено президентськими виборами 1994 р.). Видання позбавлене як стереотипів застійних часів, так і новітніх «патріотичних міфів», послідовно і всебічно висвітлює історію української державності, героїчної і трагічної боротьби за її утвердження, історію формування українського народу, його перетворення у сучасну націю.

487. **Історія України** : хронологія основних подій. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1996. – 112 с.

Довідкове видання містить хронологію основних подій, що відбулися в українських землях, починаючи з найдавніших часів і до сьогодні. У додатку читач знайде методичні поради для абітурієнтів, які готуються до екзамену або тестування з історії України.

488. **Історія України** : довідник школяра і студента. – Донецьк : БАО, 2004. – 624 с.

У довіднику учні можуть знайти всю необхідну інформацію з курсу «Історія України»: тлумачення історичних термінів, стислий огляд найважливіших подій, біографії відомих політичних діячів а також видатних воєначальників, ватажків народних повстань, учених, письменників, композиторів, художників та інших діячів української культури.

489. **Історія України** : навч. посіб. – Донецьк : Центр підгот. абітурієнтів, 1998. – 396 с.

Посібник містить виклад історії України від найдавніших часів до сьогодення. Матеріали розміщено у відповідності з проблемно-хронологічним принципом. Для студентів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації. Буде корисним учням шкіл, гімназій та всім, хто готується до зовнішнього незалежного оцінювання.

490. **Історія України** : навч. посіб. – К. : Центр підгот. абітурієнтів, 1998. – 396 с.

Посібник містить виклад історії України від найдавніших часів до сьогодення. Матеріали розміщено у відповідності з проблемно-хронологічним принципом. Буде корисним учням шкіл, гімназій та всім, хто готується до зовнішнього незалежного оцінювання.

491. **Історія України** : навч.-метод. посіб. для семін. занять / за ред. В. М. Литвина. – К. : Знання-Прес, 2006. – 460 с. – (Вища освіта XXI століття).

У посібнику наведено методичні та інформаційні матеріали до семінарських занять з курсу «Історія України». Хронологічно й тематично охоплено всі періоди вітчизняної історії, починаючи з найдавніших часів і до сьогодення.

492. **Історія України** : навч. посіб. для 11 класу / В. П. Шевчук, М. Г. Тараненко, Ф. Л. Левітас, О. В. Гісем. – 2-ге вид., перероб. – Запоріжжя : Прем'єр, 2003. – 368 с.

У процесі підготовки до друку цього видання уточнено деякі формулювання, розширено, конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдності та суперечностях різноманітних тенденцій з осмисленням їх витоків. Виклад подій доведено до середини 2001 р.

493. **Історія України** : підруч. / відп. ред. Ю.Сливка. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Львів : Світ, 2002. – 520 с.

Істотно доповнене та допрацьоване з урахуванням новітніх досягнень української і зарубіжної історичної науки видання відтворює історію України від найдавніших часів до початку ХХІ ст. Для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. Буде корисним для вступників до вищих навчальних закладів і студентів неісторичних спеціальностей.

494. **Історія України** : посіб. / за ред. Г. Д. Темка, Л. С. Тупчієнка. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – 480 с. – (Альма-матер).

Посібник містить ґрунтовний і неупереджений виклад основних проблем історії України. Висвітлено історію України від найдавніших часів до сьогодення. Значну увагу преділено розвитку науки і техніки. Для студентів технічних вузів.

495. **Історія України** : посіб. для абітур. та шк. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. – 332 с.

У посібнику вміщено стислі відповіді на вузлові питання історії України від найдавніших часів до наших днів. Розраховано на науковців, викладачів та всіх, хто цікавиться історією Кам'янця-Подільського епохи середньовіччя і ранньої модерної доби.

496. **Історія України** : хрестоматія / упоряд. В. М. Литвин. – К. : Наукова думка, 2013. – 1056 с.

У хрестоматії свідченнями джерел представлено наскрізний зріз української історії від найдавніших часів до сьогодення. Весь матеріал, в основу добору якого покладено авторський синтетичний підручник «Історія України», сконцентровано в окремих проблемно-хронологічних розділах відповідно до сучасної періодизації українського історичного процесу. Розглянуто такі аспекти суспільного життя, як політична, військова, дипломатична сфери, організація господарсько-економічної системи, соціальні, націотворчі, державотворчі та культурно-духовні процеси в їх еволюційних змінах і трансформаціях. Посібник розрахований на студентів і викладачів вишів, а також на широке коло читачів, які цікавляться історією України.

497. **Історія України. Документи. Матеріали** : посіб. / уклад., комент. В. Ю. Короля. – К. : Академія, 2002. – 448 с. – (Альма-матер).

Посібник містить документи і матеріали, а також коментарі до них, що висвітлюють події та явища з історії України від праукраїнських часів до сьогодення.

498. **Історія України** : хрестоматія : навч. посіб. для старшокл. та абітурієнтів / упоряд. : В. І. Гусєв, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай. – 2-ге вид., допов. – К. : Вища школа, 2005. – 415 с.

Вміщено документи і матеріали, які висвітлюють основні питання історичного розвитку українських земель із найдавніших часів до сьогодення. Розглянуто такі аспекти суспільного життя, як політична, військова, дипломатична сфери, організація господарсько-економічної системи, соціальні, націотворчі, державотворчі та культурно-духовні процеси в їх еволюційних змінах і трансформаціях. Посібник розрахований на студентів і викладачів вишів, а також на широке коло читачів, які цікавляться історією України.

499. **Історія України: нове бачення** : навч. посіб. – 2-ге., перероб. і допов. – К. : Альтернатива, 2000. – 464 с.

У посібнику подається короткий огляд вітчизняної історії в загальному контексті розвитку світової цивілізації. З сучасних методологічних позицій осмислюється величезний фактичний матеріал. Узагальнюються кращі здобутки історіографії, а також нові факти, запозичені в таємних архівах після їх відкриття 1991 року. Посібник розрахований на учнів старших класів, вчителів шкіл, гімназій, ліцеїв, а також на студентів та викладачів середніх спеціальних і вищих навчальних закладів.

500. **Історія української еміграції** : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів освіти / Б. Д. Лановик, Р. Т. Гром'як, М. В. Траф'як, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко. – К. : Вища школа, 1997. – 520 с.

В історії української еміграції виділяються три хвилі: перша – з останньої чверті XIX ст. до першої світової війни, друга – час між першою і другою світовими війнами і третя – період після другої світової війни. Можливо, що з кінця 80-х років XX ст. почалася нова хвиля еміграції.

501. **Історія Української РСР** : у 8 т., 10 кн. Т. 8 кн. 1. Українська РСР в період зміцнення соціалізму (1945-50-ті роки) / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко, Б. М. Бабій [та ін.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 390 с.

Восьмий том «Історії Української РСР» складається з двох книг. У першій книзі VIII тому «Історії Української РСР» висвітлюється період з 1945 р. до кінця 50-х років. Велика Вітчизняна війна 1941 —1945 рр. закінчилася повним воєнним і політичним крахом агресора, розкривається керівна й спрямовуюча роль Комуністичної партії Радянського Союзу та її бойового загону — Комуністичної партії України — в мобілізації зусиль трудящих республіки на розв'язання завдань соціалістичного будівництва після переможного завершення Великої Вітчизняної війни. Показано історичний шлях трудящих Української РСР, які в тісній співдружності з братніми народами СРСР у складних умовах повоєнного періоду спрямували всі свої зусилля на відбудову і дальший розвиток народного господарства і культури, зміцнення соціалістичного суспільства.

502. **Історія Української РСР** : у 8 т., 10 кн. Т. 8, кн. 2 : Українська РСР в період розвинутого соціалізму і будівництва комунізму (кінець 50-х–70-ті роки) / ред. кол. : Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко, Б. М. Бабій [та ін.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 699 с.

Друга книга восьмого тому «Історії Української РСР» охоплює період діяльності трудящих республіки наприкінці 50-х — у 70-х роках. Структура другої книги побудована так, що питання міжнародного становища і зовнішньополітичної діяльності партії і Радянського уряду, а також розвитку народного господарства республіки викладаються в хронологічній послідовності, за відповідними історичними етапами, а розділи, присвячені вдосконаленню соціально-класової структури розвинутого соціалістичного суспільства, піднесенню народного добробуту, розвитку суспільно-політичної активності трудящих, розквіту науки і культури в республіці висвітлюються за весь визначений хронологічними рамками книги період у цілому. В окремих розділах висвітлюються історичне значення рішень XXV з'їзду КПРС та боротьба трудящих Української РСР за їх виконання в перших три роки десятої п'ятирічки. Зміст історії подається на так званих марксистсько-ленінських, радянських методологічних та теоретичних засадах: формаційний п'ятичленний поділ історії України, закон класової боротьби, домінація економічного детермінізму та інше.

503. **Каденюк О. С.** Історія України : курс лекцій / О. С. Каденюк, Д. О. Вітко. – Тернопіль : Астон, 2001. – 272 с.

У посібнику подається короткий огляд вітчизняної історії в загальному контексті розвитку світової цивілізації. У посібнику висвітлено формування на теренах України людської цивілізації, функціонування державних утворень, драматичні часи бездержавності, боротьбу українського народу за незалежність, а також найважливіші процеси в політичній, соціально-економічній, духовній, науковій, освітній сферах сучасного українського суспільства, різноманітні аспекти політики Української держави.

504. **Каденюк О. С.** Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.

У навчальному посібнику викладено події та явища з історії України від найдавніших часів до сьогодення. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

505. **Ковальчук М. А.** Роде мій красний: хроніка поліського села / М. А. Ковальчук. – К. : Пульсари, 2010. – 400 с.

Основу книги «Роде мій красний» становлять історичні дослідження давніх родів-фамілій села Бобриця, розташованого недалеко від столиці нашої Батьківщини-Києва. Автор, досліджуючи родоводи Ковальчуків, Ігнатенків, Данченків, Ярошенків, Прищеп та інших, зупиняється й на історії села, славить жінку-трудівницю, матір, берегиню домашнього вогнища і всього живого на землі.

506. **Конончук І. М.** Історія України від стародавніх часів до помаранчевої революції / І. М. Конончук. – Ніжин : ТОВ Гідромакс, 2005. – 284 с.

Автор на базі сучасних досягнень та джерел пропонує читачам курс лекцій з історії України від стародавніх часів до помаранчевої революції. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

507. **Кормич Л. І.** Історія України від найдавніших часів і до XXI століття : навч. посіб. / Л. І. Кормич, В. В. Багацький. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Харків : Одіссей, 2002. – 480 с.

Основні періоди формування території, суспільства і держави України та політичні, економічні, соціальні і духовні проблеми її розвитку. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

508. **Кормич Л. І.** Історія України : підруч. / Л. І. Кормич, В. В. Багацький. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2006. – 412 с.

Опис найостанніших подій внутрішньо та зовнішньополітичного життя України. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

509. **Король В. Ю.** Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – 2-ге вид., допов. – К. : Академія, 2008. – 496 с. – (Альма-матер).

У посібнику висвітлено формування на теренах України людської цивілізації, функціонування державних утворень, драматичні часи бездержавності, боротьбу українського народу за незалежність, а також найважливіші процеси в політичній, соціально-економічній, духовній, науковій, освітній сферах сучасного українського суспільства, різноманітні аспекти політики Української держави.

510. **Короткий довідник з історії України** : довідник / І. Ф. Курас, М. О. Багмет, І. І. Федьков [та ін.]. – К. : Вища школа, 1994. – 255 с.

У довіднику вміщено короткі статті, в яких розповідається про найголовніші події й факти з історії українського народу, про державних і громадських діячів і митців України, пояснюються найбільш уживані нині соціологічні й політологічні терміни.

511. **Котляр М.** Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1996. – 463 с.

Довідник охоплює проміжок часу у півтора тисячоліття – починаючи від племінних спільностей V ст. й до сьогодення. Основою книги становить серія невеликих нарисів про осіб, що відіграли помітну роль у долі української нації.

512. **Котляр М.** Шляхами Віків : довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1993. – 380 с.

Довідник охоплює проміжок часу у півтора тисячоліття – починаючи від племінних спільностей V ст. й до сьогодення. Текст доповнено порівняльною хронологічною таблицею.

513. **Коцур В. П.** Історія України від найдавніших часів до XXI століття : тестові завдання / В. П. Коцур, А. П. Коцур, Г. Г. Коцур ; Переяслав-Хмельницький держ. педагог. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – 116 с.

У виданні подаються тестові завдання з історії України від найдавніших часів до сьогодення. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

514. **Коцур П. М.** Дерево мого роду / П. М. Коцур. – Переяслав-Хмельницький : Книги-XXI, 2005. – 408 с.

У книзі розповідається про історію села Сакунихи та хутора Коцурового, що в Посулянському краї, ідеться про походження назви цих населених пунктів, час заснування, висвітлюється життя їх мешканців з давніх часів до сьогодення.

515. **Кравчук Л. М.** Маємо те, що маємо : спогади і роздуми / Л. М. Кравчук. – К. : Століття, 2002. – 392 с.

Книга першого Президента України – розповідь про народження і нелегкі роки становлення незалежної молодшої держави. Спогади про вже історичне минуле і роздуми про сьогодення та майбутнє нашої країни. Автор відверто говорить про те, що вдалося і чого не вдалося зробити як першому Президентові. Про відповідальність влади перед українським народом. А також намагається дати відповіді на численні запитання, що непокоять громадян України, викликають інтерес у світової спільноти.

516. **Кремень В.** Україна : альтернатива поступу : (критика історичного досвіду) / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : ARC-UKRAINE, 1996. – 793 с.

У книзі здійснена спроба критичного переосмислення історичного досвіду українського народу на шляху самоствердження себе в державі-нації. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

517. **Кремень В.** Україна: проблеми самоорганізації. Т. 2 : Десятиріччя суспільної трансформації / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К. : Промінь, 2003. – 464 с.

У другому томі висвітлюються питання суспільної трансформації, діалектичного «зняття» дилеми «Схід-Захід» шляхом культурно-політичного синтезу цивілізаційних надбань кожного народу на просторі «Великої Європи». Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

518. **Крупник Л. О.** Історія України : формування етносів, нації, державності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. О. Крупник. – К. : ЦУЛ, 2009. – 216 с.

Розглянуто теоретико-концептуальні проблеми розвитку етносів, нації, державності на теренах України від видатків до сучасності. Для наукових працівників, викладачів, студентів, вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

519. **Крушинський В. Ю.** Історія України: події, факти, дати / В. Ю. Крушинський, Ю. А. Левенець. – К. : АТ Тарнекс, МП ВЕТА, 1992. – 200 с.

Довідник, при підготовці якого використано давні, зокрема й досі невідомі, історичні джерела, праці видатних українських та зарубіжних істориків, а також найновіші дослідження, допоможе читачам різних вікових категорій та професійних груп систематизувати свої знання про шляхи розвитку Української держави від її зародження до наших днів. Цьому сприяє те, що матеріал систематизовано у своєрідні логіко-структурні схеми за проблемно-хронологічним принципом.

520. **Крушинський В. Ю.** Історія України. Події. Факти. Дати: довідник / В. Ю. Крушинський, Ю. А. Левенець. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Зодіак-ЕКО, 1993. – 176 с.

Довідник, при підготовці якого використано давні, зокрема й досі невідомі, історичні джерела, праці видатних українських та зарубіжних істориків, а також найновіші дослідження, допоможе читачам різних вікових категорій та професійних груп систематизувати свої знання про шляхи розвитку Української держави від її зародження до наших днів. Посібник стане в пригоді учням 7-12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв, абітурієнтам, студентам вищих навчальних закладів, учителям.

521. **Кульчицький С. В.** Історія України: довідник для абітурієнтів та школярів загальноосв. навч. закл. / С. В. Кульчицький, Ю. А. Мицик, В. С. Власов. – 2-ге вид. перероб. та допов. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 528 с.

Довідник побудовано відповідно до програми з історії України. У довіднику висвітлено історію України від найдавніших часів до сьогодення з позицій сучасної історичної науки. Структура видання поєднує високу інформативність із простотою, логічністю й дохідливістю викладу. Кожен розділ-тема починається з плану викладу та хронології подій. Основний текст поділено на підрозділи, кожний з яких являє собою самостійний пункт плану. Завершують розділ поняття та терміни відповідного періоду. Посібник стане в пригоді учням 7-12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв, абітурієнтам, студентам вищих навчальних закладів, учителям.

522. **Кульчицький С. В.** Історія України : підруч. для 11 кл. серед. шк. / С. В. Кульчицький, М. В. Коваль, Ю.Г. Лебедева. – К. : Освіта, 2000. – 367 с.

Підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. У книзі висвітлюються події вітчизняної історії з найдавніших часів донині. Посібник стане в пригоді учням 7-12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв, абітурієнтам, студентам вищих навчальних закладів, учителям.

523. **Кульчицький С. В.** Новітня історія України (2001-2006) : додаток до підруч. для 11 кл. загальноосв. навч. закл. / С. В. Кульчицький. – К. : Генеза, 2006. – 56 с.

Додатковий матеріал розповідає про останні події років української історії: вибори президента 2004 р., Помаранчеву революцію та парламентські вибори березня 2006 р. Посібник стане в пригоді учням 7-12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв, абітурієнтам, студентам вищих навчальних закладів, учителям.

524. **Кульчицький С.** Триста років самотності: український Донбас у пошуках смислів і Батьківщини / С. Кульчицький, Л. Якубова. вид. 2-ге, допов. та перероб. – К. : ТОВ Вид-во «Кліо», 2019. – 720 с.

На тлі поворотних етапів політичної, соціально-економічної та етнокультурної історії нового й новітнього часу у книзі реконструйовано обставини колонізації Донеччини і Луганщини, участь окремих етнічних груп у господарському освоєнні регіону, процеси етнокультурної взаємодії та суперечності, які вони генерували. Через дослідження державних практик регулювання міжнаціональних взаємин та інтеграції регіональної ідентичності в загальнонаціональний та загальнодержавний контекст здійснено спробу встановити властиві регіону форми соціальної та міжетнічної взаємодії, окреслено сучасні тенденції, перспективи й потенційні загрози. Запропоновано нові теоретикометодологічні підходи до дослідження взаємодії особливого та загального на прикладі суперечливих і потенційно конфліктогенних взаємовідносин регіону з ядром націєтворення. Одним із напрямів дослідження є введення окресленої проблематики в контекст державної національної та соціогуманітарної стратегії з метою подолання трагічних наслідків збройного протистояння на Сході України.

525. **Купчишин М.** Шаргородщина : сторінки історії / М. Купчишин, А. Мичак. – К. : ВПП «Техніка», 2002. – 320 с.

На основі конкретних документів докладно висвітлюється розвиток народного господарства, освіти, культури, архітектури від минулих до нинішніх часів. Розрахована на широке коло читачів.

526. **Л. В. Деркач.** Трижды председатель / оргком. : А. М. Беляева, В. Н. Енина, В. Д. Койнова [и др.]. – К., 2014. – 264 с. – (Они стояли у истоков независимой Украины).

Історики мучительно пытаются найти героев, олицетворяющих непростой процесс государствообразования. И чтоб не потеряться в будущем, пытаются найти их в прошлом. Розрахована на широке коло читачів.

527. **Лазарович М. В.** Історія України : відповіді на питання екзамен. білетів : навч. посіб. / М. В. Лазарович, Н. А. Лазарович. – 2-ге вид., стереот. – К. : Знання, 2012. – 438 с. – (Систематизуємо знання).

Посібник підготовлено на основі багаторічного досвіду викладання авторами історії України. За змістом він охоплює події з найдавніших часів до сьогодення і відповідає програмі нормативного курсу з історії України для студентів ВНЗ.

528. **Лазарович М. В.** Історія України : навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2011. – 685 с.

На основі кращих здобутків історіографії висвітлюється історія України з найдавніших часів і до сьогодення. Високий науковий рівень викладання поєднується з доступним викладом фактичного матеріалу та оригінальною формою його подання. Розрахована на широке коло читачів.

529. **Лановик Б. Д.** Історія України : навч. посіб. / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. – 3-тє вид., перероб., допов. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.

На основі кращих здобутків історіографії висвітлюється історія України з найдавніших часів до сьогодення. Високий науковий рівень видання поєднується з доступним викладом фактичного матеріалу та оригінальною формою його подання. У посібнику наводяться тематика та плани семінарських занять, індивідуальні завдання для студентів заочної форми навчання, методичні рекомендації до їх виконання, перелік питань для підготовки до екзамену, хронологічні таблиці найважливіших історичних подій та рекомендована література. Посібник розрахований на студентів ВНЗ, викладачів, усіх, хто цікавиться історією України.

530. **Левицька Н. М.** Історія України. Україна в світі : історія і сучасність : навч. посіб. / Н. М. Левицька. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Кондор, 2014. – 424 с.

Навчальний посібник містить системний виклад визначальних подій української історії, подає науково виважені й коректні оцінки подій і явищ, розкриває місце і роль України в сучасному світі. Зміст посібника і його структура подані у відповідності з вимогами Болонського освітнього простору і кредитно-модульної системи організації навчального процесу. У додатках наведено змістовну інформацію, яка збагачує модулі посібника. Посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів. Він може бути використаний викладачами гуманітарних дисциплін різного профілю, а також широким колом читачів, зацікавлених у вивченні історії України і її народу.

531. **Литвин В. М.** Україна на межі тисячоліть (1991-2000 рр.). / В. М. Литвин. – К. : ВД «Альтернативи», 1998. – 360 с. – (Україна крізь віки ; Т.14.).

Чотирнадцятий том книги "Україна крізь віки" присвячений першому десятиліттю історії незалежної України! Тут ви знайдете всі перешкоди, які стояли на шляху незалежності нашої держави; труднощі, які спіткали її потім, а також переваги, які вона отримувала, стаючи вільною від Радянською Союзу. У книзі ви прочитаєте багато про економічне становище держави, про такі явища, як приватизація, "прихватація", формування великого капіталу, інфляція тощо. Водночас ви ознайомитеся із історію перших визначних законодавчих актів, які сприяли утвердження української незалежності - це і закон про українську мову, і закон про економічну самостійність, про формування збройних сил України, про державні символи тощо. У книзі є також інформація про зовнішню політику держави в перші роки незалежності, про дилему вибору її спрямування - "на захід" чи "на схід".

532. **Литвин В.** Історія України : підруч. / В. Литвин. – К. : Наукова думка, 2013. – 989 с.

У підручнику дається короткий виклад перебігу історичних подій на території України від ранньоісторичного до ранньосередньовічного періодів, а також детальний розгляд історії України від середньовіччя до початку третього тисячоліття. Історичне буття на українській землі представлено у контексті соціальних і політичних змін й господарського та культурно-духовного розвитку й у взаємозв'язку із загальноєвропейськими цивілізаційними процесами. Автор не оминає гострих для української історії проблем, намагається осмислити їх

неупереджено, академічно зважено, із врахуванням результатів найновіших наукових досліджень.

533. **Литвин В. М.** Історія України : у трьох томах, чотирьох книгах : Т. 3, кн.1 : Новітній час (1914-2014) / В. М. Литвин. – К. : Наукова думка, 2016. – 648 с.

Третій том (у двох книгах) синтетичного викладу української історії присвячений новітній добі, яка хронологічно охоплює час від початку Першої світової війни до сьогодення. В ньому міститься систематичний виклад подій і явищ, що визначали перебіг національного історичного процесу протягом ХХ - початку ХХІ ст. Це один із найтрагічніших періодів у понад тисячолітній історії українського народу, ознаменований війнами та революціями, спробами відновлення української державності. Саме на цьому етапі українці сповна відчували трагічні наслідки жакливого комуністичного експерименту, що супроводжувався геноцидом і голодомором, масштабними репресіями та депортаціями. Водночас, усупереч очікуваним апологетами радянського режиму результатам, український соціум не лише зберіг національну ідентичність, а й спромігся реалізувати своє право на повноцінне державне життя.

534. **Литвин В.** Україна: хроніка поступу 2001-1010 / В. Литвин. – К. : Наукова думка, 2011. – 407 с.

У хроніці зафіксовані події та явища, що засвідчують історичний поступ Української держави впродовж першого десятиріччя ХХІ ст. Для істориків, суспільствознавців, викладачів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться новітньою історією України.

535. **Лихолат О. В.** Історія України : навч. посіб. / О. В. Лихолат, А. О. Лихолат. – К. : МАУП, 1999. – 212 с.

У книзі висвітлюються події вітчизняної історії з найдавніших часів донині з урахуванням сучасних досягнень історичної науки. Для істориків, суспільствознавців, викладачів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться новітньою історією України.

536. **Лук'яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. ХІ : До історії Української Гельсінської спілки, хто такі республіканці? Статті / Л. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 640 с.

Друга частина книжки охоплює період від 1990 до 2013 року. Це тривеликий період боротьби і виживання. Боротьби за ідеали незалежної України, що його

українська республіканська партія успадкувала від УГС та всіх попередніх українських інтелектуалів і борців за самостійність України та як вона сама уявляла образ української держави.

537. **Лук`яненко Л.** Від хохла до українця : роздуми / Л. Лук`яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 144 с.

Роздуми націоналіста – це думки автора про нездужання постколоніальної української нації, це біль автора від браку внутрішніх сил у національного організму хутко долати нездужання. Автор виявляє особливості нездужання і показує напрямки долання його. Подає ідеї, що мають сприяти українцям переосмислити московську ідеологію нищення українства, й показує напрямки ідеології утвердження української державної нації.

538. **Лук`яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. IV : 2015 / Л. Лук`яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 560 с.

У четвертому томі автор розмірковує про незнищенність української національної ідеї, стверджує віру в непереможність українського народу, щиросердно висловлює думки націоналіста, який інтереси України ставить понад власні.

539. **Лук`яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. III : На землі кленового листка. Спогади й роздуми посла / Л. Лук`яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 592 с.

Це повне зібрання творів відомого українського письменника-публіциста Левка Лук`яненка. Ґрунтуючись на правдивій біографічно-документальній основі, зібрання охоплює значний і важливий період історії української нації. Третій том присвячений темі заснування першого в історії українського посольства в Канаді, коли автор був Надзвичайним і Повноважним Послом України в цій країні. Для істориків, суспільствознавців, викладачів, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться новітньою історією України.

540. **Лук`яненко Л.** Шлях до відродження : в 13 т. Т. XII : Національна ідея і національна воля. Де ти, доле України? / Л. Лук`яненко. – К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 552 с.

У 12 томі висвітлено ідеологію українського державотворення а також показано, що головним в українській нації є її індивідуалістична вдача, та яка і коли формувалася, позитивні і негативні риси, форми національного духу, національну

ідею та історичну роль політичної еліти. Дванадцятий том містить історико-філософські праці «Національна ідея і національна воля» та «Де ти, доле України?», об'єднані спільною метою: прищепити любов до України й повернути українців до національних духовних джерел.

541. **Магочій П.** Ілюстрована історія України = Ukraine : an Illustrated History / П. Магочій ; пер. з англ. – К. : Критика, 2012. – 447 с.

Має на меті не тільки дати широкій аудиторії стислий, захопливий, динамічно викладений огляд історії України від античності аж до «постпомаранчевого» сьогодення, але й дослівно зобразити цю історію за допомоги детальних мап на початку кожного із 46 розділів і численних ілюстрацій, що створюють вельми цілісний, хоч і неабияк стереоскопічний, образ навдивовижу розмаїтої та багатокультурної цивілізації.

542. **Малий словник історії України** / ред. кол. : В. Смолій, В. Верстюк, С. Віднянський, В. Горбик [та ін.]. – К. : Либідь, 1997. – 464 с.

В стислій та доступній формі подано основні відомості з історії України від найдавніших часів до сьогодення. Міститься інформація з археології, демографії, економіки, політології, історії культури тощо, наведено біографічні дані багатьох історичних діячів.

543. **Малик Я.** Історія української державності / Я. Малик, Б. Вол, В. Чуприна. – Львів : Світ, 1995. – 248 с.

Розглянути теоретико-концептуальні проблеми української державності від витоків до сучасності. Розраховано на науковців, викладачів, студентську та учнівську аудиторію, громадський загал.

544. **Маманчук О. І.** Актуальні проблеми політичної історії України : монографія / О. І. Маманчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 309 с.

Розглядаються актуальні проблеми політичної історії України. Розраховано на науковців, викладачів, студентську та учнівську аудиторію, громадський загал.

545. **Марченко О. С.** Історія України у визначеннях, таблицях і схемах. 10-11 кл. : навч. посіб. / О. С. Марченко, І. М. Скирда. – Харків : Вид-во «Ранок», 2011. – 112 с. – (Рятівник).

Пропонований навчальний посібник є довідником із курсу історії України для 10-11 класів. Він охоплює події ХХ – початку ХХІ ст. Матеріал подано у вигляді

схем і таблиць, що полегшує його сприйняття, узагальнення та систематизацію, а також дозволяє скоротити час на повторення напередодні державної підсумкової атестації або зовнішнього незалежного оцінювання. Призначено для учнів загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів, а також абітурієнтів.

546. **Мельник А. І.** Історія України : навч. посіб. / А. І. Мельник. – К. : ЦУЛ, 2008. – 88 с.

Викладено основні положення програми курсу історії, контрольнотренувальні питання, коротку хронологію історії, а також методичні поради. Розраховано на науковців, викладачів, студентську та учнівську аудиторію, громадський загал.

547. **Мирончук В. Д.** Історія України : навч. посіб. / В. Д. Мирончук, Г. С. Ігошкін. – 2-ге вид., випр. – К. : МАУП, 2002. – 328 с.

Розглядається історія України з давніх часів до сьогодення, багатовікова боротьба українського народу за незалежність і соціальне визволення, що увінчалися створенням самостійної української держави. Увага приділена характеристиці зовнішньої політики України.

548. **Михайличенко В. Е.** Бердянск : взгляд через столетия / В. Михайличенко, Е. Денисов, Н. Тишаков. – Бердянск : Південна зоря, 2007. – 432 с.

У каждой книги своя судьба: одни появляются незаметно и так же незаметно исчезают в потоке времени, покрываясь пылью на полках библиотек. Другие, поднимаясь над временем, оказывают мощное влияние на культурный и образовательный уровень общества. Именно к таким книгам относится третье переработанное и дополненное издание «Бердянск. Взгляд через столетия» бердянских авторов Виктора Михайличенко, Евгения Денисова и Николая Тишакова. Каждая страница этой книги еще раз подтверждает уникальность, важность, значимость и необходимость бескорыстно и с энтузиазмом проводимой работы бердянских журналистов по просветительству и приобщению жителей города к нашей истории и культуре. Эта книга может стать великолепным учебным пособием не только в школах города, но и в высших учебных заведениях.

549. **Михайлова В.** З Україною в серці : художньо-публіцистичні портрети-нарис. – Запоріжжя : ВБ Кераміст, 2016. – 236 с.

Книга Валентини Михайлової «З Україною в серці» – художньо-публіцистичні портрети-нарис, які знайомлять читача з захисниками Вітчизни, учасниками АТО міста Запоріжжя. Автор розповідає про шлях становлення особистості кожного

свого героя від дитинства і до сьогодення, формування його світогляду, розкриває корені палкого патріотизму як основи мужності і героїзму.

550. **Мицик Ю. А.** Історія України : навч. посіб. для старшокласн. / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. – 576 с.

Навчальний посібник містить стислий виклад матеріалу з історії України від найдавніших часів до наших днів. Посібник прислужиться студентам, викладачам вищих навчальних закладів. Корисним він буде учителям середніх загальноосвітніх шкіл, усім, хто прагне пізнати суть і наслідки подій минулого нашого народу. Призначений для підготовки до вступного іспиту з історії України і побудований згідно з програмою для вступників до вищих навчальних закладів.

551. **Москаленко В.** Книга про Коростень / В. Москаленко, В. Нечипоренко. – Коростень : Тріада С, 2005. – 128 с.

Ця книга для всіх, хто цікавиться історією і сьогоденням славних міст Житомирщини. В ній читач знайде географічні й історичні відомості про місто Коростень, цікаву розповідь про сучасне міських підприємств та установ, певну довідкову інформацію.

552. **Нариси історії Броварського краю** (радянський період та доба незалежності України). Літописна скарбниця / уклад. І. Доцин. – Бровари : Водограй, 2003. – 640 с. – (Броварська минувшина ; Кн. 2).

Авторитетні краєзнавці та науковці вперше якнайширше відтворюють історію Броварського району, починаючи від 1917 року й закінчуючи вереснем 2003 року, розповідають про суспільно-політичне, економічне, культурно-мистецьке та спортивне життя краю.

553. **Нартов В. В.** Історія України з давніх давен до сьогодення / В. В. Нартов. – Харків : К. : «Клуб Сімейного Дозвілля», 2006. – 352 с.

Уточнено деякі формулювання, розширено, конкретизовано висвітлення окремих подій і фактів, які розглядаються в єдностях і суперечностях різноманітних тенденцій з осмисленням їх витоків. Проаналізовано сучасні політичні, соціально-економічні, духовні процеси і тенденції, висвітлено причини, суть і наслідки помаранчевої революції.

554. **Національні процеси в Україні: історія і сучасність.** Документи і матеріали : у 2 ч. Ч. 2 / за ред. В. Ф. Панібудьласки. – К. : Вища школа, 1997. – 704 с.

Ви прагнете пізнати й осмислити процеси, що відбувалися в Україні упродовж всієї її багатостраждальної історії? Хочете знати правду про те, хто і як творив її долю, що було насправді і що ретельно приховувалося в різні історичні періоди за лаштунками таємності і секретності? Найповніше і найпереконливіше про це розкажуть вам документи, віднайдені та систематизовані упорядниками пропонованої праці, виданої у двох частинах. Сюди увійшли документи, фрагменти літописів, наукових досліджень, історичних розвідок, статистичні дані, що засвідчують складні, суперечливі тенденції у становленні й розвитку української нації. У другий том входять розділи : Розділ VII. Здобутки і втрати української нації у радянський період ; Розділ VIII. Сучасний стан етнонаціонального розвитку в Україні.

555. **Нізовський А. Ю.** Сто великих чудес України / А. Ю. Нізовський. – К. : Арій, 2010. – 416 с.

Ця книга оповідає про дивовижні об'єкти, розташовані на обширній території нашої країни. Це і прекрасні творіння рук людських – церкви і собори, замки і фортеці, палаци і садово-паркові ансамблі, і величні пам'ятники природи – печерні і озерні комплекси, рослинні і біологічні заповідні зони. Всі вони – унікальні, і кожен із них по праву можна вважати дійсним дивом України.

556. **Новий довідник: Історія України** : довідник. – 6-те вид., стереотип. / упоряд. : С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк – К. : ТОВ «КАЗКА», 2012. – 736 с.

«Новий довідник: Історія України» подає відомості з історії нашої Вітчизни від найдавніших часів до сьогодення. Завдяки стислому, зрозумілому текстові та оригінальній структурі користувачі зможуть швидко знайти вичерпну відповідь на багато питань з історичної проблематики. Довідник можна використовувати як для вивчення окремих тем, так і для повторення вже пройденого. Видання розраховане на широке коло користувачів, спосіб викладу та оптимальний обсяг матеріалу вирізняє Довідник серед навчальної літератури та робить його універсальним.

557. **Новітня історія України. 1914-2008 рр.** : навч. посіб. / К. К. Кондратюк, Г. А. Боднар, В. М. Качмар, В. Є. Голубко. – К. : Знання, 2011. – 535 с.

У навчальному посібнику висвітлено складний етап новітньої української історії. Він охоплює початок Першої світової війни, період визвольних змагань українського народу та його державотворчу діяльність, трагічну долю України в умовах тоталітарного режиму, боротьбу з фашистською окупацією в роки Другої

світової війни. Проаналізовано період від повоєнного відновлення до «перебудови» М. Горбачова та здобуття Україною незалежності, а з 1991 р. – процес розвитку самостійної Української держави. Практично кожен з тематик цього широкого історичного відтинку висвітлено більш чи менш ґрунтовно.

558. Новоград-Волинський – місто, в яке я вірю! : ілюстроване видання. – Новоград : ПП «РУТА», 2007. – 87 с.

Перше видання фотоальбому про Новоград-Волинський. Він з'явився у рік 750-річчя першої літописної згадки про місто. Місто розквітло на щедрій Житомирській землі на перехресті шляхів, що з'єднують столицю України – місто Київ – із містами Західної Європи. Знайомство з містом на сторінках фотоальбому залишить приємні враження і викличе бажання завітати на гостини до цього краю.

559. Осипенко В. А. Дослідження історії села Лісники Києво-Святошинського району Київської області / В. А. Осипенко, Н. В. Бондаренко, В. Ф. Рубан. – Лісники : ВПЦ» Експрес», 2011. – 480 с.

Вивчення історії рідного краю – справа настільки кропітка, наскільки цікава й потрібна. Патріотизм кожної людини починається з любові до своєї оселі, до батьківської хати, до рідного краю. Підкріплений знаннями про історичну спадщину, він перетворюється на серйозну рушійну силу в подальшому поступі суспільства, розбудові держави. Книга "Дослідження історії села Лісники Києво-Святошинського району Київської області" складається з п'яти розділів. У першому розповідається про сучасну розбудову села Лісники. У другому розділі досліджується історія села Лісники Осипенком В.А., Бондаренко Н.В. Свої дослідження історії села у третьому розділі презентує В.Ф.Рубан, поет, письменник, лауреат літературної премії ім.В.Симоненка, член Національної Спілки письменників. У четвертому розділі розповідається про археологічні пам'ятки села Лісники дослідниками Інституту археології НАН України І.А. Готун, В.К. Козюба, А.А. Чекановський, Л.В. Чміль. У п'ятому розділі подані біографії авторів видання. Тож вирушаємо в подорож по рідному краю.

560. Остафійчук В. Ф. Історія України: сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – К. : Знання-Прес, 2002. – 348 с.

Найважливіші періоди, події і факти історії України, які не знайшли правдивого відображення в радянській історіографії. Відтворено незаслужено забуті яскраві історичні постаті, котрі відіграли помітну роль у долі нації. Розраховано на студентів, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, учителів, учнів

старших класів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів, усіх, хто цікавиться історією українського народу.

561. **Остафійчук В. Ф.** Історія України: сучасне бачення: навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – 4-те вид., виправ. – К. : Знання-Прес, 2008. – 424 с.

Пропонований посібник - одна із вдалих спроб осмислення історичного поступу українського народу з прадавніх часів до сьогодення без міфів і фальсифікацій. Спираючись на нову методологічну основу, досягнення вітчизняної та зарубіжної історичної науки, архівні та інші матеріали, автор висвітлює найважливіші періоди, події і факти історії України, які не знайшли правдивого відображення в радянській історіографії. Відтворено незаслужено забуті яскраві історичні постаті, котрі відіграли помітну роль у долі нації. Розраховано на студентів, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, учителів, учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів, усіх, хто цікавиться історією українського народу.

562. **Острозькі просвітники XVI-XX ст.** / гол. ред. кол. І. Д. Пасічник. – Острог : У-нт «Острозька Академія», 2000. – 480 с.

Книга видається з нагоди 900-річчя міста Острога і 425-річчя Острозької Академії. Сподіваємося, що видання стане важливим кроком у дослідженні проблем української культури, допоможе краще пізнати і зрозуміти непросту, але надзвичайно багату історію нашої країни. Острозька академія стала помітним інтелектуальним, культурним осередком сучасної України. Для всіх, хто цікавиться історичним і культурним життям Острога й Волині в цілому, а також хто має інтерес до видатних постатей національної історії.

563. **Павличко Д.** Українська національна ідея: статті, виступи, інтерв'ю, документи: в 2-х т. Т. 1 / Д. Павличко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2012. – 856 с.

«Українська національна ідея» – збірник політичної публіцистики відомого письменника, громадського діяча й політика Дмитра Павличка, що охоплює період від 1987 до 2011 р. Боротьба проти русифікації за радянських часів і в умовах незалежної України – один із провідних мотивів книжки. Перебуваючи в центрі революційних подій, ознаменованих проголошенням Української держави, Дмитро Павличко подає важливі свідчення й документи, що розкривають складний історичний процес пробудження й розвитку національної свідомості нашого народу, аналізує досягнення й помилки патріотичних сил у період становлення української

державності. Українську національну ідею подано не лише в історичному плані, а й в аспекті завдань, які стоять нині перед політичними силами, що прагнуть побудувати демократичну, зорієнтовану на Європу Українську державу. Статті, виступи, інтерв'ю, документи охоплюють період від 1987-го до 2011 року. Боротьба проти русифікації за радянських часів і в умовах незалежної України - один із провідних мотивів презентованого двохтомника. Перший том видання містить матеріали 1987 -2000 років, другий том - 2001- 2011 років.

564. **Павличко Д.** Українська національна ідея : статті, виступи, інтерв'ю, документи : в 2-х т. Т. 2 / Д. Павличко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2012. – 848 с.

Перебуваючи в центрі революційних подій, ознаменованих проголошенням Української держави, Дмитро Павличко подає важливі свідчення й документи, що розкривають складний історичний процес пробудження й розвитку національної свідомості нашого народу, аналізує досягнення й помилки патріотичних сил у період становлення української державності. Українську національну ідею подано не лише в історичному плані, а й в аспекті завдань, які стоять нині перед політичними силами, що прагнуть побудувати демократичну, зорієнтовану на Європу Українську державу. До уваги фахівців-істориків, політологів, студентів гуманітарних факультетів та читачів, які цікавляться політичною публіцистикою. Другий том містить матеріали, створені у 2001-2011 роках.

565. **Панченко П. П.** Аграрна історія України : підруч. / П. П. Панченко, В. А. Шмарчук. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2000. – 342 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

Даний підручник - практично перше в українській літературі завершене видання такого типу, в якому на основі аналізу широкого кола документальних джерел без ідеологічної заангажованості розкриваються аграрні відносини на українських землях в ХІХ-ХХ ст. Автори свідомо обмежуються вказаними хронологічними рамками. Особлива увага приділяється питанням реформування сільського господарства, аналізу заходів, до яких вдавалися різні уряди, що перебували при владі на цих землях. Знання досвіду минулого може стати надійною основою свідомого вибору оптимальних шляхів подальшого розвитку України як демократичної і заможної держави. Для студентів і викладачів сільськогосподарських навчальних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл, вчителів, економістів, істориків, працівників державних установ, спеціалістів аграрного сектору, широкого кола читачів, котрих цікавить історія нашої Батьківщини.

566. **Панченко П. П.** Історія України ХХ – початку ХХІ століття : навч. посіб. / П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка ; за заг. ред. В. А. Смолія. – К. : Знання, 2004. – 582 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

Висвітлюється історія України від початку ХХ ст. до наших днів. Розглядаються події другої половини минулого століття. Увагу приділено аналізу проблем державотворення, розвитку промисловості, аграрного господарства, освіти, культури, соціальних процесів, матеріального становища населення. Висвітлюються процеси національного відродження, політичне, економічне і культурне життя України після здобуття незалежності.

567. **Пасічник М. С.** Історія України : державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : навч. посіб. / М. С. Пасічник. – 2-ге вид. стерео. – К. : Знання, 2006. – 735 с.

На підставі використання найновіших досліджень українських та закордонних учених, архівних джерел здійснено переоцінку багатьох подій в історії України 1917—1920 рр., стану українського суспільства в радянський період тощо. Важливим завданням навчального посібника є розкриття процесу міжнаціональних взаємин, боротьби проти шовінізму і націоналізму, за духовне відродження українського народу, а також розуміння сучасних проблем становлення незалежності України. Посібник побудовано на засадах національної історичної науки, тому в ньому максимально використано новітні дослідження відомих українських учених. Чітко визначена автором мета навчального посібника — дати поглиблений аналіз головних етапів боротьби українського народу за свою державність, проблем її розбудови на сучасному етапі, безумовно, через призму найважливіших подій всієї історії України. у виданні вдалося обґрунтувати цілісну концепцію історії української державності в контексті сучасної національної політики України. Тому можна з впевненістю стверджувати, що посібник М. С. Пасічника "Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи" цілком відповідає актуальній тематиці з використанням новітніх досягнень української та зарубіжної історіографії. Є всі підстави рекомендувати посібник для використання в навчальному процесі.

568. **Перерва В.** Село Буки: минуле, сучасне, майбутнє / В. Перерва, К. Плівачук. – 2-ге вид. – Біла Церква : Вид-во Пшонківський О. В., 2011. – 272 с.

Вивчення історії рідного краю – справа настільки кропітка, наскільки цікава й потрібна. Патріотизм кожної людини починається з любові до своєї оселі, до батьківської хати, до рідного краю. Підкріплений знаннями про історичну

спадщину, він перетворюється на серйозну рушійну силу в подальшому поступі суспільства, розбудові держави. У книзі досліджено минуле, розповідається про сучасне життя і про перспективи на майбутнє одного із найдавніших поселень на берегах річки Роставиці: Ракожина-Бакожина-Буків, що на Сквирщині. Особлива увага відводиться меценатству родини Суслових: приватний дитячий будинок сімейного типу «7», храмовий комплекс, ландшафтний парк, архітектурний комплекс. Тож вирушаємо в подорож по рідному краю.

569. Пещеры Киево-Печерской Лавры. – Киев: Типография Киево-Печерской Лавры, 2010. – 54 с.

В брошюре рассказывается об истории пещер Киево-Печерской Лавры, также называемой киевским пещерным монастырем (слово "*пещера*" означает "пещера", а слово "*лавра*" указывает на статус монастыря), с возникновения пещерного монастыря в XI в. до наших дней – начала третьего тысячелетия по Рождестве Христовом. Этот большой комплекс основан в 1051 г. монахом по имени Антоний в пещерах, выкопанных в склонах холма. Киево-Печерская лавра является важнейшей национальной украинской святыней и местом паломничества славянских народов в целом.

570. Підкова І. О. Довідник з історії України : в 3 т. Т. 1 (А-Й) / І. О. Підкова, Р. М. Шуст. – К. : Генеза, 1993. – 239 с.

Визначено основні історичні терміни і поняття, подано інформацію про найважливіші події української історії, біографії українських і зарубіжних державних, політичних, громадських і військових діячів. Даний «Довідник з історії України» може бути використаний учнями загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів для підготовки до занять та відповідей на питання ЗНО. Він стане у пригоді також студентам для систематизації знань, осмислення історичних подій та вироблення навичок аналітичної роботи. Учителям цей довідник допоможе зробити урок цікавим та активізувати самостійну роботу учнів. Крім того, буде корисним широкому загалу читачів, хто цікавиться вітчизняною історією, у вирішенні питань, які постають під час засвоєння навчальної, науково-популярної та художньої історичної літератури і перегляду передач TV.

571. Підкова І. О. Довідник з історії України : в 3 т. Т. 2 (К-П) / І. О. Підкова, Р. М. Шуст. – К. : Генеза, 1993. – 440 с.

Визначено основні історичні терміни і поняття, подано інформацію про найважливіші події української історії, біографії українських і зарубіжних

державних, політичних, громадських і військових діячів. Даний «Довідник з історії України» може бути використаний учнями загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів для підготовки до занять та відповідей на питання ЗНО. Він стане у пригоді також студентам для систематизації знань, осмислення історичних подій та вироблення навичок аналітичної роботи. Учителям цей довідник допоможе зробити урок цікавим та активізувати самостійну роботу учнів. Крім того, буде корисним широкому загалу читачів, хто цікавиться вітчизняною історією, у вирішенні питань, які постають під час засвоєння навчальної, науково-популярної та художньої історичної літератури і перегляду передач TV.

572. Плаксина О. Г. Знайомий та незнайомий Ірпінь / О. Г. Плаксина. – К. : Телерадіокомпанія ІК, 2010. – 92 с.

Місто Ірпінь та Приірпіння — земля дивовижна, своєрідна і прекрасна. Спогад про цей край назавжди залишається у серці тих, кому поталанило тут народитися, або хоча б гостювати. П'яний аромат літніх трав неозорих полів та луків, тихий шелест дубових гаїв, мальовничі куточки парків – дорогоцінним скарбом залишаються у пам'яті та зігрівають серце у години розлуки з цією прадавньою землею. В книзі показано історію міста через долі його мешканців. Дана книга з'явилась у результаті обробки різноманітних матеріалів: мемуарів, спогадів, щоденників. До речі, в ній вперше опубліковано перший план забудови Ірпеня 1909 року.

573. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні / пер. з англ. В. Євменова, Є. Євменова ; наук. ред. С. Лунін. – Харків : Бібколектор, 2019. – 320 с.

Нова книжка С. Плохія стала відгуком професійного історика, одного із ведучих спеціалістів в галузі історіографії та історії Східної Європи, на російсько-український конфлікт, що розгорівся 2014 року. Детально розглядаючи історію українського та російського народів, автор доводить, що коріння цього конфлікту заховано в самому процесі становлення Росії як держави. Та й саме піднесення як російської держави, так і російської нації, її великодержавний статус – все це трималося на Україні, якій треба було бути окремою, але невіддільною частиною Росії. Багато хто в Кремлі та за його межами у виході України з-під впливу Росії побачив атаку на саму Росію.

574. Постаті Київщини : посіб. / упоряд. Б. О. Чернов ; заг. ред. В. П. Коцур ; Переяслав-Хмельницький педагогічний ун-т ім. Григорія Сковороди. – К. : Міленіум, 2007. – 352 с.

До збірки увійшли статті, присвячені відомим або маловідомим людям Київщини – історикам, географам, медичним працівникам, педагогам, філософам, релігійним діячам, творчим особистостям. Відтворити і знати правдиву історію України, українських діячів держави дуже важливо для виховання свідомості громадян, виховувати гордість за рідний край. Кожний, уміщений в збірці матеріал несе унікальну і неповторну інформацію.

575. Постаті Київщини / упоряд. : Б.О.Чернов ; за заг.ред.: В. П. Коцура ; Переяслав-Хмельницький педагогічний ун-т ім. Григорія Сковороди. – К. : Міленіум, 2008. – Вип. 2. – 266 с.

До другої збірки увійшли статті, присвячені відомим або маловідомим людям Київщини – історикам, географам, медичним працівникам, педагогам, філософам, релігійним діячам, творчим особистостям. Відтворити і знати правдиву історію України, українських діячів держави дуже важливо для виховання свідомості громадян, виховувати гордість за рідний край. Кожний, уміщений в збірці матеріал несе унікальну і неповторну інформацію.

576. Потоцький В. П. 500 найцікавіших питань та відповідей про Україну / В. П. Потоцький. – Харків : ВД «ШКОЛА», 2008. – 112 с.

500 найцікавіших питань та відповідей з історії, географії та етнографії (народознавства) України не можуть залишити байдужими всіх, хто прагне дізнатися більше про свою Батьківщину. Популярний, живий стиль викладення поєднується з високим науковим рівнем. Інформаційні статті вдало доповнено чудовими яскравими ілюстраціями.

577. Просто Україна = Simply Ukraine : фотоальбом / фотогр. Тані Д'Авіньйон. – К. : Artex Management, 1998. – 192 с.

Фотограф Таня Михайлішин-Д'Авіньйон - американка українського походження, яка останнім часом проживає в Києві в Україні більше, ніж у рідному місті Ньютон, штат Массачусетс, та США. З камерою в руках понад 30 років вона невпинно переслідує свою мету - видати альбом про "свою" Україну. Її відвертість та пристосованість подобаються їй кожному, кого вона зустрічає, і відображається на всіх її портретах. Вона бачить Україну очима художника. Кожна фотографія - це витвір мистецтва. З 1990 року Таня часто відвідувала Україну, висвітлюючи етнічні екологічні та соціальні проблеми, а також політичні події. Фотографії Тані були опубліковані в понад 70 книгах, журналах та газетах США, Канади та України, Польщі та Білорусі. У 1998 році вийшов її фотоальбом "Просто Україна", який

отримав премію "Найкраща книга року" в Україні. У 1999 році вона була півфіналістом Премії Шевченка з журналістики в Україні за "Просто Україну".

578. Публіцистика незалежної України : хрестоматія / упоряд. О. К. Глушко, В. О. Карпенко. – К. : Ун-т «Україна», 2009. – 506 с. – (Національна спілка журналістів України).

Представлені у хрестоматії статті досить повно відображають спектр сучасної пресової публіцистики. Це оглядові статті, публіцистичні коментарі, проблемно-аналітичні, подорожні, судові нариси, памфлети, есе, журналістські розслідування, присвячені темам відновлення правдивої історії українського народу, розвитку демократії і свободи слова в сучасній Україні.

579. Рівненщина. Новітня історія України / Україн. акад. геральд., товарн. знаку та логот. ; Україн. наук. товариств. геральд. та вексилології ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К., 2006. – 352 с.

У книзі представлені досягнення щедрого Рівненського краю, відображена життєдіяльність і стратегія особистісного і професійного успіху рівненчан, які своїми вшанованими справами творять новітню історію України. Важливо пам'ятати про цікаву історію міста та не забувати про те, що ми, сьогоднішні, — це історія Рівного завтра. І цю історію ми пишемо щодня...

580. Рум'янцев В. О. Історія України. Всесвітня історія XX століття : посіб. для вступн. до ВНЗ України / В. О. Рум'янцев, М. М. Страхов. – Харків : Право, 2007. – 320 с.

Посібник виготовлено відповідно до програми з історії на допомогу тим, хто вступає до вищих навчальних закладів України. Автори посібника виходять з того, що абітурієнт добре ознайомлений зі змістом шкільних підручників з історії в межах, визначених програмою. При цьому він повинен урахувати ті зміни, що відбулися останнім часом, в оцінці подій у зв'язку з відновленням історичної правди. Посібник відповідно до програми з історії складається з двох частин: «Історія України» та «Всесвітня історія XX століття».

581. Савченко Н. М. Історія України : модульний курс : навч. посіб. / Н. М. Савченко, М. К. Подольський. – К. : Фірма «ІНКОС», 2006. – 544 с.

Посібник призначений для студентів і викладачів вищих навчальних закладів. Також він буде корисним для вчителів середніх загальноосвітніх шкіл в якості помічника при підготовці до занять. У цьому підручнику автори хронологічно

розповідають історію України з найдавніших часів. Факти і події розглядаються з різних точок зору, осмислюються їх причини, а також обставини, за яких приймалися важливі рішення. У книзі проаналізовано політичні, соціальні, економічні тенденції становлення української держави, а також духовне життя народу в різні часи.

582. **Саєнко І.** Минуле українського козацтва на Луганщині : історичні нариси. – 7-е вид., випр. та допов. – Харків : СІМ, 2017. – 176 с.

Історико-документальні нариси луганського краєзнавця Ігора Саєнка висвітлюють сторінки історії України, які замовчувалися або спотворювалися російськими імперіями як царською, так і комуністською. Книга складається з передмови, словничка призабутих слів, частини першої «Запорозьке козацтво», частини другої «Слобідське козацтво», нарису про гетьмана Богдана Хмельницького, матеріалів про співпрацю донських козаків з нацистами у часи Другої світової війни, історію Луганщини впродовж двох з половиною століть та окупацію частини її у 2014 р. путінськими терористами й військовими найманцями, а також списку використаної літератури. Видання розраховане на школярів, студентів та широке коло читачів, які цікавляться історією рідного краю.

583. **Салій І. М.** Обличчя столиці в долях її керівників / І. М. Салій. – К. : Довіра, 2008. – 599 с.

Ця книга відомого громадського і державного діяча Івана Салія — про етапи становлення й розвитку київського міського самоврядування, починаючи з кінця XV сторіччя. Особливу увагу приділено життю Києва, діяльності її керівників у середині XX - на початку XXI сторіччя, а надто — в нових умовах столиці незалежної держави. Спираючись на власний досвід, автор аналізує здобуте та прорахунки, розмірковує про взаємини між керівниками, підкріплюючи розповідь документальними свідченнями учасників подій.

584. **Світлична В. В.** Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – 5-те вид. – К. : Каравела, 2008. – 400 с. – (Вища освіта в Україні).

Огляд історії України подається з позицій сучасної концепції вітчизняної історії у відповідності з навчальною програмою курсу. В організації самостійної роботи з посібником допоможуть наведені в кожному розділі фрагменти фактологічно цінних документальних джерел. Стиль викладу матеріалу та його композиція сприяють ефективнішому засвоєнню студентами матеріалу при відсутності безпосередніх контактів з викладачем. Викладено основні положення програми курсу історії,

контрольно-тренувальні питання, коротку хронологію історії, а також методичні поради. Для студентів вищих навчальних закладів, а також для широкого загалу читачів – учнів середніх шкіл, ліцеїв, гімназій та всіх, хто цікавиться історією, прагне глибше пізнати минуле і сучасне нашого народу.

585. Севастополь на рубеже тысячелетий / И. И. Куликов, С. И. Кулик, А. А. Скрипниченко, П. А. Шунько. – Севастополь : Арт-Политика, Флот Укрїни, 2003. – 642 с.

Книга издана к 220-й годовщине со дня основания Севастополя. Она освещает историю города, жизнь севастопольцев, события и свершения в период с 1983 по 2003 годы. Большая часть издания посвящена лицам, чья деятельность (политическая, культурная и предпринимательская) так или иначе была связана с Севастополем в указанные годы.

586. Семененко В. И. История Украины. С древнейших времен до наших дней : курс истории / В. И. Семененко, Л. А. Радченко. – 3-е изд., испр. и доп. – Харьков : Торсинг, 2003. – 480 с.

Учитывая новейшие исследования отечественных и зарубежных ученых, авторы излагают курс истории Украины с новых, современных позиций. Ряд тем известных и устоявшихся представлены кратко; дискуссионным же уделено большее внимание. Ранее многие исторические сюжеты были не опубликованы. Авторы бережно и тактично знакомят читателей с опытом нелегкой, сложной, поучительной истории украинских земель и живущего на них народа. Книга адресована широкому кругу читателей, но в первую очередь студентам - будущему нации.

587. Семененко В. І. Історія України з прадавніх часів до сьогодення / В. І. Семененко, Л. О. Радченко ; за ред. М. І. Бондаренка. – 2-ге вид. виправ. та допов. – Харків: Торсінг, 2000. – 496 с.

Курс історії українських земель з прадавніх часів до сьогодення. Проаналізовано події політико-соціального, економічного характеру, особливості духовного розвитку суспільства, взаємини України з сусідами, викладено динаміку боротьби за державність, звершення та втрати на цьому шляху. Пропонований навчальний посібник є довідником із курсу історії України. Переважна форма подання матеріалу – у вигляді схем і таблиць, що полегшує його сприйняття.

588. **Сергійчук В.** Соборна пам'ять України. Календар-альманах 2014. – Вишгород : ПП Сергійчук, 2013. – 288 с.

У пропонованому календарі-альманасі наводяться найбільш знаменні події української історії та згадуються найвизначніші постаті нашого народу, яких ушановуємо в 2014 році.

589. **Сергійчук В.** Що дала Україна світові / В. Сергійчук. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 480 с.

У пропонованій книзі вперше комплексно оцінено внесок видатних українців у розвиток світової науки, техніки, освіти і культури. Споконвіку Україна була відома як велика житниця, як інтелектуальне й духовне джерело Європи та світу. Вона збагатила всесвітню скарбницю філософської думки, богослов'я, мистецтва, літератури. На українській землі зароджувалися й втілювалися в життя геніальні ідеї й найпередовіші технології, які сформували сучасну цивілізацію.

590. **Сергійчук В.** Український Крим / В. Сергійчук. – К. : Українська видавнича спілка, 2001. – 304 с.

У книзі із залученням великого документального матеріалу розповідається про спільну історичну долю Криму й України. Зокрема, звертається увага на українську більшість півострова в період Кримського ханства, на включення Криму до українського організму вже з кінця XVIII ст. Детально аналізується перебіг подій, пов'язаних з процесом об'єднання Криму з Україною в 1918 і передання півострова УРСР в 1954 році. Наводяться також конкретні аргументи на користь того, що населення півострова завжди пов'язувало зростання свого добробуту в єднанні з Україною. Розрахована на студентів, викладачів – усіх, хто цікавиться історією України.

591. **Сердюк О. В.** Найцікавіші місця України / О. В. Сердюк. – Харків : «ТОРСІНГ ПЛЮС», 2009. – 95 с. – (Моя Україна).

Ця книжка розповість про найцікавіші куточки нашої країни. Гортаючи сторінки видання, ви здійсните захоплюючу подорож по знайомих та менш відомих місцях України. Ви побуваєте у середньовічних замках Західної України, помандруєте степами Донбасу, відвідаєте славетний острів Хортиця на Дніпрі. Ви познайомитеся з величними давньогрецькими містами, місцями козацької слави та славетних подій, які творили долю нашої країни.

592. **Середницька Г. В.** Історія України (1939-2003) : опорні конспекти. 11 кл. / Г. В. Середницька. – 2-ге вид. перероб. і допов. – К. : А.С.К. СПД ФО Сандул, 2010. – 336 с.

У навчальному посібнику представлені опорні конспекти та практичні заняття за матеріалом, передбаченим чинною програмою Міністерства освіти і науки України. Опорні конспекти та практичні заняття сприятимуть кращому вивченню теоретичних відомостей к курсу “Історія України” у 11 класі, допоможуть підготуватися як до уроків, так і до зовнішнього незалежного оцінювання. Практичні заняття мають подвійну мету: є способом вивчення нового матеріалу на основі опрацювання історичних джерел та важливим способом формування предметних умінь і навичок учнів. Систематизовано, конкретизовано і детально викладено матеріал з історії України (1939-2003 рр.). Подано оцінку історичних діячів цього періоду, зроблено узагальнення і висновки. Посібник призначений для учнів загальноосвітніх середніх шкіл, гімназій, лицейів, а також для вчителів історії.

593. **Сила патріотизму Героя України Володимира Матвієнка.** – К. : «Наукова думка», 2019. – 95 с.

Видання присвячено діяльності Музею-студії «Сила патріотизму» Героя України Володимира Матвієнка. У Музеї проводяться цікаві заходи, в яких часто бере участь Володимир Павлович. Мета цих заходів – патріотичне виховання студентів та учнівської молоді. Окрім ознайомлення з експозицією Музею-студії організовуються зустрічі з воїнами-ветеранами війни на Сході України, адже чесне служіння своїй країні – невід’ємна складова патріотизму. Книга призначена широкому загалу читачів, незалежно від віку та уподобань кожен знайде в ній інформацію, яка припадає до душі.

594. **Сорока Ю.** 100 важливих подій історії України. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Харків : Фоліо, 2019. – 205 с. – (Справжня історія).

Автори намагалися зосередитися на позитивних подіях української історії, умовно кажучи, на перемогах. Голос минулого промовляє до нас із десятків літописів, документів та історичних розвідок. Відчайдушні герої, незламні воїни, талановиті творці, видатні політичні діячі, геніальні філософи та науковці – ось хто творив історію нашої країни. І, звичайно, треба, щоб про них та їхні досягнення дізналось якомога більше наших громадян. Ця книга є спробою об’єднати під однією обкладинкою найвагоміші моменти нашої історичної спадщини і продемонструвати,

що, попри все, Україна пам'ятає своє минуле і має намір, враховуючи свій багатющий історичний досвід, будувати власне щасливе майбутнє.

595. Сто великих українців / Н. В. Астапенко, О. К. Барашкова, А. В. Дарибогова [та ін.]. – К. : Арій, 2011. – 496 с. – (100 великих).

Ця книга містить 100 коротких біографічних нарисів, історичних портретів видатних наших земляків, представників найрізноманітніших верств суспільства – мислителів, письменників, учених, митців, громадських, релігійних, політичних діячів, чийми зусиллями впродовж віків творилася українська культура, формувався світогляд української нації. Протягом тисячолітнього буття нашої держави їхня діяльність висвітлювалася по-різному, залежно від волі тих чи інших можновладців (згадаймо хоча б перекручення, що їх зазнавала історія за радянських часів), тож сподіваємось, що пропоноване видання, максимально наближене до історичної правди, дасть змогу читачеві оцінити постаті цих людей об'єктивно. Призначене для широкого читацького загалу, передусім тих, хто цікавиться українською історією, учнівської та студентської молоді.

596. Сто найвідоміших українців / заг. ред. Ю. Павленко. – К. : Компанія ОСМА, 2015. – 680 с.

Сто портретів видатних представників українського народу – це долі ста непересічених постатей, які присвятили себе боротьбі за українську державу, її розбудові, ратним подвигам і політичній діяльності, створенню художніх шедеврів, унікальних літературних творів і чудес техніки. Та хоч би чим вони займалися, всіх їх об'єднує українська земля, на якій вони народились і процвітанню якої присвятили своє життя, талант і покликання. Прочитавши цю книжку, читач ще раз переконається в тому, якою багатющою на славнозвісних героїв є Україна.

597. Сторінки історії України. XX століття : посіб. для вчителя / за ред. С. В. Кульчицького. – К. : Освіта, 1992. – 336 с.

В посібник включені матеріали, які публікувалися протягом 1990-1991 років. Вони торкаються так званих «білих плям», проливають світло на трагічні наслідки тоталітарної системи влади.

598. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний; пер. з англ. Ю. Шевчука. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.

Книга професора Йоркського університету в Торонто (Канада) українця за походженням Ореста Субтельного визнана на Заході кращим популярним викладом

історії України англійською мовою. Дещо незвична для нашої аудиторії, вона викличе інтерес передусім нетрадиційною концепцією української історії, прагненням автора до наукової об'єктивності, неупередженістю позиції, зваженістю оцінок, а головне – своєю наскрізною ідеєю – ідеєю національного відродження України.

599. **Субтельный О.** Украина: история / О. Субтельный. – К. : Либідь, 1994. – 736 с.

Книга профессора Йоркского университета в Торонто (Канада) Украинская по происхождению Ореста Субтельного признана на Западе лучшим популярным изложением истории Украины английским. Она вызывает интерес прежде всего нетрадиционной концепцией украинской истории, стремлением автора к научной объективности, беспристрастностью позиции, взвешенностью оценок, а главное - своей сквозной идеей - идеей национального возрождения Украины. Для историков, а также всех, кто интересуется проблемами исторического прошлого Украины.

600. **Табачник Д. В.** Українці зарубіжжя та Україна : довідник / Д. В. Табачник, Г. Д. Попов. – К. : Знання, 2007. – 399 с.

У довіднику наводиться ґрунтована інформація про сучасну українську діаспору: громадські організації, науково-освітні заклади, засоби масової інформації, релігійні громади, художні колективи, пам'ятки культури тощо. Подаються також основні нормативно-правові акти України, що регулюють міжнаціональні відносини в Україні, визначають права національних меншин, засади співпраці Української держави та неурядових організацій з українцями зарубіжжя.

601. **Табачник Д. В.** Україна на шляху у світ : керівники зовнішньополітичних відомств України в 1917-1996 рр. : біографічні нариси, документи і матеріали : навч. посіб. / Д. В. Табачник ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : УАДУ при Президентові України, 1996. – 384 с.

Розповідається про керівників зовнішньополітичних відомств України періоду 1917-1996 рр. Наводяться їх біографічні нариси, в яких містяться невідомі раніше історичні факти. До кожного нарису додаються документи і матеріали, що дозволяють краще зрозуміти як особистість політика, так і його епоху. Видання дає можливість отримати максимально повне уявлення про історичний шлях, пройдений Україною з 1917 р., та подальші перспективи державного процесу.

602. **Третьяков А. П.** Старий Хрещатик і його домовласники. – К. :Сучасний письменник, 2019. – 328 с.

Хрещатик - найголовніша вулиця Києва, визнаний символ столиці України, одна із найважливіших її артерій, що сполучає три історичних райони - Старе місто, Печерськ та Поділ і три центральні площі - Європейську, Незалежності, Бессарабську. Кожен хрещатицький будинок має свою історію і своє обличчя, завдяки чому Хрещатик завжди залишається неповторним. Але якщо Києву понад півтора тисячоліття, то вік Хрещатика налічує трохи більше двох сотень років. І все-таки це - головна вулиця, хоч і найкоротша з поміж центральних магістралей європейських столиць: усього 1200 метрів. Проте навіть двохсотлітня історія майже не залишила сліду на сучасному вигляді вулиці: під час Другої світової війни більшість будинків на Хрещатику було висаджено в повітря. Тож разом з їхніми уламками розчинилися у часі спогади про розкішні екіпажі, перший кінний трамвай - конку, про гасові ліхтарі, дам у кринолінах... Хрещатик ХІХ століття був своєрідним Новим Світом, що давав прихисток багатим прибульцям. Його мешканці доволі часто були вихідцями із далеких країн, але не менше було й уродженців невеличких українських містечок. Усі вони привносили в образ цієї вулиці свій колорит, амбітність та життєлюбність. ХХ століття з його історичними зрушеннями надало Хрещатику нове, «соціалістичного», забарвлення, тож повоєнна відбудова вулиці згуртувала киян на справді всенародну толоку. По суті йшлося про кардинальну зміну архітектурного обличчя Хрещатика, надання йому єдиного стилю та ансамблевих рис. Тож спробуємо розповісти про кожний будинок на старому Хрещатику, а при нагоді про сучасні споруди, про його архітектуру та її творців, про громадські, торговельні та інші заклади.

603. **Трощинський В. П.** Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. Т. 15. – К. : ВД «Альтернативи», 1999. – 352 с. – (Україна крізь віки : в 15-ти т. ; Т. 15).

П'ятнадцятий том 15-томного видання «Україна крізь віки» присвячений українській діаспорі. Однак мова йде не тільки про теперішній час, але і про далеке дев'ятнадцяте століття, про роки, коли відома перша еміграція українців. Автори поділяють еміграцію українців на чотири періоди, в кожному з яких описують соціально-економічні чи політичні причини, або ж одні і другі. Треба сказати, що автори також намагаються охарактеризувати особливості кожного періоду, проаналізувати хронологічні та географічні рамки. Окрім того, велика частина книги присвячена просто розділам, де українці змальовуються у контексті історії інших країн: наприклад, США, Польщі, Австралії тощо. Книга була написана ще тоді, коли іншої більш доступної інформації не було, а тому цінність її велика, попри те, що

там зовсім нічого немає про п'ятий етап еміграції українців. Однак для тих, хто цікавиться цією темою, книга буде досить інформативною та цікавою. Окрім того, написана вона досить зрозумілою мовою, а тому доступна для широкого загалу.

604. **Україна Incognita** / за заг. ред. Л. Івшиної. – 4-те вид. – К. : ЗАТ «Українська прес-група», 2005. – 400 с.

Історія життя яскравих особистостей - як всесвітньо визнаних, так і маловідомих, - чий імена уславили Україну й нерозривно пов'язані з нею. Історія життя українського народу протягом віків, у ті епохи, коли він підносився до висот історичної творчості, і тоді, коли страждав під ярмом тотального деспотизму. Історія духовних звершень українців - будівничих нетлінних соборів, живописців, композиторів, воїнів, поетів... Історія тисячолітньої боротьби людей за свободу й гідне життя. Все це разом читач знайде у цьому збірнику статей про актуальні проблеми стародавньої, середньовічної, нової та новітньої історії України, опублікованих газетою "День" у 1997-2000 рр. Книгу об'єднує не тільки хронологічний порядок розташування матеріалів, але й проста думка: ми всі - спадкоємці сотень поколінь людей, що жили на українській землі до нас. Історія не повинна бути Terra Incognita: це наша відповідальність перед нащадками, перед майбутнім.

605. **Україна: її не можна не любити** / авт.-упоряд. Алла Ковтун. – К. : Успіх і кар'єра, 2006. – 160 с.

Розповідь про унікальну державу, що нині є однією з найбільших в Європі. Древню і юну, славу у віках і сьогоденні. Бог щедро обдарував нашу землю: рівний та лагідний клімат, прекрасна природа. Маємо феноменальні родючі чорноземи, величні ліси і гори, безмежні степові простори, повноводні ріки і моря, цілющі джерела, чисте повітря лісів і гір, багатий рослинний і тваринний світ. А головне: працьовитий, щедрий, талановитий народ.

606. **Україна в ХХ столітті** : зб. док. і матер. (1900-2000) / упоряд. : А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. Ю. Король. – К. : Вища школа, 2000. – 351 с.

Документи і матеріали, які висвітлюють суспільно-політичний розвиток України у 1900-2000 роках. Частина документів друкується вперше. Для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. Буде корисним для вступників до вищих навчальних закладів і студентів неісторичних спеціальностей.

607. **Україна і світ: хронологія подій** : Січень. Лютий. Березень / уклад. В. О. Зубанова, О. О. Григор'єва, Л. Ю. Нескромнюк. – К. : КРІОН, 2011. – 216 с. – (Україна – історія великого народу).

Ця книга – літопис сучасності. В ній викладені події, які відбулись в Україні та країн світу за перші три місяці 2011 року. Для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. Буде корисним для вступників до вищих навчальних закладів і студентів неісторичних спеціальностей.

608. **Україна крізь віки** : навч. посіб. : зб. ст. – К. : Ярославів Вал, 2000. – 232 с.

Цим навчальним посібником Ліга українських меценатів започатковує серію видань для вчителів історії, інших гуманітарних предметів, що викладаються в загальноосвітній школі України. До посібника увійшли статті відомих учених і письменників, присвячені окремим сторінкам історії України від часів Київської Русі до наших днів.

609. **Українки в історії** / за ред. В. Борисенко. – К. : Либідь, 2004. – 328 с.

На великому архівному матеріалі, маловідомих літературних джерелах подаються портрети видатних жінок України від часів Київської Русі до наших днів. Вміщено розповіді про славетних українок – жінок-патріоток із знатних родів, меценаток, вчених, літераторок, мисткинь, громадських та політичних діячок, учасниць боротьби за незалежність України та збереження національної ідентичності. Багато імен високих достойниць висвітлюються вперше.

610. **Українська біографістика = Biographistica Ukrainica** : зб. наук. праць. Вип.2. – К. : «РІО», 1999. – 354 с.

У збірнику розглядаються проблеми української біографістики, проводиться аналіз документальних джерел, висвітлюється вітчизняний і зарубіжний досвід укладання біобібліографічних видань, розкриваються основні етапи розвитку біобібліографії в Україні. Маємо надію, що розміщені у цьому випуску матеріали викличуть жваве зацікавлення і заохотять дослідників до дискусій з приводу проблем біографістики, а також сприятимуть розширенню тематики біографічних публікацій на сторінках цього видання.

611. **Уривалкін О. М.** Історія України від стародавніх часів до ХХІ століття : навч. посіб. / О. М. Уривалкін, І. М. Конончук. – Ніжин : Вид-во «Аспект-Поліграф», 2003. – 260 с.

Подано загальну характеристику історії України від найдавніших часів до сьогодення. Висвітлено питання становлення української державності, політичні та релігійні засади формування нації, розвиток культури. Видання розраховане на широкий читацький загал: студентів вищих та середніх навчальних закладів, учнів шкіл, гімназій і ліцеїв, а також всіх тих, хто цікавиться історією України, в якій поєдналися закономірності й суперечності, геополітичне положення держави і ментальність народу, геніальні прозріння й помилки вождів, впливи близьких і далеких сусідів. Все це наша історія, і потрібно її знати в усій повноті та складності такою, якою вона була, якою її сприймали наші попередники.

612. Фонд інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття». – К. : ІВЦ «Діловий контакт», 2003. – 146 с.

Цей буклет розповідає про основні напрями діяльності створеного в лютому 2000 року Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття» – громадської організації, яка поставила за мету об'єднання інтелектуальних сил суспільства задля кращого майбутнього незалежної України.

613. Харцызск: время, события, люди : в 2 т. / сост. Н. В. Артемов, О. А. Григорьева и др. Т. 1. с древнейших времен по 1953 год. – К. : КРИОН, 2009. – 792 с. – (Україна – історія великого народу).

«Харцызск : время, события, люди» - это научно-популярное издание в двух томах, которое освещает в хронологической последовательности историческое развитие города Харцызска. Интересные факты, красочные иллюстрации помогут вам лучше узнать историю города Харцызска и населенных пунктов, входящих в состав Харцызского городского совета (Зугрэса, Иловайска, Зуевки, Троицко-Харцызска). В первом томе отображен период с древнейших времен по 1953 год. Предназначено для широкого круга читателей. Может быть использовано как источник дополнительных знаний при изучении курса истории родного края.

614. Хижняк З. І. Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Маньківський. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 184 с.

Протягом усієї історії український народ не мав іншої інституції, яка б справила більший вплив на розвиток його освіти, науки, культури, ніж Києво-Могилянська академія. Впродовж віків вона була виразником і носієм традиційних рис духовності українського народу, могутнім чинником формування його свідомості, джерелом ідей боротьби за батьківську віру і національну свободу. Для українців вона завжди буде національною святинею, не меншою, ніж Падуя чи Болонья для італійців,

Оксфорд — для англійців, Сорбонна — для французів, Карловий університет — для чехів, Ягеллонський — для поляків.

615. **Хорошун Б. І.** Історія України у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / Б. І. Хорошун, О. І. Тимошенко. — К. : Вид-во Європ.ун-ту, 2003. — 288 с.

Пропонований посібник підготовлений згідно програми з історії України для загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій і коледжів. При складанні відповідей враховувалось сучасне бачення подій, матеріали чисельних історичних джерел, розробки вітчизняної та зарубіжної історіографії. Посібник може бути використаний учнями для підготовки до державного незалежного тестування, уроків протягом навчального року та при вступних іспитах до вищих навчальних закладів. Він стане у пригоді й студентам вузів у систематизації знань, осмисленні історичних подій та виробленні навичок аналітичної роботи. Учителям цей посібник допоможе зробити урок цікавим та актуалізувати самостійну роботу учнів. Буде він корисним і для тих, хто цікавиться вітчизняною історією.

616. **Хрестоматія з історії України** : для студ. вузів / уклад. : Б. І. Білик, Л. В. Дячук, Я. С. Калакура ; Мін-во освіти України, Ін-т системних досліджень освіти, КНУ ім. Тараса Шевченка. — К. : ІСДО, 1993. — 376 с.

Матеріали хрестоматії згруповано по темах. До кожної теми подано короткі пояснення наукового і методичного характеру. Джерелознавчу базу хрестоматії становлять в основному документальні (актові) і наративні (розповідні) пам'ятки. Наведено також фрагменти з літописів, хроні, історичних творів.

617. **Хрестоматія з історії України** : посіб. для вчителів / упоряд. В. І. Червінський, В. Є. Кругляков, В. В. Пилипенко та ін.; за ред. В. І. Червінського. — К. : Вежа, 1996. — 352 с.

Хрестоматія є «літописом» української історії з найдавніших часів до сьогодення. Як посібник може бути використана для поглибленого вивчення вітчизняної історії не тільки вчителями історії України для 5—11 класів, на яких вона розрахована, але й учнями та студентами.

618. **Хроники современной Украины**. Т. 1 : 1993-1994 / Киев. центр полит. исследований и конфликтологии. — К. : Основные ценности, 2001. — 172 с.

Книга содержит тексты ежемесячных докладов Киевского центра политических исследований и конфликтологии за 1993-1994 годы. Книга содержит тексты ежемесячных докладов Киевского центра политических исследований и

конфліктології за 1993-1994 роки. Доклади представляють собою летопись подій в їх внутрішній зв'язі, при цьому автори не давали подіям оцінку "хорошо-погано", а тільки по принципу "це подія є наслідком таких-то і може призвести до таких-то результатів".

619. Хроніки сучасної України. Т. 2 : 1995-1996 / Київський центр політ. досліджень і конфліктології. – К. : Основні цінності, 2001. – 316 с.

Книга містить тексти щомісячних доповідей Київського центру політичних досліджень і конфліктології за 1995-1996 роки. Книга містить тексти щомісячних доповідей Київського центру політичних досліджень і конфліктології за 1995-1996 роки. Доклади представляють собою летопись подій в їх внутрішній зв'язі, при цьому автори не давали подіям оцінку "хорошо-погано", а тільки по принципу "це подія є наслідком таких-то і може призвести до таких-то результатів".

620. Хроніки сучасної України. Т. 3 : 1997-1998 / Київський центр політ. досліджень і конфліктології. – К. : Основні цінності, 2002. – 380 с.

Книга містить тексти щомісячних доповідей Київського центру політичних досліджень і конфліктології за 1997-1998. Читач може прослідкувати розвиток основних тенденцій в політичному житті України. Книга містить тексти щомісячних доповідей Київського центру політичних досліджень і конфліктології за 1997-1998 роки. Доклади представляють собою летопись подій в їх внутрішній зв'язі, при цьому автори не давали подіям оцінку "хорошо-погано", а тільки по принципу "це подія є наслідком таких-то і може призвести до таких-то результатів".

621. Це зробила вона. – К. : Вид-во, 2018. – 104 с. – (Для дітей)

Понад сто авторок і авторів представляють п'ятдесят одну жінку, які стали частиною історії України. Рік роботи над книжкою – і ось п'ятдесят розповідей та ілюстрацій про успіх, про творчість і винаходи, подвиги і пригоди, про долання перепон і боротьбу за цінності, відстоювання себе і працю задля всіх.

622. Це теж зробила вона. – К. : Вид-во, 2018. – 108 с. – (Для дітей)

Імена українок, без яких світ би не був таким прекрасним і різноманітним, як ми його знаємо, незліченні. Наші героїні робили великі відкриття, впливали на перебіг історії та світову культуру, досягали виняткового успіху, служили людям і людству, любили.

623. **Чайковський А. С.** Історія України : посіб. для старш. та абітур. / А. С. Чайковський, В. Ф. Шевченко. – 2-ге вид. перероб. і допов. – К. : А.С.К., 2002. – 304 с.

Цей посібник є дієвим інструментом для підготовки випускників середніх шкіл до вступних іспитів у вищі навчальні заклади. Укладений за новою програмою з історії України, він містить опис найостанніших подій внутрішньо- та зовнішньополітичного життя України. Призначений для старшокласників, абітурієнтів, слухачів підготовчих курсів. Може бути корисним для вчителів, а також для всіх, хто цікавиться історією України.

624. **Шабала Я. М.** Історія України : навч. посіб. для випускників шкіл та абітурієнтів / Я. М. Шабала. – К. : Кондор, 2005. – 268 с.

В посібнику міститься короткий виклад історії України від найдавніших часів до початку ХХІ ст. Його структура і зміст орієнтовані на програму загальноосвітньої школи з історії України і на програми вступних іспитів із цього предмета до вищих навчальних закладів України. Компонуючи матеріал посібника, автор намагався акцентувати увагу на основних, ключових моментах, які розкривають зміст кожної теми, допомагають визначити суть основних подій, процесів, явищ, що були характерними для того чи іншого періоду історії України.

625. **Шаповал Ю. І.** Держава : ілюстрована енциклопедія України / Ю. І. Шаповал. – К. : Балтія-Друк, 2009. – 160 с.

Готуючи рукопис автор спирався на праці своїх колег, віддаючи їм належне і постійно пам'ятаючи про те, що енциклопедичне видання без цього неможливе, що – це жанр компілятивний. Цю роботу можна вважати колективною, а про те йому вдавалося опертися на досягнення братів і сестер по історичному цеху.

626. **Шаров І. Ф.** 100 видатних імен України / І. Ф. Шаров. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 496 с.

Книга репрезентує сто славетних імен України, які є гордістю, славою, духовним надбанням нації (Анна Ярославна, Володимир Мономах, Мазепа, Ярослав Мудрий, І. Франко, Л. Українка, Б. Патон, С. Бубка, Л. Кравчук, Л. Кучма).

627. **Шаров І. Ф.** 100 визначних місць України / І. Ф. Шаров. – К. : Преса України, 2003. – 512 с.

100 визначних місць представлених у новій книзі – це лише невеличка частина з того, що має Україна, її благословенна земля, її героїчна історія, яку творив протягом тисячоліть наш народ.

628. **Шаров І. Ф.** 100 сучасників: роздуми про Україну / І. Ф. Шаров. – К. : Преса України, 2002. – 518 с.

Книга містить роздуми сучасних відомих українських політиків, державних діячів, вчених, підприємців, майстрів культури і мистецтва, письменників про Україну, про її сучасне і майбутнє.

629. **Шахтерск: время, события, люди** / сост. Т. П. Якименко, Р. С. Сорока [и др]. – Киев: КРИОН, 2010. – 968 с. – (Україна – історія великого народу).

Научно-популярное издание, освещающее историю территории, на которой расположен г. Шахтерск и окружающие населенные пункты с древнейших времен до 2010 года. Перечислены десятки людей, создавших историю города.

630. **Шевчук В. П.** Історія української державності : курс лекцій / В. П. Шевчук, М. Г. Тараненко. – К. : Либідь, 1999. – 478 с.

Висвітлюється державотворча діяльність українського народу в ході його історичного розвитку. Розкриваються основні етапи становлення української державності, особливості процесів державотворення на різних українських землях.

631. **Юрій М. Ф.** Історія України : навч. посіб. для студ. неістор. фак-ів всіх рівнів освіти / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2007. – 249 с.

Розглянуто основні положення, передбаченими діючими навчальними програмами для вузів з історії України від найдавніших часів до набуття Україною незалежності і епохальних кроків на шляху становлення суверенної Української держави.

632. **Юрій М. Ф.** Соціокультурний світ України : монографія / М. Ф. Юрій. – 2-ге вид. – К. : Кондор, 2004. – 738 с.

Монографія присвячена місії України й українського народу у світовому співтоваристві на рубежі Західної та Східної цивілізації. Виходячи з цієї парадигми, автор намагається прослідкувати розвиток самоідентифікаційної свідомості українського народу, становлення його державності і владних відносин, релігійних вірувань та менталітету.

633. **Юхименко П. І.** Маловідомі сторінки історії України : нариси, статті / П. І. Юхименко. – Біла Церква : Буква, 1994. – 80 с.

У статтях і нарисах висвітлюються маловідомі сторінки історії України, які знайшли відображення в наукових виданнях і малодоступні широким верствам населення. Яке походження слов'ян? Коли і як сформувався український народ? Звідки пішла назва «Україна? Коли утворилось українське запорізьке козацтво? Що означають назви «Січ», «Кіш», «Гетьман»? Хто такі українські січові стрільці? Хто такий Махно? В чому суть «махновщини»? ці та інші питання - відповіді ви знайдете в цій брошурі.

634. **Юхименко П. І.** Новітня історія України. Події. Факти. Дати / П. І. Юхименко. – К. : Тов-во «Книга», 1996. – 124 с. – (Старшокласникам і абітурієнтам).

Пропонований посібник побудовано на основі програм випускних екзаменів у школі і вступних іспитів з історії України. Матеріал у ньому викладено максимально об'єктивно, без ідеологічної упередженості. При написанні нарисів автор намагався врахувати останні досягнення історичної науки – як вітчизняної, так і зарубіжної, - що у поєднанні з неупередженим ставленням до історичного процесу робить це видання надзвичайно актуальним. Книга адресована випускникам і тим хто вступаючи до вузу, складатиме іспит з історії України. Автор, врахувавши програмні вимоги, згрупував матеріал у своєрідні логіко-структурні схеми, що полегшує роботу на завершальному етапі підготовки до іспиту.

635. **Ющенко В.А.** До нації. Вибрані промови / В. А. Ющенко. – К. : НІСД, 2010. – 464 с.

До книги увійшли вибрані промови Президента України Віктора Ющенка, виголошені упродовж 2005-2010 років. Книга вміщує понад сто сорок вибраних промов глави держави. До книги увійшли засадничі промови, виступи і звернення Віктора Ющенка, які відображають його цілісну позицію з найважливіших питань життя і розвитку України. По суті, у цих промовах викладені не лише погляди і підходи Віктора Ющенка, а сучасна світоглядна система цінностей і цілей українства на початку ХХІ століття. Представлені виступи стосуються якнайширшого спектру питань нашого державного поступу, національного і духовного об'єднання, політичного, громадянського та економічного розвитку, а також національної зовнішньої політики. До книги увійшли такі відомі виступи Віктора Ющенка, як його інавгураційна промова, промови з нагоди Хрещення

України-Русі, ушанування пам'яті Голодомору, виступи у Конгресі США, Бундестазі, Кнесеті Ізраїлю, промови з нагоди незалежності України.

636. **Якубова Л.** Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. – К. : ТОВ Вид-во «Кліо», 2019. – 392 с.

Внаслідок агресії Росії, яка скористалася найгострішою в новітній історії політичною кризою для активування свого неоімперського проекту, державний суверенітет України у Криму, на частині Донеччини і Луганщини від 2014 р. порушено. Відтоді на фронтах реального військового та віртуального ідеологічного зіткнень розгортається цивілізаційне протистояння українського й російського проектів, у контексті російсько-української гібридної війни, що триває понад п'ять років, кинуто драматичний виклик геополітичній суб'єктності України та самому її існуванню. Українська криза перетворилася на потужний важіль трансформації сучасного світу навіть попри те, що більшість геополітичних важковаговиків досі сприймають її з великою часткою скептицизму. Євразійський геополітичний простір перебуває у процесі масштабної трансформації, що докорінним чином змінить усіх учасників.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК НАЗВ

- ...Не вмирає душа наша : доля сироти з українського голодомору 319
- «Братня» навала. Війни Росії проти України XII-XXI ст. 426
- «Закон Божий» : книга буття українського народу 116
- «Рятівники від турецької хмари»: Запорожці і Хотинська війна 1621 р. 121
- «Сто днів» Центральної Ради 243
- «Українська ідея» М. Грушевського 244
- 100 важливих подій історії України 594
- 100 видатних імен України 626
- 100 визначних місць України 627
- 100 сучасників: роздуми про Україну 628
- 1933: «І чого ви ще живі?» 300
- 33 запитання і відповіді про Голодомор-геноцид 301
- 500 найцікавіших питань та відповідей про Україну 576
- Genocide-holodomor 1932–1933 of Ukrainians 302
- Illustrissimus dominus Mazepa (ясновельможний пан Мазепа) – тло і постать 124
- Ukraine 1932-1933 genocide par affamement 303
- Ukraine: From Trypillia to Rus [Україна: від Трипілля до Русі] 1
- Аграрна історія України 565
- Академія ДПС України. Історія і сучасність 428
- Актуальні проблеми політичної історії України 544

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК НАЗВ

- Античні держави Північного Причорномор'я 19

Античные государства Северного Причерноморья: источники, искусство, монеты, Херсонес Таврический, Ольвия, Боспорское царство, Античная Тира 3

Археологія доби українського козацтва XVI-XVIII ст. 71

Архитектура древнего Киева 40

Архів Коша Нової Запорозької Січі 72

Батько Махно 217

Без права забуття 304

Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині 299

Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941-1945 344

Бердянск : взгляд через столетия 548

Битва під Конотопом 111

Благословенне Святим Миколаєм 468

Богдан Хмельницький 74, 114, 115, 117, 142

Бофони: грошові документи ОУН і УПА= Bofony: monetary instruments of the Oun and Ura 346

В ім'я правди й історичної справедливості, або Вимушена післямова до виступу на Міжнародному форумі з Голодомору 338

Велика Вітчизняна війна : спогади та роздуми очевидця 363

Велика історія України : від найдавніших часів 209, 210

Великий голод в Україні 1932-1933 років 305, 306

Великий неспокій: друга половина XVII-XVIII ст. 76

Великий переділ = Unmaking Imperial Russia 267

Великий терор: польська операція 1937–1938=Wielki Terror: operacja polska 1937-1938 211

Вибране : «...мій задум заложити очерк історії цивілізації на Україні»
(Драгоманов М.П.) 184

Вибрані праці (Синявський А.) 204

Вибрані праці з історії Києва 173

Вибрані праці (Драгоманов М.П.) 185, 186

Вивід прав України 175

Видатні постаті в історії України IX-XIX ст. 176

Видатні постаті України 444

Визначне жіноцтво України 194

Від хохла до українця 537

Відлуння пам'яті: назад у майбутнє 382

Відродження нації 214, 215

Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле 441

Війна і міф. Невідома Друга світова 348

Війни українських козаків з Росією в XVI-XVII ст. 75

Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах 77

Вінок безсмертя 349

Волинь: енциклопедичний довідник 446

Волинь. Події, факти, цифри. Туристичні маршрути 463

Володимир Винниченко: сторінки державно-політичної діяльності 252

Володимир Мономах (князь) Повчання 43

Воспоминания (Махно М.И.) 256, 257, 258

Все в минулому 130

Всеволод Петрів 139

Гайдамащина	129
Галицько-Волинська Русь	54
Геноцид в Україні 1932-1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475	307
Геноциди Сталіна = Stalin's Genocides	330
Гетьман Данило Апостол і його доба	119
Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний	164
Гетьмани й козацькі отамани	78
Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713)	162
Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі	69, 155
Гетьмани України: історичні портрети	79
Гетьманська Україна	93
Голод 1921-1923 років в Україні	308
Голод 1932-1933 років на Україні	309
Голод-геноцид 1933 року в Україні	310
Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу	313
Голодомор 1932-1933 років в Україні	312
Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом= The Holodomor of 1932–1933 in Ukraine as a Crime of Genocide under International Law	311
Голодомор 1932-1933 років в Україні	323
Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства	339, 340
Голодомор не зламав 1932-1933	315
Голодомор-геноцид	314

Голодомори в Україні у XX столітті	333
Графи Браницькі – підприємці та меценати	202
Грушевський М. С.	212
Давні слов'яни	4
Давня і середньовічна історія України	8
Давня історія України	12, 13
Два гетьмани	157
Дерево мого роду	514
Держава : ілюстрована енциклопедія України	625
Джерела революції	464
Дзеркало душі народної = Mirror Of The National Soul	320
До нації. Вибрані промови (Ющенко В.А.)	635
Довідник з історії України	511, 570, 571
Документи. Статті. Листи (Бульба-Боровець Т.)	347
Дослідження історії села Лісники Києво-Святошинського району Київської області	559
Древний Киев	63
Друга світова війна в історичній пам'яті України	352
Духовна спрага по втраченій батьківщині	469
Енциклопедія Голодомору 1932-1933 років в Україні	321
Етнічні межі і державний кордон України	418
Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів	636
Життєписи великих українців (Митрополит Іларіон)	263
Життя і смерть полковника Коновальця	353

Жнива розпачу : життя і смерть в Україні під нацистською владою= Harvest of Deshair. Life and Death in Ukraine under Nazi Rule 345

З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ. 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396

З голосу нашої Клію : події і люди української історії 62

З Україною в серці 549

За ваш геройський подвиг 381

За други своя или все о казачестве 97

За законом Світового ладу 23

Загибель Успенського собору 356

Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні 573

Заповідник «Поле Полтавской битвы» 100

Заповіт борцям за визволення 216

Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734–1775 рр.) 80

Запорозька Січ як український феномен 66

Запорозьке козацтво 81

Зарубіжні українці 471

Знайомий та незнайомий Ірпінь 572

Золотоверхий К. : фотоальбом 476

Иллюстрированная история Украины 85, 86

История Запорожжя 427

История Киева 102, 103

История махновского движения 207

История украинского народа 187

История Украинской ССР 233, 234, 354, 477, 478

История Украины	459
История Украины. Всемирная история XX века	479
История Украины. С древнейших времен до наших дней	586
І воїни, і педагоги	355
Іван Мазепа	96, 99, 128
Ідентичність і пам'ять у пострадянській Україні = Identity and memory in post-soviet Ukraine	480
Ілюстрована історія України	87, 88
Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями	89, 92
Ілюстрована історія України = Ukraine : an Illustrated History	541
Ілюстрована історія України	45
Історичний календар 2010	481
Історичні постаті України. Історичні нариси	101
Історичні постаті. Гетьмани України	73
Історичні проходи по Львові	248
Історії успіху: видатні українські бізнесмени XIX ст.	177
Історія запорізьких козаків	165, 166, 168, 169, 167
Історія Ірпінського краю	472
Історія Києва	104, 105, 106, 482, 483
Історія Києво-Могилянської академії	614
Історія Криму від найдавніших часів до кінця XVIII ст.	56
Історія міста Києва	41
Історія поселень Броварського краю: від стародавніх часів і до сьогодення	484
Історія Русів	50

Історія Русі-України	51
Історія січових стрільців	239
Історія Слобідської України	208
Історія України	53, 131, 132, 179, 180, 193, 213, 254, 268, 279, 285, 361, 397, 429, 430, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 440, 442, 445, 447, 451, 452, 453, 454, 457, 458, 460, 462, 475, 473, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 498, 503, 504, 508, 509, 518, 519, 521, 522, 527, 528, 529, 532, 533, 535, 546, 547, 550, 567, 581, 584, 623, 624, 631
Історія України (1914-1939)	278
Історія України (1939-2003)	592
Історія України (до кінця XVI століття)	158
Історія України (з найдавніших часів до сьогодні)	470
Історія України (середина XIII – середина XVII ст.)	156
Історія України : схеми і таблиці	474
Історія України в життєписах визначніших її діячів	247
Історія України в народних думах та піснях	222
Історія України в особах	55
Історія України в особах IX-XVIII ст.	52
Історія України в особах XIX-XX століття	240
Історія України в особах: Литовсько-польська доба	107
Історія України від найдавніших часів до XXI століття	507, 513
Історія України від стародавніх часів до помаранчевої революції	506
Історія України від стародавніх часів до XXI століття	611
Історія України з давніх давен до сьогодні	553
Історія України з найдавніших часів до початку XX століття	178

Історія України з прадавніх часів до сьогодення	587
Історія України з середини XVI століття до кінця XVIII століття	113
Історія України та її народу	188
Історія України у визначеннях, таблицях і схемах. 10-11 кл.	545
Історія України у запитаннях і відповідях	615
Історія України XX – початку XXI століття	566
Історія України. Всесвітня історія XX століття	580
Історія України. Всесвітня історія XX-XXI століть (новітня історія)	461
Історія України. Всесвітня історія	455
Історія України. Документи. Матеріали	497
Історія України. З найдавніших часів до кінця XVIII століття	137
Історія України. Події. Факти. Дати	520
Історія України. Україна в світі	530
Історія України: нове бачення	499
Історія України: опорні схеми, таблиці, коментарі	450
Історія України: сучасне бачення	560, 561
Історія України-Руси	46, 47, 90
Історія України-Русі	38, 39
Історія українського війська	110
Історія українського народу	198
Історія української державності	543, 630
Історія української еміграції	500
Історія Української РСР	16, 108, 109, 189, 190, 236, 237, 238, 273, 501, 502
Історія цивілізації. Україна	17

Йосип Сталін – фельдмаршал Голодомору	324
Киев и киевляне. Я вызову любое из столетий...	206
Киевская старина в лицах. XIX век	195
Києво-Печерський патерик	37
Київ	398
Київська Русь	58, 64
Київщинознавство	191
Книга Пам'яті України	357
Книга про Коростень	551
Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI-XVIIIст.	163
Козацька християнська республіка	125
Козацькі ватажки та гетьмани України	112
Козацькі вожді України : Історія України в образах її вождів та полководців XV-XIX століть	148
Колективізація і голод на Україні, 1929–1933	322
Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан	384
Коротка історія Козаччини	68
Коротка історія України	118
Короткий довідник з історії України	510
Кресова книга справедливих 1939-1945. Про українців, які рятували поляків, винищуваних ОУН та УПА	359
Крути	249
Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття	174
Листи з Соловків	221

Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки	122
Літопис українського Донбасу. Донбас у 1931–1941 рр.	400
Маємо те, що маємо : спогади і роздуми (Кравчук Л.М.)	515
Мазепа	123
Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст.	147
Майдан після Майдану	449
Малая энциклопедия киевской старины	196
Маленькі історії про українських композиторів XVIII-XX ст.	246
Малий словник історії України	542
Маловідомі сторінки історії України	633
Маршал Жуков і українці у Другій світовій війні	360
Матеріали Міжнародної конференції «Штучні голоди в Україні XX століття»	325
Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації»	326
Микола Іванович Костомаров	203
Минуле України: відновлені сторінки	20
Минуле українського козацтва на Луганщині	582
Михайло Грушевський	269
Міжетнічна комунікація в Західній Україні у роки Другої світової війни	351
Міфи про Голодомор	327
Моя служба Батьківщині	281
На межі двох світів. Українсько-турецькі відносини в середині XVI – на початку XXI ст.	138
На порозі Нової України	228

На світанку історії	5
Найцікавіші місця України	591
Нарис з історії України (від половини XVII століття)	95
Нарис історії «Просвіти»	261
Нарис історії Київської землі	48
Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України = An Outline History of Medieval and Early Modern Ukraine	170
Нарис історії України	14, 94, 223
Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття	171
Нариси з історії нашої культури	197
Нариси з історії України: новий погляд (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)	126
Нариси з новітньої історії України (1985-1991 рр.)	385
Нариси історії Броварського краю	552
Нариси історії Броварського краю від стародавніх часів і до XX ст. Праотча сторона у межиріччі Десни і Трубежа	260
Нариси про голодомор	343
Нариси стародавньої історії України	15
Нас вбивали, бо ми Українці...	331
Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні	332
Національне відродження України	276
Національні процеси в Україні	262, 554
Наше життя і боротьба : спогади	218
Незборимі русичі-українці	439

Новейшая история Украины. Имена. Сверхшения. Творчество. Донецкий край	438
Новий довідник: Історія України	556
Новий період історії України	230
Новітня історія України (2001-2006)	523
Новітня історія України	291, 375, 423
Новітня історія України. 1914-2008 рр.	557
Новітня історія України. Події. Факти. Дати	634
Новоград-Волинський – місто, в яке я вірю!	558
Обличчя столиці в долях її керівників	583
Ольвия : жизнь и смерть цивилизаций	24
Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст.	201
Організація українських націоналістів у Польщі 1944-1950 Ліквідація керівних структур=Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce 1944-1950 Likwidacja struktur kierowniczych	362
Остання адреса = The Last Address	412
Остання адреса (До 60-річчя соловецької трагедії)	264
Острозькі просвітники XVI-XX ст.	562
ОУН-УПА в роки війни	372
Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921)	286
Очерк истории украинского народа	181
Петлюра Симон. Статті. Листи. Документи	266
Павло Полуботок	82
Павло Скоропадський	134
Перлини України	431

Петро Дорошенко	160
Петро Могила в духовній історії України	127
Петроглифы каменной могилы	22
Пещеры Киево-Печерской Лавры.	569
Пилип Орлик	159
Підприємці в культурно-освітньому просторі України (остання третина XIX – початок XX ст.)	199
По історичних містах Київської Русі	57
Повернення М. С. Грушевського	245
Повести о героях края Слобожанского казаке Харько и кошевом атамане Иване Сирко	120
Повість про князя Кия	9
Подол в Древнем Киеве	49
Подорож у Південну Росію	172
Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки = Political Repressions in the Soviet Ukraine in the 20-th	298
Полягли в снігах Суомі	364, 365
Польське підпілля 1939-1941 від Волині до Покуття = Polskie Podziemie 1939-1941	366
Постаті Київщини	574, 575
Похід Сагайдачного на Москву 1618	144
Пояснення тризуба, герба Великого Київського Князя Володимира Святого	59
Правда про «Золотий вересень» 1939-го	370
Про батька козацького Богдана Хмельницького	91
Про козацькі часи на Україні	67

Про старі часи на Україні	229
Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору – геноциду	334
Проблеми історії України: факти, судження, пошуки	270
Проект «Украина» Полководцы Украины :сражения и судьбы	374
Проект «Україна». Відомі історії нашої держави	65
Просто Україна = Simply Ukraine	577
Публіцистика незалежної України	578
Путь ариев. Украина в духовной истории человечества	18
Радянська енциклопедія історії України	413, 414, 415, 416
Радянські органи державної безпеки у 1939-червні 1941р. Документи ГДА СБ України = Soviet State Security Agencies in 1939- yune 1941	368, 369
Рафаель Лемкін: Радянський геноцид в Україні = Raphael Lemkin: Soviet Genocide in Ukraine	335
Реєстр Війська Запорозького 1649 року	133
Репресоване «відродження»	272
Рівненщина. Новітня історія України	579
Роде мій красний: хроніка поліського села	505
Розмови про Україну	456
Розповіді про запорозьких козаків	70
Розсекречена пам'ять : голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД= Unclassified memory: Holodomor 1932-1933 in Ukraine in the documents of GPU-NKVD НКВД	336
Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ – НКВД	337
Роман Шухевич	367

Самійло Кішка: історичні розвідки, думки, оповідання 136

Світ відкриває Україну. Про зовнішню політику Української держави у 90-х роках ХХ століття. Статті. Документи. Коментарі 420

Світочі і лжепророки 411

Святі Київської Русі 44

Севастополь на рубеже тысячелетий 585

Село Буки: минуле, сучасне, майбутнє 568

Сила патріотизму Героя України Володимира Матвієнка 593

Симон Петлюра – Президент України 235

Симон Петлюра 135, 371

Симон Петлюра і єврейство 140

Сірко Іван 141

Скорбное безчувствие. На добрую память о Киеве, или грустные прогулки по Городу, которого нет 205

Слобожанщина – колыбель индоевропейцев : историко-лингвистическое исследование 2

Соборна пам'ять України. Календар-альманах 2014 588

Соборна Україна: від ідеї до життя 417

Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917-1920 рр.) 251

Соціокультурний світ України 632

Спалах у темряві: середина ХVІІ ст. 145

Сповідь анархіста (Махно М.І.) 259

Сповідь у камері смертника 401

Спомини (Скоропадський П.)	280
Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції 20-50-ті роки ХХ ст.	274
Сталь у степу. Погляд з України	253
Становлення української державності в ХVІІ ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці	146
Старий Хрещатик і його домовласники	602
Статті (Петлюра С.В.)	265
Степан Витвицький – Президент Української Народної Республіки в екзилі	282
Сто великих українців	595
Сто великих чудес України	555
Сто найвідоміших українців	596
Сторінки історії України. ХХ століття	597
Страта голодом	342
Страшна правда голодомору (спогади про голодомор 1932–1933 років)	328
Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939–1945 рр.	350
Тавруючи визвольний прапор. Діяльність агентури та спецбоїв НКВС-НКДБ під виглядом ОУН-УПА	373
Твій дім – Київ	422
Твори (Грушевський М. С.)	224, 225, 226, 227
Теоретичні проблеми вітчизняної історії, історіографії та джерелознавства	284
Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 років	287, 288, 289, 290
Трижды председатель	526

Триста років самотності: український Донбас у пошуках смислів і Батьківщини	524
У жорнах історії	376
Украина: история	599
Украина: начало великого пути	21
Украина: от Антов до Руси	6
Украина: от Триполья до Антов	7
Украина-Европа: хронология развития	25, 26
Україна : альтернатива поступу	516
Україна – козацька держава	151
Україна Incognita	604
Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.)	358
Україна в умовах системної кризи (1946-1980-ті рр.)	383
Україна в XX столітті	292, 606
Україна від найдавніших часів до сьогодення	443
Україна до і після Бреста	241
Україна і Світ	29, 30, 31, 32, 33, 34
Україна і світ: хронологія подій	607
Україна крізь віки	608
Україна між двома війнами (1921-1939 рр.)	250
Україна на межі тисячоліть (1991-2000 рр.)	531
Україна на шляху у світ : керівники зовнішньополітичних відомств України в 1917-1996 рр.	601
Україна перед Сфінксом майбутнього	465

Україна під татарами і Литвою	60
Україна у Великій війні 1939-1945	377
Україна у війнах і революціях XX століття (1914-1945 роки)	255
Україна у Другій світовій війні. До 70-річчя перемоги над нацизмом	378
Україна: Від Антів до Русі	10
Україна: від козацької реформи Баторія до здобуття Сагайдачним Кафи	83
Україна: Від Русі до Святої Русі	42
Україна: від Трипілля до Антів	11
Україна: історія	421, 598
Україна: її не можна не любити	605
Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни	84
Україна: перша половина XX століття	231
Україна: проблеми самоорганізації	399, 517
Україна: хроніка поступу 2001-1010	534
Україна: хронологія розвитку	35, 36, 152, 153, 154, 293
Україна: XX століття	386
Україна-Європа: хронологія розвитку	27, 28, 149, 150
Українки в історії	609
Українська біографістика = Biographistica Ukrainica	610
Українська Друга світова = Ukrainian the Second World War	379
Українська звитяга у Віденській битві народів 1683 року	161
Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання	294

Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років. Соціальний портрет та історична доля	242
Українська історія	192
Українська культура	200
Українська літературно-мистецька інтелігенція в національно-культурному відродженні (1917-1921р.р.)	283
Українська національна ідея : статті, виступи, інтерв'ю, документи	563, 564
Українська національна ідея: Шлях до великої України	467
Українська Національна Рада	220
Українська національна революція XVII ст. (1648-1676)	143
Українська Повстанська армія: історія нескорених	380
Українська революція і робітництво. Соціально-політичні та економічні зміни 1917-1920 рр.	271
Українська Центральна Рада	295, 296
Українське відродження чи нова русифікація	466
Українське державотворення: Невитребуваний потенціал	424
Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття	98
Український Крим	277, 590
Українські визвольні змагання 1917–1921 рр.	275
Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття	297
Українці в світі	603
Українці зарубіжжя та Україна	600
Українці Санкт-Петербурга, Петрограда, Ленінграда...	425
Упокорення голодом	329

Фонд інтелектуальної співпраці «Україна – ХХІ століття»	612
Харцызск: время, события, люди	613
Холодний Яр	219
Хрестоматія з історії України	448, 616, 617
Хроники современной Украины	618, 619, 620
Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927-1933 = A Chronicle of Collectivization and the Holodomor in Ukraine 1927-1933	316, 317, 318
Хто такі українці і чого вони хочуть	182
Це зробила вона	621
Це теж зробила вона	622
Шаргородщина : сторінки історії	525
Шахтерск: время, события, люди	629
Шестикутна зірка над полем. Життя і смерть єврейського землеоблаштування в Україні (20–30-ті роки ХХ століття)	232
Шлях до відродження	402, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 536, 538, 539, 540
Шляхами Віків : довідник з історії України	512
Що дала Україна світові	589
Як жив український народ	183
Як і коли почала формуватися українська нація	419
Як нас морили голодом	341

**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
У ФОНДАХ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ДФС УКРАЇНИ**

Науковий редактор:
ЦИМБАЛЮК Світлана Ярославівна

Укладачі:
ФУРМАН Наталія Петрівна,
ЙОВЖЕНКО Світлана Жоржівна
ГАЙДАЙ Наталія Петрівна

Верстка
Художник обкладинки

С. Йовженко
С. Йовженко

Здано до друку _____. Формат 60x84/14.
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman».
Ум. друк. арк. 4.8.
Наклад 300 прим. Замовлення № 876.
*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
Університету ДФС України
08201, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна*

Університет державної фіскальної служби України
Наукова бібліотека
08200, Україна, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31 Тел. (045) 97-610-64
library@nusta.edu.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої
продукції Серія ДК № 5104 від 20/05/2016*